

**KRİPTO PARALARIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE İCRA HUKUKU
KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

GÖKMEN SEZGİN

EYLÜL 2022

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

KRİPTO PARALARIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE İCRA HUKUKU
KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

GÖKMEN SEZGİN

EYLÜL 2022

ÖZET

KRİPTO PARALARIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE İCRA HUKUKU KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

SEZGİN, Gökmen

Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Nesibe KURT KONCA

Eylül 2022, 180 sayfa

Bu tez çalışmasının konusu, son yıllarda kullanımı oldukça artan kripto paraların hukuki niteliği ile icra hukuku açısından değerlendirilmesidir. Kripto paralar, herhangi bir merkezi otoriteye ihtiyaç duymaması, kişiler arası transferinin hızlı ve düşük maliyetli olması, gizlilik ve güvenliği sağlaması gibi özellikleri nedeniyle finans dünyasında önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Kripto paraların hukuki niteliğine ilişkin genel kabul görmüş bir tespit henüz bulunmamaktadır. Kripto paraların hukuki niteliğinin belli olmaması, hukuk alanındaki uyuşmazlıkların çözümünü de zorlaştırmaktadır.

Çalışmada, kripto paraların daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle para, elektronik para ve kripto para kavramları, tarihçeleri ve fonksiyonları ile blok zinciri teknolojisi ele alınmıştır. Daha sonra kripto paraların hukuki niteliği kapsamındaki ihtimaller değerlendirilerek, karşılaştırmalı hukuk açısından ülkelerin bu alandaki çalışmaları ve uygulamaları incelenmiştir. Kripto paraların icra hukuku açısından takibe ve hacze konu edilebilirliği değerlendirilerek, bu kapsamda önerilere yer verilmiştir. Son olarak, kripto paraların hukuk uygulayıcıları arasında bilinirliği ile icra hukuku uygulamaları hakkındaki hukuk uygulayıcılarının görüşlerinin belirlenmesi için bir anket araştırması yapılarak, elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kripto Para, Bitcoin, Blok Zinciri, Kripto Paranın Hukuki Niteliği, Kripto Para Haczi.

ABSTRACT

LEGAL NATURE OF CRYPTOCURRENCIES AND EVALUATION WITHIN THE SCOPE OF EXECUTION LAW

SEZGİN, Gökmen

M.A in Private Law

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Nesibe KURT KONCA

September 2022, 180 pages

The subject of this thesis is the legal nature of cryptocurrencies, which have been widely used in recent years, and their evaluation in terms of enforcement law. Cryptocurrencies are seen as an important milestone in the financial world due to their features such as not needing any central authority, fast and low cost transfer, and providing privacy and security. There is no generally accepted determination regarding the legal nature of cryptocurrencies yet. The uncertainty of the legal nature of cryptocurrencies also complicates the resolution of disputes in the field of law.

In this study, first of all, the concepts, history and functions of money, electronic money and cryptocurrency and also the blockchain technology are discussed. Then, the possibilities within the scope of the legal nature of cryptocurrencies were evaluated, and the studies and practices of countries in this field were examined. The ability of cryptocurrencies to be subject to enforcement proceedings and seizure in terms of enforcement law has been evaluated, and suggestions have been presented in this context. Finally, a survey was conducted to determine the awareness of cryptocurrencies by the legal community and the views of the legal community on enforcement law practices, and the findings were interpreted.

Keywords: Cryptocurrencies, Bitcoin, Blockchain, Legal Nature of Cryptocurrencies, Seizure of cryptocurrencies.

TEŞEKKÜR

Bu alıŐma sırasında; değerli vaktini esirgemeden sorularımı hiçbir zaman cevapsız bırakmayan, yardım ve katkılarıyla beni bilgilendiren ve yönlendiren tez danıŐmanım Doç. Dr. Nesibe KURT KONCA'ya teŐekkürlerimi sunarım.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, bu alandaki bilgilerimin çoğunu kendilerine borçlu olduğum ankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi bölümü hocalarına, eğitimim ve tez çalıŐmam boyunca akademik tartışmalar yaptığım ve tez çalıŐmama yorum ve eleŐtirileri ile katkı sağlayan arkadaŐım Serhat BÜLBÜL'e, tez kapsamında yaptığımız anket araştırmasının istatistiksel analizi konusunda bana destek olan Doç. Dr. Tuğba ALTINTAŐ'a, yoğun çalıŐmalarım sırasında sabırla ve anlayıŐla bana destek olan eŐim Serap ile ocuklarımız Ahmet Akın, Behçet Gökalp ve Zeynep Miray'a da teŐekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

TEZDE İNTİHAL OLMADIĞINA DAİR BEYAN SAYFASI	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I.....	4
PARA, ELEKTRONİK PARA VE KRİPTO PARA KAVRAMLARI, TARİHSEL SÜREÇLERİ, ÖZELLİKLERİ VE ÇEŞİTLERİ.....	4
1.1. PARA KAVRAMI, TARİHSEL SÜRECİ, ÖZELLİKLERİ VE ÇEŞİTLERİ.....	4
1.1.1. Para Kavramı	4
1.1.2. Paranın Tarihsel Süreci.....	6
1.1.3. Paranın Özellikleri.....	7
1.1.4. Paranın Çeşitleri.....	8
1.1.4.1. Emtia Para.....	8
1.1.4.2. Temsili Para.....	9
1.1.4.3. Kaydi Para	9
1.1.4.4. İtibari Para.....	10
1.2. ELEKTRONİK PARA KAVRAMI, TARİHSEL SÜRECİ, ÖZELLİKLERİ VE ÇEŞİTLERİ	10
1.2.1. Elektronik Para Kavramı.....	10
1.2.2. Elektronik Paranın Tarihsel Süreci	11

1.2.3. Elektronik Paranın Özellikleri.....	12
1.2.4. Elektronik Paranın Çeşitleri	14
1.3. KRİPTO PARA KAVRAMI, TARİHSEL SÜRECİ, ÖZELLİKLERİ VE ÇEŞİTLERİ.....	15
1.3.1. Kripto Para Kavramı.....	15
1.3.2. Kripto Paranın Tarihsel Süreci	16
1.3.3. Kripto Paranın Özellikleri.....	19
1.3.4. Kripto Paranın Çeşitleri	19
1.3.4.1. Coin-Token Sınıflandırması.....	20
1.3.4.2. Bitcoin-Altcoin Sınıflandırması	20
1.3.4.3. Mutabakat Türüne Göre Sınıflandırma	21
1.3.4.4. Sektöre Göre Sınıflandırma	22
1.3.4.4.1. Merkeziyetsiz Finans (DeFi) Kripto Paraları.....	22
1.3.4.4.2. Oyun (Gaming) Kripto Paraları	23
1.3.4.4.3. Taraftar Jetonu (Fan Token)	24
1.3.4.4.4. Nitelikli Fikrî Tapu (Non-Fungible Token - NFT) Kripto Paraları.....	24
1.3.4.4.5. Meta Evren Kripto Paraları	27
BÖLÜM II.....	29
KRİPTO PARALARIN TEKNİK ALTYAPISI, EDİNME YOLLARI, ZİLYETLİĞİ VE CÜZDAN ÇEŞİTLERİ	29
2.1. KRİPTO PARALARIN TEKNİK ALTYAPISI	29
2.1.1. Genel Olarak Blok Zinciri Teknolojisi.....	29
2.1.2. Blok Zinciri Teknolojisinin Çalışma Şekli.....	32
2.2. KRİPTO PARALARI EDİNME YOLLARI.....	35
2.2.1. Kripto Para Borsaları Aracılığıyla Edinme	36
2.2.2. Kripto Para Madenciliği Yöntemiyle Edinme	37
2.2.3. İlk Kripto Para Arzına Katılma Yöntemiyle Edinme	38
2.2.4. Kripto Para ATM'leri Kullanılarak Edinme	38
2.2.5. Fiziki Olarak Kripto Para Edinme	40
2.2.6. Diğer Kripto Para Edinme Yöntemleri.....	41
2.3. KRİPTO PARALARIN ZİLYETLİĞİ VE CÜZDAN ÇEŞİTLERİ	41

2.3.1. Genel Olarak Zilyetlik	41
2.3.2. Kripto Paralarda Zilyetlik	43
2.3.3. Kripto Para Cüzdan Çeşitleri.....	45
2.3.3.1. Sıcak Cüzdanlar	46
2.3.3.1.1. Masaüstü (PC) Cüzdanlar	46
2.3.3.1.2. Çevrimiçi (Online) Cüzdanlar	47
2.3.3.1.3. Mobil Cüzdanlar	47
2.3.3.2. Soğuk Cüzdanlar	47
2.3.3.2.1. Donanım Cüzdanlar	48
2.3.3.2.2. Kağıt Cüzdanlar	48
BÖLÜM III.....	50
KRİPTO PARALARIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE KARŞILAŞTIRMALI	
HUKUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	50
3.1. KRİPTO PARALARIN HUKUKİ NİTELİĞİNİN BELİRLENMESİ	50
3.1.1. Kripto Paranın Para Olarak Nitelendirilmesi	51
3.1.2. Kripto Paranın Eşya Olarak Nitelendirilmesi	54
3.1.3. Kripto Paranın Menkul Kıymet Olarak Nitelendirilmesi.....	56
3.1.4. Kripto Paranın Emtia Olarak Nitelendirilmesi	58
3.2. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA KRİPTO PARALARIN HUKUKİ	
NİTELİĞİ.....	58
3.2.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde Kripto Paraların Hukuki Niteliği.....	59
3.2.2. Avrupa Birliği'nde Kripto Paraların Hukuki Niteliği.....	62
3.2.3. İngiltere'de Kripto Paraların Hukuki Niteliği.....	65
3.2.4. Çin'de Kripto Paraların Hukuki Niteliği	66
3.2.5. Rusya'da Kripto Paraların Hukuki Niteliği	66
3.2.6. El Salvador'da Kripto Paraların Hukuki Niteliği	67
3.3. KRİPTO PARALARIN HUKUKİ NİTELİĞİ ÜZERİNE GENEL	
DEĞERLENDİRME	68
BÖLÜM IV.....	72
TAKİBİN VE HACZİN KONUSU BAKIMINDAN KRİPTO PARALAR	72
4.1. TAKİBİN KONUSU BAKIMINDAN KRİPTO PARALAR.....	72
4.1.1. Genel Olarak Takip	72

4.1.1.1. İlamsız İcra Yoluyla Takip	72
4.1.1.2. İlamlı İcra Yoluyla Takip	76
4.1.2. Kripto Paranın Para Olarak Nitelendirilmesi Halinde Takibe Konu Olması.....	78
4.1.2.1. Kripto Paranın Para Olarak Nitelendirilmesi Halinde İlamsız İcra İle Takibi.....	80
4.1.2.2. Kripto Paranın Para Olarak Nitelendirilmesi Halinde İlamlı İcra İle Takibi.....	84
4.1.3. Kripto Paranın Eşya Olarak Kabul Edilmesi Halinde Takibe Konu Olması.....	85
4.1.4. Kripto Paranın Menkul Kıymet veya Emtia Olarak Kabul Edilmesi Halinde Takibe Konu Olması.....	86
4.2. HACZİN KONUSU BAKIMINDAN KRIPTO PARALAR.....	86
4.2.1. Genel Olarak Haciz	86
4.2.2. Taşınır Malların Haczi.....	89
4.2.3. Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacaklarının Haczi	90
4.2.3.1. Genel Olarak.....	90
4.2.3.2. İcra ve İflas Kanunu m.89 Kapsamında Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacakların Haczi.....	90
4.2.3.2.1. Birinci Haciz İhbarnamesi.....	92
4.2.3.2.2. İkinci Haciz İhbarnamesi	93
4.2.3.2.3 Üçüncü Haciz İhbarnamesi	94
4.2.4. Kripto Paraların Haczi	95
4.2.4.1. Genel Olarak.....	95
4.2.4.2. Sıcak Cüzdanda Bulunan Kripto Paranın Haczi.....	97
4.2.4.3. Soğuk Cüzdanda Bulunan Kripto Paranın Haczi.....	101
4.2.5. Haczedilen Kripto Paraların Paraya Çevrilmesi	102
4.2.5.1. Genel Olarak Paraya Çevirme	102
4.2.5.2. Kripto Paraların Paraya Çevrilmesi.....	102
4.2.6. Örnek Olay	105
BÖLÜM V.....	109

HUKUK UYGULAYICILARI ARASINDA KRİPTO PARALARIN İCRA HUKUKU AÇISINDAN BİLİNİRLİĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	109
5.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE MODELİ	109
5.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	109
5.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	109
5.4. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ VE ARAÇLARI.....	110
5.5. BULGULAR.....	110
5.6. DEĞERLENDİRME	129
SONUÇ.....	135
KAYNAKÇA.....	142
EKLER.....	155
EK-1: ANKET FORMU.....	156
ÖZGEÇMİŞ.....	162

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: 24 Ocak 2022 Tarihinde TL Karşılığı En Çok Artan ve En Çok Azalan Kripto Paralar.....	53
Tablo 2: Kripto Paraları Daha Önce Duyma Durumuna Göre Dağılım	111
Tablo 3: Kripto Paralar ile İşlem Yapma Durumuna Göre Dağılım	111
Tablo 4: Kripto Paraları Kullanım Amaçlarına Göre Dağılım	112
Tablo 5: Kripto Paraların Saklandığı Cüzdan Türüne Göre Dağılım.....	112
Tablo 6: Kripto Paralar ile Alışveriş Yapılmasının Mümkün Olup Olmadığına İlişkin Görüş Dağılımı.....	114
Tablo 7: Kripto Paraların Güvenli Olup Olmadığına İlişkin Görüş Dağılımı	114
Tablo 8: Kripto Paraların Hukuki Niteliğine İlişkin Görüş Dağılımı	115
Tablo 9: Ülkemizde Kripto Paralara İlişkin Hukuki Düzenlemenin Varlığı Hakkındaki Görüş Dağılımı	116
Tablo 10: Daha Önce Kripto Paralar ile İlgili Bir Hukuki Uyuşmazlıkta Görev/Yer Alma Durumuna Göre Dağılım	116
Tablo 11: Kripto Paraların Takibe Konu Yapılabilirliğine İlişkin Görüş Dağılımı .	117
Tablo 12: Kripto Paraların Haczedilebilirliğine İlişkin Görüş Dağılımı	118
Tablo 13: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paraları Daha Önce Duyma Durumu Arasındaki İlişki.....	118
Tablo 14: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paralarla Daha Önce İşlem Yapma Durumu Arasındaki İlişki.....	120
Tablo 15: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paraları Güvenli Bulma Durumu Arasındaki İlişki.....	121
Tablo 16: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paralarla Alışveriş Yapmanın Mümkün Olduğuna Dair Düşünce Arasındaki İlişki	123
Tablo 17: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paralarla Yapılan İşlem Türü Arasındaki İlişki.....	124

Tablo 18: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paraların Takibe Konu Olabilirliğine İlişkin Görüş Arasındaki İlişki.....	126
Tablo 19: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paraların Haczedilebilirliğine İlişkin Görüş Arasındaki İlişki.....	127

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Lidyalıların Bastığı Altın Paralar	4
Şekil 2: Merkezi, Merkezi Olmayan ve Dağıtık Veri Tabanı Yapıları	31
Şekil 3: Blok Zincirinde Blokların Yapısı	33
Şekil 4: İşlem Kaydının Blok Zincirine Eklenmesi.....	34
Şekil 5: Kripto Para ATM'si	39
Şekil 6: Casascius Fiziksel Bitcoin	40
Şekil 7: Ledger Marka Donanım Cüzdan	48
Şekil 8: Ethereum Kripto Para Kağıt Cüzdanı	49
Şekil 9: Kripto Paraları Tamamen Yasaklayan ve Kısmen Yasaklayan Ülkeler	60
Şekil 10: Kripto Paralara Vergi Yasalarını ve/veya Kara Para Aklama ile Terörizme Finans Sağlanması'nın Önlenmesi Yasalarını Uygulayan Ülkeler	60

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACM	: Associazione Calcio Milan
ADA	: Cardano Taraftar Jetonu
AMF	: Autorité des Marchés Financiers (Finansal Piyasa Otoritesi)
ANKA	: Ankaragücü Taraftar Jetonu
AVAX	: Avalanche
BAR	: Barcelona Taraftar Jetonu
BNB	: Binance
BTC	: Bitcoin
CHZ	: Chiliz
CTFT	: Commodity Futures Trading Commission (Emtialar ve Vadeli İşlemler Ticaret Komisyonu)
DeFi	: Decentralized Finance (Merkeziyetsiz Finans)
DEX	: Decentralized Exchange (Merkezi Olmayan Borsa)
DJ	: Diskjokey
DOGE	: Dogecoin
DOT	: Polkadot
EBA	: European Banking Authority (Avrupa Bankacılık Otoritesi)
ECB	: European Central Bank (Avrupa Merkez Bankası)
EFT	: Elektronik Fon Transferi
ENJ	: Enjin Coin
ESES	: Eskişehir Spor Taraftar Jetonu
ETH	: Ethereum
FBI	: Federal Bureau of Investigation (Amerika Federal Soruşturma Bürosu)

FED	: Federal Reserve (ABD Merkez Bankası)
GB	: Gigabayt
GOZ	: Göztepe Taraftar Jetonu
IBFK	: İstanbul Başakşehir Taraftar Jetonu (IBFK),
ICO	: Initial Coin Offering (İlk Kripto Para Arzı)
IPO	: Initial Public Offering (İlk Halka Arz)
IRS	: Internal Revenue Service (Milli Gelirler İdaresi)
İK	: İcra ve İflas Kanunu
İKY	: İcra İflas Kanunu Yönetmeliği
LINK	: Chainlink
LTC	: Litecoin
m.	: madde
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
MANA	: Decentraland
MBOX	: Mobox
MiCA	: Regulation of Markets in Crypto Assets (Kripto Varlık Piyasalarının Regülasyonu)
NBA	: National Basketball Association (Ulusal Basketbol Birleşimi)
NFT	: Non-Fungible Token (Nitelikli Fikri Tapu)
PoW	: Proof of Work (İş İspatı)
PoS	: Proof of Work (Hisse İspatı)
PSG	: Paris Saint Germain Taraftar Jetonu
ROSE	: Oasis Network
SAND	: The Sandbox
SerPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
SHIB	: Shiba
SMS	: Short Messages Services (Kısa Mesaj Servisi)
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi)
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu

SOL	: Solana
SWIFT	: Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
UNI	: Uniswap
USDT	: Tether
XMR	: Monero
XRP	: Ripple
XTZ	: Tezos

GİRİŞ

İnsanların üretim fazlasını değerlendirme ihtiyacı olduğu günden bugüne adı, hammaddesi ya da teknolojisi ne olursa olsun bir değişim aracı kullanılması gerekmiştir. Milattan Önce (M.Ö.) 7. yüzyılda Lidyalılar tarafından bu araca para adının verildiği bilinmektedir. Tarih boyunca paranın birçok farklı türü ortaya çıkmış ve kullanılmıştır. Bununla birlikte; banknot paraların kullanılmaya başlanması, bankacılığın ortaya çıkması ve elektronik paraların finans dünyasına girmesinin paranın tarihinde dönüm noktaları olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Paranın tarihi açısından son ve büyük bir dönüm noktası da kripto paraların ortaya çıkmasıdır.

2008 yılında “Satoshi Nakamoto” takma adını kullanan kişi ya da kişiler tarafından yayımlanan bir makale ile finans dünyasının gündemine giren kripto paraların yıllar içerisinde kullanımı oldukça artmıştır. Öyle ki 2022 yılında kripto paraların piyasa değeri 3 trilyon dolara yaklaşmıştır. Kripto paraların temelinde blok zinciri teknolojisi yer almaktadır. Blok zinciri, bir merkez ya da otoriteye ihtiyaç duymadan, verilerin dağıtık bir ağda saklandığı kayıt teknolojisidir. Temelinde blok zinciri teknolojisinin yer aldığı kripto paralar, güvenli olması, gizliliği sağlaması, herhangi bir merkezi otoriteye ihtiyaç duymaması gibi özellikleri nedeniyle tercih edilmektedir.

Her geçen gün gelişen ve kullanımı artan kripto paraların hukuk alanında yansımalarının olması kaçınılmazdır. Nitekim kripto paralar, elde edilen gelirin vergilendirilmesi açısından vergi hukuku, kripto para borsalarının düzenlenmesi ve denetlenmesi açısından ticaret hukuku ve idare hukuku, kripto paraların mirasçılara intikali açısından miras hukuku, kara para aklama gibi yasa dışı faaliyetlerde kullanılabilmesi nedeniyle ceza hukuku gibi birçok hukuk alanına konu olabilmektedir. Bununla birlikte, kripto paralar, borç ilişkisi açısından ise borçlar hukuku ile icra hukuku alanına da konu olacaktır. Kripto paraların tüm bu hukuk alanlarındaki sorunlarının çözümü öncelikle hukuki niteliğinin belirlenmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla hukukun farklı alanlarında yapılacak birçok düzenleme

ve çalışma, kripto paraların hukuki olarak nitelendirmesine bağımlı olup, bu nitelendirmeden etkilenmektedir. İcra hukuku açısından da kripto paraların hukuki niteliğine göre farklı uygulamalar ortaya çıkmaktadır.

Ülkelerin kripto paralara yaklaşımlarında farklılıklar bulunmaktadır. Bazı ülkeler tamamen yasaklayıcı bir yaklaşım sergilerken, bazı ülkeler daha olumlu bakmakta ve desteklemektedir. Ülkelerin bir kısmı ise kripto paraları tamamen yasaklamamakla birlikte temkinli yaklaşmakta ve genellikle gelişmiş ülkelerin ya da uluslararası kuruluşların bu alanda atacakları adımları beklemektedirler. Ülkelerin bu bakış açıları konu kapsamındaki çalışmalarına da yansımaktadır. Halihazırda ülkemizde ve dünya genelinde kripto paraların hukuki niteliğine ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Ancak bu çalışmalar genel olarak henüz sonuçlandırılmamıştır. Ülkelerin ya da kurumların bu konuda kendi içerisinde dahi çelişkilere düştüğü görülmektedir.

Çalışmamızda kripto paraların hukuki niteliğinin incelenmesi, bu alanda karşılaştırmalı hukuk kapsamında yapılan çalışmaların ortaya konulması, kripto paraların icra hukuku açısından takibe ve hacze konu olması hususlarının ele alınması ve bu konulara ilişkin çözüm önerilerinde bulunulması amaçlanmıştır. Ayrıca ülkemizdeki hukuk profesyonellerinin ve hukukçu adaylarının kripto paralara ilişkin farkındalık seviyelerinin, kripto para kullanım alışkanlıklarının ve kripto paraların hukuki niteliği ile icra hukuku alanındaki uygulamaları hakkında görüşlerinin alınması amacıyla bir anket araştırması yapılmıştır.

Çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde para, elektronik para ve kripto para kavramları ile bunların tarihsel süreçleri ve çeşitleri ele alınmıştır. İkinci bölümde konumuz bakımından önem arz ettiğinden, kripto paraların teknik altyapısı, kripto paraları edinme yöntemleri, kripto paraların zilyetliği ve bu kapsamda kripto paraların saklandığı cüzdan türleri incelenecektir. Bu teknik altyapının ve özellikle kripto para cüzdan türlerinin anlaşılması, kripto paraların haczi konusunda önem arz etmektedir. Zira farklı türdeki cüzdanlarda saklanan kripto paralara yönelik haciz işlemlerinin usulü ve öneriler de farklılaşacaktır. Üçüncü bölümde kripto paraların hukuki niteliği ele alınacaktır. Kripto paraların hukuki niteliğinin para, eşya, emtia ya da menkul kıymet ihtimalleri incelenerek, ülkelerin bu kapsamdaki çalışmaları ve düzenlemeleri değerlendirilecektir. Dördüncü bölümde kripto paraların takibe ve

hacze konu edilmesi incelenecektir. Kripto paraların hukuki niteliği üzerinde tartışmalar halen devam ettiğinden ve bu çalışmanın yapıldığı tarihte yasa koyucu tarafından bu hususta henüz bir düzenleme yapılmamış olmasından dolayı, takip ve haciz işlemleri farklı hukuki nitelendirmelere göre ele alınacaktır. Ayrıca borçlunun kripto parasının bulunduğu cüzdan türüne göre de farklılaşan durumlar irdelenecektir. Bu kapsamda; borçlunun Türkiye merkezli borsalarda bulunan kripto paraları için İcra ve İflas Kanunu (İİK) madde (m.) 89 bağlamında düzenlenmiş olan borçlunun üçüncü kişilerde bulunan taşınır mallarının haczine ilişkin hükümlere göre haczin yapılmasının uygun olacağı, soğuk cüzdanlarda bulunan kripto paralarının ise ancak borçlunun kendisinin beyan etmesi halinde tespit edilebileceği, aksi halde tespitinin çok zor olduğu hususları üzerinde durulacaktır. Bu bölümde, mevcut düzenlemeler işığında yapılabilecek işlemlere ilave olarak, icra işlemlerinin etkinliğinin artırılması için birtakım öneriler de sunulacaktır. Son bölümde; icra hukuku uygulaması kapsamında kripto paraların bilinirliği üzerine yapılan anket araştırmasından elde edilen bulgular ile bu bulgular işığında yapılan değerlendirmelere yer verilecektir.

BÖLÜM I

PARA, ELEKTRONİK PARA VE KRİPTO PARA KAVRAMLARI, TARİHSEL SÜREÇLERİ, ÖZELLİKLERİ VE ÇEŞİTLERİ

1.1. PARA KAVRAMI, TARİHSEL SÜRECİ, ÖZELLİKLERİ VE ÇEŞİTLERİ

1.1.1. Para Kavramı

İnsanın üretim fazlasını değerlendirmesi gerektiğinde yani değişim veya mübadele yapma ihtiyacı hâsıl olduğunda ismi ve etkisi dönem dönem farklı olsa da her zaman bir araç kullanılmıştır. Bu ihtiyaca para denilmeye başlanması ise keşfedilen tarihi kalıntılar itibarıyla M.Ö. 7. yüzyıla Lidyalılara dayanmaktadır. Lidyalıların değerli madenlerden para bastıkları ve kullandıkları tespit edilmiştir. Bu kapsamda Lidyalılar tarafından kullanılan madeni paralar Şekil 1’de görülmektedir.¹

Şekil 1: Lidyalıların Bastığı Altın Paralar

İhtiyacı karşılayıp karşılamadığına bağlı olarak paranın tanımının değişebileceğini söylemek gerekir. Paranın ekonomi, hukuk ya da teknoloji gibi farklı alanlarda farklı tanımları ile karşılaşılabilir.

¹ Oğuz TEKİN (1992), *Antik Nüvizmatik ve Anadolu- Arkaik ve Klasik Çağlar*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, s. 47.

Ekonomik açıdan para genel olarak iki tanım etrafında toplanmıştır. Bunlardan ilki paranın, hesap birimi ve değişim değeri ölçüsü olduğunu belirten tanımdır.² Bu özelliği ile para, diğer tüm mal ve hizmetlerin değişim değerini belirlemede kullanılmaktadır. Burada belirtilen para kavramı daha çok kaydi, yani muhasebesel paradır. Söz konusu tanımın daha anlaşılır hale gelmesi için gözümüzde şöyle bir canlandırma yapabiliriz; kağıt para ve kıymetli maden (altın, gümüş, bronz, demir vb.) olmadığı, bilinmediği bir dönemde insanların ellerindeki üretim fazlası malları, ihtiyaç duydukları diğer mallar ile karşılıklı olarak takas edebilme imkanına sahip olmaları gerekirdi. Bu durum ise akla ilk olarak şu soruyu getirmektedir: Kişinin bir mala ihtiyacı olduğunda o malı edinmek için elindeki ihtiyaç fazlası mala ihtiyacı olan başka birini mi bulması gerekecek? Şayet cevap evet ise bu tarz bir ihtiyaç gideriminin yalnızca küçük gruplar arasında olacağı aşikardır. Büyük kitleler arasında bu şekilde bir mübadele çok zor olacağından, değiş-tokuşu kolaylaştıracak bir sisteme ihtiyaç duyulmuştur.

M.Ö. bazı bölgelerde yaprak, deniz kabuğu, hayvan derisi ve el aletleri ile yontulmuş ufak taşların değiş tokuş işlemlerinde kullanıldığı bilinmektedir.³ Dolayısıyla, bu nesnelere de ilkel anlamda para denilmesi mümkündür. Toplumların gelişimi ve artan insan nüfusu ile değişim aracının herkesçe tanınan ve her yerde kabul gören bir şeye dönüşmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. İlerleyen süreçte, bu durum insanları emtialara yöneltmiş ve kıymetli madenlerden para yapılmaya başlanmıştır. Tarihteki ilk madeni paraların “elektrum” adı verilen, altın, ve gümüş de içeren alaşımlardan yapılan madeni paralar olduğu bilinmektedir. Bir süre bu alaşım paralar kullanıldıktan sonra saf altın ya da saf gümüşten yapılmış madeni paralara geçilmiştir.⁴

Paranın ekonomik olarak ikinci tanımı ise somut ifadesi yani fiziksel olarak karşılığının bir yerlerde olması anlamında kullanılmaktadır. Paranın hem fiziksel açıdan karşılığı bulunmalı, hem de arz edilebilir olmalıdır ki; mübadele fonksiyonunu her yerde tam manasıyla yerine getirebilsin. Böylece mal ve hizmetler mübadele edilmeden önce paraya çevrildiğinden, arzu edilen mal ve hizmetlerin satın alınması

² Merih PAYA (1998), *Para Teorisi ve Para Politikası*, Filiz Kitabevi, İstanbul, s. 15.

³ Brian M. FAGAN ve Nadia DURRANİ (2015), *In the Beginning: An Introduction to Archaeology*, Düzeltilmiş 13. Baskı, Routledge Yayınları, Londra, s. 323.

⁴ Francois R. VELDE (2012), “On the Origin of Specie”, *Federal Reserve Bank of Chicago*, s. 1, <https://www.frbatlanta.org/-/media/documents/news/conferences/2012/monetary-economics/papers/velde.pdf>, ET. 23.12.2021.

kolaylaşmaktadır. Dolayısıyla para, mübadele aracı olarak trampanın zorluklarını ortadan kaldırmaktadır.⁵

Hukuki açıdan paranın tanımını yapacak olursak, hukuki açıdan paranın en önemli özelliği bir ödeme vasıtası olması hususudur. Hukuk, paranın değişim aracı olmasından ziyade ödeme vasıtası olması ile ilgilenmektedir. Hukuk açısından, ortaya çıkacak bir borcun bir ödeme aracı ile ödenmesi gerekmektedir. Para, malların mübadelesi sırasında değer ve ölçü birimi olarak fonksiyon gösteren ve bir değer taşıyıcısında sabitlenmiş, reddedilemeyen yasal ödeme aracıdır.⁶ Hukuk açısından para bir ödeme vasıtası olduğundan, borçlu ve alacaklı arasında oluşabilecek ihtilaflarda da bir çözüm yoludur.

Paran, literatürdeki yaygın tanımına göre, mal ve hizmet alımı ile borçların geri ödenmesinde genel kabul gören bir araçtır.⁷ Para, bireylerin ve toplumun yaşamlarını sürdürebilmesi için önem arz eden, ekonomik ve ticari hayatın vazgeçilmez bir unsurdur.

Paranın en yalın tanımı “mübadele aracı olması” şeklinde yapılabilir. Paranın her mal veya kıymeti satın alma gücü olan bir varlık olduğu ya da daha önce basma yeri kanunlarla belirlenmiş olan, mal ve hizmet satın alma gücü olan ve herkes tarafından kabul ve değer gören, her yerde değişim aracı olarak kullanılabilen bir meta olduğu şeklinde bir tanımı da yapılabilir.

1.1.2. Paranın Tarihsel Süreci

İnsanlar ilk çağlardan itibaren kendi ihtiyaçlarını karşılamak için birçok farklı mal ve hizmetler üretmişlerdir. Ancak ihtiyaç duydukları tüm mal ve hizmetleri kendileri üretmediklerinde, başkalarının ellerinde bulunan mal ve hizmetleri de talep etmişlerdir. Bu durumda her zaman değiştirilmek istenen mal ve hizmetler birbiriyile örtüşmemektedir.⁸ Buna rağmen takas yöntemi olarak adlandırılan, mal ve hizmetlerin

⁵ Avni ZARAKOLU (1999), *Bankacılar için Para ve Kredi Bilgisi*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, s. 6.

⁶ Oruç Hami ŞENER (2007), “Ecash Sisteminde Üretilen Elektronik Paranın (Nakdi) Para Kavramı Bakımından Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 0, s. 479.

⁷ Hakan PEKCANITEZ (1996), *Yabancı Para Alacaklarının Tahsili*, 2. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İzmir, s.3; Murat Volkan DÜLGER (2019), “Dijital Çağda Dijital Ödeme Aracı: Bitcoin ve Dijital Para”, *Hukuk ve Daha Fazlası Dergisi*, Sayı 7, s. 4.

⁸ Asuman KOÇ (2006), *Elektronik Para ve Para Politikası Üzerindeki Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 12.

birbiriyle değiş tokuşu usulü insanlık tarihinin uzun bir sürecinde kullanılmıştır. Sonraları ortaya çıkan ticaret de uzun yıllar yalnızca takas yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilmiş olup bu döneme literatürde takas ekonomisi denilmektedir. Zamanla takas yoluyla yapılan ticaretin bazı dezavantajları olduğu anlaşıldığında ise mal ve hizmetlerin karşılıklı değişimi yerine, herkesin kabul edeceği şeylerin değişim aracı olarak kullanılması düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu yöntem ile, takas yoluyla yürütülen ticaretin yerine, daha kullanışlı bir araç karşılığında malların alınıp satıldığı bir düzene geçilmiştir.⁹ Takas yöntemine dayalı ticarete yaşanan güçlükler zamanla paranın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Özellikle Roma İmparatorluğunun bastığı altın sikkeler dünyanın her yerinde itibar ve kabul görmüştür. Öyle ki Müslüman Araplar bile ele geçirdikleri ülkelerde tedavülde bulunan Roma sikkelerinin üzerindeki dini sembollerden rahatsız olmalarına rağmen mevcut sosyo-ekonomik sisteme alternatif oluşturuncaya kadar fethettikleri topraklardaki ekonomik yapıya ayak uydurmaya gayret göstermişlerdir.¹⁰

Günümüzde yaygın olarak banknot olarak kullanılan paranın hammaddesinin kağıt olmasının nedeni, her yerde kolaylıkla bulunabilmesi ve likidite özelliğidir. Tacirlerin ticaretini kolaylaştıran ve günümüzde kullanılan banknot benzeri ilk kâğıt paraların milattan sonra (M.S.) 806 yılında Çin'de ortaya çıktığı görülmektedir.¹¹

1.1.3. Paranın Özellikleri

Bir şeyin para olarak nitelendirilebilmesi için bazı özellikleri ve fonksiyonları bulunmalıdır. Geleneksel bakış açısı ile paranın özellikleri ve fonksiyonlarından bir ya da birkaçının olmaması o paranın değerinin olmayacağı yani mübadele aracı olarak kullanılmayacağı anlamına gelmektedir. Ancak dönem itibariyle teknolojiye yaşanan gelişmeler de dikkate alındığında geleneksel bakış açısının değiştirilerek paranın özellikleri ve fonksiyonlarında değişikliğe gidilmesi gerekmektedir. Bir şeyin para olarak kabul edilebilmesi için bu objelerin tümünün aynı maddi değeri temsil etmesi, bozulmaması, kolay taşınabilmesi, taklit edilememesi, bölünebilir olması ve zaman

⁹ Cihad GÜLŞEN (2009), *Paranın İşlevleri ve Cumhuriyet Öncesi Kağıt Para Uygulamaları*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, s. 5.

¹⁰ Philip K. HITTI (1980), *Siyasal ve Kültürel İslâm Tarihi Cilt I*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, s.343.

¹¹ TCMB (2018), "Kâğıt Paranın Tarihçesi", s. 2,

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d189b219-fe71-40bf-9754-6a5f7d0a65eb/KagitParaTarihce.pdf?MOD=AJPERES>, ET. 23.12.2021.

içinde değerini muhafaza edebilmesi gibi bazı temel özelliklere sahip olması gerekmektedir.¹²

Bir ülkede, bir metanın para yerine kullanılabilmesi için sahip olması gereken özellikler paranın fonksiyonları olup literatürde geleneksel ve modern olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Paranın geleneksel dört fonksiyonu vardır. Bunlar; değişim aracı, birikim aracı, hesap birimi ve ertelenmiş ödemelerin standart bir ölçüsü olması şeklinde sıralanmaktadır.¹³ Modern fonksiyonları ise ekonomik faaliyetleri etkileme, gelirleri yeniden dağıtma aleti olma ve son olarak nüfuz aracı olma fonksiyonlarıdır.¹⁴

1.1.4. Paranın Çeşitleri

Paradan, para yerine geçen çeşitli araç ve metalara geçilmesinin nedenleri; ekonomik ihtiyaçlar, kolay erişim ve saklama, yatırım aracı olarak kullanma, küresel ekonomik krizlerden korunma olarak sayılabilir. Literatürde yer alan geleneksel paranın çeşitleri; emtia, temsili, kaydi ve itibari para olarak sayılabilir. Teknolojinin gelişimi ile paranın çeşitleri arasında sayabileceğimiz diğer iki para türü olan elektronik para ve kripto para ise ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

1.1.4.1. Emtia Para

Değeri yapıldığı şeyden gelen paralara emtia para adı verilmektedir. Emtia paralar fiziksel varlıklardır. Ortak ticaret nesnesi olarak ilkel dönemlerde hayvanlar kullanılmıştır. Bununla birlikte deniz kabuğu, hayvan derisi gibi nesnelerin dönem dönem ticaret ve mübadelede kullanıldığı bilinmektedir.¹⁵ Az yıpranır olma, bölünebilir ve birleştirilebilir olma, daha az fire ile saklanabilme gibi özellikleri zamanla metallerin kullanımını artırmıştır. Nitekim bu süreç madeni paranın

¹² İnci PARLAKTUNA (1997), *Para Arzındaki Değişmelerin Para Talebi Üzerindeki Etkisinin Çözümlemesi ve Türkiye Uygulaması*, (Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 3.

¹³ Rodiger DORNBUSCH ve Stanley FISCHER (1998), *Makro Ekonomi*, Çev. AK Salih, Mahir FÜSUNOĞLU, Erhan YILDIRIM ve Refia YILDIRIM, McGraw Hill-Akademi Yayınları, İstanbul, s. 374.

¹⁴ M. İlker PARASIZ (2005), *Para, Banka ve Finansal Piyasalar*, 8. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa, s. 11-12.

¹⁵ *supra* 5.

doğmasına neden olmuştur.¹⁶ Metal paralar kullanılmaya başlandıktan sonra kullanılan metal paraların birbirlerine karşı göreceli değerleri belirlenmeye başlanmış ve böylece altın diğer metallere göre daha fazla alım gücüne sahip olmuştur.¹⁷

1.1.4.2. Temsili Para

Emtia para sisteminin kullanılmasının oldukça zor olması ve herkes tarafından kabul edilmemesi gibi zorlukları aşmak adına zaman içerisinde temsili paraya geçiş yapılmıştır. Temsili paraların kendi değerleri, üzerlerinde yazılan değerlerin çok altındadır. Temsili paradan anlaşılması gereken; gerektiğinde altın ve gümüşe çevrilebilecek ödeme araçlarıdır.¹⁸ Temsili paralara kullanım zamanlarına göre sırasıyla; altın ve gümüş sertifikaları, banknotlar, kâğıt paralar ve madeni paralar örnek gösterilebilir.¹⁹

1.1.4.3. Kaydi Para

Banka parası veya mevduat parası da denilmektedir. Kaydi para hiçbir maddi varlığı olmayan sadece bankaların defterlerine alacak ve borç kaydı düşülmek suretiyle oluşturulan bir değişim aracıdır.²⁰ Gelişmiş ülkelerde bireyler, finans sisteminin gelişmesine bağlı olarak paralarını bankalardaki hesapta tutarlar. Kişiler, para ile ilgili herhangi bir işlem yapacakları zaman vadesiz mevduat hesaplarının bulunduğu bankaya hitaben yazacakları talimatlar ile işlemlerin gerçekleştirilmesini sağlarlar. Finans kuruluşları da çek, mevduat rehni veya kredi kartı şeklindeki araçlar oluşturup, bahsi geçen kaydi parayı fiziki olarak el değiştirmeksizin virman yoluyla hesaptan hesaba aktarabilmektedir.

¹⁶ Adam SMITH (2004), *Ulusların Zenginliği*, Çev. Ayşe YUNUS ve Mehmet BAKIRCI, Alan Yayıncılık, İstanbul, s 34-38.

¹⁷ Sadi UZUNOĞLU (2007), *Para ve Döviz Piyasaları*, 3.Baskı, Literatür Yayınları, İstanbul, s. 92.

¹⁸ M. İlker PARASIZ 2005, age, s. 35.

¹⁹ Temel ERGUN (2013), *Makroekonomiye Giriş*, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, s. 127.

²⁰ Feridun ERGİN (1981), *Para ve Faiz Teorileri*, İ. Ü. İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s.26.

1.1.4.4. İtibari Para

Merkezi bir otoriteye güven üzerine kurulmuş mal ve hizmet alışverişi için kullanılan kağıt paraya itibari para denilmektedir. Emtia paraların gerçek birer değeri olmasına karşın itibari paraların ise gerçek değerleri yoktur.²¹

1944'te, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) New Hampshire eyaletinde, 44 ülkenin katılımı ile düzenlenen bir konferansta, pek çok ülkenin para birimini Amerikan dolarına endeksli itibari para yapması ve Amerikan Dolarının ise altına dayalı olmasına karar verilmiştir. Böylelikle altına dönüştürülebilen tek para biriminin Amerikan Doları olması sağlanmıştır. Ancak bu zorunluluk çok fazla sürmemiştir. Nihayet 1971 yılında Başkan Nixon tarafından, Amerikan dolarının altın karşılığının bulundurulması zorunluluğu kaldırılmıştır. Günümüzde ülkelerin itibari paralarının karşılığında altın bulundurma zorunluluğu bulunmamaktadır.²²

1.2. ELEKTRONİK PARA KAVRAMI, TARİHSEL SÜRECİ, ÖZELLİKLERİ VE ÇEŞİTLERİ

1.2.1. Elektronik Para Kavramı

Merkezi bir otoriteye güven üzerine kurulmuş mal ve hizmet alışverişi için kullanılan elektronik para, en basit anlatımıyla banknot ve madenî paralarda karşılığı olan yani para basmaya yetkili birim tarafından basılmış ve piyasa sürülmüş olan somut paranın elektronik ortamda bulunan bir temsilidir. Elektronik para, bilgisayar ortamında veya başka bir dijital ortamda bir veri olarak bulundurulabilmekte ve internet aracılığıyla yapılacak alışverişlerde kullanılabilir.²³

Ülkemizde 2013 yılında kabul edilen 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkındaki Kanun'un 3. maddesinde elektronik paranın tanımı şu şekilde yapılmıştır:²⁴

“Elektronik para, ihraç eden kuruluş tarafından kabul edilen fon karşılığı ihraç edilen, elektronik olarak saklanan, bu Kanun'da tanımlanan ödeme işlemlerini gerçekleştirmek için kullanılan ve elektronik para ihraç eden

²¹ Erdal Muzaffer ÜNSAL (2017), *Makro İktisat*, 11. Baskı, Murat Yayınları, Ankara, s. 569.

²² Abdurrahman ÇARKACIOĞLU (2016), *Kripto Para-Bitcoin*, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu, Ankara, s.6, <https://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/1130>, ET. 31.03.2022.

²³ İlker Mete ÖZSOY (2021), *Kripto Para Haczi*, Seçkin Yayınları, Ankara, s. 28.

²⁴ Kanun, 27 Haziran 2013 tarihli ve 28690 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

kuruluş dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilen parasal değerdir.”

Elektronik para, parasal karşılığı olan bir varlığın, elektronik para üreticisi dışındaki işletmelere ödeme yapmak üzere elektronik ortamda depolanması ve saklanmasıdır. Elektronik parayı Berber, “*bir chip karta veya bilgisayara kopyalanabilen ve ödeme vasıtası olarak kabul edilen para birimidir.*”²⁵ şeklinde, Sözer, “*kullanılması için herhangi bir bankanın veya finans kurumunun tuttuğu hesaptan geçmesine ihtiyaç olmadan, geçerli surette tedavül edebilen değer*”²⁶ olarak tanımlamıştır. Sariaçalı ise elektronik para için “*memleket parasının sahip olduğu ekonomik değer in elektronik ortama aktarılmasından ibaret yeni bir ödeme şekli.*”²⁷ tanımını yapmıştır.

Kısaca özetleyecek olursak elektronik paranın kullanım süreci şu şekildedir: Öncelikle nakit para, banka kartı veya kredi kartı ile elektronik para hizmeti sunan kuruluşun yazılımı üzerinden elektronik para alınır. Ticari iş ve işlemlerde hayatı kolaylaştıran bir rolü olan elektronik para ile ödemeyi kabul eden satıcıya sanal ortamda para aktarılır. Harcanan değer, kullanıcının hesabından düşer ve böylece ikili bir koruma ile kolay bir ticaret ağı kurulmuş olur. Günümüzde internet sitelerinden yapılan alışverişlerde sanal, banknot veya kredi kartı ile ödeme işlemleri de örnek gösterilebilir. İnternet sitesinden alışveriş yapmak isteyen kişi kart bilgilerini sisteme girer, satıcı bu bilgilerin doğruluğunu ilgili bankadan teyit eder ve bankaya ilgili kredi kartından ödeme yapılmak istendiğini ve banka tarafından onay verilirse bu meblağın karttan çekilmesi talebini içeren bir yazılımsal mesaj iletilir. Banka, kısa mesaj servisi (Short Messages Services - SMS) ya da mobil uygulama gibi çeşitli yollar ile müşterisinden bu işlemin kendisi tarafından yapıldığını teyit etmesini ister. Müşteri tarafından onay verildiğinde ise işlem nihayete ermektedir.

1.2.2. Elektronik Paranın Tarihsel Süreci

Elektronik para sisteminin, ilk kez 1980'lerin sonunda, Hollanda'da gece yarısı yakıt alan kamyon şoförlerini ve benzin istasyonlarını hırsızlığa karşı korumak için

²⁵ Leyla Keser BERBER (2002), *İnternet Üzerinden Yapılan İşlemlerde Elektronik Para ve Dijital İmza*, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 48.

²⁶ Bülent SÖZER (2002), *Elektronik Sözleşmeler*, Beta Yayınevi, İstanbul, s.148.

²⁷ Turgay SARIAKÇALI (2008), *İnternet Üzerinden Akdedilen Sözleşmeler*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 113.

tasarlanan, akıllı kartlara para yüklenmesi ve bu kartlarla yakıt alınabilmesini sağlayan ödeme yöntemi olarak ortaya çıktığı bilinmektedir.²⁸

1990'lı yıllardan itibaren Avrupa'da kullanılan elektronik paralara ilişkin ilk yasal düzenleme 2000 yılında yayımlanan 2000/46/EC sayılı Avrupa Birliği (AB) direktifidir. 2009 yılında güncel ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak hazırlanan 2009/110/EC numaralı direktifin yayınlaması ile 2000 yılındaki direktif ilga edilmiştir.²⁹ Direktifte elektronik para; arz edenin yükümlülüğünü temsilen elektronik veya manyetik bir alette depolanan ve ihraç eden dışında kullanıcılar tarafından genel kabul görmüş bir ödeme aracı olarak kullanılabilen parasal değerler şeklinde tanımlanmaktadır.³⁰

Türkiye'de AB mevzuatı doğrultusunda hazırlanan 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun 2013 yılında yürürlüğe girmiştir. Zaman içerisinde bu Kanun'da tespit edilen eksiklikler ise 1 Ocak 2020 tarihinde yürürlüğe giren 7192 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile giderilmiştir.³¹

1.2.3. Elektronik Paranın Özellikleri

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) tarafından yürürlüğe konulan Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para İhracı ile Ödeme Hizmeti Sağlayıcıları Hakkındaki Yönetmelik'te elektronik para tanımı şu şekilde yapılmıştır;

“Elektronik para ihraç eden kuruluş tarafından kabul edilen fon karşılığı ihraç edilen, elektronik olarak saklanan, bu Kanunda tanımlanan ödeme işlemlerini gerçekleştirmek için kullanılan ve elektronik para ihraç eden kuruluş dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilen parasal değer.”

Yönetmelik'te düzenlenen tanımdan yola çıkılarak elektronik paranın

²⁸ Abdurrahman ÇARKACIOĞLU 2016, age, s.6.

²⁹ Abdüssamed KAHRAMAN (2019), “Elektronik Paraya İlişkin Avrupa Birliği ve Türk Düzenlemeleri”, *Bilişim Hukuku Dergisi*, Cilt 1, Sayı12, s. 152.

³⁰ Çiğdem GÜVEN ve Onur IRMAK (2019), “6493 Sayılı Kanunda Elektronik Para ve Elektronik Para Kuruluşlarının Tabi Olduğu Hukuki Çerçeve”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 111, s. 29-31.

³¹ Kanun, 22 Kasım 2019 tarihli ve 30956 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Bir kuruluş tarafından fon karşılığı ihraç edilme,
- Elektronik olarak saklanma,
- Ödeme işlemleri için kullanılabilme,
- İhraç eden kuruluş dışında gerçek ve tüzel kişiler tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilme.

Elektronik paranın elektronik ortamda saklanması özelliği, fiziki parayı muhafaza etmenin maliyet ve risklerinden kurtulmaya imkan tanımaktadır. Ödeme aracı olarak kabul edilmesi ise ticari yaşamı kolaylaştıran bir özelliktir. Elektronik para; nakit para ile yapılan ödemenin pratik sonuçlarını sağlarken devlet tarafından değil de özel kişilerce ihraç edilmesi nedeniyle devletin zorlayıcı gücünden mahrumdur.

Friedman'a göre teknolojinin ilerlemesi ve bilgi toplumuna geçiş ile birlikte ölçme, değerlendirme ve kontrol etme faaliyetleri daha da önem kazanmış ancak gelişmiş ekonomilerin para arzı üzerindeki monopol güçleri azalmıştır. Bir devletin para politikasının etkinliği; merkez bankasının para arzı üzerindeki monopol yetkisine dayandığı için paranın öneminin azalması merkez bankasının etkinliğinin azalmasına sebep olabilecektir.³²

Hukuksal açıdan bakıldığında, elektronik para ile işlem yapılabilmesi için bütün tarafların aralarında borcu sona erdirmeye özelliği olan bir sözleşme ile bunu kararlaştırmış olmaları gerekmektedir. Bu da en temelde tarafların kendi aralarında parasal ve/veya diğer yükümlülükleri yerine getirmelerine bağlıdır.

Bir elektronik para ticareti sırasında taraflar; elektronik parayı ihraç eden kuruluş, müşteri ve tacirden oluşmaktadır. Bunlara ilave olarak; sistem yöneticisi ve aracı kurumlar da taraf olarak yer alabilmektedir. Tek ihraççı sisteminde elektronik parayı ihraç eden kuruluş genellikle aynı zamanda sistem yöneticisidir.³³

Elektronik para ile yapılan ödemelere hukuki açıdan bakıldığında, tarafların sözleşmesel bir yükümlülük altında bulunduğu değerlendirilebilir. Nitekim, TCMB tarafından çıkarılan ve 01 Aralık 2021 tarihinde 31676 sayılı Resmî Gazete'de

³² Benjamin FRIEDMAN (1999), "The Future of Monetary Policy: The Central Bank as an Army with Only a Signal Corps?", *International Finance*, Cilt 2, Sayı 3, s. 327-328.

³³ Benjamin GEVA ve Muharem KIANIEFF (2002), "Reimagining E-Money: Its Conceptual Unity with other Retail Payment Systems", *Current Developments in Monetary and Financial Law*, s.3. http://www.imf.org/external/np/leg/sem/2002/cdmfl/eng/bg_mk.pdf, ET. 31.03.2022.

yayımlanan Ödeme ve Elektronik Para Kuruluşlarının Bilgi Sistemleri ile Ödeme Hizmeti Sağlayıcılarının Ödeme Hizmetleri Alanındaki Veri Paylaşım Servislerine İlişkin Tebliğ'e göre elektronik para ile yapılan ödemelerde, elektronik para kuruluşu dışarıdan hizmet alımı yolunu seçmiş olsa bile kuruluşun ilgili taraflara karşı yükümlülüklerinin devam ettiği görülmektedir.

Ayrıca Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para İhracı ile Ödeme Hizmeti Sağlayıcıları Hakkındaki Yönetmeliğin 74. maddesinde; bireysel müşteriler ile elektronik para kuruluşları nezdinde doğabilecek olası ihtilaflara değinilmiştir. Buna göre; taraflar arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümleri ve diğer kanunlarla tanınmış müracaat hakları saklı kalmak kaydıyla, Türkiye Ödeme ve Elektronik Para Kuruluşları Birliği nezdinde oluşturulmuş hakem heyetlerine başvurulacağı belirtilmiştir.

1.2.4. Elektronik Paranın Çeşitleri

Elektronik ödeme sistemlerini kartlı, kartsız ve elektronik nakit olmak üzere üç başlık altında toplamak mümkündür.

Kartlı ödeme sistemleri, kullanılan kartın tipine, kullanım şekline ve ödemenin/mutabakatın yapıldığı zamana göre değişiklik göstermektedir. Kartlı ödeme sistemleri arasında; kredi, debit, banka ya da depolanmış kartlar sayılabilir. Kartsız ödeme sistemlerine sanal kartlar, havale, elektronik fon transferi (EFT) ve SWIFT³⁴ örnek olarak gösterilebilir.

Elektronik nakit ise birçok uygulaması olan ancak diğerlerine göre daha az kullanılan bir elektronik para türüdür. Elektronik nakitin en çok bilinenleri arasında "e-cash", "CyberCash" ve "Netcash" uygulamaları sayılabilir. Ancak bu sistemleri kullanmak için herhangi bir donanıma ihtiyaç duyulmamasına rağmen, diğer çeşitlere göre maliyetleri yüksek oldukları gerekçesiyle söz konusu sistemler çok tercih edilmemektedir.

³⁴ SWIFT, Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication tabirinin kısa adıdır. Bankalararası Finansal Telekomünikasyon Derneği, dünya çapındaki finans kuruluşlarının finansal işlemlerle ilgili bilgileri güvenli, standartlaştırılmış ve güvenilir bir ortamda gönderip almasını sağlamaktadır.

1.3. KRİPTO PARA KAVRAMI, TARİHSEL SÜRECİ, ÖZELLİKLERİ VE ÇEŞİTLERİ

1.3.1. Kripto Para Kavramı

Kripto para, İngilizce “crypto” ve “currency” kelimelerinden türetilmiştir. Kripto paranın Türkçe anlamı ise şifreli paradır. Kripto paraların sanal cüzdanlardan şifre olmadan giriş ve çıkış yapılabilmesinin mümkün olmaması nedeniyle bu ismin uygun olduğu söylenebilir. Kripto parayı anlayabilmek için öncelikle kriptoloji bilimi hakkında bilgi verilmesi yerinde olacaktır. Kriptoloji, verilerin belirli bir sisteme göre şifrelenmesi, güvenli bir ortam üzerinden alıcıya gönderilmesi ve alıcı tarafında şifrelerin çözülerek veriye erişilmesi süreci olarak açıklanabilmektedir. Kripto para ise kriptoloji bilimini kullanan, dijital ve sanal bir para birimi olarak tanımlanmaktadır.³⁵

Kripto para, alternatif bir para birimi olup güvenli işlem yapmaya yarayan dijital ve aynı zamanda sanal paradır. Başka bir anlatımla kripto para fiziki bir varlığa sahip değildir.³⁶

Başka bir tanıma göre kripto para, birimleri kriptografi temelli blok zinciri³⁷ olarak adlandırılan bir yapı kullanılarak oluşturulan, fiziksel varlıkları olmayan, herhangi bir merkezi bulunmayan, herhangi bir otorite tarafından kontrol edilmeyen, taraflar arası hızlı ve düşük maliyetli ve güvenli bir para transferi sağlayan, elektronik ortamlarda işlem gören sanal para birimleri olarak tanımlanmaktadır.³⁸

Elektronik paralar, merkez bankaları ya da bankacılık sistemleri tarafından üretilirken, kripto paraların merkezi olmayan dağıtık bir yapıları vardır.³⁹

Kripto paralara ilişkin ülkemizdeki ilk yasal düzenleme olma özelliği de bulunan Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik'te kripto paralara yönelik olarak bir tanıma yer verilmiştir. Yönetmelik m. 3/1'deki düzenleme şu şekildedir:

³⁵ Fatih KAPLANHAN (2018), “Kripto Paranın Türk Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi ‘Bitcoin Örneği’”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı 353, s.106.

³⁶ Ayşe Esra PİRİNÇÇİ, “Yeni Dünya Düzeninde Sanal Para Bitcoin’in Değerlendirilmesi”, *International Journal of Economics Politics Humanities and Social Sciences*, Cilt 1, Sayı 1, s. 47.

³⁷ İngilizce “blockchain” kelimesinin Türkçe karşılığı olarak blokzincir, blok zincir, blok zinciri gibi farklı kullanımlar mevcuttur. Henüz Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde bu kelimenin karşılığı bulunmamakla birlikte, bloklardan oluşan bir zincir anlamında “blok zinciri” ifadesinin kullanımın daha uygun olduğu görüşüdeyiz.

³⁸ Osman Nuri ŞAHİN (2018), “TMS ve TFRS Işığında Muhasebe, Vergi ve Denetim Açısından Bitcoin ve Diğer Kripto Para Birimleri”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt 20, Sayı 4, s. 899-900.

³⁹ Abdurrahman ÇARKACIOĞLU 2016, age, s.8.

“Bu Yönetmeliğin uygulanmasında kripto varlık, dağıtık defter teknolojisi veya benzer bir teknoloji kullanılarak sanal olarak oluşturulup dijital ağlar üzerinden dağıtımı yapılan, ancak itibari para, kaydi para, elektronik para, ödeme aracı, menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracı olarak nitelendirilmeyen gayri maddi varlıkları ifade eder.”

Yönetmelik'te muhtemeldir ki mevcut kripto para çeşitleri dışında yeni geliştirilebilecek benzer kavramları da kapsamı açısından “*kripto varlık*” kavramının kullanımı tercih edilmiştir. Bununla birlikte burada kastedilen kavramın bu tez kapsamında ele alanına kripto paralar olduğunu yada en azından kripto paraları da kapsadığını belirtmek mümkündür.

Kripto paranın teknolojik alt yapısı blok zinciridir. Blok zinciri; hesap defteri girişini ya da bir hesap hareketi kaydını temsil eden veri yapısı olarak düşünüldüğünde, sistemdeki her hesap hareketi, gerçekliğini ve doğruluğunu koruma altına almak adına dijital olarak imzalanır ve dışarıdan bu kayda bir müdahale yapılamaz. Bu da sistemin güvenilir olduğunu göstermektedir. Ancak sistemin güvenliğini sağlayan bir başka durum ise dijital hesap defterlerinin bir ağ ya da altyapı üzerinde dağıtılmasıdır. Gerçekliği koruma altına alınmış hesap defterlerinin birer kopyası ağdaki tüm noktalarda bulunur. Sistemde yeni bir işlem yapıldığında ya da mevcut bir işlem kaydı üzerinde değişiklik yapıldığında, tüm kayıtlarda belirli bir algoritma harekete geçerek bu yeni kaydın doğruluğunu kontrol eder. Noktaların çoğu bu kaydın doğruluğunu onaylıyorsa, yeni bir zincir sisteme dahil edilir. Eğer sistemdeki noktaların çoğunluğu yeni kaydı reddederse, bu işlem kaydı sisteme kaydedilemez. Bu dağıtılmış sistem sayesinde, blok zinciri tek bir merkezden kontrol edilmeye ihtiyaç duymadan etkili bir şekilde çalışabilir.⁴⁰

1.3.2. Kripto Paranın Tarihsel Süreci

Kripto para denince ilk akla gelen Bitcoin (BTC)'dir. Bitcoin, 2009 yılında finans dünyasına girmiştir. Bitcoin'i geliştiren kişi ya da kişilerin gerçek kimlikleri bilinmemektedir. Bu kişi ya da kişiler, Bitcoin'in çalışma prensibini 2008 yılında “Satoshi Nakamoto” takma adıyla yayımladıkları makale ile Dünya'ya duyurmuştur.⁴¹

⁴⁰ Fatih KAPLANHAN 2018, age, s. 106.

⁴¹ Satoshi NAKAMOTO (2008), “Bitcoin: A Peer-to-peer Electronic Cash System”, <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>, ET. 18.12.2021.

2010 yılı ortalarına kadar Bitcoin ekosisteminin gelişmesine katkıda bulunan Satoshi Nakamoto bu tarihten sonra projeden desteğini çekmiş ve ortadan kaybolmuştur.⁴² Her ne kadar kripto paraların hayatımıza girmesi ve yaygınlaşması Bitcoin'in ortaya çıkması ile gerçekleşmiş olsa da aslında kripto paranın temeli 1980'li yılların sonlarına kadar uzanmaktadır. 1980'li yılların sonlarında David Chaum'un kurduğu dijital para projesi Digicash'in kripto paraların atası olduğunu söylemek mümkündür. Bu projedeki e-cash isimli yazılım sayesinde kullanıcılar, paralarını dijital para olarak saklayabilmekte, bu parayı anlaşılabilir yerlerde, hiçbir bilgi paylaşmadan güvenli bir şekilde kullanabilmekteydi. Chaum'un bu projesi yeterli kullanıcı sayısına ulaşamadığı için iflas etmiş ancak bu fikir şu anda hemen herkesin bir şekilde duyduğu kripto paraların temelini oluşturmuştur.⁴³

Kripto paraların temelini oluşturan bir diğer çalışma ise 1998 yılında Wei Dai tarafından yapılan b-money isimli çalışmadır. Dai bu çalışmada, tüm kullanıcılara takma adlar verilerek işlemlerin takip edilemediği bir sistem kurulması, ayrıca kullanıcılar tarafından dijital olarak imzalanan işlemlerin tüm ağa yayımlanması fikrini ortaya atmıştır.⁴⁴ Satoshi Nakamoto, Bitcoin'i geliştirirken Dai'nin bu çalışmasından esinlenmiş ve makalesinde bu çalışmaya atıfta bulunmuştur.⁴⁵

Bitcoin ilk piyasaya çıktığında bazı insanlar bunun bir dolandırıcılık olduğunu düşünürken, bazıları ise uygulamaya geçemeyeceğini düşünmekteydi. Herhangi bir merkezi otoriteye ihtiyaç duymadan transfer edilebilirliği nedeniyle Bitcoin ilk zamanlarda daha çok uyuşturucu ticareti, silah alım satımı, kara para aklama gibi yasal olmayan amaçlarla kullanılmıştır. 2011 yılında derin internette (dark web) kurulan İpek Yolu (Silk Road) isimli site, Bitcoin ile yasal olmayan satışların yapıldığı ortamlara örnek olarak gösterilebilir.⁴⁶ Bahse konu site, Amerika Federal Soruşturma Bürosu (Federal Bureau of Investigation - FBI) tarafından 2013 yılında yapılan operasyon ile kapatılmış ve yöneticisi tutuklanmıştır.⁴⁷ Bitcoin ve sonrasında ortaya çıkan kripto paraların buna benzer yasal olmayan amaçlarla kullanılması özellikle

⁴² WIKIPEDIA, "Satoshi Nakamoto", https://tr.wikipedia.org/wiki/Satoshi_Nakamoto, ET. 18.12.2021.

⁴³ Ahmet USTA ve Serkan DOĞANTEKİN (2019), *Blockchain 101*, s. 46, https://bkm.com.tr/wp-content/uploads/2019/08/15082019_kitap.pdf, ET. 17.12.2021.

⁴⁴ Wei DAI (1998), "B-money", <http://www.weidai.com/bmoney.txt>, ET. 18.12.2021.

⁴⁵ Satoshi NAKAMOTO 2008, agm, s.2.

⁴⁶ Füsun Sarp NEBİL (2018), *Bitcoin ve Kripto Paralar*, Pusula Yayıncılık, Ankara, s. 126.

⁴⁷ Onur YILMAZER (2021), "Ülkelerin Kendi Kripto Paralarını Üretme Girişimleri ile Bu Girişimlerin Kripto Paraların Geleceğine Etkisi", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, Cilt 1, Sayı 49, s. 36.

ülkelerin kripto paralara mesafeli durmasına neden olsa da özellikle yıllar içerisinde çok ciddi değer artışı yaşanması ve insanların bir yatırım aracı olarak görmeye başlaması neticesinde kripto paralara ilgi çok fazla artmıştır.

Kripto para birimleri, merkezi elektronik paraların ve bankacılık sisteminin aksine, merkezi olmayan yapıda olup, merkezi olmayan bu yapının kontrolü yukarıda bahsedildiği üzere blok zinciri adı verilen işlem veri tabanları tarafından gerçekleştirilmektedir. Kripto para, herhangi bir merkeze bağlı olmayan sistemde, kamuya açık ve genelde sistemin kuruluş aşamasında belirlenen oranlarda üretilerek, dolaşıma sunulmaktadır. Dolaşıma sunulacak olan bir kripto para hakkında kişilere önceden bilgiler verilmektedir. Bu bilgilendirme genellikle, kripto paranın ne için üretileceği, hangi sektörde faaliyet göstereceği, toplam miktarı, para arzının şekli ve zamanlaması, hangi borsalarda işlem görmeye başlayacağı gibi hususları içermektedir. Para üzerindeki denetim açısından değerlendirildiğinde kripto para diğer para türlerinden ayrılmaktadır. Bilindiği üzere ülke paraların basılması ve dağıtımı kanunlar ile belirlenen kurallar çerçevesinde ve merkezi bir denetim ile yapılmakta, elektronik para ise güven duyulan üçüncü bir kurum bulunmaktadır. Bununla birlikte kripto paralarda merkezi bir otorite ya da denetim kurumu bulunmamaktadır. Kripto paralar bu açıdan eleştirilere maruz kalmaktadır.

Kripto para birimlerinin bugün itibarıyla binlerce çeşidi vardır. Bazı ülkelerin de kendi kripto paralarını üretmeye yönelik çalışmalara devam ettiği bilinmektedir. Bu konuda bir ilk olan Venezuela hâlihazırda kendi kripto parasını üretmiş ve sisteme arz etmiştir. Avrupa Merkez Bankası (European Central Bank - ECB) Başkanı'nın Euro bölgesindeki hiçbir üye devletin kendi para birimini üretemeyeceği yönündeki açıklamaları, kripto paranın AB tarafında gelişimine engel olmuş gibidir. Ancak kurumsal bazda Avrupa'da birçok şirket kendi kripto parasını üretmeye başlamıştır. Yerel hükümetlerin kripto paraya karşı mesafeli olmalarının altında yatan neden ise tamamen siyasi gerekçelerdir. Bu saiklerin başında para arzını kendisinin değil de, ürettikleri kripto paralar üzerinden belirleneceği ve kendilerinin kimseye hesap vermeden para üretiminde bulunamayacağı gerçeği ile karşı karşıya olduklarından dolayı uzak durmaktadırlar. Yine üretilen kripto paranın fiyatının tamamen serbest piyasada belirleneceği ülkelerin politika olarak hoşlarına gitmeyecek şekilde fiyatların oluşabilme ihtimalinin mevcut olduğu gerçeği de açık şekilde ortadadır.

Merkezi hükümet karşısında, merkeziyetsiz bir paranın teknoloji ile öne çıkması durumu söz konusudur.

1.3.3. Kripto Paranın Özellikleri

Teknoloji ve iletişim alanındaki yenilikler, mevcut para sistemine sadece işlem hızı, transfer maliyeti ve yatırım opsiyonlarının çeşitliliği gibi alanlarda katkı sağlayabilmektedir. Diğer taraftan kripto para sisteminde yaratılan sanal paralar sadece işlem hızı ve transfer maliyeti avantajı sağlamamakta, aynı zamanda yeni ve bağımsız bir yatırım ve değer saklama aracı niteliğinden dolayı kişi ve kurumlara finansal devrim niteliğinde ekonomik imkânlar sunmaktadır. Kripto paralar hem oluşturucuları ve hem de mevduat sahipleri için mali açıdan daha fazla bağımsızlık sağlamaktadır. Kripto para kullanıcıları, sahip oldukları kripto paralar ile herhangi bir kamu otoritesine vergi veya benzeri bir ödeme yapmadan işlemler yapabilmekte ve bu paraların kabul edildiği şirketlerden mal ve hizmet satın alabilmektedirler.

Kripto paraların kullanımı serbest piyasa kurallarının geçerliliği, engelsiz internet erişimi, demokrasi kurallarının tam işlenmesi, vatandaşların eğitilmiş olması gibi etkenlerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Otoriter rejimlerde internetin tamamen veya bazı sitelere erişimi engelleyecek şekilde kısıtlandığı bilinmektedir. Vatandaşlarının bilgi alma ve sınırsız internete erişim olanaklarını kısıtlayan otoriter rejimler, kendi sınırları içerisinde bu tarz müdahaleler aracılığıyla kripto para sistemlerini kontrol altında tutabilir, sınırlandırabilir veya kısmen engelleyebilirler. Bundan dolayıdır ki kripto paralar batılı ülkelerde daha çok kullanım ve değerlendirme imkânına sahiptir.

Kripto paraların her birinin kendine özgü özellikleri ve sistemleri vardır. Ancak genel olarak kripto paraların ortak özellikleri şu şekilde sıralanabilir: merkeziyetsiz olması, işlemlerin hızlı olması, transfer maliyetlerinin düşük olması ve güvenli olması.⁴⁸

1.3.4. Kripto Paranın Çeşitleri

Bitcoin'in tanınması ile hayatımıza giren kripto paraların günümüzde binlerce çeşidi bulunmaktadır. Günümüzde 10.000'in üzerinde kripto para birimi bulunmakta

⁴⁸ Fatih KAPLANHAN 2018, age, s. 111-112.

olup, bu kripto paraların toplam pazar hacmi 1.4 trilyon doların üzerindedir.⁴⁹ Literatürde kripto para çeşitleri genellikle Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH), Ripple (XRP) gibi piyasadaki en çok bilinen ya da en çok kullanılan kripto paraların özellikleri üzerinden açıklanmaya çalışılmaktadır. Ancak bu yaklaşımın uygun olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü binlerce kripto paranın her birisinin özelliklerinin açıklanması mümkün olmadığı gibi, içerisinde birkaçının özelliklerinden bahis ile kripto paranın çeşitlerini açıklamak da tüm kripto paraları kapsayacak şekilde bir yaklaşım olmayacaktır. Bu nedenle tek tek kripto paraların özelliklerini açıklayarak değil, kripto paraları özelliklerine göre sınıflandırarak açıklamak daha doğru ve faydalı olacaktır.

1.3.4.1. Coin-Token Sınıflandırması

Kripto paraların en yaygın sınıflandırılması coin (para) ve token (jeton) olarak yapılmaktadır. Kendi blok zinciri alt yapısı olan kripto paralara coin denilirken, kendisine ait bir blok zinciri bulunmayan başka bir kripto paranın blok zinciri üzerinde işlem gören kripto paralara ise token (jeton) adı verilmektedir.⁵⁰ Genel olarak iki tip kripto para için de coin ifadesinin kullanımı yaygınlaşmış olsa da doğru ifadesi bu şekildedir.

Ethereum'un ortaya çıkması ile jetonların çoğaldığı ve yaygınlaştığını söylemek mümkündür. Halihazırda piyasada bulunan jetonların büyük çoğunluğu Ethereum blok zincirini kullanmaktadır. Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH), Ripple (XRP), Waves (WAVES) gibi kendi blok zinciri olan kripto paralar paralara (coin), Tether (USDT), Chiliz (CHZ), Shiba (SHIB), Uniswap (UNI) gibi başka bir kripto paranın blok zincirini kullanan kripto paralar ise jetonlara (token) örnek gösterilebilir.

1.3.4.2. Bitcoin-Altcoin Sınıflandırması

Daha önce denenip başarılı olamayan Digicash vb. sistemlerde karşılaşılan sorunlar çözülerek 2009 yılında Bitcoin'in piyasaya sürülmesinden sonra, Bitcoin'in temel mantığını kullanarak bir çok kripto para geliştirilmiştir. Dolayısıyla açık kaynak

⁴⁹ COINMARKETCAP, <https://coinmarketcap.com/>, ET. 10.05.2022, Coinmarketcap, kripto para piyasasında en çok kullanılan fiyat takip sitelerinden birisidir. Piyasada yer alan kripto paraların tamamına yakını bu sitede listelenmektedir.

⁵⁰ Vedat GÜVEN ve Erkan ŞAHİNGÖZ (2021), *Blokzincir - Kripto Paralar - Bitcoin*, 8. Baskı, Beta Kitap, İstanbul, s.85.

kodlu bir proje olan Bitcoin, kendisinden sonra ve hatta kendisine alternatif olarak geliştirilen kripto paralara da temel olmuştur. Bu sınıflandırmaya göre Bitcoin dışındaki tüm kripto paralara alternatif coin anlamında Altcoin adı verilmektedir. Bu kapsamda; Ethereum (ETH), Ripple (XRP), Monero (XMR), Cardano (ADA), Solana (SOL), Polkadot (DOT) gibi sayısı on binin üzerinde olan kripto paralardan Bitcoin dışındakilerin tamamı altcoin sınıfında yer almaktadır.

1.3.4.3. Mutabakat Türüne Göre Sınıflandırma

Kripto paraların temelinde yer alan blok zinciri teknolojisinde, yapılan işlemlerin ve kayıtların doğruluğunu onaylayan merkezi bir otorite bulunmadığından, ağda yer alan katılımcıların bu onaylamayı yapabilmesi için belirli bir fikir birliğine varmaları gerekmektedir. Blok zincirinde bu onaylama mekanizmasına mutabakat adı verilmektedir. Proof of Work - PoW (İş İspatı) ve Proof of Stake - PoS (Hisse İspatı) en yaygın kullanılan mutabakat algoritmalarıdır.⁵¹ Bitcoin’de de kullanılan PoW yönteminde, sistemde yer alan doğrulayıcılar⁵² işlemleri doğrulamak için bilgisayarlarının işlem gücünü kullanmaktadırlar. Bilgisayarlarının işlem gücünü ve dolayısıyla elektrik enerjisini kullanarak bu doğrulama işlemlerini yapmaları karşısında ise hediye kripto para kazanmaktadırlar. PoW mutabakat algoritmasını kullanan kripto paralara örnek olarak; Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH), Dogecoin (DOGE) ve Litecoin (LTC) sayılabilir.⁵³

PoS mutabakat yöntemi ise 2012 yılında, yüksek işlem kapasitesi ve dolayısıyla elektrik enerjisi kullanılarak doğrulama yapılan PoW’a alternatif olarak, çevre dostu bir yöntem olarak ortaya atılmıştır.⁵⁴ PoS yönteminde ise madencilik gibi bir kavram bulunmamaktadır. Sistemde doğrulama yapabilmek için belirli miktarlarda kripto paranın bir cüzdana kilitlemesi (stake) gerekmektedir. Doğrulayıcılar kilitledikleri bu kripto paraları belirli bir süre kullanamamaktadır. Bunun yanında doğrulama işlemlerini yaptıkları için kilitledikleri kripto para ile orantılı olarak hediye

⁵¹ BINANCE, “Mutabakat Algoritması Nedir?”, <https://academy.binance.com/tr/articles/what-is-a-blockchain-consensus-algorithm>, ET. 09.01.2022.

⁵² PoW mutabakat algoritmasını kullanan kripto paralarda, yapılan işlemleri doğrulayan kişiler madenci olarak da adlandırılmaktadır. Detaylı bilgi için bkz: **infra** 54.

⁵³ CRYPTOSLATE, “PoW Coins”, <https://cryptoslate.com/cryptos/proof-of-work/>, ET. 09.01.2022.

⁵⁴ BITPANDA, “Proof of Stake (PoS) Nedir?”, <https://blog.bitpanda.com/tr/proof-of-stake-pos-nedir>, ET. 12.01.2022.

kripto para kazanmaktadır. Binance (BNB), Cardano (ADA), Solana (SOL) ve Polkadot (DOT), PoS mutabakat algoritmasını kullanan kripto paralardan en bilinenleridir.⁵⁵

PoW ve PoS yöntemleri en çok bilinen ve en çok kullanılan mutabakat yöntemleridir. Bunun yanında zaman içerisinde farklı mutabakat yöntemleri de geliştirilmiştir. Gecikmeli İş İspatı (delayed Proof of Work - dPoW), Önem İspatı (Proof of Importance - PoI), Otorite İspatı (Proof of Authority - PoA), Delege Bizans Hata Toleransı (Delegated Byzantine Fault Tolerance - DBFT), Ripple Protokolü (Ripple Protocole - RP) bu yöntemlere örnek olarak sayılabilir.⁵⁶

1.3.4.4. Sektöre Göre Sınıflandırma

Kripto paraların genellikle bir ekosistemi bulunmaktadır. Kripto paraların web sitelerinde ve sosyal medya hesaplarında projelerine ilişkin, kimler tarafından geliştirildiği, hangi kişi ya da şirketler tarafından desteklendiği, hangi sektörde faaliyet gösterdiği gibi bilgiler yer almaktadır. Ayrıca kripto paraların bu tür bilgilerinin yanında teknik altyapısının da anlatıldığı ve yatırım yapmak isteyen insanlara açık şekilde yayımlanan teknik dokümanları (white paper) bulunmaktadır. Teknik dokümanda, kripto paranın amacı, ekosisteme katacağı yenilikler, teknik detaylar, kullanılan mutabakat türü, ne kadar kripto para arz edileceği, kripto paraların nasıl dağıtılacağı bilgilerine ulaşılabilmektedir.⁵⁷

Kripto paralar, teknik dokümanlarında ve web sitesi, sosyal medya gibi platformlarda belirttikleri sektörlerine göre de sınıflandırılabilir. Buna göre en yaygın kripto para sektörleri arasında, merkeziyetsiz finans (decentralized finance - DeFi), oyun (gaming), taraftar jetonu (fan token), nitelikli fikrî tapu (non-fungible token - NFT) ve meta evren yer almaktadır.

1.3.4.4.1. Merkeziyetsiz Finans (DeFi) Kripto Paraları

Merkeziyetsiz finans, 2008 yılında Bitcoin ile birlikte ortaya çıkan, herhangi bir otorite, merkezi ya da aracı kuruma ihtiyaç duymadan finansal işlemlerin

⁵⁵ CRYPTOSLATE, "PoS Coins", <https://cryptoslate.com/cryptos/proof-of-stake/>, ET. 12.01.2022.

⁵⁶ Damilare Peter OYINLOYE, Je Sen TEH, Norziana JAMIL ve Moatsum ALAWIDA (2021), "Blockchain Consensus: An Overview of Alternative Protocols", *Symmetry*, Cilt 13, Sayı 1363, s. 5-6.

⁵⁷ BTCTURK (2021), "White Paper (Teknik Doküman) Nedir?", <https://www.btcturk.com/bilgi-platformu/white-paper-teknik-dokuman-nedir/>, ET. 11.04.2022.

yapılabilmesi anlamına gelen bir terimdir. DeFi, İngilizce merkeziyetsiz anlamındaki “decentralized” ve finans anlamındaki “finance” kelimelerinin kısaltmasından oluşmaktadır. İşlemlerin bir yazılım tarafından yapıldığı ve böylelikle herhangi bir merkez ya da karar vericiye ihtiyaç duyulmayan finans sektöründeki uygulamalar DeFi olarak adlandırılmaktadır. Borsalar, kredi alma ve verme işlemleri yapan platformlar, sigortacılık, pazaryeri ve alışveriş siteleri merkeziyetsiz olabilmektedir.⁵⁸ Bahse konu merkeziyetsiz finans projelerine sahip olan kripto paralara ise DeFi kripto paralar denilmektedir.

Bitcoin, bir DeFi kripto paradır. Çünkü Bitcoin’in amacı banka ya da başka bir merkezi otoriteye ihtiyaç duyulmadan kişiler arası para transferinin yapılabilmesidir. Benzer şekilde merkeziyetsiz finans çözümleri üreten, Ethereum (ETH), Uniswap (UNI), Chainlink (LINK), Solana (SOL), Avalanche (AVAX) isimli kripto paralar da DeFi kripto paralara örnek olarak sayılabilir.

1.3.4.4.2. Oyun (Gaming) Kripto Paraları

Oyun kripto paraları, günümüzde çok hızlı büyüyen oyun ve kripto para sektörlerini bir araya getirmektedir. Oyun içerisinde satın alma işlemleri için kripto paraların kullanılması anlamına gelmektedir. Nitekim, oyunlar içerisinde kullanılarak, yeni bir hak/can alma, bir silah alma ya da mevcut bir silahı geliştirme, oyun içerisindeki avatara farklı kıyafet ya da güçlendirici zırh vb. satın alma, oyun içerisinde seviye atlama, yeni/farklı bir oyun bölümü açma gibi amaçlar ile kullanılan kripto paralara oyun kripto paraları denilmektedir.

Bir kripto para borsasından temin edilen oyun kripto paralarının oyun içerisinde harcanması mümkün olduğu gibi, oyunun oyna-kazan (play to earn) özelliği var ise, oynadıkça kripto para kazanıp bunu oyun dışına (herhangi bir cüzdana) transfer ederek kullanmak da mümkün olabilmektedir.⁵⁹ Decentraland (MANA), The Sandbox (SAND), Enjin Coin (ENJ), Gala (GALA) ve Mobox (MBOX) oyun kripto paralara örnek olarak verilebilir.

⁵⁸ BITLO, “DeFi Nedir?”, <https://www.bitlo.com/rehber/defi-nedir>, ET. 15.04.2022.

⁵⁹ ZIPMEX (2021), “Gaming Tokens. What Are They and How Can You Get ‘em’”, <https://zipmex.com/learn/what-are-gaming-tokens/>, ET. 15.04.2022.

1.3.4.4.3. Taraftar Jetonu (Fan Token)

Taraftar jetonları, başlangıçta spor kulüpleri adına çıkarılmış daha sonra sanatçı, diskjockey (DJ), şarkı yazarı gibi taraftarları olan diğer kişi ve kuruluşlar adına da çıkarılmaya başlanmıştır. Bir spor kulübüne ait taraftar jetonuna sahip olan kişilere, kulüp kararlarında oy sahibi olma, maç bileti, forma gibi ödüller kazanma, forma ve ürün tasarımında fikir beyan edebilme gibi ayrıcalıklar tanınmaktadır.⁶⁰ Böylece, taraftar jetonlarına sahip olan kişi, hem desteklediği kişi ya da kuruluşlara destek olmakta, hem ayrıcalıklar elde etmekte hem de bu kripto paraya yatırım yapmış olmaktadır.

Barcelona (BAR), Paris Saint Germain (PSG), Associazione Calcio Milan (ACM) gibi Dünya'nın en büyük futbol kulüplerinin taraftar jetonları bulunmaktadır. Bunun yanında; ülkemizde de oldukça yaygınlaşan taraftar jetonlarına, dört büyük futbol kulüplerinin yanında Göztepe (GOZ), Ankaragücü (ANKA), İstanbul Başakşehir (IBFK), Eskişehir (ESES) gibi taraftar jetonları da örnek verilebilir. Son zamanlarda; sanatçılar ve diğer bir takım organizasyonlar da kendi adları ile taraftar jetonları çıkarmışlardır. Türkiye Motosiklet Federasyonuna ait TMFT, sanatçı Edis'e ait EDIS taraftar jetonları bunlara örnek teşkil etmektedir.

1.3.4.4.4. Nitelikli Fikrî Tapu (Non-Fungible Token - NFT) Kripto Paraları

Son yıllarda popüler hale gelen ve özellikle 2021 yılından itibaren kullanımını çok artan bu kripto para türü için “değiştirilemez jeton”, “değiştirilemeyen jeton”, “değiştirilmesi mümkün olmayan para” gibi Türkçe karşılıklar kullanılmıştır. Ancak, Nisan 2022 ayı içerisinde, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi ile Türk Dil Kurumu'nun (TDK) birlikte yaptığı bir çalışma sonucunda NFT'nin Türkçe karşılığının “nitelikli fikrî tapu” olarak belirlendiği açıklanmıştır.⁶¹

NFT'ler, blok zinciri tarafından doğrulanan ve güvence altına alınan benzersiz öğelerdir. Bir NFT, herhangi bir belirli öğenin orijinalliğini, mülkiyetinin kime ait olduğunu, benzersizliğini ve kalıcılığını doğrulamamızı sağlamaktadır.⁶² NFT'lerin

⁶⁰ BTCTURK (2022), “Fan Token Nedir?”, <https://www.btcturk.com/bilgi-platformu/fan-token-nedir/>, ET. 17.04.2022.

⁶¹ T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi (2022), “NFT'nin Türkçe Karşılığı Belli Oldu”, <https://cbddo.gov.tr/haberler/6354/nft-nin-turkce-karsiligi-belli-oldu>, ET. 25.04.2022.

⁶² Matt FORTNOW ve Quharris on TERRY (2021), *The NFT Handbook: How to Create, Sell and Buy Non-fungible Tokens*, John Wiley & Sons, New Jersey, s. 32.

değiştirilemez olması, yalnızca bir adet üretilmesi ve birbiri yerine geçmemesi anlamına gelmektedir. Eşya hukukundaki misli olmayan eşyaya karşılık geldiği söylenebilir. Örneğin itibari paralar birbiri yerine geçebilirler. Borçlu, borcu olan 200 TL'ye karşılık herhangi bir 200 TL'lik banknotu tek olarak ya da örneğin iki adet 100 TL'lik banknotu verebilir. Bitcoin ve diğer kripto paralar da bu şekildedir. Örneğin Bitcoin'in arzı, geliştiricisinin belirlediği kurallar çerçevesinde en fazla 21 milyon adet olabilecektir. Bu Bitcoin'ler eşsiz değildir itibari paralar gibi birbirleri yerine kullanılabilir. Ancak her bir NFT sadece bir adet üretilmektedir.

NFT'ler, resim, video, ses gibi dijital sanat eserlerin, bir oyun içerisindeki görsellerin ya da bir karakterin, dijital arsalarm ya da özelliklerin sahipliğine ait olabilmektedir. Ancak bunlarla da sınırlı değildir. Örneğin Jack Dorsey'in 2006 yılında Twitter'ı kurarken attığı ilk tweeti NFT olarak, 2.9 milyon dolara satılmıştır.⁶³ Bu örnekte de görüleceği üzere ilgili kişi bu NFT'yi satın aldığı karşılığında dijital ya da fiziki bir varlık almamıştır. Ancak buradaki kıymetli olan şey, tweetin tarihi değeridir. Bu NFT ile, ilgili blok zinciri üzerinde bu ilk tweetin kime ait olduğu bilgisi kaydedilmiştir. Böylece bu blok zinciri üzerinden dileyen herkes, her zaman bu NFT'nin kime ait olduğunu (aslında ilk tweetin mülkiyetinin kime ait olduğunu) doğrulayabilmektedir. Bu durum, sanatsal bir değeri olmamasına rağmen fiziki olarak değeri olduğu düşünülen “şey”lerin insanlar tarafından edinilerek koleksiyon oluşturmaya benzetilebilir. Bazen fiziken kıymeti olmayan bir nesne tarihi önemi ya da ünlü birisi tarafından kullanılması gibi nedenlerle koleksiyonerler tarafından çok yüksek bedeller karşılığında satın alınmaktadır. Twitter'da atılan ilk tweetin, ABD Ulusal Basketbol Birleşimi'ndeki (National Basketball Association - NBA) önemli anların ya da ünlü bir yazarın köşe yazısının NFT olarak ciddi meblağlara satılabilmesinin sebebi bunların insanların gözünde kıymetli olmasıdır.

NFT'nin değiştirilemez ve benzersiz olması hususu bazen tam olarak anlaşılammaktadır. Örneğin dijital resim NFT'leri ile ilgili olarak, NFT'ye karşılık gelen resmin zaten internetten indirilebileceği ya da bilgisayarlarda basit şekilde çoğaltılabileceği düşünülerek, kişilerin ücretsiz bir şekilde çoğaltılabileceği dijital varlıklara ödeme yapmasına (bazen çok yüksek meblağlarda olabilmektedir) anlam

⁶³ Justin HARPER (2021), “Sina Estavi: Türk Asıllı İş İnsanı Twitter'ın Kurucusu Dorsey'nin İlk Tweet'ini 2,9 Milyon Dolara Satın Aldı”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56496414>, ET. 17.04.2022.

verilememektedir. Bir dijital resmin kolaylıkla kopyalanabileceği ya da çoğaltılabileceği bir gerçektir. Ancak ilgili resmin tek ve gerçek sahibinin kim olduğu ilgili blok zinciri üzerinde kayıtlıdır ve bu değiştirilemez. Bu, bir ressam tarafından çizilen bir resmin ya da ünlü bir fotoğrafçı tarafından çekilen bir fotoğrafın birebir kopyalanabilmesine benzetilebilir. Kopya resim ya da fotoğraf orijinalinden kolaylıkla ayırt edilemeyebilir ancak bu orijinalinin tek olduğu ve kimin tarafından yaratıldığı gerçeğini değiştirmeyecektir. Dünya üzerinde Mona Lisa⁶⁴ tablosunun milyonlarca kopyası olsa da, herkes bilir ki orijinal tablo Paris'te Louvre Müzesinde sergilenmektedir. Bugün bir ressamın Mona Lisa'nın aynısını çizbildiğini düşünelim. Bu durum, orijinal Mona Lisa'nın değerini düşürmeyecektir. Sonuç olarak, dijital ya da fiziki bir varlığın mülkiyetinin kime ait olduğu, eğer devredilmiş ise geçmişe dönük olarak tüm sahip olan kişilerin ve kimden kime devredildiği bilgisinin, günümüz teknolojisi ile değiştirilemez şekilde bir blok zinciri üzerinde tutulması NFT'leri kıymetli kılmaktadır. NFT'ler bu bilgilerin tutulduğu bir nevi dijital sertifikalardır.⁶⁵ Bu özellikleri sayesinde, NFT teknolojisinin özellikle dijital sanat eserleri üreten sanatçıların haklarını alabilmeleri açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir. Diğer taraftan NFT'nin geçici bir moda olduğunu düşünen insanlar da bulunmaktadır.

NFT'ler, genellikle açık artırma yolu ile sergilendikleri platformlardan, kripto paralar kullanarak satın alınabilmektedir. Opensea, Rarible ve Decentreland bu tür platformlara örnek olarak sayılabilir. Sonuç olarak, NFT kripto paraları, belirli bir dijital yada fiziki varlığa karşılık gelen, bu varlığın kime ait olduğu bilgisini ilgili blok zincirinde değiştirilemez ve inkar edilemez şekilde tutmaya yarayan kripto paralardır.

Özellikle 2021 yılında oldukça popüler hale gelen NFT'lerin rekor fiyatlarla satışları gerçekleşmiştir. Örneğin, Beeple takma adını kullanan sanatçının 5000 gün boyunca yarattığı tüm dijital ürünleri birleştirerek oluşturduğu "Everydays: The First 5000 Days" isimli eser 2021 yılında 69.3 milyon dolara satılırken, Pak isimli sanatçıya

⁶⁴ Ünlü Fransız ressam Leonardo da Vinci tarafından 16. Yüzyılın başlarında yapılan eser, halen Paris'teki Louvre müzesinde sergilenmektedir. Sanatçının eseri yaparken kullandığı teknikler ve resmedilen kadının hikayesi tabloyu Dünya'nın en ünlü tablolarından birisi haline getirmiştir.

⁶⁵ Çağla ÜREN (2021), "Tüm Yönleriyle NFT: Çılgınlık mı Yoksa Geleceğin Ta Kendisi mi?", <https://www.independentturkish.com/node/349906/ya%C5%9Fam/t%C3%BCm-y%C3%B6nleriyle-nft-%C3%A7%C4%B1lg%C4%B1n%C4%B1k-m%C4%B1-yoksa-gelece%C4%9Fin-ta-kendisi-mi>, ET. 17.04.2022.

ait Merge isimli proje kapsamında 250.000'den fazla NFT toplamda 91.8 milyon dolara satılmıştır.⁶⁶

Flow (FLOW), Decentraland (MANA), The Sandbox (SAND), Tezos (XTZ) ve Oasis Network (ROSE) NFT kripto paralarına örnek olarak sayılabilir.

1.3.4.4.5. Meta Evren Kripto Paraları

Metaverse için “meta evren”, “sanal evren”, “evren ötesi” gibi Türkçe karşılıklar önerilmekle birlikte, kripto para ekosisteminde henüz üzerinde fikir birliğine varılamamış, daha çok orjinal hali ile metaverse şeklinde kullanılmaya devam edilmiştir.⁶⁷

Metaverse terimi ilk kez 1992 yılında bilim kurgu yazarı Neal Stephenson tarafından Snow Crash⁶⁸ adlı kitabında dile getirilmiştir.⁶⁹ Meta evren, insanları hayatlarının her alanında birbirine bağlayan, sanal, üç boyutlu ve çevrimiçi bir dünya anlamına gelmektedir.⁷⁰ İnsanlar, meta evrenin üç boyutlu ortamına sanal gerçeklik gözlükleri ile dahil olmaktadır. Dolayısıyla meta evren, üç boyutlu çizimler, internet, sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik gibi birçok güncel teknolojiyi içeren geleceğin internet ortamı olarak yorumlanabilmektedir. Yakın zamanda şirketi Facebook'un adını Meta olarak değiştiren Zuckerberg, meta evreni, sadece bakmak yerine içerisinde bulunduğumuz internet olarak tanımlamaktadır. Zuckerberg meta evrenin arkadaşlarla ya da aile ile birlikte olma, alışveriş yapma, çalışma, eğlenme gibi hayal edilen tüm deneyimleri yapabilmeyi, bir hologram şeklinde ofise, konsere ya da eve ışılanabilmeyi mümkün kılacak bir ortam olacağını dile getirmektedir.⁷¹

Her ne kadar meta evren kavramı son yıllarda çok popüler olmuş ve özellikle Facebook şirketinin ismini Meta olarak değiştirmesi, Microsoft'un meta evren ile ilgili çalışmalarını duyurması gibi gelişmelerle adından çokça bahsedilir olmuşsa da,

⁶⁶ Dilip Kumar PATAIRYA (2022), “Life-Changing Money: The 10 Most Expensive NFTs Sold to Date”, <https://cointelegraph.com/news/life-changing-money-the-10-most-expensive-nfts-sold-to-date>, ET. 03.06.2022.

⁶⁷ Bu tez çalışmasında “meta evren” teriminin kullanılması tercih edilmiştir.

⁶⁸ Kitabın Türkçe tercümesi Parazit adı ile piyasada yer almaktadır.

⁶⁹ TRT HABER(2022), “Metaverse Nedir, Nasıl Girilir? Metaverse’te Her Şey Yapmak Mümkün mü?”, <https://www.trthaber.com/haber/guncel/metaverse-nedir-nasil-girilir-metaversete-her-sey-yapmak-mumkun-mu-665940.html>, ET. 20.04.2022.

⁷⁰ BINANCE (2021), “Meta Evren Nedir?”, <https://academy.binance.com/tr/articles/what-is-the-metaverse>, ET. 15.03.2022.

⁷¹ Mark ZUCKERBERG (2021), “Founder’s Letter”, <https://about.fb.com/news/2021/10/founders-letter/>, ET. 15.03.2022.

aslında meta evren benzeri tecrübeler video oyunlarda uzun yıllardır yer almaktadır. Nitekim bu oyunlarda, kişileri temsil eden avatarlar ya da karakterler, üç boyutlu bir sanal dünyada hareket etmekte, gerçek dünyadakine benzer şekilde ev ve şehir kurmakta, oyunu oynayan kişiler bu ortamdaki diğer arkadaşları ile etkileşime girmektedir. Second Life, Roblox, Fortnite gibi oyunlar bunlara örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca son yıllarda sanal gerçeklik gözlükleri ile bu tür oyunların üç boyutlu sanal ortamları içerisinde bizzat bulunarak oyun oynanabilmektedir.

Kripto paralar, meta evren içerisinde alım-satım işlemlerinin yapılması, meta evrenden gerçek dünyaya ya da gerçek dünyadan meta evrene para aktarımının yapılmasını sağlamaktadır. Ayrıca kripto paralar sayesinde meta evrenin sunduğu özgürlükler dünyası, gerçek dünyada yer alan yasaklar ve düzenlemeler ile de sınırlanamayacaktır. Meta evren alanında projeleri olan ve meta evren içerisinde kullanılan kripto paralar meta evren kripto paraları olarak adlandırılmaktadır. NFT ile meta evren birbiri ile ilişkili ve iç içe girmiş kavramlardır. Bunun sebebi meta evren içerisindeki dijital varlıkların çoğunlukla NFT olarak satılmasıdır. Bu nedenle birçok kripto para hem NFT hem de meta evren kripto para türleri arasında sayılmaktadır.

BÖLÜM II

KRİPTO PARALARIN TEKNİK ALTYAPISI, EDİNME YOLLARI, ZİLYETLİĞİ VE CÜZDAN ÇEŞİTLERİ

2.1. KRİPTO PARALARIN TEKNİK ALTYAPISI

2.1.1. Genel Olarak Blok Zinciri Teknolojisi

Blok zinciri, Bitcoin ve diğer kripto paraların temelinde yer alan teknik altyapıdır. Dolayısıyla kripto paraları anlamının yolu blok zincirini anlamaktan geçmektedir. Blok zinciri, kriptografi, matematik ve ekonomiyi içinde barındıran bir teknolojidir. Her ne kadar blok zinciri teknolojisi daha çok kripto paraların özellikle de Bitcoin'in ortaya çıkması ile duyulmuş olsa da aslında bu teknolojinin sağladıkları kripto paralar ile sınırlı değildir. Blok zinciri, veri alışverişinin yanında değerli varlıkların transferini de sağlayan bir kayıt defteri olarak da tanımlanmaktadır.⁷² Başka bir tanıma göre blok zinciri, bir merkez ya da otoriteye ihtiyaç duymadan, verilerin dağıtık bir ağda saklandığı kayıt teknolojisidir.⁷³ Burada dağıtık kavramı, sistem üzerindeki verinin tek bir merkezde değil sisteme dahil olan tüm noktalarda tutulması anlamına gelmektedir.

Blok zinciri adından da anlaşılacağı üzere bloklardan oluşan bir zincirdir. Zincirin halkalarını oluşturan blok ise blok zincirinin kurallarına uygun yapıda veri setleridir. Nasıl ki bir zincirin halkaları vardır ve bu halkalar birbirlerine sırası ile bağlıdır (her bir halkanın kendinden önce ve sonra birer halkaya bağlı olması gibi), blok zincirinde de bloklar zincirin halkalarını oluşturmaktadır.

Blok zincirini, şifrelenmiş, güvenli, merkezi olmayan, dağıtık bir veri kayıt sistemi olarak tanımlamak mümkündür. Geleneksel veri kayıt sistemlerinde merkezi

⁷² Mustafa TANRIVERDİ, Mevlüt UYSAL ve M. Tahsin ÜSTÜNDAĞ (2019), “Blokzinciri Teknolojisi Nedir? Ne Değildir? Alanyazın İncelemesi”, *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, Cilt 12, Sayı 3, s.203.

⁷³ Emre GÜNEN (2020), “En Sade Anlatımla Blockchain Nedir, Nasıl Çalışır?”, <https://tr.cointelegraph.com/news/a-simple-explanation-of-what-is-blockchain-and-how-its-works>, ET. 05.01.2022.

bir otorite vardır ve çoğunlukla sistemin güvenliği bu merkezin güvenliğine bağlıdır. Blok zinciri ise bu merkezi güveni internet ortamında sisteme bağlı tüm noktalara dağıtarak güvenliği sağlamaktadır. Merkezi, merkezi olmayan ve dağıtık veri tabanı yapılarının şematik gösterimi Şekil 2’de sunulmuştur.⁷⁴ Merkezi yapıda, veri tek bir merkezde tutulmakta, bu veriye ihtiyaç duyan birimler ise bu merkeze bağlanarak veriye erişmekte, veride değişiklik yapılmış ise tekrar bu merkeze iletilmektedir. Evdeki bilgisayarımızdan internete bağlanarak, ziyaret ettiğimiz web sitelerinin çoğu bu merkezi yapıya uygun olarak çalışmaktadır. Bu mimariye sunucu-istemci mimarisi denilmektedir. Bağlandığımız web sitesinde yer alan tüm veri bir sunucu bilgisayarda bulunmakta, bizim bilgisayarımızın ekranında görünen bu verilerin güvenliği de bu sunucunun güvenliğine bağımlı olmaktadır. Dolayısıyla bu yapıda güvenlik tek bir merkezin güvenliğine bağlı olup, merkezde oluşabilecek bir veri kaybı ya da değişimden tüm sistem etkilenecektir. Merkezi olmayan yapıda ise birden çok küçük merkezi yapı birleşmiştir. Veri bu birden çok merkezde yedeklenerek daha güvenli ve hızlı bir yapı elde edilmektedir. Son olarak dağıtık yapıda ise, veri sisteme bağlı tüm birimlere dağıtılmıştır. Bu yapıda veri değiştirilmek istendiğinde her bir noktada değiştirilmesi gerekecektir.⁷⁵ Böylelikle, bir taraftan merkeziyetsizlik sağlanmış, diğer taraftan çok daha güvenli bir yapı elde edilmiştir.

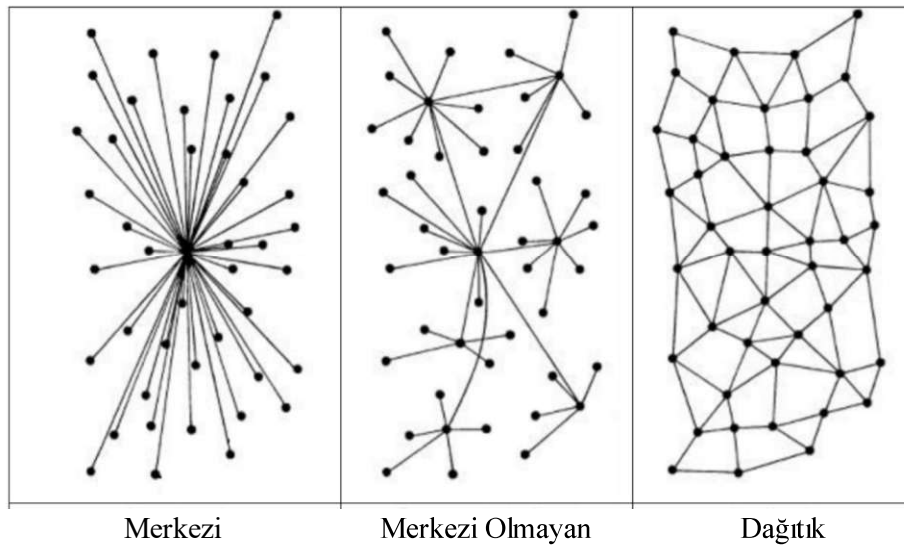
Blok zincirini anlatırken basitleştirmek adına genellikle bakkal defteri benzetmesi yapılmaktadır. Büyük market zincirlerinin ve kredi kartı kullanımının yaygınlaşmadığı yakın geçmişte bakkallardan alışveriş yapan kişiler peşin ödeme yapmaya müsait olmadıklarında, daha sonra ödemek üzere yaptıkları alışverişini bakkalın veresiye defterine yazdırır ve müsait olduğu zamanda buradaki kayıtlara göre borcunu öderdi. Bu sistemde; bakkal kötü niyetli ise ve deftere gerçekte olmayan kayıtlar eklemişse ya da bakkal dışında üçüncü bir kişi deftere erişip kayıtları değiştirmişse müşteri bu farklılığı nasıl ispatlayabilirdi? Diyelim ki bakkal güvenilir birisi, peki yangın, sel gibi nedenler ile defter zarar görmüş ise ya da kötü niyetli birisi defteri çalmış ise alacak ve borçlar nasıl belirlenecekti? İşte bu sorunlar kayıtların tek bir yerde tutulduğu merkezi yapıların sorunlarıdır. Bu sorunların üstesinden gelmek

⁷⁴ TÜBİTAK Blok Zincir Araştırma Laboratuvarı, “Blokzincir”, <https://blokzincir.bilgem.tubitak.gov.tr/blok-zincir.html>, ET. 05.01.2022.

⁷⁵ Nikola BOZIC, Guy PIJOLLE ve Stefano SECCI (2016), “A Tutorial on Blockchain and Applications to Secure Network Control-planes”, *3rd Smart Cloud Networks & Systems (SCNS) Conference*, s. 3-4.

için şöyle bir çözüm ürettiğimizi düşünelim. Bakkaldaki veresiye defterinin bu bakkaldan alışveriş yapan tüm müşterilerde birer kopyası olsun ve müşterilerin borç bilgilerine ilişkin tüm değişiklikler bu defterlerin tamamında yapılsın. Görüldüğü üzere böyle bir sistemde, herhangi bir defter zarar görse ya da kötü niyetli kişilerce değiştirilse bile yüzlerce defterde bunu yapamayacağı için asıl kayıtlarımız güvenli şekilde bulunmaya devam edecektir. Böyle bir sistemin işletmesinin zor olduğu akla gelebilir. En küçük bir değişikliği ya da yeni bir kaydı bu kadar çok defterin her birinde yapmak çok maliyetli gibi görülebilir. Ancak bu benzetmeden gerçek sistemlere geçiş yaptığımızda, bu tür işlemler günümüz teknolojisi ile saniyeler mertebesinde bir sürede yapılabilmektedir. Nitekim kripto paralarla yapılan transfer vb. işlemler kullanılan paranın ve altyapısının türüne göre saniyeler içerisinde gerçekleştirilmektedir. İşte dağıtık yapıdaki blok zinciri, bakkal defteri örneğinde olduğu gibi tek bir merkeze olan güveni tüm sisteme dağıtmakta ve böylece merkezi bir otoriteye ihtiyaç duymadan çok güvenli bir yapıyı mümkün kılmaktadır.

Şekil 2: Merkezi, Merkezi Olmayan ve Dağıtık Veri Tabanı Yapıları

Blok zinciri teknolojisinin ilk ve en yaygın kullanım alanı kar elde etmek amacıyla alım-satım yapma anlamına gelen ticaret (trading) ve para transferi olsa da aslında bu teknoloji aracı gerektiren tüm sistemler için kullanılabilir. Örneğin; emlak sektörü, noterlik hizmetleri, oy kullanma, gümrük işlemleri, denizcilik sektöründe taşınır malların takibi gibi alanlarda blok zinciri teknolojisinin kullanılması

mümkündür. Özet olarak; blok zinciri teknolojisi uçtan uca, güvenilir ve aracı ya da merkezi bir otorite gerektirmeyen yapısı sayesinde birçok alanda kullanılacak devrim niteliğinde bir teknolojidir.⁷⁶

2.1.2. Blok Zinciri Teknolojisinin Çalışma Şekli

Blok zincirinin çalışma prensibini anlayabilmek için bazı temel kavramları tanımlamak gerekmektedir.⁷⁷ Şekil 3'te görüldüğü gibi bir blok, o bloğu tanımlayan bir başlık ile onaylanmış işlem kayıtlarının (transactions) yer aldığı bir gövdeden oluşmaktadır.⁷⁸ Blokta yer alan bilgilerden birisi de bir önceki bloktaki verinin özet (hash) bilgisidir. Bu özet değerinin elde edilmesi için özel bir şifreleme işlemi olan özet fonksiyonu (hash function) kullanılmaktadır. Özet fonksiyonları; farklı uzunluklarda ki veriye uygulandığında hep aynı uzunlukta özet bilgisi üreten özel matematiksel işlemlerdir. İdeal bir özet fonksiyonu şu özelliklere sahip olmalıdır:

- Aynı girdiye uygulandığında hep aynı çıktıyı üretmelidir.
- Çok hızlı çıktı üretmelidir.
- Çıktıdan girdinin hesaplanması mümkün olmamalıdır.
- Girdide çok küçük bir değişiklik yapıldığında bile farklı bir çıktı oluşmalıdır.
- Farklı girdilere uygulandığında aynı çıktıyı üretmemelidir.⁷⁹

Blok zincirinde bir önceki bloğun özeti bir sonraki blokta saklanarak bloklar birbirine bağlanır ve blokların değiştirilmesinin önüne geçilmeye çalışılır.⁸⁰ Her bir blok kendisinden önceki bloğun özet bilgisini içerdiğinden aslında kendisinden önceki tüm blokların özetini saklamaktadır. Böylelikle zincir içerisindeki bir blokta çok küçük

⁷⁶ Kripto Varlık Yasa Tasarısı Platformu (2022), “Kripto Varlık Yasa Tasarısı Çalışma Raporu”, <https://www.kriptovarlikyasasi.org>, ET. 25.02.2022.

⁷⁷ 2009 yılında Bitcoin'in finans dünyasına girmesi ile adından çokça bahsettirmeye başlayan blok zinciri teknolojisinde yıllar içerisinde bazı değişiklikler ve geliştirmeler olmuştur. Bu kapsamda; temel prensipleri benzer olsa da bazı farklılıkları da olan çeşitli blok zinciri yapıları ortaya çıkmıştır. Örneğin; Bitcoin'in piyasaya arzı tamamen madencilere verilen hediye Bitcoin'ler üzerinden gerçekleşirken, Ripple (XRP), Cardano (ADA) ve Stellar (XLM) gibi bazı kripto paralar piyasa sürülmeden önce geliştiricileri tarafından üretilmektedir. Bu tür kripto paralar için madencilik söz konusu değildir. Bu çalışmada; tüm blok zinciri türlerinin teknik yapısına yer verilmemiş, ilk ve en büyük blok zinciri olması nedeniyle Bitcoin blok zinciri yapısı incelenmiştir.

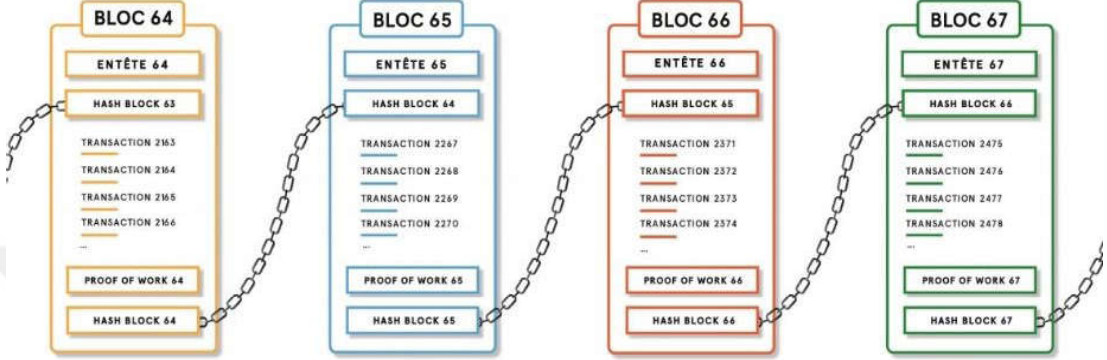
⁷⁸ Zhibin ZHENG, Shaoan XIE, Hong-Ning DAI, Xiangping Chen ve Huaimin WANG (2018), Blockchain Challenges and Opportunities: A Survey, *International Journal of Electric and Hybrid Vehicles*, Cilt 14, Sayı 4, s. 355.

⁷⁹ Vedat GÜVEN ve Erkin ŞAHİNÖZ 2021, age, s. 50.

⁸⁰ Engin AKKOCA (2021), *Blok Zinciri Tabanlı Kripto Paraların Çalışma Yöntemlerinin Araştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi), Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, s. 15.

bir değişiklik olduğunda ya da veri bozulduğunda bu bloktaki özet değer önceki blok ile uyumsuz olacağından ve bu değişikliğin kabul edilebilmesi için ilgili bloktan önceki tüm bloklarda da değiştirilmesi gerekeceğinden böyle bir işlemin imkansız olduğu kabul edilmektedir.⁸¹

Şekil 3: Blok Zincirinde Blokların Yapısı⁸²

Blok zincirinde ağa bağlı her bir bilgisayara düğüm denilmektedir. Şekil 3'te gösterilen bloklardan oluşan veri, ağa bağlı düğümlerde saklanmaktadır. Sistemde yer alan her bir düğüm blok zincirinin bir kopyasına yani kayıt defterine sahip olmaktadır. Sistem içerisindeki tüm düğümlerde tutulan bu defterin sürekli senkronize edilerek güncel tutulması sayesinde merkezi bir otoriteye ihtiyaç duyulmamaktadır.⁸³ Düğüm adı verilen bu bilgisayarlar ağa gönüllü olarak katılırlar. Düğümler, ağda yapılan işlemlerin doğru şekilde imzalandığını, doğru miktarda kripto para üretildiğini, veri formatının doğru olduğunu ve çift harcama⁸⁴ yapılmadığını kontrol etmektedir.

Dağıtık yapısı ile güvenliği sağlayan blok zinciri aynı zamanda herkesin kontrolüne açık olması suretiyle şeffaflığı da sağlamaktadır. Blok zincirindeki tüm veriyi bilgisayarında tutan düğümlere tam düğüm (full node) adı verilmektedir.⁸⁵

⁸¹ Ersin ÜNSAL ve Ömer KOCAOğLU (2018), "Blok Zinciri Teknolojisi: Kullanım Alanları, Açık Noktaları ve Gelecek Beklentileri", *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Sayı 13, s. 55.

⁸² Ramazan ŞAHİNOğLU (2019), *Blok Zinciri Nedir, Blockchain Nedir, Nasıl Çalışır*, <https://www.kaizen40.com/blok-zinciri-nedir-nasil-calisir/>, ET. 05.01.2021.

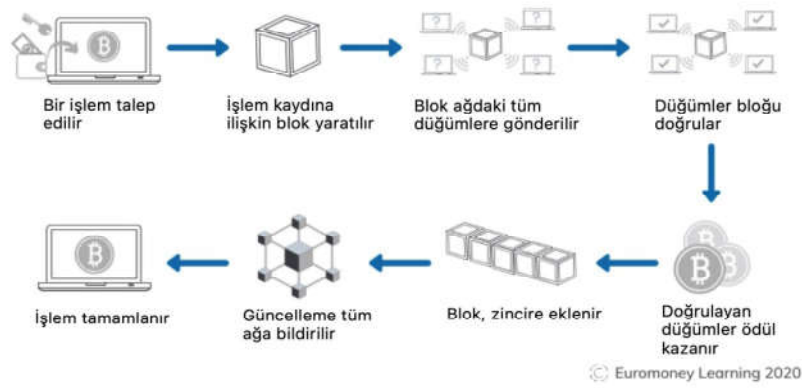
⁸³ Hossein KAKAVAND, Nicolette Kost De SEVRES ve Bart CHILTON (2017), "The Blockchain Revolution: An Analysis of Regulation and Technology Related to Distributed Ledger Technologies", https://papers.ssm.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2849251, s.7, ET. 28.12.2021.

⁸⁴ Çift harcama, bir kullanıcının kripto parayı aynı anda iki kişiye göndermeye çalışması anlamında kullanılmaktadır.

⁸⁵ Fatih YILDIRIM (2015), *Kripto Paralar, Blok Zinciri Teknolojisi ve Uluslararası İlişkilere Muhtemel Etkileri*, *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, s. 90.

Örneğin, Bitcoin blok zincirinin toplam boyutu bu tez yazıldığı sıralarda 400 gigabayta (GB) yaklaşmıştır.⁸⁶ Blok zincirindeki tüm kayıtları, tam düğüm olmadan ya da tüm veriyi indirmeden çeşitli web siteleri aracılığı ile incelemek mümkündür.⁸⁷ Bu sitelerde hangi cüzdandan hangi cüzdana ne kadar Bitcoin transfer edildiği görülebilmektedir. Blok zincirinin bu kadar şeffaf olmasının yanında gizliliğini sağlayan husus da bu noktada yer almaktadır. İşlem yapan cüzdan adresleri⁸⁸ herkes tarafından görülebilirken, bu cüzdanların kime ait olduğu ise kendisi tarafından alenileştirilmediği sürece kimse tarafından bilinmemektedir. Dolayısıyla tüm zincirde dağıtık şekilde tutulan verinin, internet bağlantısı olan herkes tarafından görüntülenmesi ve incelenmesi mümkündür. Blok zincirine bir işlem kaydının nasıl dahil olduğu Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4: İşlem Kaydının Blok Zincirine Eklenmesi⁸⁹

Blok zincirine yeni bir işlem kaydedilmesine madencilik (mining) denilmektedir. Zincire yeni eklenen blok, tüm düğümlere gönderilerek kaydın tüm düğümlerde tutulması sağlanmış olmaktadır. Her yeni blok üretildiğinde bu bloğu

⁸⁶ YCHARTS, “Bitcoin Blockchain Size”, https://ycharts.com/indicators/bitcoin_blockchain_size, ET. 21.03.2022.

⁸⁷ Örneğin Bitcoin blok zinciri şu siteler vasıtasıyla incelenebilecektir: Blockchain.com, <https://www.blockchain.com/explorer>, ET.21.03.2022, Block Explorer, <https://blockexplorer.com/>, ET. 21.03.2022.

⁸⁸ Her bir cüzdanın bir açık bir de özel anahtarı bulunmaktadır. Açık anahtar aslında o cüzdanın adresidir. Cüzdan adresini bilen herkes bu adrese kripto para transfer edebilir. Ancak o cüzdandaki kripto paralar ile işlem yapmak isteyen cüzdan sahibi bunu özel anahtarı ile yapabilmektedir.

⁸⁹ Euromoney Learning (2022), “How Does a Transaction Get Into the Blockchain”, <https://www.euromoney.com/learning/blockchain-explained/how-transactions-get-into-the-blockchain>, ET.01.05.2022.

ekleyen madenciye ödül olarak kripto para verilir. Madenci, bilgisayarının işlemci, bellek gibi kaynaklarını kullanarak blok zinciri üzerindeki işlemleri doğrulayan ve kaydeden düğümdür.⁹⁰

Blok zincirinin bu çalışma şekli ona bazı özellikleri kazandırmaktadır. Blok zinciri teknolojisinin altı temel özelliği bulunmaktadır.⁹¹ Bunlar;

Merkeziyetsizlik: Merkezi bir yapıya ihtiyaç duymaması, verilerin dağıtık yapı üzerinde kaydedilebilmesi, saklanabilmesi ve güncellenebilmesini ifade etmektedir.

Şeffaflık: Blok zinciri içerisindeki veriler her düğüm için şeffaftır. Veriler geriye dönük olarak doğrulanabilir.

Açık kaynaklılık: Çoğu blok zinciri sistemi herkese açıktır, kayıtlar herkese açık olarak kontrol edilebilir. Ayrıca blok zinciri üzerinde başka uygulamalar geliştirmek isteyen kişiler de bu teknolojiyi kullanabilmektedir.

Özerklik: Blok zinciri sistemindeki her düğüm güvenli bir şekilde veri aktarabilir veya güncelleyebilir. Buradaki fikir, tek bir kişi yerine tüm sisteme güvenmektir.

Değişmezlik: Blok zincirindeki tüm veri sonsuza dek saklanır. Sistemdeki verinin değiştirilebilmesi düğümlerin %51'inin ele geçirilmesi halinde mümkündür. Düğümlerin %51'inin ele geçirilmesi teorik olarak mümkün olsa da pratikte çok zordur.⁹²

Anonimlik: Blok zincirindeki düğümler kimlik belirtmeden veri aktarımı gerçekleştirebilmektedir. Örneğin bir transfer işlemi gerçekleştirmek için sadece karşı tarafın blok zinciri adresini bilmek yeterli olmaktadır.

2.2. KRİPTO PARALARI EDİNME YOLLARI

Kripto para temin edebilmek için öncelikle ilgili kripto para birimine uygun bir cüzdana sahip olmak gerekmektedir. Zira kripto paralar, blok zinciri teknolojisinin sağladığı özellik sayesinde, aslında blok zinciri üzerinde dağıtık halde bulunan veri

⁹⁰ Oğuzhan TAŞ ve Farzad KİANİ (2018), Blok Zinciri Teknolojisine Yapılan Saldırıları Üzerine bir İnceleme, *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, Cilt 11, Sayı14, s. 372.

⁹¹ Iuon-Chang LIN ve Tzu-Chun LIAO (2017), "A Survey of Blockchain Security Issues and Challenges", *International Journal of Network Security*, Cilt 19, Sayı15, s. 653.

⁹² Abdurrahman ÇARKACIOĞLU 2016, age, s.60; Oğuzhan TAŞ ve Farzad KİANİ 2018, age, s. 375.

kaydından ibarettir. Dolayısıyla, fiziksel olarak varlığı bulunmayan kripto paralara sahip olmak demek, hakimiyeti (kullanım yetkisi) bizde olan bir cüzdan adresinde bu kripto paraların var olduğunun blok zincirinde kayıtlı olmasından ibarettir. Kripto paralar cüzdanlarının sıcak ve soğuk türleri bulunmaktadır.⁹³ Bununla birlikte sahip olunan cüzdanda saklanacak kripto paranın temini farklı şekillerde mümkün olabilmektedir.

2.2.1. Kripto Para Borsaları Aracılığıyla Edinme

Kripto para temin etme yollarından en yaygın olarak kullanılanı kripto para borsaları üzerinden satın almaktır. Kripto para borsalarını merkezi borsalar (centralized exchange) ve merkezi olmayan borsalar (decentralized exchange - DEX) olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Bu iki tür borsa arasındaki temel fark kullanıcıların özel anahtarlarının kontrolüne sahip olup olmamasıdır. Merkezi borsalar, fonları ve özel anahtarları saklayan güvenilir bir emanetçi gibi hareket ederken, merkezi olmayan borsalarda taraflar arasındaki işlemler tamamen kendi kontrolleri altında ve akıllı sözleşmeler vasıtasıyla gerçekleşmektedir.⁹⁴

Merkezi bir otorite tarafından takip edilmediğinden tam olarak bilmek mümkün olmasa da kripto para sektöründe en çok kullanılan platformlardan birisi olan Coinmarketcap'e göre halihazırda dünya genelinde 300'ün üzerinde merkezi ve 179 adet merkezi olmayan kripto para borsası bulunmaktadır.⁹⁵ Bunun yanında Türkiye'de 40 adet kripto para borsası olduğu belirtilmektedir.⁹⁶ Binance, Coinbase, Kraken, FTX, Gate.io ve Kucoin en çok kullanılan yabancı kripto para borsalarına, Btctürk, Paribu, Bitci Koinin ve Bitlo ise Türkiye merkezli kripto para borsalarına örnek verilebilir.

Merkezi kripto para borsalarından kripto para temin edilebilmesi için bu borsalarda hesap açmak gerekmektedir. Açılan her bir hesap için borsa nezdinde bu hesap ile bağlantılı kripto para cüzdanları oluşturulmaktadır. Merkezi borsalarda itibari para, elektronik para ya da kredi kartı ile kripto para temini mümkün

⁹³ Cüzdan çeşitlerinin detayları için bkz: **infra** 66.

⁹⁴ BİTLO, "Merkezi Olmayan Borsa (DEX) Nedir?", <https://www.bitlo.com/rehber/merkeziyetsiz-borsa-dex-nedir>, ET. 15.03.2022.

⁹⁵ COINMARKETCAP, "Top Cryptocurrency Spot Exchanges", <https://coinmarketcap.com/rankings/exchanges/>, ET. 15.03.2022.

⁹⁶ MİLLİYET, "Son Dakika: Merkez Bankası'ndan İlginç Kripto Para Tespiti! Bitcoin", <https://www.milliyet.com.tr/galeri/son-dakika-merkez-bankasindan-ilginç-kripto-para-tespiti-bitcoin-6519734/1>, ET. 18.03.2022.

olabilmektedir. Borsa kullanıcılarının, borsanın hesabına gönderdiği itibari ya da elektronik para ile ya da borsa üzerinden kredi kartı ile satın aldığı kripto paralar, borsa nezdinde bulunan cüzdanlarına yansımaktadır. Kullanıcı dilerse daha sonra bu kripto paraları başka bir cüzdana transfer edebilmekte ya da borsa içerisinde diğer kripto para birimleri ile değişim amacıyla kullanabilmektedir.⁹⁷ Kripto para borsaları verdikleri hizmetlere göre de farklılık arz edebilmektedir. Bazı borsalar sadece satış yaparken, bazıları ise hem alış hem de satış işlemlerinin yapılmasını sağlamaktadır. Borsalardan büyük çoğunluğu da alıcılar ile satıcıları bir araya getirerek, bu kişilerin birbirleri arasında alım-satım yapmalarını sağlamakta ve bu işlemlerin tamamından belirli bir komisyon almaktadır.

2.2.2. Kripto Para Madenciliği Yöntemiyle Edinme

Kripto paraların gerçekte bir fiziki varlığı olmasa da madencilik için kripto para üretimi denilmesi yanlış olmayacaktır. Farklı kripto para birimlerinin farklı madencilik yöntemleri vardır.⁹⁸ Genel olarak hemen her kripto paranın, açık olarak yayınladığı bir teknik dokümanı (white paper) bulunmaktadır. Bu teknik dokümanda, kripto para projesinin teknik detayları, geliştirici ekibin misyon, vizyon ve yol haritası yer almaktadır.⁹⁹ Bir kripto paranın madenciliği ve diğer teknik özellikleri ile ilgili bilgiye teknik dokümanından erişmek mümkündür.

Hem kripto paraların ilki kabul edilmesi hem de en çok kullanılan kripto para olması nedeniyle Bitcoin madenciliği örneğinden yola çıkarak madenciliği şu şekilde somutlaştırmak mümkündür. Blok zincirinde yapılan işlemler belirli bir boyuta ulaştığında, bu işlemlerin yer aldığı bir blok üretilmeye çalışılır. Blok üretilirken tüm işlem kayıtlarının belirli bir algoritmaya uygun olarak özet değerlerinin hesaplanması ve uygun özet değerinin bulunması için yüksek işlemci gücü ile tüm madenciler çalışmaktadır. Uygun özet değerini hesaplayan madenciye ödül olarak kripto para

⁹⁷ Bir kripto para cüzdanına, başka bir cüzdana bulunan kripto paranın alınması işlemine yatırma (deposit), cüzdandaki paranın başka bir cüzdana transfer edilmesine ise çekme (withdraw) denilmektedir.

⁹⁸ Vedat GÜVEN ve Erkin ŞAHİNÖZ 2021, age, s. 64.

⁹⁹ TÜRKİYE BİLİŞİM VAKFI (2019), “Blokzinciri Teknolojisi Terminoloji Çalışması”, s.27, https://bctr.org/dokumanlar/Blokzinciri_Teknoloji_Terminoloji.pdf, ET. 02.03.2022.

(örneğimizde Bitcoin) verilmektedir. Nitekim Bitcoin arzı da bu şekilde yapılmaktadır.¹⁰⁰

Bitcoin blok zincirinde, zaman içerisinde madencilerin yaptığı işlemler zorlaşırken bununla ters orantılı olarak kazanılan ödül de azalmaktadır. Bitcoin blok zincirinde blok sayısının her 210.000 adet artışında, madencilere verilen ödül yarıya düşmektedir. Buna ödül yarılanması (halving) denilmektedir.¹⁰¹

2.2.3. İlk Kripto Para Arzına Katılma Yöntemiyle Edinme

İngilizce “*Initial Coin Offering (ICO)*” olarak ifade edilen ilk kripto para arzı, şirketlerin hisse senetlerinin halka arzına benzetilebilir. Nitekim şirket hisselerinin halka açılmasına da ilk halka arz (Initial Public Offering -IPO) adı verilmektedir. Bir kripto para projesi, henüz fikir ya da geliştirme aşamasında iken, bu projeye yatırım yapmak isteyen kişilere ICO aracılığı ile kendi kripto paralarını satmaktadır. Bu şekilde projeler için fon toplamak mümkün olmaktadır. Arz edilen bu kripto paralar genel olarak Bitcoin, Ether gibi popüler kripto paralar karşılığında yatırımcılara verilmektedir.¹⁰²

Kripto paralar genellikle kurucuları/girişimcileri tarafından belirlenen oranlarda paydaşlara dağıtılmaktadır. Örneğin, toplam arz edilecek kripto paraların bir kısmı kurucu ya da fikir sahibi kişilere, bir kısmı geliştirici ekibe, bir kısmı geliştirmede kullanılacak teknik alt yapı sağlayanlara verilebilmektedir.¹⁰³

2.2.4. Kripto Para ATM’leri Kullanılarak Edinme

Klasik banka ATM’lerine benzer şekilde, kripto para alım ve satımının yapılabildiği cihazlar geliştirilmiştir. Bu makineler aracılığı ile nakit ya da kredi kartı ile satın alınan kripto paralar belirtilen cüzdan adreslerine transfer edilebilmektedir. Kripto para ATM’lerinin kullanımı gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Kripto para ATM’leri tek yönlü (sadece alım yapılabilen) ve çift yönlü (hem alım hem de satım

¹⁰⁰ Vedat GÜVEN ve Erkin ŞAHİNÖZ 2021, age, s. 64-65.

¹⁰¹ TÜRKİYE BİLİŞİM VAKFI 2019, age, s.24.

¹⁰² Ahmet USTA ve Serkan DOĞANTEKİN 2019, age, s.104.

¹⁰³ Turan SERT (2019), “Sorularla Blockchain”, *Türkiye Bilişim Vakfı*, s. 62, https://bctr.org/dokumanlar/Sorularla_Blockchain_Turan_Sert.pdf, ET. 10.05.2022.

yapılabilen) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Örneğin ABD'nin Illionis eyaletinde bulunan Şekil 5'teki kripto para ATM'si çift yönlü bir ATM'dir.¹⁰⁴

Şekil 5: Kripto Para ATM'si

Haziran 2022 itibariyle Dünya genelinde 39.000'in üzerinde kripto para ATM'si olduğu bilinmektedir. Bu ATM'lerin konum bilgilerine coinatmradar.com isimli web sitesi üzerinden ulaşmak mümkündür. Sitede yer alan bilgiye göre, Türkiye'de Haziran 2022 tarihi itibariyle 14 adet Kripto para ATM'si yer almaktadır. Bu cihazlardan dokuz adedi İstanbul'da yer alırken, Ankara, Antalya, Bursa, İzmir ve Mersin'de ise birer adet bulunmaktadır.¹⁰⁵ Sadece 2021 yılında yaklaşık 20.000 adet kripto para ATM'sinin kurulmuş olması da ATM kullanımının hızla arttığını göstermektedir.¹⁰⁶

¹⁰⁴ WIKIPEDIA, "Bitcoin ATM", https://tr.wikipedia.org/wiki/Bitcoin_ATM, ET. 05.06.2022.

¹⁰⁵ COIN ATM RADAR, <https://coinatmradar.com/>, ET. 05.06.2022.

¹⁰⁶ METRO, "Almost 20.000 New Bitcoin ATMs Installed in 2021", <https://metro.co.uk/2021/12/30/almost-20000-new-bitcoin-atms-installed-in-2021-15841370/>, ET. 07.03.2022.

2.2.5. Fiziki Olarak Kripto Para Edinme

Kripto para birimlerini saklamak için bir cüzdan sahibi olmak gerekmektedir. Kripto paraları sıcak ya da soğuk cüzdanlarda saklamanın yanında bir yöntem daha bulunmaktadır. Bu da genel olarak, altın, gümüş, bronz gibi madenlerden üretilmiş, genellikle bozuk para şeklinde olan fiziki kripto paralardır. Bu fiziki kripto paralar hem koleksiyon hem de yatırım amacı ile kullanılabilir. Fiziksel kripto paralar, kullanıcının bir kripto para cüzdan adresi ve özel anahtarını saklamasına imkân sağlayacak şekilde tasarlanmaktadır.¹⁰⁷

Şekil 6: Casascius Fiziksel Bitcoin¹⁰⁸

Şekil 6'da en çok kullanılan fiziksel kripto paralardan birisi olan Casascius Fiziksel Bitcoin'i görülmektedir. 1, 10, 25, 100 ve 1000 Bitcoin olmak üzere farklı miktarlarda Bitcoin saklayan Casascius fiziksel Bitcoin serisi 2011 yılında üretilmiş ve 2013 yılı Kasım ayına kadar satışı yapılmıştır. Genellikle fiziksel kripto paralar üzerinde hologram şeklinde bir koruyucu yer almakta ve bu holograma zarar vermeden özel anahtarın okunması mümkün olmamaktadır. Hologramı sökülerek özel anahtarına erişilmesi ve bu cüzdanda saklanan kripto paraların transfer edilmesi mümkün olabilmektedir.¹⁰⁹

¹⁰⁷ PRYPTO (2016), *Bitcoin for Dummies*, John Wiley and Sons, New Jersey, s.35.

¹⁰⁸ COINNEWS.NET, "Casascius Bitcoin Realizes \$1.69 Million in GreatCollections Action" <https://www.coinnews.net/2021/11/18/casascius-bitcoin-realizes-1-69-million-in-greatcollections-action/>, ET. 25.02.2022.

¹⁰⁹ BITCOIN WIKI, "Casascius Physical Bitcoins", https://en.bitcoin.it/wiki/Casascius_physical_bitcoins, ET. 25.02.2022.

2.2.6. Diğer Kripto Para Edinme Yöntemleri

Kripto para temin etmenin başka yolları da bulunmaktadır. Örneğin, çevrimiçi olarak oynanan bazı oyunlarda kripto para kazanılması mümkün olabilmektedir. Ayrıca borsa gibi üçüncü kişilerin aracılığına ihtiyaç duymadan, bir ürün ya da hizmet satımını kripto para ile yaparak veya doğrudan kişiden kişiye kripto paranın transfer edilerek karşılığı olan itibari paranın elden ya da banka transferi ile alınması yollarıyla da kripto para temin etmek mümkündür.

2.3. KRİPTO PARALARIN ZİLYETLİĞİ VE CÜZDAN ÇEŞİTLERİ

2.3.1. Genel Olarak Zilyetlik

Zilyetlik kelime anlamı olarak, bir kişinin herhangi bir eşyayı kullanmasını, onu elinde bulundurmasını ifade etmektedir.¹¹⁰ TDK sözlüğünde ise zilyet kelimesinin anlamı “*Sahibi kendisi olsun olmasın bir malı kullanmakta olan, elinde tutan kimse, eldeci*” olarak belirtilmiştir.¹¹¹ Hukuk açısından zilyetlik ise medeni hukukun eşya hukuku dalında incelenen bir kavramdır. Türk Medeni Kanunu (TMK) m.973 hükmüne göre “*Bir şey üzerinde fiilî hâkimiyeti bulunan kimse onun zilyedir.*” Bir hak mı yoksa fiilî bir durum mu olduğuna yönelik doktrindeki tartışmalar neticesinde, zilyetliğin sadece kendisine hukuki sonuçlar bağlanan bir fiilî hâkimiyet olduğu kabul edilmiştir.¹¹² Doktrindeki ve Kanun’daki tanımından yola çıkılarak, zilyetlik en kısa ve basit ifade ile, “*şey üzerindeki fiilî hâkimiyet*” olarak tanımlanmaktadır.¹¹³ Diğer bir tanıma göre ise zilyetlik, bir şeyde fiilî hâkimiyeti ele geçirmiş ve onu kaybetmemiş olmaktır.¹¹⁴

Zilyetliğin tanımlarından da anlaşılacağı üzere; bir kişinin zilyet olarak kabul edilebilmesi iki unsura bağlıdır. Bunlar; şey üzerindeki fiilî hâkimiyet ve kişinin zilyet olma arzusu yani iradesidir. Bu unsurlar aynı zamanda zilyetliğin maddi ve manevi unsurları olarak da belirtilmektedir.

¹¹⁰ Jale AKİPEK, Turgut AKINTÜRK ve Derya ATEŞ (2018), *Eşya Hukuku*, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, s.90; Lale SİRMEN (2021), *Eşya Hukuku*, 9. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, s.42.

¹¹¹ TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜĞÜ, <https://sozluk.gov.tr/>, ET. 15.05.2022

¹¹² Jale AKİPEK, Turgut AKINTÜRK ve Derya ATEŞ 2018, age, s.108; Lale SİRMEN 2021, age, s.47; Turhan ESENER ve Kudret GÜVEN (2019), *Eşya Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, s.75.

¹¹³ Jale AKİPEK, Turgut AKINTÜRK ve Derya ATEŞ 2018, age, s.107; Lale SİRMEN 2021, age, s.42; Mehmet AKÇAAL (2021), *Eşya Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, s.45; Turhan ESENER ve Kudret GÜVEN 2019, age, s.75.

¹¹⁴ age, s.46.

Fiilî hâkimiyet unsuruna (maddi unsur) göre, kişinin elinde bulundurduğu şey üzerinde fiilî bir hâkimiyetinin bulunması gerekmektedir. Ancak yasal düzenlemelerde fiilî hakimiyete ilişkin açıklık bulunmamaktadır.¹¹⁵ Fiilî hâkimiyetten her zaman eşyayı elinde bulundurmamak anlaşılmalıdır. Savigney'e göre fiilî hâkimiyet, kişi ile eşya arasında maddi bir ilişkidir. Bu maddi ilişki Roma hukukunda “*corpus*” olarak adlandırılmıştır. Ancak genel kabul gören modern görüşe göre, kişinin eşyayı fiziken elinde bulundurmasına gerek olmadığı, genel hayat tecrübelerine bakılması gerektiği ifade edilmektedir.¹¹⁶ Genel hayat tecrübelerine göre, eşya ile kişi arasında az çok bir ilişkinin bulunması ve eşyanın kişinin etki alanı içinde olduğunun anlaşılması fiilî hâkimiyetin varlığını göstermektedir. Ayrıca kişinin fiilî hâkimiyetini geçici olarak kullanamaması da zilyetliği ortadan kaldırmaz. Nitekim bu husus TMK m.976'da “*Fiilî hâkimiyetin geçici nitelikteki sebeplerle kullanılmaması veya kullanma olanağının ortadan kalkması zilyetliği sona erdirmez.*” şeklinde düzenlenmiştir. Örneğin; bir kişi maliki olduğu otomobilini bir yere park edip oradan ayrılmış olsa da halen o aracın zilyedidir. Ancak bir hırsız aracını çaldığında malikin zilyetliği ortadan kalkacaktır.

Zilyetliğin diğer unsuru olan irade hakkında da yasal düzenlemelerde açıklık bulunmamaktadır. Doktrinde bu unsurun zilyetlik için zorunlu olup olmadığı hususu da tartışmalıdır. Savigny'e göre kişinin zilyet olabilmesi için, fiilî hâkimiyeti malik olma iradesiyle kullanması gereklidir. Jhering'e göre de eşyayı fiilî hâkimiyet altında bulundurmamak yeterli olup, zilyetlik için iradeye gerek yoktur. Bu görüşe göre zilyetlik için önemli olan kişi ile eşya arasındaki maddi ilişkidir.¹¹⁷ Hâkim olan görüş ise zilyetlik için iradenin şart olduğu yönündedir.¹¹⁸ Zira zilyetlik için irade şartı aranmadığında, bir kişinin kendi bilgisi dışında cebine atılan bir nesnenin zilyedi olduğu ortaya çıkar ki bu da hukuki uyumsuzluklara neden olacaktır. Dolayısıyla iradenin de zilyetliğin bir koşulu olduğu kabul edilmelidir. İradeden kasıt, kişinin şeyi fiilî hâkimiyeti altında bulundurma iradesidir.

¹¹⁵ age, s.46.

¹¹⁶ Lale SİRMEN 2021, age, s.42; Mehmet ÜNAL ve Veysel BAŞPINAR (2017), *Şekli Eşya Hukuku*, 9. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, s.97; Jale AKİPEK, Turgut AKINTÜRK ve Derya ATEŞ 2018, age, s.109; Mehmet AKÇAAL 2021, s.46.

¹¹⁷ Jale AKİPEK, Turgut AKINTÜRK ve Derya ATEŞ 2018, age, s.113-114; Mehmet ÜNAL ve Veysel BAŞPINAR 2017, age, s.101.

¹¹⁸ Lale SİRMEN 2021, age, s.44; Jale AKİPEK, Turgut AKINTÜRK ve Derya ATEŞ 2018, age, s.114.

2.3.2. Kripto Paralarda Zilyetlik

Kural olarak zilyetlik bir eşya hukuku terimi olsa da, henüz doktrinde kripto paraların hukuki niteliği üzerine bir fikir birliğine varılmadığından kripto paralar üzerinde zilyetliğin ele alınması anlamlı olacaktır. Kripto paralara sahip olmak ya da zilyet olabilmek için kripto para cüzdanına¹¹⁹ ihtiyaç duyulmaktadır. Kripto paraların cismani varlığı olmayıp, blok zinciri üzerinde yer alan sayısal kayıtlardan ibarettirler. Cismani varlığı olmayan kripto paralar üzerinde zilyetliğin söz konusu olup olmayacağı doktrinde tartışılmaktadır. Bazı yazarlar mülkiyet ve zilyetliğin ancak cismani varlıklar üzerinde kurulabileceğini, bu nedenle kripto paralar üzerinde mümkün olmadığını savunmaktadır.¹²⁰ Diğer taraftan kripto paralara ilişkin cüzdanın özel anahtarına sahip olan kişinin bu kripto paralar üzerinde hâkimiyet kurduğu ve zilyet olduğunu savunanlar da bulunmaktadır.¹²¹

Kripto paralar üzerinde zilyetliği, zilyetliğin unsurları bakımından değerlendirmek uygun olacaktır. Fiilî hâkimiyet unsuru açısından bakıldığında, kripto paralar üzerinde herhangi bir işlem yapabilme, diğer bir ifade ile tasarruf edebilme imkânı sadece özel anahtara sahip olan kişiye aittir. Dolayısıyla özel anahtara sahip olan kişi kripto paralar üzerinde fiilî hakimiyete sahip olmaktadır. Nitekim TMK m. 977 gereğince, fiilî hâkimiyetin eşyanın kendisi üzerinde kurulması şart olmayıp, araçlar vasıtasıyla da kurulabilmektedir. Hakimiyetin varlığı, hayat tecrübeleri ve iş ilişkilerindeki bakış açısıyla tespit edilmelidir. Eşya ile zilyedi arasında sıkı bir maddî ilişki bulunması gerekmemektedir. Ancak fiilî hâkimiyetin üçüncü kişiler tarafından algılanabilir olması gerektiği savunulmaktadır.¹²² Kripto para cüzdanının özel anahtarına sahip olan kişi dilerse bu kripto paraları, ödeme amacıyla kullanabilmekte ya da başka bir cüzdana transfer edebilmektedir. Kripto para üzerindeki tüm hâkimiyet bu kişidedir denilebilir. Ayrıca, hangi cüzdanda ne kadar kripto para yer aldığı, hangi cüzdandan hangisine ne kadar kripto para gönderildiği bilgileri, zaman damgası ile

¹¹⁹ Cüzdan çeşitlerinin detayları için bkz: **infra** 66.

¹²⁰ Sanem Aksoy DURSUN (2012), *Eşya Kavramı*, Onikilevha Yayınları, İstanbul, s. 14; Kadir Berk KAPANCI (2020), *Özel Hukuk Penceresinden Blokzincir: Sanal Para Değerleri ve Akıllı Sözleşmeler Üzerine Değerlendirmeler*, Onikilevha Yayınları, İstanbul, s. 119-121.

¹²¹ Fatih BİLGİLİ ve M. Fatih CENGİL (2019), “Bitcoin Özelinde Kripto Paraların Ticaret Şirketlerine Sermaye Olarak Getirilmesi”, *Ankara Hacı Bayram Veli Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 23, Sayı 3, ss. 3-23; Gençer ÖZDEMİR (2021), “Kripto Paraların Eşya Niteliği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, s. 303.

¹²² Jale AKİPEK, Turgut AKINTÜRK ve Derya ATEŞ 2018, age, s.110-111.

birlikte blok zincirinde kayıtlıdır. Dolayısıyla, kişinin kripto para üzerindeki fiili hâkimiyeti herkes tarafından algılanabilir durumdadır. Bu açıklamalar ışığında, zilyetliğin maddi unsurunun kripto paralara uygulanabilir olduğu ortaya çıkmaktadır.

Zilyetliğin manevi unsuru olan irade açısından değerlendirme yapmak gerekirse, kripto paraları temin etme yollarının tamamında kişinin bu kripto paralara zilyet olma iradesinin olduğu açıktır. Örneğin, madencilik yaparak kripto para temin eden bir kişi, madencilik faaliyetini yapabilmek için teknik bir altyapı kurmakta, blok zincirine dahil olarak, gerekli yazılımları çalıştırmakta, bu işlemler için ciddi miktarda masraf yapmakta ve sonuç olarak kripto para elde etmektedir. Bu masraflı ve zor sürecin tamamını da kripto para temin etmek için göze almaktadır. Dolayısıyla kripto para üzerinde zilyetlik iradesi bulunmaktadır. Madencilik yaparak kripto para temin edilmesi zilyetliğin aslen kazanılması durumuna karşılık gelmektedir.¹²³ Benzer şekilde bir ilk kripto arzına katılan kişi, arzı yapan kişilerce belirlendiği şekilde (genel olarak Bitcoin, Ether gibi başka bir kripto para ile) ödeme yaparak, geçerli bir cüzdan adresine arz edilen kripto paranın transferini sağlamaktadır. Nitekim kripto paraya zilyet olma iradesi ile hareket etmektedir.

Bir kişinin başka bir kişiye ait kripto para cüzdanına transfer yapabilmesi için o cüzdanın adresini (bankalardaki iban numarası gibi düşünülebilir) bilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, bir kişi kendi cüzdanında yer alan kripto paraları başka bir kişiye ait cüzdana transfer ettiğinde, kendi iradesi ile zilyetliği devretmiş olacaktır. Transfer yapılırken sehven cüzdan adresi yanlış girildiğinde iki ihtimal ortaya çıkmaktadır. Birincisi girilen adres gerçekte var olmayan bir adres ise transfer blok zinciri tarafından reddedilecek ve kripto para transfer etmek isteyen kişinin cüzdanında kalmaya devam edecektir. İkinci ihtimal ise yanlışlıkla girilen adres gerçekte var olan bir cüzdana aittir. Bu durumda işlem gerçekleşecek ve kripto para bu adresin karşılık geldiği cüzdana transfer olacaktır. Kişiye ait olan bir cüzdana, kendi bilgisi dışında, bir kişi tarafından sehven ya da kasten kripto para transfer edilmesi durumunda, kişinin cüzdanına gelen bu kripto paradan haberdar olduğunda, dilerse kripto parayı kendi cüzdanına transfer eden cüzdana geri transfer edebilecektir. Zira blok zincirinde tüm

¹²³ Fatih BİLGİLİ ve Muhammed Fatih CENGİL (2019), “Bitcoin Özelinde Kripto Paraların Eşya Niteliği Sorunu”, s. 23, <https://ssrn.com/abstract=3432713>, ET. 01.04.2022.

işlemler kayıtlı olduğundan, kendi cüzdanına bu transferi yapan cüzdanın adresini de herkese açık bu kayıtlardan öğrenebilecektir. Ancak kişi cüzdanında gelen kripto paradan haberdar olup da, bu kripto paranın kendi cüzdanında kalmasını iradesi ile devam ettirirse artık bu kripto para üzerinde zilyet olacaktır.

Diğer tüm yöntemlerde de benzer açıklamalar yapmak mümkündür. Ancak merkezi kripto para borsaları nezdinde bulunan cüzdanlarda kripto para bulundurulması durumunda zilyetin ilgili borsa mı yoksa bu borsa da hesap açan kişi mi olduğu tartışılabilir. Merkezi kripto para borsalarındaki¹²⁴ cüzdanların özel anahtarları borsa elinde bulunmaktadır. Bu borsalarda hesap açan ve borsa nezdindeki cüzdanında kripto para bulunduran kişi, kullanıcı adı ve şifresi ile giriş yaparak kripto paralar ile işlem yapabilmektedir. Ancak bu işlemleri yapabiliyor olması fiilî hakimiyeti elinde bulundurduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü aslında kişinin kullanıcı adı ve şifresi ile girerek borsada yaptığı işlemler arka planda (yazılımlar sayesinde) borsa tarafından ilgili cüzdanın özel anahtarı ile yapılmaktadır. Sonuç olarak merkezi kripto para borsalarında zilyetlik borsaya aittir. Son zamanlarda ülkemizde yaşanan ve haklarında nitelikli dolandırıcılıktan soruşturmalar başlatılan, kripto para borsalarının kullanıcıların borsa nezdindeki kripto paralarını kendi hesaplarına geçirecek, borsaları işleme kapatmaları örneklerinden de bu borsaların ilgili kripto paralar üzerinde fiilî hakimiyete sahip oldukları anlaşılabilir.

2.3.3. Kripto Para Cüzdan Çeşitleri

Kripto paralar ile işlem yapmak isteyen herkesin bir kripto para cüzdanına sahip olması gerekmektedir. Elbette kripto paralar, fiziki paralar gibi somut olarak bir cüzdan içerisinde ya da başka herhangi bir ortamda tutulmamaktadır. Öyleyse kripto para cüzdanına neden gerek duyulmakta olduğu ya da kripto para cüzdanının ne sakladığı sorusu gündeme gelecektir. Aslında kripto para cüzdanı, blok zinciri üzerinde şifrelenmiş işlemleri yapmamız için ihtiyaç duyacağımız açık ve özel anahtarları saklayan yazılımsal ya da donanımsal araçlardır.¹²⁵ Kullanıcılar

¹²⁴ Merkezi olduğunun özellikle belirtilmesinin nedeni, merkezi olmayan borsalarda; kullanıcılar kendilerine ait bir cüzdan ile sisteme dâhil olmaktadır. Bu kapsamda; merkezi olmayan borsalarda, cüzdanın özel anahtarı ve dolayısıyla kripto paralar üzerindeki fiilî hâkimiyet tamamen kullanıcılara aittir.

¹²⁵ Vedat GÜVEN ve Erkan ŞAHİNGÖZ 2021, s.87-88.

cüzdanlarında yer alan bu anahtarlar sayesinde blok zinciri üzerinde işlem yapmaktadır. Her cüzdan tüm kripto paralar ile işlem yapmayı sağlayacak şekilde desteklemeyip belirli kripto paraları desteklemektedir. Ancak genellikle cüzdanlar ilk ve en büyük hacme sahip kripto para olan Bitcoin'i desteklemektedir.

Kripto para cüzdanları temelde yazılım ve donanım cüzdanlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yazılım cüzdanlar bilgisayar ya da cep telefonuna indirilebilen yazılım programlarıdır. Donanım cüzdanlar ise özel olarak dizayn edilmiş ve içerisinde kullanıcının anahtarlarını saklayan fiziki cihazlardır.¹²⁶

Kripto para cüzdanları için yapılan diğer bir sınıflandırmaya göre ise cüzdanlar sıcak ve soğuk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.¹²⁷ Sıcak cüzdanlar, internete bağlı olarak çalışan cüzdanlardır. İnternete bağlı olarak çalışması nedeniyle güvenlik seviyesinin soğuk cüzdanlara göre daha düşük olduğu söylenebilir. Soğuk cüzdanlar ise çevrimdışı olarak çalışabilen, internet üzerinden yanlışlıkla ya da kasıtlı olarak ele geçirilemeyen cüzdanlardır.

2.3.3.1. Sıcak Cüzdanlar

Sıcak cüzdanların üzerinde çalıştığı cihaza/donanıma göre türleri bulunmaktadır. Bunlardan başlıcaları; masaüstü (PC), çevrimiçi (online) ve mobil cüzdanlardır.¹²⁸

2.3.3.1.1. Masaüstü (PC) Cüzdanlar

Masaüstü (PC) cüzdanlar, bilgisayara indirilerek kullanılmaktadır. Bu cüzdanlar bilgisayarın güvenliği kadar güvenlidir. Dolayısıyla, bilgisayara yetkisiz bir erişim olduğunda ya da virüs vb. zararlı yazılımlar bulaştığında bu cüzdanlara üçüncü kişilerin erişimi ya da cüzdanın kullanılamaz hale gelme ihtimali bulunmaktadır.

¹²⁶ Saurabh SURATKAR, Mahesh SHIROLE ve Sunil BHIRUD (2020), "Cryptocurrency Wallet: A Review", *4th International Conference on Computer, Communication and Signal Processing (ICCCSP)*, s.1.

¹²⁷ Vedat GÜVEN ve Erkin ŞAHİNGÖZ 2021, age, s.89.

¹²⁸ age s.90; Saurabh SURATKAR, Mahesh SHIROLE ve Sunil BHIRUD 2020, agm, s.1.

2.3.3.1.2. Çevrimiçi (Online) Cüzdanlar

Çevrimiçi (online) cüzdanlar, genellikle bulutta çalışan bu nedenle özel anahtarın da bu hizmeti sağlayan sunucularda tutulduğu cüzdan çeşididir. Masaüstü cüzdanlar tek bir bilgisayardan kullanılabilirken bu çevrimiçi cüzdanlar internet bağlantısı olan her yerden erişilip kullanılabilir. Bu nedenle kullanım kolaylığı sunmasının yanında, cüzdanın üçüncü kişilere ait sunucularda tutulması da güvenlik açısından zafiyete neden olabilecektir. Çevrimiçi cüzdanların en bilinen örnekleri; kripto para borsalarında bulunan cüzdanlar ile web tarayıcı üzerinde çalışan cüzdanlardır.

Kripto paralara yatırım yapılması amacıyla en sık kullanılan yöntem, kripto para alım-satım işlemlerine aracılık yapan bir kripto para borsası kullanmaktır. Kripto para borsasında hesap açan kişi, kullandığı borsanın sunucularında saklanmak üzere her bir kripto para birimi için çevrimiçi cüzdanlara sahip olmaktadır. Bu cüzdan türünde cüzdanın güvenliği, bir taraftan kişinin kullandığı uygulama ya da web sitesine girişte kullandığı şifrenin güvenliğine bağlıken, diğer taraftan ise borsa tarafından yönetilen sunucuların güvenliğine ve borsanın güvenilirliğine bağlıdır.

Web tarayıcılar üzerinde çalışan cüzdanlara örnek olarak Metamask ve Trust Wallet verilebilir. Bu cüzdanlar borsa cüzdanları gibi üçüncü bir kişinin yönetiminde olmayan bu nedenle de tüm kontrolün kullanıcının kendisinde olduğu cüzdan tipleridir. Yakın tarihte ülkemizde yaşanan Thodex ve Vebitcoin borsalarında yaşanan sorunlar, kripto para yatırımcılarını daha çok soğuk cüzdan kullanımına ya da büyük borsaların kullanımına yönlendirmiştir.

2.3.3.1.3. Mobil Cüzdanlar

Mobil cüzdanlar ise cep telefonuna indirilip kullanılan bir uygulamadır. Masaüstü cüzdanlara benzemekle birlikte masaüstü bilgisayar yerine cep telefonu kullanıldığından taşınması ve kullanımı daha kolaydır.

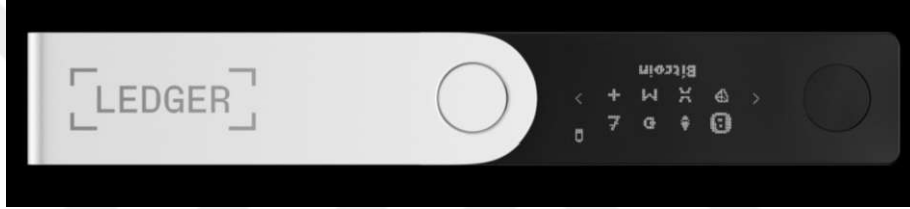
2.3.3.2. Soğuk Cüzdanlar

Soğuk cüzdanlar internete bağlı olmadan çalışabilmektedir. İnternete bağlı olmamaları sıcak cüzdanlara göre daha güvenli olmalarını sağlamaktadır. Donanım ve kağıt olmak üzere iki türü bulunmaktadır.

2.3.3.2.1. Donanım Cüzdanlar

Donanım cüzdanlar, genellikle Şekil 7’de görüldüğü gibi USB (Universal Serial Bus - Evrensel Seri Veriyolu) bellek şeklinde olup, kullanımı için bir bilgisayara ihtiyaç duyulmaktadır. Anahtarlar donanım üzerinde saklandığından, çevrimiçi değildir ve bu özelliği sayesinde sıcak cüzdanlara göre daha güvenlidir. Ledger ve Trezor’u en çok kullanılan donanım cüzdanlara örnek vermek mümkündür. Donanım cüzdanların ilk kurulumu sırasında cüzdan türüne göre genellikle 24 kelimedenden oluşan rastgele bir anahtar üretilmektedir. Bu kelimeler kaybedilmediği sürece donanım cüzdan kaybedilse ya da bozulsada dahi başka bir donanıma aynı cüzdan kurulumu yapılabilmektedir.¹²⁹

Şekil 7: Ledger Marka Donanım Cüzdan¹³⁰

2.3.3.2.2. Kağıt Cüzdanlar

Kağıt cüzdanlar, açık ve özel anahtarların bir kağıt üzerinde yazılı olarak saklanması anlamına gelmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi kripto paralar cüzdanlarda tutulmaz, cüzdanlar sadece blok zincirinde işlem yapmamızı sağlayan anahtarları saklamaktadır. Bu kapsamda kağıt cüzdan da ilgili anahtarların kağıt üzerinde yazılı olmasından ibarettir. Şekil 8’de Ethereum kripto parasına ait örnek bir kağıt cüzdan görülmektedir. Kağıt cüzdanlar üzerinde, genellikle anahtarlar hem açık şekilde hem de barkod şeklinde yer almaktadır. Bu barkodlar ise, bir çok akıllı telefonda bulunan barkod okuma özelliği sayesinde cüzdanların kolay kullanımını sağlamaktadır. Kağıdın güvenliği sağlandığı sürece bu cüzdan türü en güvenli cüzdan türlerinden birisidir.

¹²⁹ Vedat GÜVEN ve Erkin ŞAHİNGÖZ 2021, age, s.90.

¹³⁰ LEDGER, <https://www.ledger.com/>, ET. 10.01.2022.

Şekil 8: Ethereum Kripto Para Kağıt Cüzdanı¹³¹

¹³¹ BLOCKCHAINJOURNAL (2019), “What is a Paper Cryptocurrency Wallet? Step-by-Step Instruction How to Make”, <https://blockchainjournal.news/what-is-a-paper-cryptocurrency-wallet-step-by-step-instruction-how-to-make/>, ET. 14.01.2022.

BÖLÜM III

KRİPTO PARALARIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE KARŞILAŞTIRMALI HUKUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. KRİPTO PARALARIN HUKUKİ NİTELİĞİNİN BELİRLENMESİ

Her geçen gün gelişen ve kullanımı artan kripto paraların hukuki niteliklerinin belirlenmesi, bu hususta yoruma açık alanların bırakılmayarak çözüme kavuşturulması daha da önemli hale gelmiştir. Ülkemizde, kripto paralar henüz yasal çerçeve kapsamında bir kavrama oturtulamamıştır. Kripto paraların hukuki niteliğine yönelik olarak bazı ülkeler düzenlemeler yapmış ya da halen bu konuda çalışmalara devam etmektedir. Ülkemizde de kripto para piyasasını düzenleyen bir yasa çalışması olduğu bilinmektedir. Hâlihazırda kripto para piyasasının dünya genelinde gerek işlem hacimlerinin artması gerekse insanların bu konuya ciddi bir şekilde eğilmeye başlaması ve sadece bir yatırım aracı olarak değil, mübadele ve transfer aracı olarak da kullanılmaya başlanması, devletleri de bu yönde bir çalışma yapmaya zorunlu kılmaktadır.

Kripto paraların hukuki niteliğinin belirlenmesi, bu sektördeki paydaşların hangi yasal hükümlere tabi olacağı hususunda, kişiler arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde ve kripto paraların vergilendirilmesinde önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu alanda yapılacak birçok düzenleme ve çalışma, kripto paraların hukuki nitelendirilmesine bağlı olup, bu nitelendirmeden etkilenmektedir. İcra hukuku açısından da kripto paraların hukuki niteliğine göre farklı uygulamalar ortaya çıkmaktadır.

Kripto paraların hukuki niteliğine ilişkin tüm devletlerin fikir birliğine varması yakın gelecekte mümkün görünmemektedir. Ülkelerin kripto paralara yaklaşımları da farklılık arz etmektedir. Bazı ülkeler tamamen yasaklarken, bazı ülkeler daha olumlu bakmakta ve desteklemektedir. Ülkelerin bir kısmı ise kripto paraları tamamen yasaklamamakla birlikte temkinli yaklaşmakta ve genellikle büyük ülkelerin ya da uluslararası kuruluşların bu alanda atacakları adımları beklemektedirler. Ülkelerin bu

bakış açıları konu kapsamındaki çalışmalarına da yansımaktadır. Kripto paraların hukuki niteliklerinin belirlenmesi kapsamında araştırmacılar genellikle para, eşya, emtia ya da menkul kıymet ihtimalleri üzerinde durmaktadır.

3.1.1. Kripto Paranın Para Olarak Nitelendirilmesi

Paranın temel olarak; değişim aracı olma, değer ölçüsü olma ve tasarruf aracı olma gibi fonksiyonları bulunmaktadır. Değişim aracı olma, paranın mal ve hizmetlerin satın alınmasında kullanılmasını ifade etmektedir. Değer ölçüsü olma, mal ve hizmetlerin değerinin para ile ölçülmesi anlamına gelir. Tasarruf aracı olma ise istenildiğinde mal ve hizmet satın alma veya yatırım yapabileme imkânı sağlaması anlamına gelmektedir. Paranın bu fonksiyonlarının yanında taşınabilir olma, bölünebilir olma, dayanıklılık ve homojenlik gibi özellikleri de vardır.¹³²

Kripto paraların, para olarak nitelendirilebilmesi için paranın fonksiyonlarını karşılayıp karşılamadığı değerlendirilmelidir. Paranın ilk temel fonksiyonu olan değişim aracı olması açısından; günümüzde kripto para ile mal veya hizmet alım-satımı mümkün olup, birçok kuruluş kripto paralardan biri olan Bitcoin ile mal alım satımına başlamıştır. Özellikle teknoloji şirketlerinin başını çektiği firmalar ile otomotiv sektöründe yer alan firmalar, dünyaca ünlü seyahat firmaları, bankalar ve finans kuruluşları gibi birçok kuruluşta Bitcoin ile işlem yapılmaya başlanmıştır. Microsoft, Mastercard, Starbucks, Coca Cola ve Expedia gibi dünya devi markalar kripto paralar ile ödeme kabul eden firmalara örnek olarak gösterilebilir.¹³³ 2022 yılına gelindiğinde Dünya’da 15.000’in üzerinde firmanın Bitcoin ile ödeme kabul ettiği bilinmektedir. Ayrıca sadece ABD’de günde ortalama 1 milyon dolar değerinde Bitcoin ile ürün ve hizmet alındığı belirtilmektedir.¹³⁴ Başta Ethereum olmak üzere diğer kripto paralarla ödeme kabul eden firmaların da var olduğu göz önünde bulundurulduğunda, kripto paraların Dünya çapında değişim aracı olarak kullanımının hızla arttığını söylemek mümkündür.

Ülkemizde de 2021 Nisan ayına kadar kripto paralar ile ödeme kabul eden firmaların sayısı oldukça artış göstermiştir. Ancak 16 Nisan 2021 tarihinde resmi

¹³² Armağan Ebru BOZKURT YÜKSEL (2018), *Bitcoin ve Linden Dolarına Hukuki Bir Bakış*, Aristo Yayınevi, İstanbul, s.36.

¹³³ EURONEWS (2021), “Bitcoin ile Alışveriş: Kripto Para ile Ödeme Kabul Eden Şirketler Hangileri?”, <https://tr.euronews.com/2021/12/05/bitcoin-ile-al-s-veris-kripto-para-ile-odeme-kabul-eden-sirketler-hangileri>, ET. 10.05.2022.

¹³⁴ Jack FLYNN (2022), How Many Businesses Accept Bitcoin? [2022] 21 Important Bitcoin Statistics, <https://www.zippia.com/advice/how-many-businesses-accept-bitcoin/>, ET. 10.05.2022.

gazetede yayınlanan ve 30 Nisan 2021 tarihinde yürürlüğe giren Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik ile Türkiye’de kripto paraların ödemelerde doğrudan veya dolaylı olarak kullanılması yasaklanmıştır. Kripto paralar paranın değişim aracı olma özelliğini her zaman karşılayamamaktadır.¹³⁵ Ancak burada, herhangi bir para biriminin Dünya üzerinde her ülkede ve tüm işletmelerde değişim aracı olarak kullanılmıyor olması, o para birimini para olmaktan çıkarıp çıkarmayacağı tartışılabilir. Örneğin; çok küçük bir ülkenin yasal parasını başka bir ülkede değişim aracı olarak kullanmak mümkün olmadığında yada çok zor olduğunda bu para birimi para niteliğini kaybetmeyecektir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, bir varlığın her zaman ve her yerde değişim aracı olarak kabul edilebilir olması gibi bir koşul anlaşılmalıdır. Dolayısıyla, dünya üzerinde birçok ülkede ve birçok büyük firmalarda değişim aracı olarak kullanılabilen Bitcoin ve diğer kripto paraların, paranın değişim aracı olma fonksiyonunu yerine getirdiği değerlendirilebilir. Buna karşılık olarak ise, ülkemiz açısından bir düzenleme ile kripto paraların ödemelerde kullanılması açıkça yasaklanmış olması nedeniyle, kripto paraların bu fonksiyona Türkiye sınırlarında sahip olamadığı da aşıkardır.

Paranın ikinci temel fonksiyonu değer ölçüsü olmasıdır. Kripto paraların alım satımının yapıldığı borsalarda, kripto para kurlarında aşırı dalgalanmalar olduğu bilinmektedir. Örneğin bir kripto para 24 saatlik dilim içinde günlük olarak çok ciddi yükselişler veya düşüşler yaşayabilmektedir. Tablo 1’de 24 Ocak 2022 tarihinde son 24 saatte TL karşılığı en çok artan ve en çok azalan ilk üç kripto paraya yer verilmiştir.¹³⁶ Görüldüğü üzere 24 saatlik bir zaman dilimi içerisinde bir kripto para yaklaşık %70 artış yaparken, başka bir kripto para aynı gün içerisinde yaklaşık %45’lik düşüş yaşamıştır. Bazen birkaç dakika hatta saniyeler içerisinde de bu seviyelerde artış ya da azalış olduğu da görülebilmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki; Bitcoin, Ethereum gibi günlük işlem hacmi yüksek olan kripto paralarda anlık ya da günlük değişim bu kadar fazla olmamaktadır. Buna rağmen; piyasada korku ve endişeye neden

¹³⁵ Asuman TURANBOY (2019), “Kripto Paraların Ortaya Çıkmaları ve Hukuki Nitelikleri”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt 35, Sayı 3, s. 48.

¹³⁶ COINMARKETCAP, <https://coinmarketcap.com/>, ET. 24.01.2022, Coinmarketcap, kripto para piyasasında en çok kullanılan fiyat takip sitelerinden birisidir. Piyasada yer alan kripto paraların tamamına yakını bu sitede listelenmektedir. Kripto para sektörü her geçen gün büyümekte ve bu kadar büyük bir piyasa ister istemez dolandırıcı ve başka yasa dışı faaliyet yürüten kişilerin de dikkatini çekmektedir. Bu kapsamda; çok fazla dolandırıcılık amaçlı kripto paraların ortaya çıktığı, kısa süre sonra da bunların büyük bir kısmının ortadan kaybolduğu görülmektedir. Bu nedenle, hiç hacmi olmayan ya da çok küçük hacimleri olan kripto paralar dikkate alınmamış, son 24 saatlik hacmi 100.000 TL ve üzeri olan kripto paralar arasında en çok artan ve düşenler listelenmiştir.

olacak haberlerin ortaya çıkması, bu kripto paraların büyük kısmını elinde bulunduran kişilerin anlık olarak yüklü miktarda alış-satış yapması gibi durumlarda, ki bu durumlar çok sık görülmez, kısa sürelerde büyük düşüş ya da yükselişler meydana gelebilmektedir.

Tablo 1: 24 Ocak 2022 Tarihinde TL Karşılığı En Çok Artan ve En Çok Azalan Kripto Paralar

Kripto Para	Fiyat (₺)	Değişim (24 saatlik)	Hacim (24 saatlik)
VELO	₺ 1,02	% 71,55	₺ 421.050
DESO	₺ 923,86	% 66,38	₺ 197.957
MCO2	₺ 187,52	% 58,33	₺ 765.269
CWOLF	₺ 4,90	- % 44,52	₺ 277.612
2SHARE	₺ 12376,27	- % 39,09	₺ 104.239
MAGIC	₺ 19,16	- % 26,91	₺ 199.602

Para olarak nitelendirilmesi halinde kripto paraların değerlerinin günlük olarak bu kadar dalgalanması ve manipülasyona açık olması sorun teşkil etmektedir. Bu hususta devletlere/hükümetlere özellikle regülasyon ve denetim alanında büyük sorumluluklar düşmektedir. Nitekim yapılacak düzenlemeler ile kripto paralarda bu kadar ani değişimlerin yaşanmasının önüne geçilebilecektir.

Son olarak paranın tasarruf fonksiyonuna bakıldığında, kripto paraların farklı cüzdandan tiplerinde saklanarak tasarruf aracı olarak kullanılması mümkündür. Nitekim günümüzde kripto paralarla işlem yapan insanların büyük çoğunluğunun amacı yatırım yapmak, başka bir deyişle tasarruf amacıyla kullanmaktır.

Paranın diğer özellikleri açısından değerlendirilecek olursa; kripto paralar, taşınabilir özelliği sayesinde kolayca kullanılması mümkün olup, küçük ölçeklere bölünebilir, sanal ortamda bulunması sebebiyle gerçek anlamda paradaki dayanıklılık özelliğini de taşımaktadırlar. Paranın homojenlik özelliği açısından değerlendirildiğinde ise kripto paralar dünyanın her yerinde kabul gören bir ödeme aracı olmadığından, paranın bu fonksiyonu ile uyumlu olmadığı değerlendirilebilir. Ancak zaman içerisinde işlem hacminin ve bilinirliğinin artması neticesinde bu durumun da değişebileceği ve kripto paraların paranın homojen olma özelliğine de sahip olabileceği değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak; kripto paraların, para olarak sayılabilmesi için genel kabul görmüş paranın fonksiyonlarını taşıması gerekmektedir. Ancak bu yargıyı yaparken şunu da göz ardı etmemek gerekir ki, doktrinde ve mevzuatta yer alan para tanımları, fonksiyonları ve özellikleri klasik ve geleneksel açıklamalardır. Ekonomi biliminin bu tanımları güncel gelişmeler ve ihtiyaçları da göz önünde bulundurarak gözden geçirmesi, kripto paraları da kapsayacak yeni tanımların yapılması gerektiği değerlendirilmektedir. Ayrıca öğretide kripto paraların hukuki niteliği üzerine yapılan tartışmalarda bir kripto paranın bir ülke tarafından yasal para birimi olarak kabul edilmesi halinde yabancı para olarak nitelendirilebileceği de vurgulanmıştır.¹³⁷ Bu bakış açısıyla, El Salvador ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nin Bitcoin'i yasal para birimi olarak kabul etmeleri de diğer ülkeler açısından Bitcoin'in yabancı para olarak kabul edilmesinin önünü açmıştır.¹³⁸

3.1.2. Kripto Paranın Eşya Olarak Nitelendirilmesi

TDK, eşya kelimesini “*Türlü amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir cansız nesnelere*”¹³⁹ şeklinde tanımlanmıştır. Eşya, “şey” kelimesinin çoğulu olup, Gürsoy, hukuki anlamda şeyi; “*özelliklerinin, cismani, üç boyutlu, kendi kendine maddi varlığı olan, insanların egemenlik kurması mümkün olan nesnelere...*” şeklinde tanımlamıştır.¹⁴⁰ TMK eşya için bir tanımlama yapma yoluna gitmemiştir. Ancak zilyetlik TMK madde 973'te; “*Bir şey üzerinde fiili hakimiyeti bulunan kimse onun zilyedir. Taşınmaz üzerindeki irtifak haklarında ve taşınmaz yüklerinde hakkın fiilen kullanılması zilyetlik sayılır.*” şeklinde açıklanmıştır. Başka bir ifade ile zilyetlik, genellikle eşya üzerindeki fiili hâkimiyet biçiminde ortaya çıkmaktadır. Yasal tanımlamalardan anlaşılacağı üzere, zilyet olabilmek için bir eşyanın olması ve onun üzerinde bir hâkimiyetin bulunması gerekmektedir. Yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere bir varlığın eşya olabilmesi için en temel üç şart gerekmektedir. Bunlar; maddi bir varlığın bulunması, sınırlandırılabilir olması ve üzerinde

¹³⁷ Taner Emre YARDIMCI (2019), “İcra Takibi Yoluyla Bitcoin Alacağıın İleri Sürülmesi ve Borçlunun Bitcoininin Haczedilmesi”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 23, Sayı 13, s. 102; Fatih BİLGİLİ ve M. Fatih CENGİL (2019), *Blockchain ve Kripto Para Hukuku*, Dora Yayınları, Bursa, s.140.

¹³⁸ El Salvador ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nin Bitcoin'i yasal para birimi olarak kabul etmesine ilişkin inceleme için bkz. **infra** 66.

¹³⁹ TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜĞÜ, <https://sozluk.gov.tr/>, ET. 15.05.2022.

¹⁴⁰ Kemal T. GÜRİSOY, Fikret EREN, Erol CANSEL (1978), *Türk Eşya Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, s.20.

hâkimiyet kurulabiliyor olmasıdır. Kripto paraların eşya olarak nitelendirilebilmesi bu özellikleri sağlaması halinde mümkün olacaktır.

İlk olarak maddi bir varlığının bulunması (cismaniyet) hususunu ele alırsak, kural olarak maddi varlığı olmayan şeylerin eşya olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Ancak hukukta her kuralın olduğu gibi bunun da istisnaları bulunmaktadır. Bir şeyin, cismani varlığı olmasa dahi kanun onu eşya statüsüne sokarsa o varlık artık eşya olmaktadır. TMK m.762’de taşınır eşya gibi kabul edilen doğal güçler üzerindeki zilyetliğin eşya üzerindeki zilyetlik gibi olduğu belirtilmiştir.¹⁴¹ Buradan da anlaşılacağı üzere, elektrik gibi maddi varlığı olmayan doğal gücü, Kanun eşya olarak tanımlamıştır. Buradan yola çıkılarak, kripto paraların da benzer bir düzenleme ile eşya statüsüne alınabileceği anlaşılmaktadır.

Eşyanın ikinci niteliği ise sınırlandırılabilir olmasıdır. Sınırlandırılmış olma, doğal veya yapay yönden meydana gelen maddi/fiziki bir bütünlüğünün olması, o şeyin başladığı, bittiği yerin, kapladığı alanın, adet olarak sayısının, görüntüsünün veya şeklinin belli olması hususlarını kapsamaktadır. Genellikle, kripto paralar arz olduklarında yani piyasaya çıktıklarında, toplam olarak ne kadar üretilmiş ya da üretilecek olduğu kesin olarak açıklanmaktadır. Örneğin; Bitcoin, toplam olarak en nihayetinde 21 milyon adet olarak üretilecektir ve bundan daha fazla Bitcoin’in piyasaya sürülmesi söz konusu değildir. Bu kapsamda kripto paraların sayısı belli olduğundan sınırlandırılabilir olma özelliğini taşıdıkları değerlendirilebilecektir.

Son olarak hakimiyet kurulabilme özelliği açısından değerlendirildiğinde, hakimiyetin, fiili ve hukuki hakimiyet olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Diğer bir deyişle hakimiyet kurulabilme özelliği, üzerinde insanlar tarafından fiili ve hukuki olarak hakimiyet kurmaya elverişli olmasını ifade etmektedir.¹⁴² Fiili hakimiyet, o şeyin insan iradesine tabi olmasını, hukuki hakimiyet ise, hem hak konusu olmaya elverişliliği hemde hukuk düzeninin buna izin vermesini ifade etmektedir. Kripto paralar fiziken bir kişinin hakimiyetinde bulunuyor olmasa da, soğuk ya da sıcak cüzdanlarda tutulan anahtarlar sayesinde kişiler kripto paralar üzerinde hakimiyet kurmaktadır. Kişinin sahip olduğu kripto paralara ancak bu cüzdanlarda yer alan özel anahtarlara sahip olunması halinde müdahale edilebilecektir. Dolayısıyla kripto

¹⁴¹ Kemal OĞUZMAN, Özer SELİÇİ ve Saibe OKTAY ÖZDEMİR (2015), *Eşya Hukuku*, Filiz Yayınevi, İstanbul, s.306; Lale SİRMEN 2021, age, s.48.

¹⁴² Lale SİRMEN 2021, age, s.42.

paralara özel anahtarlar sayesinde hakimiyet kurulduğu anlaşılmaktadır. Hukuki olarak hakimiyet ise hükümetlerin kripto paraları tanması ile sağlanabilecektir.

Dar anlamda eşya bakış açısıyla, kripto paraların cismanilik özelliğini sağlamaması nedeniyle eşya olarak nitelendirilemeyeceği savunulabilecektir. Ancak kanun koyucu, TMK m. 762’de ekonomik açıdan ve iş hayatı açısından gerekliliği ve işlevi nedeni ile cismanilik özelliğini sağlamayan doğal güçleri de taşınır eşya tanımlaması içerisine dâhil etmiştir. Dolayısıyla, doğal güçler için ortaya çıkan bu ihtiyaç ve bakış açısının kripto paralar için de gerekli olduğu değerlendirilmektedir.¹⁴³

Bugüne kadar yapılan düzenlemeler ve açıklamalar dikkate alındığında ülkemizde ve birçok ülkede özellikle vergisel açıdan da avantajlı olması nedeniyle kripto paraların eşya olarak nitelendirilmesinin daha muhtemel olduğunu yorumlamak mümkündür.

3.1.3. Kripto Paranın Menkul Kıymet Olarak Nitelendirilmesi

Menkul kıymetler, kıymetli evrak niteliğine haiz olup, kıymetli evrakların özel bir alt grubunu oluşturmaktadır. Ayrıca menkul kıymetlerin misli eşya niteliğine haiz olduğunu da belirtmek gereklidir.¹⁴⁴ Menkul kıymet, kısaca kişilere ortaklık veya alacak hakkı sağlayan kıymetli evraklardır. Çıkarılması için Sermaye Piyasası Kurulu’ndan (SPK) izin alınması gereken menkul kıymetleri kişiler yatırım amacı ile edinmektedirler. Sermaye Piyasası Kanunu’nun (SerPK) 3. maddesinde yer alan tanıma göre menkul kıymet;

“Ortaklık veya alacaklılık sağlayan, belli bir meblağı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, seri halde çıkarılan ibareleri aynı olan ve şartları kurulca belirlenen kıymetli evraktır”.

Kanundaki tanımından da yola çıkılarak menkul kıymetlerin özellikleri; ortaklık ve alacak hakkı sağlama, belirli bir meblağı temsil etme, yatırım aracı olarak kullanılma, belirli aralıklarla gelir getirme, misli nitelikte olma, seri olarak çıkarılma, ibareleri aynı olma ve kıymetli evrak niteliğinde olma olarak sayılabilecektir.¹⁴⁵

¹⁴³ Fatih BİLGİLİ ve Muhammed Fatih CENGİL 2019, age, s. 17.

¹⁴⁴ Asuman TURANBOY (1998), *Varakasız Kıymetli Evrak*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, s.72-73.

¹⁴⁵ Asuman TURANBOY 1998, age, s.73-75; Merve ÇAĞLAK (2019), *Sermaye Piyasası Araçlarının Haczi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.26-34.

Menkul kıymetler, belirli şekilsel şartları taşıyan, standart ve yuvarlak meblağı, misli nitelikte olan evraklardır.¹⁴⁶ Menkul kıymet, kıymetli evrak niteliğinde olup, temsil ettiği hak ve senet birbirine bağlıdır. Dolayısıyla hakkın senetten ayrı olarak kullanılması ya da devredilmesi mümkün değildir. Bu özellikleri taşıyan menkul kıymetler, tahviller, hisse senetleri, intifa senetleri, hazine bonoları, kâr ve zarar ortaklığı belgeleri, mevduat sertifikaları şeklinde sayılabilir. Menkul kıymetlerde senette anlamını bulan hak, bir ortaklık veya alacaklılık hakkından oluşmaktadır.¹⁴⁷

Kripto paralar, piyasadaki alım ve satım işlemleri ile belirlenen bir değeri temsil etmekte ve yatırım amacı ile edinilmektedir. Buna karşılık kripto paralar sahibine ortaklık veya alacak hakkı sağlamamaktadır. Buna karşılık; menkul kıymetlerin SerPK'nın 3. maddesinde sayılanlarla sınırlı olmadığı ve aynı Kanun'un 128. maddesinde SPK'ya yeni sermaye piyasası araçları belirleme yetkisinin verildiği de göz ardı edilmemelidir.¹⁴⁸ Dolayısıyla; SPK tarafından düzenlenerek belirli özel kurallara bağlanmayan varlıkların menkul kıymet olarak nitelendirilmesi de mümkün görünmemektedir. Mevcut durumda kripto paranın menkul kıymet olarak tanımlanma imkânı bulunmamaktadır.¹⁴⁹ Ancak SPK tarafından yapılacak bir çalışma ve düzenleme ile kripto paralar menkul kıymet niteliğine haiz olabilecektir.

ABD Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (Securities and Exchange Commission-SEC) eski başkanı Jay Clayton Haziran 2018'de kripto paranın menkul kıymet olarak sınıflandırılmayacağını, ancak ICO'ların menkul kıymet olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir.¹⁵⁰ Clayton'un bu açıklamasına paralel gerekçelerle, ülkelerin kripto paraların hukuki nitelendirilmesi sürecinde, menkul kıymet tanımı üzerinde çok durmadıkları görülmektedir. Ülkemizdeki durumu ele alacak olursak, mevcut durumda menkul kıymetin yasal tanımına uymayan kripto paraların bu kapsama alınması yönünde bir çalışmanın yakın bir gelecekte yapılmayacağı değerlendirilmektedir.

¹⁴⁶ Selami ŞENGÜL (2002), *Sermaye Piyasası Mevzuatı Açıklama ve Yorumları*, İmaj Yayıncılık, Ankara, s.12.

¹⁴⁷ Ayşe SÜMER (1999), *Türk Sermaye Piyasası Hukuku ve Seçilmiş Mevzuat*, 2. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, s.10.

¹⁴⁸ Asuman TURANBOY (2019), *6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu Açısından Sermaye Piyasası Aracı ve Menkul Kıymet Kavramları*, Prof. Dr. Sabih Arkan'a Armağan, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, s. 1286.

¹⁴⁹ İlayda PEKER (2018), "Ethereum Menkul Kıymet Olabilir Mi? Nasıl Sınıflandırılmalı?", <https://coin-turk.com/ethereum-menkul-kıymet-mi-nasil-siniflandirilmali>, ET. 23.11.2021.

¹⁵⁰ CNBC (2018), "SEC Chairman: Cryptocurrencies Like Bitcoin Are Not Securities", <https://www.cnbc.com/video/2018/06/06/sec-chairman-cryptocurrencies-like-bitcoin--not-securities.html>, ET. 23.11.2021.

3.1.4. Kripto Paranın Emtia Olarak Nitelendirilmesi

Emtia, altın, gümüş, platin, buğday, mısır, petrol, gaz gibi ticarete konu olan malların tamamına verilen addır. Emtianın İngilizce karşılığı “commodity” kelimesi olup, kökenini Fransızcadaki “commodité” kelimesinden almaktadır. Emtia; belirli bir talebe sahip olan, ürün farklılaştırmasına gidilmeden piyasalara sunulan, tüm parçaları aynı özellikte ve aynı işlevi gören homojen ürünler olarak tanımlanmaktadır.¹⁵¹

Emtiaların alım satımları “Emtia Borsası” adı verilen borsalarda yapılmaktadır Türkiye’de emtia borsaları, 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu kapsamında kurulan kamu tüzel kişiliğine sahip kurumlardır.

Emtiayı eşyanın bir alt alanı olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Zira emtialar da ticarete konu olan mallardır. Dolayısıyla; kripto paraların eşya niteliğine haiz olması için gerekli olan yasal düzenleme emtia niteliği açısından da geçerlidir. Bunun yanında; eğer kanun koyucu kripto paraları emtia niteliğinde değerlendirirse, kripto paralar SPK ve Menkul Kıymetler otoritesinin de yetki alanına girecektir.¹⁵²

Kripto paraların kısıtlı miktarda bulunması ve arkasında devlet ya da resmi bir kurum bulunmaması, üretiminin devlet dışı kuruluşlarca yapılması gibi özellikleri nedeniyle altına benzediği ifade edilmektedir.¹⁵³ Bu benzetmeden yola çıkarak kripto paraların para ya da menkul kıymet tanımına giremeyeceği, ancak gayri maddi nitelik taşıyan bir dijital mal olarak emtia sınıfına girmesi gerektiğini savunan görüşler de bulunmaktadır.¹⁵⁴

3.2. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA KRİPTO PARALARIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Ülkelerin kripto paralara ilişkin yaptıkları ya da yapmayı planladıkları düzenlemeler genellikle üç hususa ilişkin olmaktadır. Bunlar; kripto paranın tanımlanması ve hukuki niteliğinin belirlenmesi, kripto paraların kara para aklama ve diğer yasadışı faaliyetlerde kullanımının önlenmesi ile kripto paralardan elde edilen

¹⁵¹ Burak SAĞLAM (2012), *Monopolden Emtia Piyasasına: Emtia Piyasası Yaklaşımıyla Elektrik Piyasalarındaki Dönüşüm Sürecinin Rekabetçi Analizi*, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi No:134, Ankara, s.5.

¹⁵² Fatih KAPLANHAN 2018, age, s.113.

¹⁵³ Vedat GÜVEN ve Erkin ŞAHİNÖZ 2021, age, s. 199.

¹⁵⁴ Bilal ÇAKAN (2021), *Kriptopara Kullanımlarından Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi ve Türk Vergi Mevzuatı Açısından Bir Değerlendirme*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 40.

gelirin vergilendirilmesi hususlarıdır. Kripto paralara olan bakış açılarına göre ülkeleri dört başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; tamamen yasaklayıcı ülkeler, kısmen ya da örtülü şekilde yasaklayıcı ülkeler, olumlu bakan/destekleyen ülkeler ve tarafsız olan ya da bekle ve gör yaklaşımı sergileyen ülkelerdir. ABD Kongre Kütüphanesi (The Library of Congress) tarafından yayımlanan “Dünya Çapında Kripto Paraların Düzenlenmesi” başlıklı raporda, 2021 yılı sonu itibariyle kripto paraları tamamen yasaklayan ülkelerin Bangladeş, Cezayir, Çin, Fas, Irak, Katar, Nepal, Tunus ve Umman olduğu; Türkiye’nin de içerisinde bulunduğu çoğunlukla Afrika ve Asya ülkelerinin ise kripto paraları kısmen yasakladığı belirtilmiştir. Kripto paraları tamamen yasaklayan ve kısmen yasaklayan ülkeler Şekil 9’da, kripto paralara vergi yasalarını ve/veya kara para aklama ve terörizme finans sağlamanın engellenmesi yasalarını uygulayan ülkeler ise Şekil 10’da gösterilmiştir.¹⁵⁵ Buradaki kısmen yasaklamadan kasıt, ülkede kripto paraların tamamen yasaklanmamasına rağmen belirli işlemlerin yapılmasının yasaklanması ya da çok ağır şartlara bağlanmasıdır. Örneğin ülkemizde kripto para borsaları faaliyetlerine devam etmekte, kişiler kripto para alım, satım, transfer vb. işlemleri yapabilmekteyken, kripto paralar ile alışveriş yapılması ise mümkün değildir.

İcra hukuku açısından önem arz eden husus ise kripto paraların hukuki niteliğinin belirlenmesidir. Çünkü kripto paralara ilişkin takip ve haciz usullerinin belirlenmesi kripto paraların niteliğine göre yapılmalıdır. Bununla birlikte; ülkelerin kripto paraların hukuki niteliklerinin belirlenmesine yönelik yaptığı çalışmalar ve düzenlemeler incelenirken, diğer hususlarda yapılan düzenleme ve açıklamalara da yer verilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

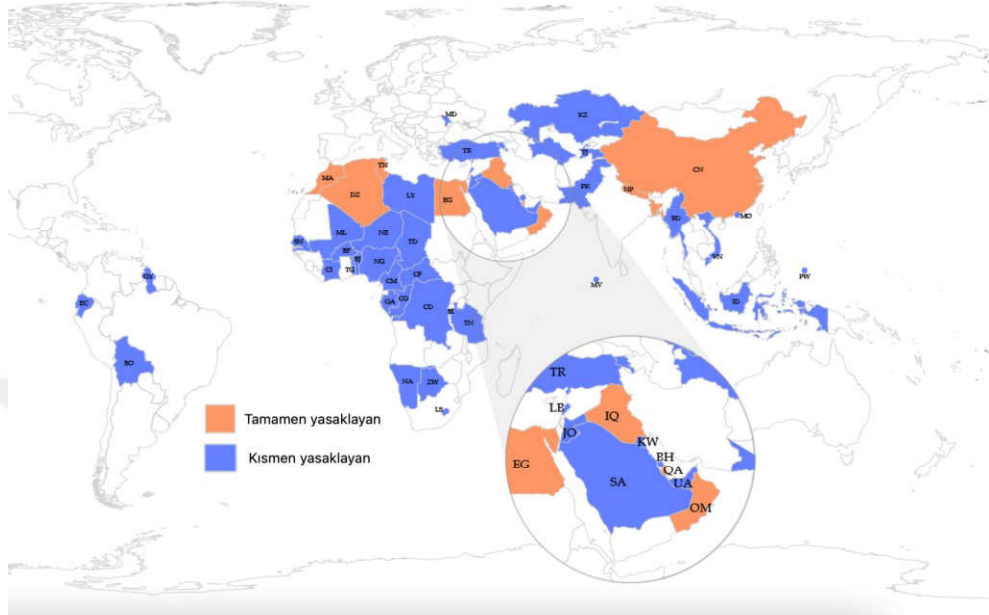
3.2.1. Amerika Birleşik Devletleri’nde Kripto Paraların Hukuki Niteliği

ABD’nin kripto paralar ile ilgili yapacağı bir düzenleme ya da hukuki nitelendirme Dünya’nın birçok ülkesini etkileyecektir. ABD’de halihazırda kripto paraların hukuki niteliğine ilişkin olarak eyaletler arasında ve hatta kurumlar arasında da farklılıklar bulunduğu görülmektedir. 2015 yılından bu yana eyaletlerin farklı uygulamalarda bulunduğu, ülke çapında bir birlik sağlanmadığı görülmektedir. Örneğin; Kaliforniya 2015 yılında kabul ettiği bir yasa ile kripto paraları yasal zeminde

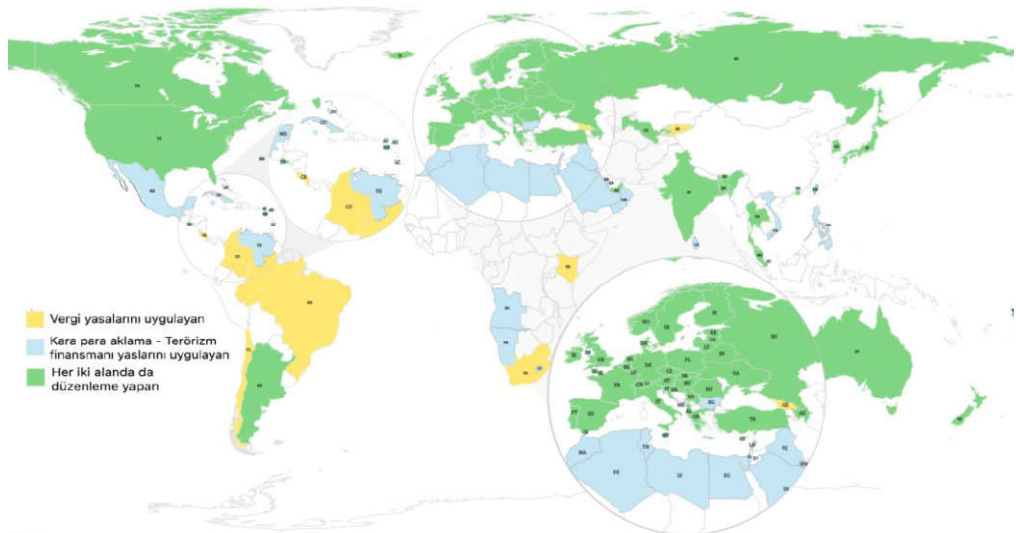
¹⁵⁵ The Law Library Congress (2021), “Regulation of Cryptocurrency Around the World: November 2021 Update”, s.66, <https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/lglrd/2021687419/2021687419.pdf>, ET. 21.04.2022.

kabul ederken, Newyork aynı yıl, kripto para borsalarına ağır koşullara dayalı lisans şartı getirmiştir.¹⁵⁶

Şekil 9: Kripto Paraları Tamamen Yasaklayan ve Kısmen Yasaklayan Ülkeler

Şekil 10: Kripto Paralara Vergi Yasalarını ve/veya Kara Para Aklama ile Terörizme Finans Sağlanmasının Önlenmesi Yasalarını Uygulayan Ülkeler

ABD’de kurumlar arasında da fikir birliği bulunmamaktadır. SEC, 2018 yılında kripto paraların menkul kıymet olarak tanımlanması gerektiğini ve bu

¹⁵⁶ Gulnara DURMUSH (2019), *Kripto Para ve İcra Hukuku Yönünden Düşündürdükleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.59.

kapsamda borsa platformlarında alım-satımı yapılan herşeyin menkul kıymet olarak tanımlanmasına yönelik bir çalışma yapacağını duyurmuştur. SEC açıklamasında, menkul kıymet tanımına uyan varlıkların alım-satımının yapıldığı borsaların, SEC'e ulusal menkul kıymet borsası olarak kaydolması gerektiğini belirtmiştir. Diğer taraftan, SEC'in bu açıklamaları yaptığı zamanlarda Newyork'ta bir federal yargıç Emtialar ve Vadeli İşlemler Ticaret Komisyonu'nun (Commodity Futures Trading Commission-CTFT), Bitcoin ve diğer kripto paraları altın, petrol ve kahve gibi emtia olarak tanımlayabileceğine karar verirken, Milli Gelirler İdaresi (Internal Revenue Service-IRS) ise kripto paraları vergiye tabi eşyalar olarak nitelendirmiştir.¹⁵⁷ SEC eski başkanı Jay Clayton ise kripto paraların menkul kıymet olarak sınıflandırılmayacağını, ancak ICO'ların menkul kıymet olarak nitelendirildiğini belirtmiştir.

2021 yılında yeni hazine bakanı Janet Yellen'in açıklamaları ise ABD'nin kripto paralara halen temkinli yaklaştığı ve daha çok yasaklayıcı yönde tavır sergileyeceği şeklinde yorumlanabilecektir. Yellen'in açıklamaları şu şekildedir: *“Kripto para piyasalarının yasadışı işlemler için bir araç olarak kullanılmadığından ve yatırımcı koruması olduğundan emin olmak önemlidir”*¹⁵⁸.

*“Bitcoin'in bir işlem mekanizması olarak yaygın olarak kullanıldığını düşünmüyorum. Korkarım çoğu zaman yasa dışı finansman için kullanılıyor. İşlemleri gerçekleştirmenin son derece verimsiz bir yolu ve bu işlemlerin gerçekleştirilmesinde tüketilen enerji miktarı şaşırtıcı. Oldukça spekülatif bir varlık. Bence insanlar aşırı derecede oynak olabileceğinin farkında olmalı. Yatırımcıların yaşayabileceği potansiyel kayıplar konusunda endişeliyim.”*¹⁵⁹

23 Kasım 2021'de ise ABD Merkez Bankası (Federal Reserve-FED), Federal Mevduat Sigorta Kurumu ve Para Birimi Denetleme Ofisi (OCC) kripto paralara ilişkin çalışmalar konusunda ortak bir bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiri de, bankaların

¹⁵⁷ Simon CHANDLER (2018), “Money or Assets? How World Governments Define Cryptocurrencies”, <https://coingecko.com/news/money-or-assets-how-world-governments-define-cryptocurrencies>, ET. 25.11.2021.

¹⁵⁸ HÜRRİYET BİGPARA (2021), “Yellen'dan Kripto Para Piyasaları için Düzenleme Mesajı”, https://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/bitcoin-haberleri/yellendan-kripto-para-piyasaları-icin-duzenleme-mesaji_ID1468335/, ET.26.11.2021.

¹⁵⁹ TRT HABER (2021), “ABD Hazine Bakanı Yellen'dan Bitcoin Uyarısı”, <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/abd-hazine-bakanı-yellendan-bitcoin-uyarısı-558711.html>, ET. 26.11.2021.

kripto paralara ilişkin belirli faaliyetlerde bulunmadan önce yazılı izin almaları gerekeceği belirtilmiştir.¹⁶⁰

Yakın geçmişte FED Başkan Yardımcısı Lael Brainard da İngiltere Merkez Bankasının düzenlediği bir konferansta şu şekilde bir açıklama yapmıştır:

“Kripto ekosistemi, daha geniş finansal sistemin istikrarı için risk oluşturabilecek kadar büyük veya birbirine bağlı hale gelmeden önce, kripto finansal sisteminin sağlam bir şekilde düzenlenmesi için temellerin şimdi oluşturulması önemli.”¹⁶¹

Brainard’ın bu açıklaması da kripto paralara ilişkin yasal düzenleme gerekliliğinin önemini vurgulamaktadır. Ancak yıllardır süren bu tarz açıklamalara rağmen henüz somut bir adım da atılamamıştır.

ABD’nin bu konuda net olarak herhangi bir karar vermemesinin en büyük nedenlerinden birisi, halihazırda kullanılan elektronik para transferi sisteminin, yani SWIFT sisteminin tamamen kendi bünyelerinde olması ve dünyanın herhangi bir yerinde yapılan bir para transfer işlemini dahi takip edebilmeleridir. Kripto para transferlerinin hiçbir kişi ya da kurum tarafından, dolayısıyla ABD tarafından da, takip edilememesi nedeniyle ABD’nin uzunca bir süre daha bu konuda net olarak bir tavır takınmayacağı değerlendirilmektedir.

3.2.2. Avrupa Birliği’nde Kripto Paraların Hukuki Niteliği

Avrupa Birliği’nde kripto paraların hukuki niteliğine yönelik henüz somut bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak 22 Ekim 2015 tarihinde Avrupa Adalet Divanı, Bitcoin’in itibari para birimlerine değiştirilmesi işleminin KDV’den muaf olduğuna karar vermiş, KDV düzenlemesinin mal ve hizmetlerin tedariki için geçerli olduğunu belirterek, Bitcoin işlemlerinin, para birimleri, madeni paralar ve banknotlarla yapılan ödeme işlemleri kategorisinde olduğuna ve bu nedenle KDV’ye tabi olmadığına hükmetmiştir.¹⁶² Mahkeme bu kararı ile, kripto paraların vergilendirme açısından eşya değil para yani ödeme aracı olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

ECB Başkanı Christine Lagarde 2021 yılı başlarında, Bitcoin ve diğer kripto paraların para birimi olmadıklarını ancak paraya benzediklerini, ayrıca spekülasyon

¹⁶⁰ OCC (2021), “Joint Statement on Crypto-Asset Policy Sprint Initiative and Next Steps”, <https://www.occ.gov/news-issuances/news-releases/2021/nr-ia-2021-120a.pdf>, ET. 25.11.2021.

¹⁶¹ BLOOMBERG HT (2022), FED Başkan Yardımcısı Brainard’dan Kripto Paralar İçin Düzenleme Çağrısı, <https://www.bloomberght.com/fed-baskan-yardimcisi-brainard-dan-kripto-paralar-icin-duzenleme-cagrisi-2310573>, ET. 11.07.2022.

¹⁶² Avrupa Birliği Adalet Divanı (2015), “C-264/14 Sayılı Hedqvist Kararı”, <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-264/14>, ET. 28.11.2021.

varlıklar olduğunu dile getirmiştir.¹⁶³ Lagarde, ECB'nin daha önce duyurduğu "Dijital Euro" projesi için ise, en geç 5 yıl içerisinde ihraç edilebileceğini ancak bunun mantıklı bir tercih olduğundan emin olunmasının zaman alacağını belirtmiştir.¹⁶⁴ Lagarde'nin bu açıklamaları da AB bünyesinde kripto paraların hukuki niteliği konusunda henüz ortak bir karar alınmadığını, ancak bu konuda düzenlemeler yapılmasının planlandığını göstermektedir. ECB'nin kendisine ait blok zinciri tabanlı "Dijital Euro" çalışması yapması da göstermektedir ki aslında bu teknolojinin gerekliliği ve gelecekte kullanılacağı yönünde büyük çoğunluk hemfikirdir. Ancak bu konuya ilişkin yasal düzenlemeler, teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmaktadır.

Avrupa Komisyonu, üye ülkelerde ortak bir rejim sağlamak amacıyla hazırladığı Kripto Varlık Piyasalarının Regülasyonu (Regulation of Markets in Crypto-assets - MiCA) isimli düzenleme teklifini 24 Eylül 2020 tarihinde yayınlamıştır.¹⁶⁵ Kripto para piyasasının paydaşları için tüm üye ülkelerde geçerli olacak ortak bir politikayla, anlaşılır lisanslama, kurallar ve eşit bir rekabet ortamı yaratmak, yatırımcıların haklarını korumak gibi amaçlarla hazırlanan düzenleme, başlangıçta Avrupa'da Bitcoin'e yasak geliyor gibi başlıklarla haber yapılmıştır. Bu şekilde haber yapılmasının nedeni, taslak düzenlemede PoW¹⁶⁶ mutabakat türüne sahip kripto paraların, ki Bitcoin, Ethereum gibi en büyük hacme sahip kripto paralar bu türdendir, yüksek enerji tüketimi nedeni ile sınırlandırılmasını öngören maddeler içermesidir. Ancak Avrupa Birliği'nin 3 ana oluşumu Avrupa Parlamentosu, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi tarafından 30 Haziran 2022'de anlaşmaya varılan son halinde böyle bir yasaklama bulunmamaktadır. Düzenlemede; sabit koinlerin¹⁶⁷ (değeri dolar ve euro gibi fiat para birimlerine sabitlenmiş kripto paralar) Avrupa Bankacılık Otoritesi (European Banking Authority - EBA) tarafından regüle edilmesi

¹⁶³ Euronews (2021), "Avrupa Merkez Bankası Başkanı Lagarde: Bitcoin Para Değil, Yeni Bir Düzenleme Planlıyoruz", <https://tr.euronews.com/2021/02/08/avrupa-merkez-bankasi-baskani-lagarde-bitcoin-para-degil-yeni-bir-duzenleme-planliyoruz>, ET. 12.01.2022.

¹⁶⁴ NTV (2022), "Avrupa Merkez Bankası Başkanı Lagarde: Bitcoin Spekülatif Bir Varlık, Dijital Bir Euromuz Olacak", <https://www.ntv.com.tr/ekonomi/avrupa-merkez-bankasi-baskani-lagarde-bitcoin-spekulatif-bir-varlik-dijital-bir-euromuz-olacak,-tDLmDHkeVJIidhFaLJ7w>, ET. 12.01.2022.

¹⁶⁵ AB (2020), "Proposal for a Regulation of The European Parliament And of The Council on Markets in Crypto-assets, and Amending Directive (EU) 2019/1937", <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0593>, ET. 25.11.2021.

¹⁶⁶ *supra* 22.

¹⁶⁷ İngiltere karşılığı "stable coin" olan sabit koinlerin en bilineni ve bu tezin yazıldığı sırada piyasa değeri kripto paralar içerisinde ilk üç sırada yer alan Tether (USDT)'dir. USDT'nin değeri 1 ABD Doları olarak sabittir. Sabit koinlerin değerlerinde Bitcoin ve diğer kripto paralardaki gibi dalgalanmalar olmadığından yatırım, para transferi vb. amaçlar ile çok sık kullanılmaktadır.

ve denetlenmesi, kripto para borsalarının Birlik içerisinde lisanslanmasını ve hem ulusal kurumlar hem de Birlik kuruluşları tarafından denetlenmesi gibi hususları içermektedir. Bunun yanında NFT'ler ve merkeziyetsiz borsalar şimdilik düzenleme kapsamında yer almamaktadır.¹⁶⁸ Bahse konu düzenleme AB içerisinde kripto paralara ilişkin düzenlemelere öncülük etmesi açısından önemli olduğu gibi, diğer ülkeler için de yol gösterici olacaktır.

Tüm AB sınırları dahilinde uygulanacak düzenlemelerin henüz tamamlanmamış olması nedeniyle üye devletlerin de kripto paralara ilişkin bir takım düzenleme çalışmaları mevcuttur. Almanya, 2013 yılından bu yana kripto paraları "özel para" olarak nitelemektedir. Kripto para sahipleri %25'lik değer artışı vergisine tabi olmalarına rağmen, bu kazancı kripto parayı aldıktan sonra bir yıl içinde yaparlarsa vergi ödemekte, kripto parayı bir yıldan daha uzun süre elinde tutarsa vergi ödememektedirler.¹⁶⁹ Fransız Ulusal Meclisi'nin Nisan 2019'da, dijital varlık hizmet sağlayıcıları için bir çerçeve oluşturacak İş Büyümesi ve Dönüşümü İçin Eylem Planını (Plan d'Action Pour la Croissance et la Transformation de Entreprises - PACTE)¹⁷⁰ kabul etmesinin ardından, Finansal Piyasa Otoritesi (Autorité des Marchés Financiers - AMF) tarafından hazırlanan ve hizmet sağlayıcılar ve ICO'lar ile ilgili bazı kurallar ve düzenlemeler içeren Yönetmelik Aralık 2020'de yayımlanmıştır. Yakın zamanda yapılan düzenlemelere göre Fransa'da kripto paralardan elde edilen gelir taşınır mallar gibi vergilendirilmektedir. Bu kapsamda; bireysel olarak alım-satım yapan kişiler sabit %30 vergi öderken, profesyonel alım-satım yapanlar ve madenciler %45 vergi ödemektedir.¹⁷¹

AB üyesi olmamakla birlikte Avrupa'da bulunan İsviçre'de yasa koyucu, farklı uygulama alanlarında farklı işlevleri olacağından yola çıkarak, kripto varlıklarla ilgili tek bir düzenleme ve tanımlama yapmak yerine farklı alanlardaki ihtiyacı karşılayacak şekilde ilgili mevzuatta düzenlemeler yapmayı tercih etmiştir. Bu kapsamda 2021 yılında kripto paralar açısından güvenli bir yatırım ortamının tesisi için İsviçre Borçlar

¹⁶⁸ Hakan ATEŞLER (2022), "AB'nin Anlaşmaya Vardığı Kripto Düzenlemesi Ne Getiriyor?", <https://uzmancoin.com/ab-kurumlarinin-uzlasmaya-vardigimi-ca-regulasyonlari-ne-getiriyor/>, ET. 11.07.2022.

¹⁶⁹ Iven De HOON (2021), "Bitcoin Taxation in the Developed Countries", <https://nomoretax.eu/bitcoin-taxation-developed-countries/>, ET. 28.11.2021.

¹⁷⁰ Fransa Hükümeti (2021), "Plan d'Action Pour la Croissance et la Transformation de Entreprises – PACTE", <https://www.gouvernement.fr/pacte-les-dossiers-de-presse>, ET. 13.01.2022.

¹⁷¹ Susannah HAMMOND ve Todd EHRET (2022), Cryptocurrency Regulations by Country, *Thomson Reuters*, s.14, <https://www.thomsonreuters.com/en-us/posts/wp-content/uploads/sites/20/2022/04/Cryptos-Report-Compendium-2022.pdf>, ET. 13.05.2022.

Kanunu, İsviçre Milletlerarası Usul Kanunu, İsviçre Bankalar Kanunu gibi kanunlarda yapılan değişikliklere bakıldığında kripto varlıklara ilişkin farklı görünümünün yer aldığı anlaşılmaktadır. Örneğin bu alandaki temel düzenlemelerden birisi olan Menkul Kıymetler ve Türev Araç Alım Satımlarında Finansal Piyasa Altyapıları ve Piyasa Davranışları hakkında Federal Kanun'da kripto varlıklar “*kaydi değeri olan haklar*” şeklinde belirlenmiştir.¹⁷² İsviçre Federal Konseyi ise kripto paraları ödeme aracı olarak değerlendirerek KDV'den muaf tutmaktadır.¹⁷³

Finlandiya'da Bitcoin bir para birimi olarak değil emtia olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca Finlandiya Merkezi Vergi Kurulu, Bitcoin ile yapılan işlemleri finansal hizmet statüsünde değerlendirerek katma değer vergisinden muaf olduğunu kabul etmektedir. Belçika da Finlandiya ile benzer şekilde Bitcoin'i KDV'den muaf tutmuştur.¹⁷⁴ AB içerisindeki ülkelerin kripto paralara karşı tutumlarına bakıldığında ortada bir yeknesaklığın bulunmadığı, hemen her ülkenin farklı uygulamalara yer verdiği görülmektedir. Bununla birlikte Birliğin kendisi de bazı çalışmalar yapmaktadır. Ancak henüz AB sınırları içerisinde geçerli bir hukuki düzenleme bulunmamaktadır.

3.2.3. İngiltere'de Kripto Paraların Hukuki Niteliği

Birleşik Krallık, kripto para işletmeleri için birtakım zorunluluklar getirmiştir. Bu kapsamda Birleşik Krallık'ta faaliyet gösteren işletmeler “Yetkili Ödeme Kuruluşu” lisansına sahip olmak zorundadır. Ayrıca Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi Bitcoin ve benzeri kripto paraları mülk olarak kabul etmiştir.¹⁷⁵ İngiltere'de kripto paralar yasal ödeme aracı olarak kabul edilmemekte ve kripto paralara ilişkin özel bir vergi mevzuatı da bulunmamaktadır. Buna karşılık vergilendirme genel ilkelere göre yapılmaktadır. Bir işverenden kripto para ile ödeme alınması halinde bu parasal karşılık olarak kabul edilmekte ve kripto paranın o günkü değeri üzerinden vergilendirilmektedir. Bireysel yatırım olarak tutulan kripto paraların elden çıkarılması halinde sermaye kazancı vergisi uygulanırken, sık alım-satım

¹⁷² Ömer ÇON (2022), “Kripto Varlıkların İcra ve İflas Kanunlarında Görünümüne Dair İsviçre Örneği”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Cilt 0, Sayı 51, s. 234.

¹⁷³ Mehmet Akif GÜLDALI (2017), “Bitcoin'in Vergilendirilmesi ve Avrupa Birliği Yaklaşımı”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Cilt 40, Sayı 351, s. 38.

¹⁷⁴ Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2020), “Kripto Araştırma Raporu”, s.19, <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/arastirma-raporlari/kripto-para-raporu-5f11dfe709c25.pdf>, ET. 20.11.2021.

¹⁷⁵ Umutcan MEMO ve İnci PARLAKTUNA (2021), “Kripto Para Düzenlemeleri Üzerine Bir İnceleme”, *Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı*, s. 312.

yapılarak kazanç elde edilmesi halinde ise sermaye kazancı vergisi yerine gelir vergisi uygulanabilmektedir.¹⁷⁶

3.2.4. Çin’de Kripto Paraların Hukuki Niteliği

Çin, kripto paralara ilişkin yasaklayıcı tavrı sergileyen ülkelerin başında gelmektedir. Çin, kripto para sektörüne başlarda olumlu bakarken daha sonra bu tavrı giderek olumsuzlaşmıştır. Nitekim 2013 yılında hükümet Bitcoin’i sanal emtia olarak nitelemiş ve bireylerin bu alanda yatırım yapmalarının önünü açmıştır. Ancak zaman içerisinde başta Çin Merkez Bankası olmak üzere kurumlar nezdinde kripto paralara ilişkin yasaklayıcı açıklamalar yapılmaya başlanmıştır. İlk olarak 2017 yılında, ICO’yu yasaklayan ülke, ardından itibari para birimleri ile kripto para birimlerinin değişimine de kısıtlama getirdiği için ülkede faaliyet gösteren birçok kripto para borsası kapanmıştır.¹⁷⁷ Son olarak, Çin Eylül 2021’de tüm kripto para işlemlerini ve kripto para madenciliğini yasakladığını duyurmuştur. Merkez Bankası 2021 yılında yaptığı açıklamada, sanal para ile yürütülen faaliyetlerin yasa dışı olduğunu, bu faaliyetleri yürütenlerin cezai sorumluluklarının doğacağını belirtmiştir.¹⁷⁸

Çin’in son yaptığı sert açıklamalarından sonra kripto paralara ilişkin yasaklayıcı tavrını devam ettireceği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan Çin gibi Dünya nüfusunun yaklaşık %20’sine sahip bir ülkede bu kadar sert açıklamaların yapılmasının ardından Bitcoin’in yaklaşık %5 değer kaybetmiş olması, özellikle Bitcoin ve diğer büyük kripto paraların bu tarz açıklamalardan eski yıllara nazaran daha az etkilendiğini göstermiştir. Sonuç olarak temel prensibi merkezizsizlik olan kripto paraların bir ülkede tamamen yasaklanması dahi, o ülkede yaşayan insanların kripto para yatırımı yapmalarına engel olamamaktadır. Bireyler, başka ülkelerde faaliyet gösteren borsalar üzerinden faaliyetlerine devam edebilmektedirler.

3.2.5. Rusya’da Kripto Paraların Hukuki Niteliği

Rusya kripto paralara ilişkin düzenleme yapma konusunda önde gelen ülkelerdendir. 31 Temmuz 2020 tarihinde yayımlanan “259-FZ sayılı Dijital Finansal

¹⁷⁶ Susannah HAMMOND ve Todd EHRET 2022, agm, s.23.

¹⁷⁷ VOA (2021), “Çin’in Kripto Para Yasağı Ne Anlama Geliyor”, <https://www.amerikaninsesi.com/a/cinin-kripto-para-yasagi-ne-anlama-geliyor/6244497.html>, ET. 28.11.2021.

¹⁷⁸ BBC (2021), “Bitcoin, Çin Merkez Bankası’nın Kripto Paralarla Tüm İşlemleri Yasaklaması Sonrası Yüzde 5 Değer Kaybetti”, <https://www.amerikaninsesi.com/a/cinin-kripto-para-yasagi-ne-anlama-geliyor/6244497.html>, ET. 28.11.2021.

Varlıklar, Dijital Para Birimi ve Çeşitli Kanunlarda Değişiklikler Hakkındaki Kanun” çerçevesinde kripto para ihraç eden kimselere bildirim yükümlülüğü getirilirken, kripto paralar malvarlığı olarak tanınmıştır. Kripto paraların vergilendirilmesine ilişkin detaylar ise ikincil düzenlemeler ile netleşecektir.¹⁷⁹ Rusya’da yapılan bu düzenleme ile birlikte, bildirim yükümlülüğünü yerine getiren kişiler kripto varlıkları üzerinde mülkiyet haklarını ileri sürebileceklerdir.

Rusya, ulusal kripto para çıkarma yolunda da çalışmalar yapmaktadır. İlk olarak 2017 yılında ortaya atılan cryptoRuble isimli kripto para halen geliştirilmektedir. Bu kripto paranın, hükümet tarafından çıkarılacağı için madencilik yapılmayacağı ve değerinin 1 Ruble’ye eşit olacağı tahmin edilmektedir.¹⁸⁰

Rusya’nın yasadışı faaliyetlerde kullanılabilmesi nedeniyle, kripto paralara yasaklar getirme yönünde çalışmalarının olduğu bilinmektedir. Diğer taraftan Şubat 2022’de Ukrayna’yı işgal eden ülkeye karşı birçok ülke ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. Bu nedenle, Rusya’nın kripto paralara yönelik tutumunu yumuşayacağı ve kripto paraların Rusya’ya uygulanan yaptırımları delmek için kullanılabilmesi kanaatindeyiz.

3.2.6. El Salvador’da Kripto Paraların Hukuki Niteliği

El Salvador, Bitcoin’i yasal para birimi olarak kabul eden ilk ülkedir. Bitcoin, Yasama Meclisi’nde 9 Haziran 2021’de 84’te 62 çoğunluk oyunu alarak kabul edilen Bitcoin Yasası’nın resmi gazetede yayımlanmasından 90 gün sonra, 7 Eylül 2021’de, ülkenin yasal para birimi haline gelmiştir.¹⁸¹ Böylelikle, Bitcoin El Salvador’un ABD dolarından sonraki ikinci resmi para birimi olmuştur. El Salvador Devlet Başkanı Bukele, Bitcoin’i yasal para birimi olarak kabul etmenin yanında, ülkede kripto paralardan vergi alınmaması, madencilik faaliyetlerinin teşvik edilmesi gibi adımlar atarak, ülkesinin kripto para yatırımcıları için cazibe merkezi haline gelmesi için çalışmaktadır.

El Salvador’un bu konuda öncülük yapmasının ardından, zengin altın ve elmas rezervlerine sahip olmasına rağmen Dünya’nın en fakir ülkelerinden olan Orta Afrika

¹⁷⁹ Burak AYTEKİN ve Ramiz ARSLAN (2021), “Kripto Varlıkların Dünyadaki ve Türkiye’deki Hukuki Konumu”, *Baseak CORE Papers*, No:9, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3895800, ET. 01.12.2021.

¹⁸⁰ Onur YILMAZER 2021, age, s.38.

¹⁸¹ El Salvador Cumhuriyeti Yasama Meclisi (2021), “Bitcoin Yasası”, <https://www.asamblea.gob.sv/sites/default/files/documents/decretos/8EE85A5B-A420-4826-ABD0-463380E2603B.pdf>, ET. 13.01.2022.

Cumhuriyeti de Bitcoin'i yasal para birimi olarak kabul eden Dünya'nın ikinci, Afrika kıtasının birinci ülkesi olarak tarihe geçmiştir.

3.3. KRİPTO PARALARIN HUKUKİ NİTELİĞİ ÜZERİNE GENEL DEĞERLENDİRME

Kripto paraların hukuki niteliğine ilişkin üzerinde tartışılan hususlar para, eşya, menkul kıymet ve emtia olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde ve diğer ülkelerdeki mevcut mevzuata göre değerlendirme yapıldığında kripto paraların bu nitelendirmelerden herhangi birisine tam olarak uyduğunu söylemek mümkün olmayacaktır. Diğer taraftan tüm nitelendirmeler için kavramın tanımından ve taşıması gereken özelliklerinden yola çıkılarak değerlendirme yapıldığında kripto paraların hemen hepsinin kapsamına da girebileceği görülmektedir. Ayrıca ülkelerin bu tür bir sui generis durum için hukuki nitelendirme yapma konusunda serbestisi olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kapsamda; ülkeler kripto paralara genel bakış açılarını iç mevzuatlarına yansıtarak çeşitli düzenlemeler yapmaya çalışmaktadır. Elbette ülkelerin kendi hakimiyet alanları içerisinde bu çalışmalarını yapmaları gerekli ve çok doğaldır. Ancak fiziksel bir varlığı olmayan, merkezi bir otorite tarafından yönetilmeyen, mekandan bağımsız olarak kullanılabilen kripto paraların ulusal düzenlemelerin yanında global anlamda ortak çalışmalara da ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Bir ülke ne kadar yasaklar getirirse getirsin, internet bağlantısını kesmediği sürece o ülke vatandaşları da kripto paralarla işlemler yapabileceklerdir. Elbette yasaklar getiren bir ülkede, o ülkenin para birimi ile kripto para alım ve satımı yapmak ya da kendisine transfer edilen kripto parayı itibari paraya çevirmek gibi hususlarda zorlanılacaktır. Ancak kripto paraların merkeziyetsiz olması, internet bağlantısı olan her yerden erişiminin mümkün olması, itibari paralara dönüştürülebilmesi gibi özellikleri, kripto paralara ilişkin yasaklar getiren ülkelerdeki insanların da kripto paralar ile işlem yapmasını mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla internet yasaklanmadığı sürece tam anlamıyla bir yasaklama söz konusu olmamaktadır.

Ülkeler kripto paralara ilişkin düzenleme çalışmalarında öncelikle, yasa dışı faaliyetlerin önlenmesi ve kripto paralardan elde edilen gelirlerin vergilendirmesi konularına yoğunlaşmıştır. Bunun yanında tüm Dünya'da her geçen gün daha fazla insan tarafından kullanılan kripto paraların özel hukuk ilişkileri açısından da ele alınması önem arz etmektedir. Nitekim; kripto paralar borçlar hukuku, sözleşmeler hukuku, miras hukuku, aile hukuku, eşya hukuku gibi birçok alanda uyumsuzluk

konusu olabilecektir. Bu tez çalışması özelinde ise kripto paraların icra hukuku alanında takibin ve haczin konusu olması ele alınmaktadır. Bu kapsamda; kripto paraların hukuki niteliğinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

Kripto paraların hukuki niteliğinin para ya da yabancı para olarak ele alınması ihtimalinde; kripto paraların itibari paraların fonksiyonları ve özelliklerini büyük oranda karşıladığı görülmektedir. Bu kapsamda; kripto paraların (tamamı olmasa da büyük kısmının) spekülasyona açık olması ve değerinin çok dalgalı olması hususları, paranın değer ölçüsü olma fonksiyonuna uyum sağlamamasına neden olmaktadır. Ancak kurlardaki ani değişim ve dalgalanmanın tüm kripto paralar için geçerli olmadığı bir gerçektir. İşlem hacmi çok yüksek olan Bitcoin, Ethereum, Litecoin gibi kripto paralarda bu kadar ani değişim olmamaktadır. Benzer şekilde; bir ülkenin itibari para biriminde de zaman zaman ani düşüş ya da yükselişler olduğu görülmektedir. Özellikle ekonomisi çok güçlü olmayan bir ülkede kriz olması gibi durumlarda bu ülkenin yasal para biriminde de ani düşüşler görülebilecektir. Ayrıca yapılacak düzenlemeler ile de bu dalgalanmalar ve spekülasyonların önüne geçilebilecektir. Diğer taraftan, Dünya'nın her yerinde ve tüm işletmelerde ödeme aracı olarak kullanılmaması da paranın homojenlik özelliğine aykırı bir durum teşkil etmektedir. Ancak bu hususta da bir para biriminin Dünya'nın her yerinde geçerli olmaması o para birimini para olmaktan çıkarmayacaktır. Nitekim küçük bir ülkenin para biriminin birçok ülkede ödeme aracı olarak kullanılamayacağı ve kolaylıkla diğer para birimlerine dönüştürülemeyeceği de bir gerçektir.

Bu açıklamalar doğrultusunda; mevcut durumda kripto paraların para yada yabancı para olarak nitelendirilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır. Ayrıca El Salvador ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nin Bitcoin'i yasal para birimi olarak kabul etmeleri de Bitcoin'in diğer ülkeler tarafından yabancı para olarak kabul edilmesinin önünü de açmıştır.

Ülkemiz açısından değerlendirildiğinde ise 30 Nisan 2021 tarihinde yürürlüğe giren Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik ile Türkiye'de kripto paraların ödemelerde doğrudan veya dolaylı olarak kullanılması yasaklanmıştır. Bu nedenle mevcut durumda ülkemizde kripto paralar, paranın ödeme aracı olma fonksiyonuna sahip değildir. Bu sebeple, kripto paralar Türk hukuku açısından yürürlükteki mevzuata göre para olarak nitelendirilemez.

Kripto paraların hukuki niteliğinin eşya olarak belirlenebilmesi için eşyanın tanımından yola çıkılarak tespit edilebilen şartları sağlaması gerekmektedir. Bu şartlar;

maddi bir varlığının bulunması, sınırlandırılabilir olması ve üzerinde hâkimiyet kurulabiliyor olmasıdır. Kripto paraların sınırlandırılabilir ve üzerinde hakimiyet kurulabilir olduğu görülmektedir. Ancak maddi bir varlığının olması şartını sağlamamaktadır. Ancak ülkelerin maddi varlığı olmayan bazı varlıkları da mevzuatlarında eşya kapsamına aldıkları bilinmektedir. Nitekim TMK m. 762’de edinmeye elverişli olan doğal güçler taşınır mülkiyetine konu edilerek eşya niteliğine haiz kılınmıştır. Dolayısıyla; kanun koyucunun bu şekilde bir ihtiyaç ve bakış açısıyla bir düzenleme yaparak kripto paraları da eşya statüsüne sokabileceği görülmektedir.

Emtia, altın, gümüş, buğday gibi ticarete konu olan malların tamamını ifade eden bir kavramdır. Bu tanımdan yola çıkılarak emtianın da eşyanın kapsamına giren daha dar bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca kripto paraların kısıtlı miktarda bulunması ve devlet dışı kuruluşlarca arz edilmesi gibi özellikleri nedeniyle altına benzediğini belirtmek mümkündür. Dolayısıyla; kripto paraların hukuki niteliğinin emtia olabilmesi için eşya niteliğinde olduğu gibi bir mevzuat düzenlemesine ilave olarak; SPK denetimine de tabi olmaları gerekmektedir.

Son olarak menkul kıymet tanımından yola çıkıldığında, bir varlığın menkul kıymet kapsamına girebilmesi için taşıması gereken özellikleri belirlidir. Bu açıdan bakıldığında; kripto paraların piyasadaki alım ve satım işlemleri ile belirlenen bir değeri temsil etmesi ve yatırım amacı ile edinilmesi, menkul kıymetler ile ortak özellikleridir. Ancak kripto paralar sahibine ortaklık veya alacak hakkı sağlamamaktadır. Bu nedenle ülkelerin mevzuatlarında ayrı bir düzenleme yapmadan kripto paraları menkul kıymet statüsünde değerlendirmesi zor görülmektedir. Nitekim ülkemizde de SPK’ya kanunla yeni sermaye piyasası araçları belirleme yetkisinin verilmiştir. Bu yetki çerçevesinde yapılacak bir çalışma ve düzenleme ile kripto paraların menkul kıymet kapsamına alınması mümkün olarak değerlendirilebilir.

Teknoloji ve finans sektöründe çığır açan böylesine önemli bir gelişmenin titizlikle ele alınması, bu doğrultuda gerekli düzenlemelerin yapılarak Dünya’da öncü ülkeler arasında yer alınmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir. Kripto paralara ilişkin yasaklayıcı bir tavırdan ziyade, suç işlenmesinin önlenmesi açısından gerekli tedbirlerin alınması şartıyla, yapıcı ve teşvik edici bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Gerekli düzenlemelerin yapılarak, bu alandaki yatırım ve girişimlerin teşvik edilmesi, giderek büyüyen kripto para pazarında daha büyük bir alana sahip olunmasına ve ülke ekonomisine olumlu katkı sağlamasına imkan verecektir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında; mevcut durum göz önünde bulundurulduğunda ülkemizde kripto paraların hukuki nitelendirmesinde eşya seçeneğinin öne çıktığı değerlendirilmektedir. Ülkemizde bugüne kadar yapılan çalışmalar ve açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde, vergilendirme açısından da devlet için paraya göre daha avantajlı olan eşya nitelendirmesinin ülkemizde yapılacak bir düzenlemede daha muhtemel olduğu düşünülmektedir. Ancak, kanaatimizce kripto paraların yabancı para ya da para benzeri bir ödeme aracı olarak nitelendirilmesi daha uygun olacaktır. Bu tarz bir nitelendirmenin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ancak Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik ile kripto paraların ülke genelinde ödeme aracı fonksiyonunu yitirmesine neden olunmuştur. Dolayısıyla; kripto paraların para olarak nitelendirilmesi halinde bu Yönetmelik'in yürürlükten kaldırılması gerekir. Bununla birlikte, El Salvador ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nin Bitcoin'i yasal para birimi olarak kabul etmeleri de Bitcoin'in yabancı para olarak nitelendirilmesini mümkün kılmaktadır. Bu bakış açısı ile bazılarının dolandırıcı olması ya da spekülasyona çok açık olması nedeniyle tüm kripto paraların para olarak nitelendirilmesinden çekince duyuluyor ise; Bitcoin'in başka ülkelerin yasal para birimi olması nedeniyle yabancı para olarak, diğer kripto paraların ise eşya olarak nitelendirilmesi uygun olacaktır. Böyle bir nitelendirme yapılması halinde, zaman içerisinde başka kripto paraların da ülkelere yasal para birimi olarak kabul edilmesi durumunda bunlar da Bitcoin gibi yabancı para olarak kıymetlendirilebilecektir. Benzer şekilde devletlerin merkez bankalarının çıkaracağı kripto paralar da bu kapsamda değerlendirilebilecektir.

BÖLÜM IV

TAKİBİN VE HACZİN KONUSU BAKIMINDAN KRİPTO PARALAR

4.1. TAKİBİN KONUSU BAKIMINDAN KRİPTO PARALAR

4.1.1. Genel Olarak Takip

İcra takibinin, ilamsız icra yolu ile takip ve ilamlı icra yolu ile takip olmak üzere temelde iki türü bulunmaktadır. Anayasa’da teminat altına alınan hukuki dinlenilme ve hukuki güvenlik ilkelerine göre asıl olan alacaklının alacağını bir ilam ya da ilam niteliğindeki bir belgeye dayanarak talep etmesi yani ilamlı icradır. Bunun yanında mahkemelerin ve icra dairelerinin yoğunluğunu azaltmak amacıyla bazı alacaklar için ilamsız icra yolu da öngörülmüştür.¹⁸² İlamsız icra yoluna sadece para ve teminat alacaklarının icrası halinde başvurulabilmektedir. Bununla birlikte, alacaklının para veya teminat alacağı ilam ya da ilam niteliğinde bir belge ile tespit edilmiş ise alacaklının ilamsız icra yoluna değil ilamlı icra yoluna başvurması gerekmektedir. Nitekim Yargıtay ilama dayalı bir alacağın ilamsız icra takibine konu yapılmasını hakkın kötüye kullanımı olarak değerlendirmiş ve bu konudaki içtihatlarını bileştirme kararı almıştır.¹⁸³

4.1.1.1. İlamsız İcra Yoluyla Takip

İlamsız icra takibi, alacağın bir ilam ya da ilam niteliğinde bir belgeye dayandırılmadığı para ya da teminat alacağı için başvurulabilen takip yoludur. Alacaklının elinde herhangi bir mahkeme kararı ya da ilam niteliğinde belge olmadan

¹⁸² Murat A TALI ve İbrahimERMENEK (2021), *İcra ve İflas Hukuku Takip Hukuku I– Takip Hukuku II*, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, s.32.

¹⁸³ “İlamların genel haciz yolu ile ilamsız takibe konu edilmesinin icra hukukuna ve yargılama tekniğine uygun düşmediği, bu yola başvurmakta alacaklının hukuki yararının bulunmadığı gibi borçlunun hukuki durumunun ağırlaştırıldığı ve taraflar arasındaki menfaatler dengesinin bozulduğu sonucuna varılmış ve içtihatların “ilama dayalı bir alacağın ilamsız takip konusu yapılamayacağı” yönünde birleştirilmesine karar verilmiştir.” (Yargıtay BGK, 26.05.2017 T., 2017/2 E., 2017/3 K., E.T. 08.05.2022)

alacağını öne sürerek, borçlunun malvarlığındaki tasarruf yetkilerini kullanmasını engelleyebilmesi ya da sınırlandırabilmesi nedeniyle ilamsız icra yoluyla takip Anayasa'da koruma altına alınan bazı haklar ve ilkeler açısından sorunlu gibi görülebilmektedir. Ancak mahkemelerin ve icra dairelerinin yoğunluğu da göz önünde bulundurulduğunda kişilerin hak arama yollarına erişimi açısından etkin bir yöntem olduğunu da belirtmek gereklidir.¹⁸⁴

İlamsız icra yolu ile takip; genel haciz yolu ile takip, kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip ve kiralanmış taşınmazların ilamsız icra yoluyla tahliyesi olmak üzere üçe ayrılmaktadır.¹⁸⁵ Rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibi de ilamsız icranın bir türü olarak belirterek ilamsız icranın dört türü olduğunu belirten görüşler bulunmaktadır.¹⁸⁶ Bununla birlikte, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takibi ilamsız icranın bir türü olarak saymayıp, abonelik sözleşmelerinden kaynaklanan para alacaklarına ilişkin takibi ilamsız icranın bir türü olarak değerlendiren görüşler de mevcuttur.¹⁸⁷

Genel haciz yolunda takibe konu alacak Türk Lirası ya da yabancı para olabilecektir. İİK m. 58/3 gereğince, alacağın yabancı para olması halinde, alacaklı alacağını vade veya fiili ödeme günündeki kur üzerinden Türk Lirasına çevirerek talep edebilmektedir. Genel haciz yolu; takip talebi, ödeme emrinin gönderilmesi ve kesinleşmesi, haciz, paraya çevirme ve paraların paylaşılması olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır.¹⁸⁸ Dolayısıyla, genel haciz yoluyla takip süreci, alacaklı tarafından yapılacak bir takip talebi ile başlatılmalıdır. Takip talebi yazılı, sözlü ya da elektronik ortamda yapılabilmektedir (İİK m.58/1). Kanun'da takip talebinde yer alması gereken hususlar belirtilmiştir. İİK m.58/2'ye göre takip talebinde bulunması gereken unsurlar şu şekildedir:

- Alacaklı ve borçlunun ve varsa yasal temsilcilerinin ve vekillerinin adı, soyadı,

¹⁸⁴ Murat ATALI ve İbrahimERMENEK 2021, age, s.61.

¹⁸⁵ Baki KURU ve Burak Aydın (2021), *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 73.

¹⁸⁶ Murat ATALI, İbrahimERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, s.21.

¹⁸⁷ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN (2021), *İcra ve İflas Hukuku (Ders Kitabı)*, 8. Bası, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, s. 8; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2021), *İcra ve İflas Hukuku*, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 42.

¹⁸⁸ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2021, age, s.87; Murat ATALI ve İbrahimERMENEK 2021, age, s.70.

- Alacaklı veya vekili adına ödemenin yapılacağı banka adı ile hesap bilgileri,
- Alacaklının ve alacaklı tarafından biliniyorsa borçlunun TC kimlik numaraları veya vergi kimlik numaraları,
- Alacaklı ve borçlunun yerleşim yeri bilgileri,
- Alacağın veya istenen teminatın Türk parasıyla tutarı ve faizli alacaklarda faizin miktarı ile işlemeye başladığı gün, alacak veya teminat yabancı para ise alacağın hangi tarihteki kur üzerinden talep edildiği ve faizi,
- Senet, senet yok ise borcun sebebi,
- Hangi takip yolunun seçildiği,
- Alacak belgeye dayanıyorsa, belgenin aslı veya alacaklı yahut mümessili tarafından tasdik edilmiş, borçlu sayısından bir fazla örneği.

Takip talebini alan icra dairesi, kural olarak alacaklının iddia ettiği borcun varlığı ve dayandığı belgelerin doğruluğu hakkında bir araştırma yapmaz. İcra dairesi takip talebini aldıktan sonra üç gün içerisinde düzenlediği ödeme emrini borçluya göndermek zorundadır.¹⁸⁹ Genellikle kendisine karşı bir icra takibi başlatıldığını tebliğ edilen ödeme emri ile öğrenen borçlunun, öncelikle varsa borcunu iradi olarak ödemesi beklenir. Borçluya gönderilen ödeme emrinde İİK m.60/2 gereğince aşağıdaki hususların bulunması zorunludur:

- Alacaklının veya vekilinin banka hesap numarası hariç olmak üzere, takip talebinde yer alan unsurlardan gerekli olanlar,
- Borcun ve masrafların yedi gün içinde icra dairesine ait banka hesabına ödenmesinin gerektiği,
- Borç, teminat verilmesine ilişkin ise teminatın yedi gün içinde gösterilmesi gerektiği,
- Borçlunun borca itirazı var ise bunu yedi gün içerisinde icra dairesine bildirmesi gerektiği,
- Borçlu, takip dayanağı belge altındaki imzaya itiraz etmek istiyorsa bunu ayrıca ve açıkça belirterek yedi gün içinde icra dairesine bildirmesi gerektiği, aksi halde imzayı ikrar etmiş sayılarak, bir daha imzaya itiraz edemeyeceği,

¹⁸⁹ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2021, age, s.100; Murat ATALI, İbrahimERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.120; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINARAYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s. 158.

- Borcun yedi gün içinde ödenmemesi ya da itiraz edilmemesi halinde, aynı süre içerisinde mal beyanında bulunulması gerektiği, aksi halde hapisle tazyik cezası ile, gerçeğe aykırı mal beyanında bulunur ise hapis cezası ile cezalandırılacağı,
- Borcun yedi gün içinde ödenmemesi ya da itiraz edilmemesi halinde cebri icraya devam edileceği.

İlamsız icra takibinde, yasa koyucu borçlu ile alacaklı arasında bir denge kurmaktadır. Bu kapsamda; alacaklıya elinde herhangi bir ilam ya da ilam niteliğinde belge olmaksızın icra takibi başlatma yetkisi verirken, borçluya da buna karşı itiraz etme imkanı verilmiştir. Borçlu hiçbir gerekçe göstermese dahi, usulüne uygun olarak yaptığı itiraz ile takibi durdurabilir. Bu durumda borçlunun itirazına karşı alacaklıya da başvurabileceği çeşitli hukuki yollar öngörülmüştür. Borçlunun borca ya da imzaya itiraz etmesine göre alacaklının başvurabileceği yollar da farklılaşacaktır.

Borçlunun itirazını yazılı, sözlü ya da elektronik ortamda mutlaka icra dairesine yapması gerekmektedir. İcra mahkemesine yapılan itirazlar kesinlikle hüküm ve sonuç doğurmamaktadır.¹⁹⁰ Borçlunun yedi gün içerisinde borcunu ödememesi ya da itiraz etmemesi halinde ödeme emri kesinleşir. Eğer borçlu bu süre içerisinde borca ya da imzaya itiraz ederse, takip durur. Bu durumda alacaklı takibe devam etmek istiyorsa borçlunun itirazının giderilmesi yollarına başvurması gerekmektedir. Adi senede dayanan bir borç için borçlunun senette yer alan imzaya itiraz etmesi durumunda alacaklının başvurabileceği yollar, itirazın geçici kaldırılması veya itirazın iptali davalarıdır.¹⁹¹ Borçlunun borcun tamamına ya da bir kısmına itiraz etmesi durumunda ise alacaklı iki yola başvurabilecektir. Bunlar, icra mahkemesinde itirazın kaldırılması davası (altı ay içerisinde)¹⁹² ya da genel mahkemelerde itirazın iptali davası (bir yıl içerisinde) açmaktır.¹⁹³

¹⁹⁰ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2021, age, s. 126; Murat ATALI ve İbrahim ERMENEK 2021, age, s.75; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINARAYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s. 214.

¹⁹¹ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2021, age, s. 109; Murat ATALI ve İbrahim ERMENEK 2021, age, s. 81; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINARAYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s. 214.

¹⁹² Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2021, age, s. 117; Murat ATALI ve İbrahim ERMENEK 2021, age, s. 86; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINARAYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s. 193.

¹⁹³ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2021, age, s. 109; Murat ATALI ve İbrahim ERMENEK 2021, age, s. 86; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINARAYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s. 179.

Borçlunun süresi içerisinde borcunu ödememesi, itiraz etmemesi ya da itiraz etmişse alacaklının bu itiraza karşı yollara başvurarak itirazı hükümden düşürmesi durumunda ödeme emri kesinleşecektir. Ödeme emrinin kesinleşmesinin ardından haciz aşamasına geçilmektedir.¹⁹⁴

Kambiyo senetlerine özgü haciz yolu, kiralanın taşınmazların ilamsız icra yoluyla tahliyesi, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip ve abonelik sözleşmelerinden kaynaklı para alacaklarına ilişkin takip yolları da birer ilamsız icra yoludur. Bunlara ilişkin takip aşamaları da büyük oranda genel haciz yolu ile takibe ilişkin usul çerçevesinde gerçekleşmektedir. Ancak kanun koyucu bu yolların maddi hukuk bağlamında farklı özellikleri olması nedeniyle ayrı yollar olarak öngörmüş ve düzenlemiştir.

4.1.1.2. İlamlı İcra Yoluyla Takip

Alacaklının ilam ya da ilam niteliğinde bir belgeye dayalı olarak yaptığı takibe ilamlı icra denilmektedir. Dolayısıyla; ilamlı icra talebi için alacaklının önce bir mahkemeye başvurarak ilam alması ya da ilam niteliğinde bir belgeye sahip olması gerekmektedir.¹⁹⁵ Konusu para ya da teminat alacağı da olsa, alacaklının elinde bir ilam ya da ilam niteliğinde belge var ise başvurabileceği tek yol ilamlı icra yoludur.¹⁹⁶ İİK'da ilamsız icra yolu daha detaylı ele alınarak, buna ilişkin hükümlerin uygun düştüğü ölçüde ilamlı icra yolunda da uygulanması öngörülmüştür.

HMK m.301/2'ye göre mahkemeler tarafından yazılıp imza edildikten ve mahkeme mührü ile mühürlendikten sonra, taraflardan her birine verilen hüküm nüshası ilamdır. Bir kararın ilam niteliğinde olması için bir yapma hükmü içermesi gerekmektedir. Hukuk mahkemeleri kararlarına ilave olarak idare mahkemelerindeki tam yargı davaları neticesinde verilen kararlar, ceza mahkemelerince verilen kararların tazminat ve yargılama giderlerine ilişkin kısımları, Sayıştay ilamları, Uyuşmazlık Mahkemesi kararları, hakem kararları ile usulüne uygun şekilde tenfiz edilmiş yabancı mahkeme ve hakem kararları da ilam kavramına dahildir. İlam niteliğinde belgeler ise

¹⁹⁴ **infra** 113.

¹⁹⁵ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2021, age, s. 287; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s. 405.

¹⁹⁶ Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.414; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s.41.

bir mahkeme kararı olmamasına rağmen icra hukuku bakımından mahkeme kararları ile aynı şekilde icra edilebilme ayrıcalığına haiz olan belgelerdir. Bu belgelerin bir kısmı İİK'da bir kısmı ise özel kanunlarda düzenlenmiştir. Mahkeme huzurunda yapılan kabuller ve sulhler, noterde düzenleme şeklinde yapılan ve kayıtsız şartsız para borcu ikrarı içeren belgeler, 6235 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununun 18. Maddesi uyarınca düzenlenen arabuluculuk anlaşma belgeleri ilam niteliğindeki belgelere örnek olarak sayılabilir.¹⁹⁷

Para ya da teminat alacakları açısından ilamlı icra takibi büyük oranda genel haciz yolu ile takiple aynı şekilde yürütülmektedir. Burada en önemli farklardan birisi takip talebini alan icra dairesinin borçluya üç gün içerisinde bir ödeme emri değil icra emri göndermesidir. İkinci ve çok önemli bir fark ise icra emrine karşı alacaklının itiraz edememesidir. İcra emrinde, ödeme emrinden farklı olarak; borcun yedi gün içinde ödenmesi gerektiği, belirtilen süre içerisinde borcun ödenmemesi halinde ilgili mahkemeden icranın geri bırakılmasına dair bir karar getirilmesi, aksi halde alacaklının haciz ya da iflas yoluyla takibe devam edebileceği, borç süresi içerisinde ödenmez ya da icranın geri bırakılması kararı getirilmez ise aynı süre içerisinde mal beyanında bulunulması gerektiği belirtilir. Borçlu, alacaklının bir ilama dayanarak yaptığı takip üzerine, kendisine tebliğ edilen icra emrine karşılık, İİK m. 36 uyarınca kanun yolu mahkemesinden veya yargılamann yenilenmesi yoluna gidilmiş ise yargılamann yenilenmesine bakan mahkemeden ya da İİK m. 33 uyarınca borcun itfa edilmiş, imhal edilmiş veya zamanaşımına uğramış olması sebeplerine dayanarak icra mahkemesinden icranın geri bırakılmasına dair bir karar alarak icrayı durdurabilir.¹⁹⁸ Alacaklı bir ilama değil de ilam niteliğinde bir belgeye dayanarak takip talebinde bulunmuş ise borçlu bu yol ile icrayı durduramaz.

Para veya teminat alacakları dışındaki borçlar için de bir ilam ya da ilam niteliğindeki belgeye dayanılarak ilamlı icra takibi yapılabilmektedir. Bu tür

¹⁹⁷ Baki KURU ve Burak Aydın 2021, age, s.296-297; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2021, age, s. 291-292; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.20; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s.402-403.

¹⁹⁸ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2021, age, s. 298-299; Murat ATALI ve İbrahim ERMENEK 2021, age, s.210; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s.410.

alacaklara örnek olarak, taşınır malın teslimi, taşınmazın tahliyesi, çocuğun teslimi, bir şeyin yapılması ya da yapılmaması sayılabilir.¹⁹⁹

Kripto para alacağının ileri sürülmesinde ilamlı ya da ilamsız takip yoluna başvurulabilmesi olanağının belirlenebilmesi için kripto paranın hukuki niteliğinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda; kripto paranın hukuki niteliğinin para, eşya, emtia ya da menkul kıymet olması halinde icra takibinin nasıl yapılacağı hususu değerlendirilmelidir.

Kripto paralar, para olarak nitelendirilmesi halinde ilamsız ya da ilamlı icra takibine konu edilebilecekken, diğer tüm nitelendirmelerde ise sadece ilamlı icra takibine konu olabilecektir.

4.1.2. Kripto Paranın Para Olarak Nitelendirilmesi Halinde Takibe Konu Olması

Kripto paraların para olarak nitelendirilmesi halinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin yasal para birimi olan Türk Lirası (TL) ve Kuruş gibi değerlendirilmesi mümkün olmayıp, ancak yabancı para olarak değerlendirilmesi mümkün olacaktır. Türk hukukunda ülke parası ve yabancı paranın bir tanımı yapılmamıştır. Bu nedenle doktrinde farklı tanımlara yer verilmiştir. Genel kabul gören tanıma göre, yabancı para, borcun ifa edildiği devletin yasal para birimi dışındaki para birimleridir.²⁰⁰

Kripto paraların yabancı para olarak nitelendirilmesi halinde²⁰¹ kripto para borçlarının gerçek ve gerçek olmayan yabancı para borcu olması muhtemeldir. Kişiler arasında yabancı para ile yapılan sözleşmelerde, borcun aynen ödeneceği kararlaştırılmamış ise gerçek olmayan yabancı para borcu söz konusu olmaktadır. Gerçek olmayan yabancı para borçlarında alacaklı ve borçlunun seçimlik yetkileri bulunmaktadır. Burada seçimlik yetkiden kasıt seçimlik borç değildir. Seçimlik borçlarda seçim yetkisi borçluya ait olup, borçlu bu hakkını kullanarak borcun

¹⁹⁹ Baki KURU ve Burak Aydın 2021, age, s.294; Murat ATALI ve İbrahim ERMENEK 2021, age, s.215.

²⁰⁰ Hakan PEKCANITEZ 1996, age, s.5; Haluk NOMER (2018), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 16. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, s. 312; Serkan AYAN (2013), "Yabancı Para Borçlarının İfası", *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, Cilt 8, Özel Sayı, s.511.

²⁰¹ Bölüm 3.3'te yapılan değerlendirmede de belirtildiği üzere, tüm kripto paralar yabancı para olarak nitelendirilmese de, mevcut durumda iki ülke tarafından yasal para birimi olarak kabul edilen Bitcoin'in ve bu tarihten sonra başka ülkelerce yasal para birimi olarak kabul edilecek kripto paraların yabancı para olarak nitelendirilmesi mümkündür. Ayrıca bazı ülkelerin Merkez Bankalarının kripto para ihracına yönelik çalışmalar yaptığı da bilinmektedir. Bu şekilde ülkelerce ihraç edilen blok zinciri tabanlı kripto paraların da yabancı para olarak nitelendirilerek, dava ve takip konusu yapılmasının mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

konusunu belirleyebilmektedir. Seçimlik yetkide ise borcun konusu zaten belli olup, bunun ödenme şekline ilişkin bir hususu belirleme yetkisi verilmektedir.²⁰² Borçlu, Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 99/2 gereğince borcunu aynen ifa edebileceği gibi yabancı paranın ödeme günündeki TL karşılığı ile de ödeyebilecektir. Alacaklı ise TBK m. 99/3 gereğince, borçlunun borcunu ödeme gününde ödememesi halinde borcun aynen veya vade ya da fiili ödeme günündeki kur üzerinden TL karşılığıyla ödenmesini isteyebilecektir. Sözleşmede borcun aynen ödeneceği ya da bu anlama gelen başka bir ifade yer alması halinde ise borç ülke parası ile ödenemeyecektir. Sözleşmede tereddüte yer bırakmayacak şekilde, borcun aynen ödeneceğinin belirtilmesi halinde gerçek yabancı para borcu söz konusu olmaktadır. Gerçek yabancı para borcunda alacaklı ve borçlunun seçimlik yetkileri bulunmamaktadır. Borçlu, borcunu sözleşmede belirlenen yabancı para ile ödemek zorundadır.

Tarafların yabancı para borcunu kararlaştırmada ne ölçüde özgür olduğunu, o ülkenin milli parasıyla ilgili düzenlemeler belirlemektedir. Ülkemizde de uzun yıllar boyunca yabancı para ile borçlanma yasak iken, daha sonra dünya ekonomisine entegre olunması amacıyla yabancı para ile borçlanma serbest kılınmıştır. Yabancı para üzerinden ya da yabancı paraya endekli borçlanabilmede amaç genellikle ülke parasının yabancı para karşısında değer kaybetmesi halinde alacağın değerinin korunmasıdır.²⁰³ Nitekim ülkemizde döviz dalgalanmalarının yaşanması ile birlikte yabancı para ile yapılan sözleşmelere ilişkin 2018 yılında bazı sınırlar getirilmiştir.²⁰⁴ 13 Eylül 2018 tarihinde 30534 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Türkiye’de yerleşik kişilerin, aralarındaki bazı sözleşme türlerinde ödeme yükümlülüklerini döviz cinsinden veya dövize endekli olarak kararlaştırmaları yasaklanmıştır. Karar’da Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenen haller istisna olarak belirtilmiştir. Nitekim Hazine ve Maliye Bakanlığınca finansman sözleşmeleri, hizmet sözleşmeleri, gemi inşa tamir ve bakım sözleşmeleri gibi bazı sözleşme türleri için istisnalar düzenlenmiştir.²⁰⁵ Ayrıca Karar’da Türkiye’de yerleşik

²⁰² Tolunay Ozanemre YAYLA (2019), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, s.196.

²⁰³ age, s.194.

²⁰⁴ 13.09.2018 tarih ve 30534 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar’da Değişiklik Yapılmasına Dair 85 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 32 Sayılı Karar’da yapılan değişiklikler.

²⁰⁵ Cumhuriyet İnan BİLEN ve Selin GÜLER (2018), “Belirli Sözleşmelerin Döviz Cinsinden veya Dövize Endekli Olarak Düzenlenme Yasağı”, *Vergi Dünyası Dergi*, Sayı 447, s.102-107.

kişiler arasında yapılan sözleşmeler için yasak söz konusu olduğundan, kural olarak taraflardan birisi Türkiye’de yerleşik değil ise sözleşmedeki ödeme yükümlülüğünün döviz cinsinden belirlenebileceği anlaşılmaktadır.

Yabancı para alacağına ilişkin davalariçin, davanın açıldığı yerdeki para birimine karar verilmesi, yabancı paraya karar verilmesi ve yabancı paraya karar verilmekle birlikte kararda ülke parası cinsinden karşılığının da gösterilmesi olmak üzere üç farklı sistem kabul edilmiştir.²⁰⁶ Bütün bu ihtimalleri değerlendirecek olursak, ilk olarak, kripto para birimi cinsinden olan alacağın talep edilmesi halinde mahkeme aynen ödemeye mi yoksa TL karşılığının ödenmesine mi karar verecektir. Bu husus doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, alacaklı yabancı para borcunun aynen tahsil edilmesini mahkemelerden talep edemez. Mahkemeler de TL üzerinden hüküm kurması gerekecektir.²⁰⁷ Diğer görüşe göre ise, alacaklının alacağının aynen ifasını isteme yetkisi kanun ile kendisine verilmiştir. Bu nedenle mahkemeden de aynen ifa talebinde bulunabilecektir.²⁰⁸ Nitekim Yargıtay kararlarında da borcun aynen ifasına karar verilebileceği ifade edilmiştir.²⁰⁹ Kanaatimizce, 2018 yılında yayımlanan 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararı nedeniyle önümüzdeki dönemde mahkemelerin de borcun aynen ifası yerine TL karşılığının tahsili yönünde içtihatlar geliştirmesinin muhtemeldir.

4.1.2.1. Kripto Paranın Para Olarak Nitelendirilmesi Halinde İlamsız İcra İle Takibi

Yabancı para olarak nitelendirilen kripto para alacaklarının takibi, ilamsız icra yoluyla yapılabilecektir. İlamsız icra yolu ile takip türleri; genel haciz yolu ile takip, kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip, kiralanan taşınmazların ilamsız icra

²⁰⁶ Hakan PEKCANITEZ 1996, age, s. 33.

²⁰⁷ Ahmet KILIÇOĞLU (2019), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 23. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, s. 770.

²⁰⁸ Serkan AYAN 2013, agm, s.517.

²⁰⁹ “O halde, davacılar zararının DM. üzerinden gerçekleştiğinin kabulü zorunludur. Zarar DM. üzerinden gerçekleşip belirlendiğine göre, davacıların tazminat alacağına da aynı para üzerinden gerçekleşeceği kuşkudan uzaktır. Kısaca davacı taraf, davalılardan, yabancı bir para üzerinden gerçekleşmiş bir alacağa sahiptir. Hal böyle olunca; Yerel Mahkemece, Hukuk Genel Kurulu’nca da benimsenen ve aynı yöne işaret eden Özel Daire bozma ilamına uyularak, davacıların zararının, istedikleri yabancı ülke parası üzerinden belirlenerek bunun fiili ödeme günündeki kur üzerinden tahsiline karar verilmesi gerekirken, yanılığlı değerlendirme sonucu tazminatın Türk Lirası olarak tahsiline dair verilen kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır.”, Yargıtay HGK, 11.11.2009 T., 2006/4-238 E., 2009/493 K., KBİBB., E.T. :10.06.2022.

yoluyla tahliyesi, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip ve abonelik sözleşmelerinden kaynaklanan para alacaklarına ilişkin takiptir. Kripto paraların yabancı para olarak nitelendirilmesi halinde bu takip yollarına konu olabilecekleri değerlendirilmektedir. Ancak dövizle sözleşme yapma yasağı olarak da adlandırabileceğimiz 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı gereğince, kural olarak kambiyo senetleri ve kira sözleşmeleri yabancı para cinsinden düzenlenemeyecektir. Söz konusu karar, normlar hiyerarşisine uygunluğu ya da sözleşme serbestisine müdahale olması gibi sebeplerle doktrinde tartışma konusudur.²¹⁰ Ayrıca belirli sözleşmelerin yabancı para cinsinden yapılamayacağı kuralı bazı şartlara bağlanmış olup istisnaları da mevcuttur. Örneğin taraflardan biri Türkiye’de yerleşik değil ise ya da gayrimenkul Türkiye’de değil ise kira sözleşmesi yabancı para cinsinden yapılabilecektir. Diğer taraftan, ülkemizde kripto paraların doğrudan ya da dolaylı olarak ödemelerde kullanılması da yasaklandığından, mevcut durumda kira sözleşmelerinin ve kambiyo senetlerinin kripto para cinsinden düzenlenmesi de mümkün görünmemektedir. Ancak, ileride bu düzenlemelerin kaldırılma ya da yeniden düzenlenme ihtimallerini düşünerek, kambiyo senetlerinin ve kira sözleşmelerinin yabancı para cinsinden dolayısıyla kripto para cinsinden de düzenlenebildiği varsayımıyla, bunlara ilişkin ilamsız icra takiplerini de göz önünde bulundurmak uygun olacaktır.

Genel haciz yolu ile takip talebi yapılması halinde; İİK m.58/I-III gereğince, yabancı para alacağının aynen tahsili talep edilemeyeceğinden, alacağın hangi tarihteki kur üzerinden talep edildiği ve faizinin takip talebinde gösterilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, kripto para borcu bir sözleşmeye dayalı ise ve bu sözleşmede borcun aynen ödeneceği belirtilmiş olsa dahi (gerçek yabancı para borcu), alacaklının kripto para alacağını icra dairesinden aynen talep etmesi mümkün değildir. Dolayısıyla; alacaklı takip talebinde bulunurken kripto para alacağının TL karşılığını belirtmek zorundadır. Nitekim Yargıtay da takip talebinde yabancı para alacağının vade veya fiili ödeme tarihindeki TL karşılığının belirtilmemesi durumunda talebin

²¹⁰ Bilal ÖZEL (2018), “Sözleşmelerin Türk Lirası Cinsinden Yapılması Zorunluluğuna İlişkin Düzenlemenin Kambiyo Senetleri Bakımından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Bilim ve Akademi Kongresi INSAC’18*, Cilt 4, s. 994; Mutlu KAĞITCIOĞLU (2020), “Döviz Cinsinden veya Döviz Endeksli Sözleşme Yapma Özgürlüğünün Yürütmenin Düzenleyici İşlemleriyle Sınırlandırılması Sorunu”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 13, s. 283-298.

reddedilmesi gerektiğini belirtmektedir.²¹¹ Bu durumda; takip talebinde bulunurken hangi kurun dikkate alınacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Döviz kurları, TCMB'nin web sitesinde günlük olarak yayımlanmaktadır. Döviz cinsinden alacağı olan alacaklı, TCMB'nin ilgili gün için yayınladığı efektif satış kuru ile alacağının TL karşılığını belirleyebilecek ve takip talebini bu şekilde yapabilecektir. Ancak mevcut durumda, TCMB ya da başka bir resmi kuruluş tarafından kripto paralara ilişkin kur bilgisi yayımlanmamaktadır. Bu durumda; TCMB ya da başka bir resmi kuruluş tarafından kripto paralara ilişkin kur bilgileri yayımlanmadığı sürece Türkiye'de merkezi bulunan kripto para borsalarındaki kur bilgisinden faydalanılması düşünülebilir. Bu hususta bilirkişiler marifetiyle tespit edilen kurlardan da yararlanılabilecektir. Şöyle ki; icra dairlerince atanacak bilirkişiler, ilgili kripto paranın işlem gördüğü borsalardan işlem hacmi en yüksek olan belirli sayıdaki borsanın kur bilgilerinin ortalamasını alarak ya da belirlenen başka bir yöntemle kripto paranın TL karşılığını belirleyebilecektir. Diğer taraftan, Bitcoin, Ethereum gibi tüm Dünya'da çok yüksek hacimde işlem gören kripto paraların kurları borsalar arasında çok fazla fark bulunmamaktadır. Benzer şekilde, USDT gibi sabit kripto paralar da değerinin sabitlendiği itibari paraya hemen hemen eşit olduğundan bunlar için de hangi borsadaki kurun dikkate alındığı çok fazla fark etmeyecektir. Ancak işlem hacmi çok küçük olan bazı kripto paralarda borsalardaki kur farkları oldukça açılabilir. Kripto paraların hukuki nitelendirmesine yönelik değerlendirmede²¹² de belirtildiği üzere, mevcut durumda iki ülke tarafından yasal para birimi olarak kabul edilen Bitcoin'in yabancı para olarak nitelendirilmesi mümkün görülmektedir. Ayrıca ülkeler tarafından önümüzdeki dönemde üretilmesi planlanan yasal kripto paraların da ilgili ülkenin itibari para birimine sabit değerli olması muhtemeldir. Dolayısıyla, bu kripto paraların kur bilgileri, borsadan borsaya hemen hemen hiç fark etmeyecektir. İlgili borsalarda; birçok kripto paranın TL karşılığı belirtilmektedir. Ancak TL karşılığı borsalarda yer almayan bir kripto para için takip yapılacak ise bu durumda ilgili kripto paranın önce

²¹¹ “Somut olayda takip talebinde ve icra emrinde, toplam 510.000.00 USD alacağın tahsili istenmekle birlikte yabancı para alacağının TL karşılığı gösterilmemiş olup harca esas değerinin de Türk Lirası olarak yazılı olmadığı görülmektedir. İİK'nun 58. maddesine göre alacağın Türk parası ile tutarının takip talebinde gösterilmesi zorunlu olup, aynı zorunluluk İİK'nun 41. maddesi delaletiyle... takiplerde çıkartılacak olan icra emri için de geçerlidir. Anılan noksanlık kamu düzeni ile ilgili ve devletin hükümranlık haklarına ilişkin olması nedeniyle takibin her safhasında re'sen göz önünde tutulmalıdır”, Yargıtay 12HD, 17.10.2018 T., 2018/4423 E., 2018/10036 K. E.T. :12.06.2022.

²¹² **supra** 76.

dolar ya da Bitcoin karşılığı belirlenip, daha sonra bunun da TL'ye çevrilmesi mümkündür.²¹³ Ayrıca Bitcoin ya da başka bir kripto paranın hukuki niteliğinin yabancı para olarak belirlenmesi halinde TCMB ya da başka bir resmi kuruluşun bu kripto paranın kur bilgisini günlük (ya da anlık) olarak yayınlaması halinde böyle bir sorun kalmayacaktır.

Para alacağının bir kambiyo senedine bağlanmış olması durumunda, alacaklı kambiyo senetlerine özgü haciz yoluna başvurabilmektedir. Kambiyo senetleri Türk Ticaret Kanunu (TTK)'da sayılan poliçe, bono ve çeklerdir. Kambiyo senetlerinde bedel, ülke parası veya yabancı para ile gösterilebilmektedir. Bu kapsamda; kripto paraların yabancı para olarak nitelendirilmesi halinde, kambiyo senedinde borç miktarı kripto para cinsinden de belirtilebilecektir. Alacaklının kambiyo senedine özgü haciz yolu ile takip talebinde izleyeceği yol, takip talebine kambiyo senedini de eklemesinin dışında genel haciz yolu ile aynı olacaktır. Yabancı para cinsinden düzenlenen kambiyo senetlerinde olduğu gibi alacaklı, alacağı olan kripto paranın TL karşılığını belirterek takip talebini yapabilecektir.

Taşınmaz kira sözleşmesinin kripto para cinsinden yapılması halinde, kiralayan takip talebinde ödenmeyen kira bedellerinin ödenmesini ve kiracının taşınmazdan tahliyesini talep edebilecektir. Diğer ilamsız icra takiplerinde olduğu gibi bu durumda da alacaklı, alacağının vade veya fiili ödeme tarihindeki TL karşılığını talep ettiğini belirtmeli, eğer vade tarihini talep ediyorsa alacağının TL karşılığını da göstermelidir.

Usulüne uygun olarak yapılan takip talebini alan ilgili icra dairesinin en geç üç gün içerisinde düzenlediği ödeme emrini borçluya göndermesi gerekmektedir. Borçluya gönderilen bu ödeme emri ile borçlunun varsa borcunu öncelikle iradi olarak ödemesi amaçlanmaktadır.²¹⁴ İİK m. 60 gereğince; ödeme emrinin içeriğinde bulunması gerekenlerden birisi de icra dairesinin banka hesap numarası bilgileridir. Zira ödeme emrini alan borçluya yedi gün içerisinde borcun icra dairesi hesabına yatırılması gerektiği bildirilmektedir. Kripto paranın yabancı para niteliğinde olması halinde, borçlu borcunun TL karşılığını ödeyeceğinden, icra dairesinin elinde borç

²¹³ Kripto paralar, borsalarda genellikle Bitcoin ve/veya dolara sabitlenmiş Tether(USDT) gibi kripto paralar ile işlem görmektedir. Türkiye'de merkezi bulunan borsalarda ise kripto paralar çoğunlukla TL ile de işlem görmektedir.

²¹⁴ Baki KURU ve Burak Aydın 2021, age. S.73; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINARAYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s. 109.

miktarı kripto paranın transfer edilebileceği bir cüzdan bulunmasına gerek olmayacağından, bu hususta bir sorun bulunmamaktadır.

Ödeme emrini almasına rağmen, borçlunun borcunu ödememesi ve itiraz da etmemesi halinde takip kesinleşecektir. Bu aşamadan sonra ise haciz aşamasına geçilmektedir.

4.1.2.2. Kripto Paranın Para Olarak Nitelendirilmesi Halinde İlamlı İcra İle Takibi

İlamsız icra yoluna, kiralanan taşınmazların tahliyesi talebi dışında, sadece para ve teminat alacaklarının icrası halinde başvurulabilmekteyken, ilamlı icra alacaklının borçluya karşı tüm talepleri için başvurabileceği bir yoldur. Dolayısıyla, para alacağı olan alacaklı da dilerse ilamsız icra yerine ilamlı icra takibi yoluna başvurabilecektir. Ayrıca alacaklının elinde ilam niteliğindeki başka bir belge de varsa ilamlı icra yoluna başvurabilecektir.

Kripto paraların para olarak nitelendirilmesi halinde daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye Cumhuriyeti'nin yasal para birimi olan Türk Lirası (TL) ve Kuruş gibi değerlendirilmesi mümkün olmayıp, ancak yabancı para olarak değerlendirilmesi mümkün olacaktır. Bu kapsamda; kripto para alacağı da döviz alacağına benzeyecektir dolayısıyla alacaklının açacağı dava neticesinde elde edeceği ilam ile ilamlı icra yoluna başvurabilecektir. Takip talebinde alacaklı yabancı para niteliğindeki kripto paranın vade tarihindeki yada fiili ödeme günündeki TL karşılığını belirtmesi gerekecektir. Nitekim, İİK m. 58 gereğince yabancı para alacağının aslen ödenmesi icra takibinde mümkün değildir. Takip talebini alan icra dairesi, borçluya karşı İİK m.32'de düzenlenen para alacaklarının ilamlı icrası bakımından öngörülen prosedüre göre gerekli işlemleri yapacaktır. Bu çerçevede borçlu kendisine gönderilen icra emri üzerine yedi günlük süre içerisinde, kripto para borcunun TL karşılığını icra dairesine ödemez yahut icranın geri bırakılması prosedürünü yerine getirmez ise alacaklının talebi üzerine icra işlemlerine devam edilecektir. Bu aşamada borçlu ödeme emrine istinaden iradi olarak borcunu ödemek istediğinde, icra dairesinin TL hesabına ödeme yapacağından, kripto paraların transfer edilmesine ilişkin bir husus da gündeme gelmeyecek, teknik bir sorunla da karşılaşılmayacaktır.

4.1.3. Kripto Paranın Eşya Olarak Kabul Edilmesi Halinde Takibe Konu Olması

Para ve teminat alacaklı dışındaki tüm alacakların icra takibi için ilamlı icra yolu tek yoldur. Dolayısıyla, kripto paralar para dışında ne olarak nitelendirilirse nitelendirilsin, kripto para alacağının icra talebi için başvurulabilecek tek yol ilamlı icradır.

Kripto paranın eşya olarak nitelendirilmesi halinde, taşınır ve taşınmaz eşya ayrımında kripto paraların taşınmaz eşya kapsamına girmesi ihtimal dahilinde olmayacaktır. Normal şartlarda cismani bir varlığı olmayan ve internet ortamındaki şifreli veriden ibaret olan kripto paraların eşya niteliğine haiz olabilmesi elektrik vb. doğal güçlerde olduğu gibi kanun koyucu tarafından yapılacak bir düzenleme ile mümkün olacaktır. Bu durumda taşınır eşya kapsamına girecek olan kripto paraların borçludan alınarak alacaklıya teslimi İİK m. 24 çerçevesinde yapılacak ilamlı icra talebi ile gerçekleşmelidir. Eşya niteliğine haiz kripto paraların borçludan alınarak alacaklıya teslimi için mahkemelerden alınan ilam yapma niteliğinde olup, bu ilama dayalı olarak yapılacak ilamlı icra takibi neticesinde, borçlunun kripto paralarının satma ya da başka bir şeye dönüştürmeye gerek olmaksızın alacaklıya teslimi gerekecektir. Alacaklı mahkemeden aldığı yapma hükmünü içeren ilam ile kripto paranın kendisine teslim edilmesi için ilamlı icra talebini ilgili icra dairesine ileticek, icra dairesi ise düzenleyeceği icra emriyle borçluya borcu olan kripto paranın teslimi için yedi gün süre verecektir.

Borçlu icra emrini almasını müteakip kendi rızası ile borcu olan taşınırı icra emrine uygun olarak teslim ederse icra takibi sonuçlanmaktadır. Bu durumda; kripto paraların icra dairesine nasıl teslim edileceği sorunu ile karşılaşılacaktır. Kripto paralar üzerinde zilyetlik, ancak uygun cüzdanlar kullanılarak mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla; taşınır eşya hükmünde değerlendirilen kripto paraların borçludan alınarak icra dairesine teslim edilebilmesi için, icra dairesinin ilgili kripto paranın transfer edilebileceği bir cüzdana sahip olması gerekmektedir. Burada iki seçenek karşımıza çıkmaktadır. Taşınır teslimine ilişkin İİK m. 24 kapsamında icra dairesine ait kripto para cüzdanına transfer edilen kripto paralar, icra dairesi tarafından alacaklıya ait cüzdana transfer edilerek alacaklıya teslim edilmelidir.

İİK m. 24'te kanun koyucu icra konusu taşınır malın el değıştirme ya da borçlunun elinde bulunmama ihtimallerini de gözeterek bir düzenleme yapmıştır.²¹⁵ Buna göre; borçlu borcu olan kripto paranın teslimini hiç yerine getirmmez ya da eksik şekilde yerine getirirse, kripto paranın elinden zorla alınıp alacaklıya teslimi gerekmektedir. Borçlunun ödeme emrini almasını müteakip verilen süre içerisinde borcu olan kripto parayı iradesi ile teslim etmez ya da icranın geri bırakılması kararı da getirmemesi halinde takip kesinleşerek haciz aşamasına geçilecektir.

4.1.4. Kripto Paranın Menkul Kıymet veya Emtia Olarak Kabul Edilmesi Halinde Takibe Konu Olması

Kripto paraların hukuki niteliğine yönelik olarak kanaatimiz, başka ülkelerde yasal para birimi olarak belirlenen kripto paraların (halihazırda iki ülke Bitcoin'i yasal para birimi olarak tanımıştır) para, diğer kripto paraların ise eşya olarak nitelendirilmesinin uygun olacağı yönündedir. Bu kapsamda; kripto paraların menkul kıymet veya emtia olarak nitelendirilmesi ihtimallerinin daha uzak olduğu değerlendirilmektedir.

Menkul kıymet ya da diğer sermaye araçları sıkı şekil şartlarına bağlı, kanunla belirlenmiş ve ilgili kurumlarca denetime tabi araçlardır. Kripto paraların ise menkul kıymet olarak nitelendirilmesi için yasal düzenlemeler gerekli olacaktır. Emtia ise eşyanın bir alt dalı olarak değerlendirilebilecektir. Bu değerlendirmeler ışığında kripto paraların menkul kıymet ya da emtia olarak nitelendirilmesi halinde de ilamlı icraya tabi olacakları açıktır.

Sonuç olarak kripto paraların menkul kıymet ya da emtia olarak nitelendirilmesi halinde ilamlı icra takibine konu olması durumunda yapılacak işlemler önceki bölümde eşya niteliği için belirtilen prosedürler ile aynı olacaktır.

4.2. HACZİN KONUSU BAKIMINDAN KRIPTO PARALAR

4.2.1. Genel Olarak Haciz

Haciz İİK m.78 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. İİK m. 78/I gereğince;

²¹⁵ Hakan PEKCANİTEZ, Oğuz A TALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2021, age, s.303.

“Ödeme emrindeki müddet geçtikten ve borçlu itiraz etmiş ise itirazı kaldırıldıktan sonra mal beyanını beklemeksizin alacaklı, haciz konmasını isteyebilir. Ancak, alacaklı dilerse haciz talebinde bulunmaksızın Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi üzerinden, bu sisteme entegre bilişim sistemleri vasıtasıyla borçlunun mal, hak veya alacağını sorgulayabilir. Sorgulama sonunda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi, varsa borçlunun mal, hak veya alacağının mahiyeti ve detayı hakkında bilgi verir ve bu durumda sistem üzerinden de haciz talep edilebilir. Bu takdirde icra dairesi, tespit edilen mal, hak veya alacağı elektronik ortamda haczeder. Sorgulama sonunda edinilen bilgiler hukuka aykırı olarak paylaşamaz.”

TDK sözlüğünde haciz, bir alacağın ödenmesi için borçlunun parasına, aylığına veya malına icra dairesi tarafından el konulması şeklinde tanımlanmıştır.²¹⁶ Borçluya gönderilen ödeme emri kesinleştiğinde, borçlunun borcunu ödememesi durumunda alacaklı haciz isteyebilmektedir. Alacaklının haciz talebi üzerine icra dairesi borçlunun mallarını haczeder ve haczedilen mallar satılmak suretiyle elde edilen para ile alacaklının alacağı ödenir.²¹⁷ Dolayısıyla haczi; takibe konu alacağın ödenmesi için borçluya gönderilen ödeme emri kesinleştiği halde borçlunun borcunu ödememesi durumunda, alacaklının alacağını karşılayacak tutar ve yeterlilikte borçluya ait mal ve haklara, icra dairesince hukuken el konulması olarak tanımlayabiliriz.²¹⁸ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi ise haczi şu şekilde tanımlamıştır;

“Haciz, cebri icra organı tarafından yapılan devlete ilişkin bir hakimiyet tasarrufu olup, icra takibinin konusu olan belli bir para alacağının ödenmesini sağlamak için bu yolda istemde bulunan alacaklı lehine söz konusu alacağı karşılayacak miktar ve değerdeki borçluya ait mal ve haklara icra memurunca hukuken el konulmasıdır.”²¹⁹

İcra hukukunda; geçici haciz, ihtiyati haciz, kesin haciz olmak üzere üç çeşit haciz türü vardır.²²⁰ Burada yapılan tanımlar ise kesin hacze ilişkindir.²²¹ Haczin konusunu borçluya ait malvarlığı değerleri oluşturup, borçlunun şahsiliği ilkesi

²¹⁶ TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜĞÜ, <https://sozluk.gov.tr/>, ET. 15.05.2022.

²¹⁷ Baki KURU ve Burak AYDIN 2021, age, s.160; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2021, age, s. 156; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.185.

²¹⁸ Baki KURU ve Burak AYDIN 2021, age, s.160; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, s.185; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.156.

²¹⁹ Yargıtay 12. HD. 07.06.2011 T. 2011/13428 E. 2011/11831 K. (Legalbank E.T. 02.08.2022).

²²⁰ İsmail ERCAN (2022), İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, 9.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, s.365.

²²¹ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.156;

uyarınca borçlu olan bir kimsenin borcu nedeniyle başkasına ait malvarlığı haczedilemez.²²²

Hacizde yetkili olan icra dairesi takibin yapıldığı yerdeki icra dairesidir. Ancak haczolunacak mal başka yerde ise icra dairesi malın bulunduğu yer icra dairesine haciz yapılması talebini iletmelidir. Geçici haciz; adi senede dayanılarak yapılan ilamsız takipte borçlunun senetteki imzaya itiraz etmesi halinde alacaklının icra mahkemesinden itirazın geçici kaldırılmasını talep etmesi ve icra mahkemesinin de itirazın geçici kaldırılmasına karar vermesi halinde alacaklının isteyebileceği haciz türüdür.²²³ Borçlu, itirazın geçici kaldırılması kararının kendisine tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren yedi günlük süre içerisinde borçtan kurtulma davasını açmaz veya açar da davayı kaybedecek olursa geçici haciz kesin hacze dönüşecektir.²²⁴ İhtiyati haciz ise rehinle temin edilmemiş ve vadesi gelmiş bir para borcunu güvence altına almak için kanunda belirtilen şartlar çerçevesinde borçlunun malvarlığı değerine hukuken geçici olarak el konulmasını ifade etmektedir.²²⁵

Haciz isteme süresi bir yıldır. Buna göre haciz isteme hakkı, ödeme emrinin tebliği tarihinden itibaren bir sene geçmekle düşmektedir. İtiraz veya dava halinde bunların vukuundan hükmün kesinleşmesine kadar veya alacaklıyla borçlunun icra dairesinde taksit sözleşmeleri yapmaları halinde taksit sözleşmesinin ihlaline kadar geçen zaman bu sürenin hesaplamasına dahil edilmemektedir (İİK m.78/2). Haciz talebi, belirtilen yasal süre içerisinde yapılmaz veya geri alınmış ise bu süre içinde yenilenmezse dosya işlemiden kaldırılmaktadır.

Kripto paraların hukuki niteliği her ne olursa olsun, taşınmaz mal hükmünde olmadığına şüphe bulunmamaktadır. Bu bağlamda, kripto paraların haczi konusunda taşınır mal malların haczi usulü ele alınmalıdır. Ayrıca, kripto para sahipleri, kripto paralarını borsalar nezdindeki cüzdanlarda tutabildiğinden, borçlunun üçüncü kişilerde bulunan mal ve alacaklarının haczi hususu da konumuz bakımından önem arz etmektedir. Bu kapsamda; taşınır malların haczi ve borçlunun üçüncü kişilerde

²²² Murat ATALI, İbrahimERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.185.

²²³ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN 2021, age, s. 129; Murat ATALI, İbrahimERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.188.

²²⁴ Baki KURU ve Burak AYDIN 2021, age, s.161; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.129; Murat ATALI, İbrahimERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.188; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2019, age, s. 221-222.

²²⁵ Murat ATALI, İbrahimERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.188.

bulunan mal ve alacaklarının haczi konuları detaylandırılarak, kripto paraların haczinde uygulanması değerlendirilecektir.

4.2.2. Taşınır Malların Haczi

Taşınır mallarına haczi İİK m.102/T'de düzenlenmiştir. Buna göre;

“Taşınır bir malı haciz için mahallinde bir tutanak tutulur. Tutanakta alacaklı ve borçlunun isim ve şöhretleri, alacağın miktarı, haczin hangi gün ve saatte yapıldığı, haczedilen mallar ve takdir edilen kıymetleri ve varsa üçüncü şahısların iddiaları yazılır ve haczi icra eden memur tarafından imza edilir.”

Dolayısıyla icra müdürü tarafından haczedilen taşınır malların tutanağa geçirilmesi gerekmektedir. Taşınır malların haczinde icra müdürünün haczedilen mallara hukuken el koyması yeterli olup, ayrıca haczedilen taşınırın muhafaza altına alınmasına gerek yoktur; fiili el koyma ise haczedilen taşınırın haciz tutanağına geçirilmesi ile sağlanmaktadır.²²⁶ Ancak İİK m.88/T'de haczolunan paralar, banknotlar, hamiline ait senetler, poliçeler ve sair cirosu kabil senetler ile altın, gümüş ve diğer kıymetli şeyleri icra dairesinin muhafaza edeceği belirtilmiştir. Yargıtay da bu hususu bir kararında belirtmiştir. Anılan karara göre;

“Taşınırlarda haczin geçerli olabilmesi için haczi yapan memurun haciz iradesinin belirli bir şekilde haricileşmiş olması yeterli olup, yasada açıklanan ayrıcalıklı durumlar dışında fiili el koyma ve muhafaza tedbiri gerekli değildir. İİK'nin 88/1. maddesinde bu genel kural ile ilgili istisnai haller sayılmıştır. Buna göre madde metninde geçen taşınır eşyalar söz konusu olduğunda haciz merasiminin tamamlanabilmesi için, haczedilen eşyaların fiilen el konularak icra dairesinde muhafaza edilmesi gerekir.”²²⁷

Alacaklı, haczedilen malların borçluda kalmasını istemiyorsa, gideri kendisinden peşin alarak haczedilen taşınır malların yediemin depolarında muhafaza edilmesi mümkündür. Eğer borçlunun taşınır malı üçüncü kişide bulunuyorsa, bu durumda üçüncü kişi haczedilen malın kendisine ait olduğunu belirtmesi halinde üçüncü kişinin bu iddiası haciz tutanağına yazılmalıdır. Üçüncü kişinin ilgili taşınırın kendisinde kalmasını kabul etmesi halinde haczedilen mallar yediemin sıfatıyla

²²⁶ Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.217; İsmail ERCAN 2022, age, s.432; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, MeralSUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.171.

²²⁷ Yargıtay 8. HD 08.10.2020 T. 2020/2299 E. 2020/5983 K., E.T.30.07.2022.

kendisine bırakılacaktır.²²⁸ Resmi sicile kayıtlı olan taşınır bakımdan ise haciz, takibin yapıldığı icra dairesince, kaydına işletilmek suretiyle doğrudan da yapılabilmektedir (İİK m.79/II).

4.2.3. Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacaklarının Haczi

4.2.3.1. Genel Olarak

İİK m. 85/III gereğince, haczin konusu borçluya ait mal ve haklardır. Ancak, borçlunun elinde bulunmayan mal ve haklarının da haczedilmesi mümkündür. Nitekim İİK m.85 açık şekilde borçlunun üçüncü kişilerdeki taşınır malları, hakları ve alacaklarının haczine cevaz vermektedir.²²⁹

Borçlunun üçüncü kişilerde bulunan mal ve alacaklarının haczi çeşitli şekillerde olabilmektedir. İlk olarak; icra dairesi üçüncü kişinin bulunduğu yere gitmek suretiyle doğrudan haczi gerçekleştirebilmektedir. İkinci olarak icra dairesi tarafından üçüncü kişide bulunan mal veya haklar haczedilip, bunun üçüncü kişiye bildirilmesi ile haciz gerçekleştirilebilir. Üçüncü kişilerdeki mal ve alacakların haczi kapsamındaki bir diğer yöntem ise, borçlunun üçüncü kişide bulunan maaş ve ücret alacağı haczi bakımından İİK m. 355'te öngörülen prosedürün uygulanmasıdır. Son olarak İİK m.89 bağlamında öngörülen prosedüre göre de borçlunun üçüncü kişilerde bulunan mal veya hakları haczedilebilmektedir.²³⁰ Kripto paraların haczi kapsamında uygulama alanı bulan ve önem arz eden yöntem de İİK m.89'da düzenlenen usuldür.

4.2.3.2. İcra ve İflas Kanunu m.89 Kapsamında Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacakların Haczi

Borçlunun üçüncü kişilerdeki mal ve alacaklarının haczi yöntemlerinden birisi de İİK m.89'da öngörülen prosedürdür. Kanun koyucu borçlunun üçüncü kişilerde bulunan alacağın haczi bakımından; alacaklı, borçlu ve üçüncü kişi arasındaki menfaat dengesini korumak amacıyla İİK m.89'u düzenleme altına almıştır.

²²⁸ Baki KURU ve Burak AYDIN 2021, age, s.167; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.184.

²²⁹ Nesibe Kurt KONCA (2009), "Üçüncü Kişi Elinde Haczedilen ve Üçüncü Kişinin Üzerinde Mülkiyet İddiasında Bulunduğu Taşınır Mallar Üzerinde Alınacak Muhafaza Tedbirlerinin Kapsamı", *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 67, Sayı2, s.33.

²³⁰ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.177; Murat ATALI, İbrahimERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.229.

Takip borçlusunun üçüncü kişide bulunan alacağı bir kıymetli evraka bağlı ise bu durumda haciz İİK m.88/I bağlamında gerçekleştirilecek olup, haczin gerçekleşebilmesi için haczedilen evrakın muhafaza altına alınması gerekmektedir.²³¹ Ancak borçlunun üçüncü kişide bulunan alacağı kıymetli evraka bağlı değilse haciz İİK m.89'da öngörülen prosedüre göre gerçekleşecektir.²³²

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında da İİK m.89'a şu şekilde vurgu yapılmıştır:

*"...uyuşmazlığın çözümü bakımından İİK'nın 89. maddesinde düzenlenen haciz ihbarnamesinin de açıklanması gerekmektedir. Borçlunun üçüncü kişilerdeki bir kıymetli evraka bağlı olmayan maaş ve ücretler dışındaki alacakları İİK'nın 106. maddesinin 2. fıkrasına göre menkul hükmünde olduğundan menkul hazine ilişkin usule göre de haczedilebilir. Alacaklının borçlunun üçüncü kişideki alacağının haczi talebi üzerine icra müdürü alacağı haczedip, icra tutanağına geçirip üçüncü kişiye bildirir. Böylece borçlunun üçüncü kişideki alacağı haczedilmiş olur. İİK'nın 89. maddesinde öngörülen usule göre üçüncü kişiye haciz ihbarnamesi gönderilmesi üçüncü kişideki borçlunun alacağının borçluya ödenmesini önleyen bir muhafaza tedbiridir. Üçüncü kişiye gönderilen haciz ihbarnamesinin hukukî sonuç doğurabilmesi için İİK'nın 89 ve İcra ve İflas Kanunu Yönetmeliğinin 42. maddelerinde yazılı unsurları içermesi gereklidir. İcra ve İflas Kanunu Yönetmeliğinin 42. maddesine göre birinci haciz ihbarnamesi dosya numarasını, üçüncü kişinin adını, soyadını ve adresini, alacaklının, borçlunun, varsa vekillerinin adını, soyadını ve adreslerini, alacak tutarı ile faiz ve giderler, haczin neye ilişkin olduğu, haczin hangi miktar için yapıldığı hakkındaki bilgileri içerir."*²³³

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi ise bir kararında üçüncü kişiye gönderilen haciz ihbarnamesinde üçüncü kişinin sorumluluğunun haciz müzekkeresinin kendisine ulaştığı tarihteki mevcut durumla sınırlı olacağını belirtmiştir. Söz konusu kararda yer alan ifade şu şekildedir:

Kural olarak ileride doğacak muhtemel bir hakkın haczi mümkün değildir. Bu nedenle İİK'nın 89.maddesi gereğince 3.şahsa, borçlunun nezdinde doğmuş ve doğacak hak ve alacaklarının haczini talep eder şekilde haciz ihbarnamesinin çıkarılması halinde

²³¹ Baki KURU ve Burak AYDIN, 2021, age, s.171; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.229; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.176.

²³² PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.177.

²³³ Yargıtay HGK 25.05.2022 T.2018/164 E. 2021/613 K., E.T. 02.08.2022.

3. şahsın sorumluluğu haciz müzekkeresinin kendisine ulaştığı tarihteki mevcut durumla (fiili durumla) sınırlı olacağından ayrıca ileride doğacak ya da doğması muhtemel bir hakkın bu aşamada 3. şahısa da net olarak bilinmesi mümkün olmadığından, bu şekilde çıkarılan haciz ihbarnamesi yukarıda açıklanan nedenlerle muhtemel alacaklar açısından sonuç doğurmaz.”²³⁴

İİK m. 89’da düzenlenen usule göre borçlunun üçüncü kişideki mal ve alacaklarının haczi kapsamında üçüncü kişiye üç kez haciz ihbarnamesi gönderilmektedir.

4.2.3.2.1. Birinci Haciz İhbarnamesi

Hamiline ait olmayan veya cirosu kabil bir senetle bağlı bulunmayan alacak veya sair bir talep hakkı veya borçlunun üçüncü şahıs elindeki taşınır bir malı haczedilirse, icra dairesi tarafından üçüncü kişiye birinci haciz ihbarnamesi gönderilmektedir. Birinci haciz ihbarnamesinin içeriği, İİK m.89/I ve İcra İflas Kanunu Yönetmeliği (İİKY) m.42’de düzenlenmiştir. İcra dairesi kendi yetki çevresinin yanı sıra, kendi yetki çevresi dışındaki üçüncü kişilere de haciz ihbarnamesi gönderebilir. İcra müdürünün üçüncü kişiye gönderdiği haciz ihbarnamesi ile takip borçlusunun kendisinde bulunan alacağının haczedildiği, bundan böyle borcunu ancak icra dairesine ödeyebileceği, takip borçlusuna ödeme yapması halinde ise bu ödemenin geçersiz sayılacağı, borcu icra dairesine tekrar ödemek zorunda kalacağı, eğer haciz ihbarnamesinde bir taşınır söz konusu ise bunun icra dairesine verilmesi gerektiği, aksi takdirde malı takip borçlusuna verecek olursa bunun bedelini icra dairesine ödeyeceği ihbar edilir (İİK m.89/I).

Haciz ihbarnamesi, borçlunun hak ve alacaklarının bulunabileceği bir tüzel kişinin veya müessesenin şubesine gönderilebileceği gibi, eğer tüzel kişiliğin merkezine tebliğ edilmiş ise, haciz ihbarnamesinin tebliğ edildiği merkez, tüm şubeleri veya birimlerini kapsayacak şekilde beyanda bulunmakla yükümlüdür (İİK m.89/7).²³⁵

²³⁴ Yargıtay 12. HD. 26.09.2013 T. 2013/20499 E. 2013/3047 K., E.T. 02.08.2022.

²³⁵ “Haciz ihbarnamesi tebliğ edilen üçüncü kişinin, borcu olmadığını veya malın yedinde bulunmadığını veya haciz ihbarnamesinin tebliğinden önce borcun ödendiği veya malın istihlak edildiğini veya kusuru olmaksızın telef olduğunu veya malın borçluya ait olmadığını veya malın kendisine rehnedilmiş olduğunu veya alacağın borçluya veya emrettiği yere verilmiş olduğunu iddia ederek haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde yazılı veya sözlü olarak itiraz etme hakkı vardır. İİK ’nin 89. maddesinin 02.07.2012 tarihli ve 6352 sayılı Kanun’un 18. maddesi ile değişik 7. fıkrasına göre haciz ihbarnamesi, borçlunun hak ve alacaklarının bulunabileceği bir tüzel kişinin veya müessesenin şubesine veya tüm şubelerini kapsayacak şekilde merkezine tebliğ edilir. Haciz

Birinci haciz ihbarnamesinin gönderildiği üçüncü şahıs, borcu olmadığı, malın yedinde bulunmadığı, haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden önce borcun ödenmiş veya malın istihlak edilmiş dolmuş, malın kusuru olmaksızın telef olduğu, malın borçluya ait olmadığı, malın kendisine rehnedilmiş olduğu, alacağın borçluya veya emrettiği yere verilmiş olduğu gibi bir iddiası var ise, bunu haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde icra dairesine yazılı veya sözlü olarak bildirmesi gerekmektedir (İİK m.89/II). Üçüncü kişinin birinci haciz ihbarnamesine, itiraz etmemesi veya sessiz kalması durumunda ise mal yedinde veya borç zimmetinde sayılmaktadır (İİK m.89/III).

Üçüncü kişinin birinci haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren yedi günlük süre içerisinde itiraz etmesi üzerine artık kendisine yeni bir haciz ihbarnamesi gönderilmez. Buna rağmen yeni bir haciz ihbarnamesi gönderilmesi halinde ise bunun herhangi bir hukuki sonucu olmayacağından, üçüncü kişinin kendisine gönderilen yeni haciz ihbarnamesine itiraz etmesine de gerek bulunmamaktadır.²³⁶ Benzer şekilde, üçüncü kişi kendisine gönderilen birinci haciz ihbarnamesi üzerine borçluya olan borç miktarını icra dairesine bildirirse de artık kendisine ikinci bir haciz ihbarnamesi gönderilmesine gerek bulunmamaktadır.²³⁷

Kanun koyucu üçüncü kişinin haksız olarak birinci haciz ihbarnamesine itiraz etmesinin önüne geçmek amacıyla alacaklıya bir hak tanımaktadır. Üçüncü kişi, ihbarnameye yedi günlük süre içerisinde itiraz eder; alacaklı da üçüncü kişinin itirazının yerinde olmadığı gerekçesiyle icra mahkemesine başvurur ve bunu da ispatlarsa, üçüncü kişinin İİK m.338/I bakımından cezalandırılmasını ve tazminata mahkum edilmesini isteyebilir (İİK m.89/IV).

4.2.3.2.2. İkinci Haciz İhbarnamesi

Üçüncü kişinin, birinci haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğ tarihinden itibaren yedi günlük süre içerisinde itiraz etmezse, mal yedinde veya borç zimmetinde sayılır ve kendisine gönderilen haciz ihbarnamesine süresinde itiraz etmediği, bu

ihbarnamesinin tebliğ edildiği merkez, tüm şubeleri veya birimlerini kapsayacak şekilde beyanda bulunmakla yükümlüdür.”, Yargıtay HGK 01.12.2020 T. 2017/344 E. 2020/984 K., Legalbank E.T. 02.08.2022.

²³⁶ Hakan PEKCAN NİTEZ, Oğuz A TALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.178.

²³⁷ age, s.179.

nedenle de malın yedinde veya borcun zimmetinde sayıldığı ikinci bir ihbarname ile bildirilir (İİK m.89/III). Üçüncü kişi, ikinci haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren, birinci haciz ihbarnamesinde olduğu gibi çeşitli şekillerde davranabilmektedir. Bu kapsamda üçüncü kişi; ihbarnameye karşı yedi günlük süre içerisinde itiraz edebileceği gibi borçlunun kendisinde bulunan mal veya alacağı hakkında icra dairesine beyanda da bulunabilecektir.²³⁸ Borçlunun ikinci haciz ihbarnamesine itiraz etmesi halinde artık kendisine üçüncü haciz ihbarnamesi gönderilmez.²³⁹

Borçlu ikinci haciz ihbarnamesine itiraz etmez veya borcu ödemez yahut malı teslim etmez ise borç veya mal üçüncü kişinin yedinde sayılır. Bunun üzerine üçüncü kişiye, üçüncü haciz ihbarnamesi gönderilir.

Alacaklı, birinci haciz ihbarnamesinde olduğu gibi, ikinci haciz ihbarnamesine itiraz eden üçüncü şahsa karşı da icra mahkemesinde dava açarak, itirazının haksız olduğunu kanıtlayabilirse, üçüncü kişinin İİK m. 338/I fıkrası hükmüne göre cezalandırılmasını ve ayrıca tazminata mahkum edilmesini isteyebilir (İİK m.89/IV).

4.2.3.2.3 Üçüncü Haciz İhbarnamesi

İkinci ihbarnameye süresi içinde itiraz etmeyen ve zimmetinde sayılan borcu icra dairesine ödemeyen veya yedinde sayılan malı icra dairesine teslim etmeyen üçüncü şahsa onbeş gün içinde parayı icra dairesine ödemesi veya yedinde sayılan malı teslim etmesi yahut bu süre içinde menfi tespit davası açması, aksi takdirde zimmetinde sayılan borcu ödemeye veya yedinde sayılan malı teslim zorlanacağı bildirilir (İİK m.89/III).

Üçüncü kişi kendisine gönderilen üçüncü haciz ihbarnamesi üzerine, on beş günlük süre içerisinde borçluya ait olan alacak yahut malı ödeyebilir. Böylece borçluya ait olan ve üçüncü kişide bulunan mal veya alacak alınmış olur. Bununla birlikte, üçüncü kişi on beş günlük süre içerisinde menfi tespit davası da açabilir (İİK m.89/III). Üçüncü kişinin, açtığı menfi tespit davasında takip borçlusunun borçlu olmadığını veya malın takip borçlusuna ait olmadığını ispat etmesi gerekmektedir. Üçüncü kişi, açmış olduğu menfi tespit davasını kaybetmesi ile dava konusu şeyin yüzde

²³⁸ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.179; Murat ATALI, İbrahimERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.233-234.

²³⁹ Baki KURU ve Burak AYDIN 2021, age, s.181.

yirmisinden aşağı olmamak üzere tazminata mahkum edilir (İİK m.89/III). Bu durumda üçüncü kişi açılan menfi tespit davasının kesinleşmesi ile borçlunun kendisinde bulunan alacak veya malını icra dairesine öder.

Üçüncü kişinin menfi tespit davasını kazanması halinde ise zimmetinde sayılan borcu icra dairesine ödemekten kurtulacaktır. Ayrıca burada üçüncü kişi lehine bir tazminata hükmedilmez; zira üçüncü kişi kendisine gönderilen birinci ve ikinci haciz ihbarnamelerine itiraz etmeyerek, menfi tespit davasının açılmasına neden olmuştur.²⁴⁰

4.2.4. Kripto Paraların Haczi

4.2.4.1. Genel Olarak

Haczin konusu borçluya ait malvarlığı değerleridir. Ancak kanunda menfaatler dengesi bağlamında borçluya ait bazı malvarlığı değerlerinin kısmen veya tamamen haczedilmeyeceği düzenleme altına alınmıştır. Söz konusu düzenleme İİK m.82 ve devamı maddelerinde yer almaktadır. Bu düzenlemenin getirilmesinin sebebi ise borçlunun kendisinin ve ailesinin yaşamını ve geçimini devam ettirebilmesi gibi insani ve sosyal düşüncelerden kaynaklanmaktadır.²⁴¹ Günümüzde alışveriş için kullanılabilen, kişiler arası transfer edilebilen, anlık olarak itibari paraya dönüştürülebilen kripto paraların bir malvarlığı değeri olduğu konusunda şüphe yoktur. Kripto paraların İİK m.82 ve devamı maddelerinde öngörülen kısmen veya tamamen haczedilemeyen malvarlığı değerlerinden olmadığı da açıktır.²⁴² Zira kripto paraların haczi ile kısmen veya tamamen haczedilemeyen malvarlığı değerlerinin haczedilememe sebepleri arasında da bir ilişki bulunmamaktadır.

Borçluya ait olan kripto paranın haczedilebilmesinde önem arz eden husus borçluya ait kripto paranın varlığına ilişkin bir tespit yapılmasıdır. Borçluya ait kripto paranın bulunduğu öğrenilmesinin en pratik yolu elbette borçlunun İİK m.76 gereğince mal beyanında bulunurken, kendisine ait kripto paranın bulunduğunu bildirmesidir. Bu durumda, kripto paraya erişilebilmesi ve haczedilebilmesi için borçlunun kripto paraya erişimi sağlayan anahtarı da paylaşması gerekmektedir.²⁴³

²⁴⁰ Baki KURU ve Burak AYDIN 2021, age, s.163; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.235.

²⁴¹ age, s.203; Baki KURU ve Burak AYDIN 2021, İcra ve İflas Hukuku, s.190.

²⁴² Taner Emre YARDIMCI 2019, agm s.114.

²⁴³ Taner Emre YARDIMCI 2019, agm. s.115.

Borçlunun mal beyanında bulunurken kripto parası bulunduğu halde bunu beyan etmemesi halinde ise İİK m.338’de öngörülen yaptırım uygulanmalıdır. Kripto paraların haczi taşınır malların haczine ilişkin prosedüre göre yapılmalıdır. Nitekim kripto paralar niteliği itibariyle taşınır mallara daha yakındır.²⁴⁴ Ayrıca kripto paralar ile işlem yapan kişiler çoğunlukla kripto para borsalarını kullanmaktadır. Borçlunun kripto paralarının kripto para borsalarında bulunması durumu, İİK m. 89’da düzenlenen üçüncü kişinin elinde bulunan mal ve alacakların durumu ile örtüşmektedir. Kanun koyucu, İİK’nın muhtelif yerlerinde “zilyetlik” kavramını kullanmasına rağmen bu maddede “elde bulundurma” ifadesini kullanmayı tercih etmiştir. Elde bulundurma kavramının zilyetliği de içine alan daha üst bir kavram olduğunu belirtmek gerekir. Zira elde bulundurma için mal üzerinde fiili hakimiyet kurulması yeterli olup, kişinin bu yönde bir iradesinin varlığı da aranmamaktadır.²⁴⁵ Borçlunun kripto para borsalarındaki sıcak cüzdanda bulunan kripto paralarının, ilgili kripto para borsasının elinde bulunduğu şüphe bulunmamaktadır. Bu nedenle takip borçlusunun üçüncü kişide bulunan kripto parası varsa bunun tespit ve haczi İİK m.89’da öngörülen prosedüre göre yapılmalıdır.²⁴⁶

Kripto paraların haczi bakımından hangi icra dairesinin yetkili olduğu önem arz etmektedir. Hacizde yetkili icra dairesi icra takibinin yapıldığı icra dairesidir. Ancak haczedilecek malların başka bir icra dairesinin yetki çevresinde olması halinde ise o yerdeki icra dairesine talimat yazılmak suretiyle haciz işlemleri yapılır.²⁴⁷ Haczedilecek malın resmi sicile kayıtlı bir mal olması halinde ise takibi yapan icra dairesi doğrudan ilgili sicile haciz kaydı işletilmek suretiyle haciz işlemleri yapılabilmektedir (İİK m.79/II).²⁴⁸ Kripto paraların dijital ortamda saklanan veriden ibaret olması nedeniyle, fiziksel olarak bulunduğu bir yer belirlenemez ve dolayısıyla da haciz bakımından yetkili icra dairesinin tespiti konusunda tereddüt yaşanabilir.²⁴⁹ Ancak borçlunun kripto para borsalarındaki cüzdanda sakladığı kripto paralar açısından bu hususta tereddüt bulunmamaktadır. Zira takibin yapıldığı icra dairesi

²⁴⁴ agm, s.118.

²⁴⁵ Nesibe Kurt KONCA 2009, agm, s.34.

²⁴⁶ Taner Emre YARDIMCI 2019, agm, s.115.

²⁴⁷ Baki KURU ve Burak AYDIN 2021, age, s.162; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.158.

²⁴⁸ Baki KURU ve Burak AYDIN 2021, age, s.163

²⁴⁹ Taner Emre YARDIMCI 2019, agm. s. 116.

kripto paranın bulunduğu borsalara haciz ihbarnameleri göndermek suretiyle İİK m.89'da düzenlenen prosedüre göre haciz işlemlerini yapabilecektir.

Kripto paranın saklandığı cüzdan türüne göre haciz usulü de farklılaşacaktır. Bu nedenle kripto paraların haczi bakımından, sıcak cüzdanda bulunan kripto paraların haczi ve soğuk cüzdanda bulunan kripto paraların haczi olmak üzere ikili bir ayırım yapmak faydalı olacaktır.

4.2.4.2. Sıcak Cüzdanda Bulunan Kripto Paranın Haczi

Borçluya karşı yapılan takibin kesinleşmesi üzerine, borçlunun borcunu ödememesi halinde, takibe devam edilebilmesi için alacaklı haciz isteyebilecektir. Bu durumda alacaklının haciz talebi üzerine, icra dairesi borçluya ait malları haczeder ve haczedilen bu malları satmak suretiyle elde edilen para ile alacaklının alacağı ödenir.²⁵⁰ Konumuz bakımından önem arz eden husus kripto paraların haczidir. Bu kapsamda, kripto paraların para olarak nitelendirilmesi ve diğer nitelendirmeler olmak üzere ikili bir ayırım yapmak mümkündür.

Kripto paraların para olarak nitelendirilmesi halinde haczi İİK m. 88'deki düzenlemeye göre yapılmalıdır. Nitekim İİK m. 88'deki para, banknot, altın, gümüş vs. gibi kıymetli şeylerin haczine ilişkin düzenleme şu şekildedir: "*Haczolunan paraları, banknotları, hamiline ait senetleri, poliçeler ve sair cirosu kabil senetler ile altın, gümüş ve diğer kıymetli şeyleri icra dairesi muhafaza eder.*" Bu düzenleme ile kanun koyucu, kıymetli şeylerin haczine ilişkin olarak haczin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için bu kıymetli şeylerin icra dairesi tarafından muhafaza altına alınmış olması gerektiğini belirtmiştir.²⁵¹ Dolayısıyla; kripto paraların para olarak nitelendirilmesi halinde İİK m.88 bağlamında haciz işlemleri yapılmalıdır. Ancak burada önem arz eden husus kripto paraların, İİK m.88'de sayılan kıymetli şeyler gibi fiziki olarak muhafaza altına alınması mümkün değildir. Bu durumda, her ne kadar kripto paralar fiziki olarak muhafaza altına alınamıyor olsa da kripto paranın yer aldığı cüzdana erişim sağlayan şifreleri borçludan almak suretiyle ya da başka bir şekilde, bahse konu kripto paraya erişimin sadece icra dairesince yapılabilmesini sağlayacak

²⁵⁰ Baki KURU ve Burak AYDIN 2021, age, s.160; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s.237.

²⁵¹ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz A TALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.171; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s.249.

bir yol bulunmalıdır. Nitekim böyle bir yola başvurulması ile kripto paraya erişim sadece icra dairesince mümkün olacağından, icra dairesi kripto parayı muhafaza altına almış olacak; dolayısıyla da söz konusu kripto para haczedilmiş olacaktır. Bunun yanı sıra icra dairelerine para niteliğindeki kripto paraların transferini sağlayacak şekilde cüzdanlar tahsis edilerek takip borçlusuna ait olan kripto paraların icra dairelerine ait bu cüzdana transferinin sağlanarak haczedilmesi de mümkündür. Zira bu şekilde de bahse konu kripto paralar üzerinde icra müdürlüğünce hakimiyet kurulmuş olacaktır.

Kripto paraların para olarak nitelendirilmesi halinde İİK m.89 da uygulama alanı bulacaktır. Özellikle, kripto paralarını kripto para borsaları nezdindeki cüzdanlarda saklayan kişiler açısından, bu husus önem arz etmektedir. İİK m. 89 borçlunun üçüncü kişilerde bulunan alacağının haczedilmesine imkân tanıyan düzenlemedir. Alacaklının talebi ile İİK m.89 kapsamında borçluya ait kripto paranın bulunduğu kripto para borsasına haciz ihbarnameleri yazılmak suretiyle ilgili borsadan gelecek cevaba göre hareket edilecektir. Merkezi Türkiye’de bulunan borsalardaki kripto paralar için İİK m.89’daki düzenlemenin uygulanması açısından herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Nitekim ülkemizde ilk kez 2021 yılında İstanbul’da bir icra dairesi tarafından borçlunun bir kripto para borsası nezdindeki hesabına haciz işlemi uygulanmasına karar verilerek İİK m. 89 kapsamında haciz ihbarnamesi gönderilen kripto para borsası tarafından borçlunun hesabına bloke konulmuştur.²⁵²

Merkezi Türkiye’de bulunan kripto para borsalarında, kripto paralarla işlem yapabilmek için çoğunlukla kimlik bilgileri, fotoğraf vb. belgeler ile üyelik yapmak gerekmekte olup, aslında bu borsalarda, hangi cüzdanların kime ait olduğu, bu cüzdanlarda hangi kripto paralardan ne kadar bulunduğu, hangi cüzdanlara ne kadar transfer yapıldığı gibi hususlara ait bilgiler tutulmaktadır. Dolayısıyla bu borsalara İİK m.89 kapsamında gönderilecek haciz ihbarnamelerine karşılık bir muhatap bulunabilecektir.

Merkezi Türkiye’de bulunmayan borsalarda ise kullanıcılara ait veriler tutuluyor olsa dahi, icra daireleri, mahkemeler ya da başka kurumlar tarafından bu borsalardan bilgi talep edildiğinde olumlu yanıt almanın çok mümkün olmayacağı aşıkardır. Bu sorunun çözümü için, merkezi Türkiye’de bulunmayan borsalar için, sosyal ağ sağlayıcıları için yapılan düzenlemeye benzer bir düzenleme yapılarak

²⁵² Bahse konu olayın detayları için bkz: **infra** 115.

Türkiye’de yasal temsilci bulundurmaları zorunlu kılınabilir.²⁵³ Eğer bu sağlanabilirse, bu borsaların yasal temsilcileri vasıtasıyla tıpkı Türkiye merkezli borsalarda olduğu gibi İİK m.89 uygulanabilecektir.

Sıcak cüzdan tiplerinden masaüstü, mobil ya da borsalar nezdinde olmayan diğer çevrimiçi cüzdanlarda kripto paralarını bulduran borçlu açısından ise bu kripto paraların tespit edilmesi ve haczedilmesi kişinin kendi rızası ile teslim etmesi dışında mümkün değildir. Çünkü kişinin bilgisayarında, cep telefonunda ya da çevrimiçi bulut hizmeti sağlayan bir sunucuda saklanan bu cüzdanlara erişimin tek yolu kişiye ait özel anahtarlar ile sağlanabileceğinden, bu cüzdanların varlığından haberdar olmak, bu cüzdanlar içerisinde kripto paraların varlığı ve miktarı hakkında bilgi sahibi olmak sadece kişinin rızası ile açıklaması halinde mümkün olabilecektir. Dolayısıyla merkezi Türkiye’de bulunmayan borsalar ile borsalar nezdinde bulunmayan diğer sıcak cüzdan tiplerinde saklanan kripto paralar açısından İİK m.89’un uygulanması mümkün değildir.

İkinci olarak kripto paraların eşya olarak değerlendirilmesi halinde bunun haczi nasıl olacağına ilişkin değerlendirilmez. Esasen kripto paraların eşya olarak nitelendirilmesi halinde de İİK m.89 bağlamında düzenlenmiş olan borçlunun üçüncü kişilerde bulunan taşınır mallarının haczine ilişkin hükümlere göre haczin yapılması gündeme gelecektir. Bu bağlamda borçlunun üçüncü kişilerde bulunan alacaklarının haczindeki usule göre borçlunun taşınır eşya niteliğindeki kripto paraları haczedilebilecektir. Burada özellikle bankada bulunan ve takip borçlusuna ait olan taşınır malların haczine ilişkin benzer bir durumun ortaya çıktığını ve bankalarda bulunan taşınır malların haczine ilişkin prosedürün buraya da kıyasen uygulanması gerektiğini belirtmekte yarar bulunmaktadır. Esasen kripto paralar eşya olarak nitelendirildiğinde de kripto para borsaları nezdinde bulunan kripto paralar için ilgili borsaya gönderilecek olan haciz ihbarnamelerine göre haciz işlemleri gerçekleştirilecektir. Ancak burada kripto paralara fiziki olarak el koymak mümkün

²⁵³ 20 Temmuz 2020 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 7253 sayılı Kanun ile 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’da önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden birisi de Türkiye’den günlük erişimi bir milyondan fazla olan yurt dışı merkezli sosyal ağ sağlayıcılarının Türkiye’de en az bir temsilci bulundurması zorunlu hale getirilmesidir. Böylece, Facebook, Youtube, Instagram, Tiktok gibi büyük sosyal ağ sağlayıcılarının Türkiye’de bulundurduğu yasal temsilcilerin adli veya idari makamlar tarafından yapılan bildirim ya da taleplerin gereğini yapması hedeflenmiştir.

olmadığı için yukarıda da belirttiğimiz gibi ilgili kurumun takip borçlusunun hesabına bloke koyması veya bu hesabın hakimiyetini icra dairesine bırakacak bir yöntem olması gerekmektedir. Özellikle de icra daireleri için kripto paraların transfer edilebileceği cüzdanlar tahsis edilerek, takibe konu kripto paraların bu cüzdanlara transfer edilmesi ile de haciz işlemleri tamamlanabilecektir.

Borçlunun üçüncü kişilerde bulunan alacaklarının haczi bağlamında uygulama alanı bulan İİK m.89'da, kripto paraların haczi bakımından usul ekonomisine uygunluğun sağlanabilmesi ve dolayısıyla da icra işlemleri bakımından çabukluğun sağlanması için bazı düzenlemeler yapılması faydalı olacaktır. Bu bağlamda üçüncü kişiye toplamda üç adet haciz ihbarnamesi göndermek yerine tek haciz ihbarnamesi gönderilerek, takip borçlusunun borsa nezdinde kripto parasının olup olmadığı sorulmalıdır. Akabinde takip borçlusunun ilgili borsada kripto parası varsa, borsanın bu kripto paralara erişime bloke koyması ve bu alacağı icra dairesinin kripto para cüzdanına transfer etmesi ile haciz tamamlanmalıdır. Eğer takip borçlusunun ilgili borsa da kripto parası yoksa ilgili borsa takip borçlusuna ait kripto paranın bulunmadığını belirtmelidir. İlgili borsanın gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde ise İİK m.89/IV uygulanmalıdır. Nitekim sözü edilen kanun maddesi gereğince;

“Üçüncü şahıs, haciz ihbarnamesine müddeti içinde itiraz ederse, alacaklı, üçüncü şahsın verdiği cevabın aksini icra mahkemesinde ispat ederek üçüncü şahsın 338 inci maddenin 1 inci fıkrası hükmüne göre cezalandırılmasını ve ayrıca tazminata mahkum edilmesini isteyebilir. İcra mahkemesi, tazminat hakkındaki davayı genel hükümlere göre halleder.”

Buna göre, haciz ihbarnamesinin gönderildiği ilgili borsanın gerçeğe aykırı beyanda bulunması üzerine takip alacaklısının icra mahkemesinde açacağı davada bunun aksini ispatlaması halinde gerçeğe aykırı beyanda bulunanların hem cezalandırılmasını hem de tazminat ödemesini istemesi mümkündür.

Borçluya ait, merkezi Türkiye’de bulunmayan borsalardaki ya da diğer sıcak cüzdan tiplerindeki kripto paralarına ilişkin olarak, kripto paraların para olarak nitelendirilmesi halinde yapılan açıklamalar eşya niteliğindeki kripto paralar için de geçerli olacaktır.

4.2.4.3. Soğuk Cüzdanda Bulunan Kripto Paranın Haczi

Soğuk cüzdanlar tamamen ilgili kişinin kontrolünde olan ve bu cüzdanlarda bulunan kripto paralar üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunulmasının ancak ilgili özel anahtara sahip olunarak mümkün olduğu cüzdan tipleridir. Kripto paraların ortaya çıkış nedenleri ve temel mantığı gizliliği sağlayabilmesi ve herhangi bir otoriteye ihtiyaç duyulmadan kişiler arasındaki işlemlerin yapılabilmesidir. Bu bakış açısıyla ve borsalar nezdindeki kripto paralara asıl hakimiyetin borsalarda olması nedenleriyle özellikle kripto paralara büyük yatırım yapan kişiler soğuk cüzdanları kullanmayı tercih etmektedir.

Borçluya ait soğuk cüzdanda bulunan kripto paranın haczinin söz konusu olması için borçlunun soğuk cüzdanında bulunan kripto paradan haberdar olunması gerekir. Bu ise, kural olarak, borçlunun kendisine gönderilen ödeme/icra emrinden sonra mal beyanında bulunurken, kendisine ait olan ve soğuk cüzdanda bulunan kripto parayı beyan etmesiyle mümkün olabilir. Bu bağlamda borçlu mal beyanından bulunurken soğuk cüzdanında bulunan kripto parasını beyan etmemesi durumunda kripto paranın haczinin söz konusu olabilmesi oldukça güçtür. Zira borçlunun bu beyanda bulunması dışında soğuk cüzdanındaki kripto paranın varlığının bilinebilmesi mümkün değildir. Buna karşın takip borçlusunu soğuk cüzdanda bulunan parasını beyan etmişse haczin gerçekleşebilmesi için icra müdürünün takibe konu kılınan kripto para üzerinde hakimiyetinin sağlanması gerekmektedir. Bu kapsamda, ilgili cüzdanın fiziken icra müdürlüğüne verilmesi alacaklının alacağına kavuşmasını sağlamayacaktır. Ancak bu soğuk cüzdan içerisinde yer alan kripto paralar üzerinde işlem yapabilmeyi sağlayacak özel anahtarın da icra müdürlüğüne teslim edilmesi gerekecektir. Diğer bir seçenek ise, daha önce belirtildiği üzere icra müdürlüklerine kripto para cüzdanları tahsis edilmesi halinde, borçlunun soğuk cüzdanında bulunan kripto paraları icra müdürlüğüne ait cüzdana transfer etmesi ile haciz işlemlerinin tamamlanabilmesidir. Böylece icra müdürü kripto paraya erişebilecektir. İcra müdürü, kripto paranın para olarak kabul edilmesi halinde TL'ye çevirerek; eşya, emtia ya da menkul kıymet olarak kabul edilmesi halinde ise aynen alacaklıya teslim ederek haciz işlemini tamamlanmış olacaktır.

Diğer bir ihtimal ise kripto paranın taşınır eşya olarak nitelendirilmesi halinde, borcun konusu kripto para dışında bir borç ise borçluya ait kripto paralar diğer taşınır

eşyalara uygulanan haciz işleminde olduğu gibi satılarak TL karşılığı alacaklıya teslim edilmelidir. Bu noktada iki seçenek karşımıza çıkmaktadır. Kripto paraların ya taşınır eşyalara özgü İİK m.112-119 arasında düzenlenen usule uygun olarak satışı yapılacak ya da kripto paralara özgü bir düzenleme yapılacaktır.²⁵⁴

Soğuk cüzdanda bulunan kripto paranın haczinin daha uygulanabilir olması için borçluya gönderilen ödeme/icra emrinde mal beyanında bulunurken soğuk cüzdanda bulunan kripto paranın yanlış veya hiç bildirilmemesi halinde disiplin hapsi gibi bir yaptırım uygulanabilir. Bu tür bir yaptırım ile kişilerin yalan ya da eksik beyanda bulunması ihtimali azaltılabilecektir. Ayrıca takip alacaklısına da borçlunun soğuk cüzdanda bulunan kripto parasını beyan etmediği hallerde icra mahkemesinde açacağı dava ile borçlunun soğuk cüzdanda kripto parasının varlığını ispatlaması halinde, borçlunun disiplin hapsi ve tazminata çarptırılması hususları da düzenleme altına alınabilir. Soğuk cüzdanda yer alan kripto paraların tespitinin çok zor olması nedeniyle, bu tür tedbirler ve yaptırımlar getirilerek, soğuk cüzdanda bulunan kripto paranın haczi de büyük oranda işlerlik kazanmış olacaktır.

4.2.5. Hacedilen Kripto Paraların Paraya Çevrilmesi

4.2.5.1. Genel Olarak Paraya Çevirme

Genel haciz yoluyla takibin aşamalarında, hacizden sonra satış ve paranın ödenmesi aşamaları gelmektedir. Dolayısıyla hacedilen malvarlığı para değil ise öncelikle paraya çevrilmesi gerekecektir. İlamsız icra yolunda, geçerli olan ilke alacaklının para ile tatmin edilmesidir. Hacedilen malların alacaklıya ödeme yerine geçecek şekilde devredilmesi yoluyla alacaklının tatmin edilmesi ise mümkün değildir.²⁵⁵ Elbette bu ilke icra daireleri vasıtasıyla alacaklının alacağına kavuşması durumunda geçerlidir. Taraflar kendi aralarında bir anlaşma yaparak, alacağa karşılık borçlunun elinde bulunan bir malın alacaklıya teslimini kararlaştırabileceklerdir.

Hacedilen malların paraya çevrilmesi bir satış talebi ile başlamaktadır. Satış talebini alacaklı ya da borçlu yapabilmektedir. Kural olarak alacaklı ya da borçlu

²⁵⁴ **infra** 118.

²⁵⁵ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz A TALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.208; Murat ATALI, İbrahimERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.281; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINARAYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s.319.

tarafından satış talebi olmaksızın satış yapılamaz.²⁵⁶ Bu kuralın istisnası İİK m. 113/II'de düzenlenmiştir. Buna göre icra müdürü, kıymeti süratle düşen ya da muhafazası masraflı olan malların satılmasına re'sen karar verebilmektedir.

Paraya çevirme işlemlerinin başlayabilmesi için satış talebinin süresi içerisinde yapılması gerekmektedir. Nitekim, bu süre haczin kesinleştiği tarihten itibaren taşınır mallar için altı ay, taşınmaz mallar için ise bir yıldır. İİK m.110/I gereğince süresi içerisinde satış talebinde bulunulmaması durumunda, hacizli mallar üzerindeki haciz düşecektir. İlgili mallar üzerinde haczin düşmesi, borçlunun tekrar bu mallar üzerinde tasarruf yetkilerine sahip olması anlamına gelir. İİK'da satış aşaması da haciz aşaması gibi, taşınırlar, taşınmazlar, alacaklar ve diğer haklar olmak üzere ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.²⁵⁷

İİK m.112-119 arasında düzenlenen taşınır malların paraya çevrilmesi, kural olarak açık artırma yoluyla yapılırken, pazarlık usulü ile yapılması da mümkündür. Alacakların paraya çevrilmesi ise İİK m.120'de düzenlenmiştir. Buna göre, borçlunun alacakları iki şekilde paraya çevrilebilmektedir. Bunlar; ödeme yerine geçmek üzere alacakların devri ve tahsil için alacakların devridir. Ödeme yerine geçmek üzere devirde, takip alacaklısının alacağı devir ile sona ererken, tahsil için devirde takip alacaklısının alacağı devir ile sona ermez, anca devralınan alacağın tahsil edilmesi ile sona ermektedir.²⁵⁸ Bunlar dışında İİK m.121'de ise "*paraya çevirmenin diğer tarzı*" kenar başlığı ile, intifa hakkı, taksim edilmemiş miras payı, elbirliği mülkiyet bulunan mal payı gibi şeylerin satışı düzenlenmiştir. Madde metninde "gibi" kelimesi kullanarak kanun koyucu burada sayma yolu ile tüketmeyi tercih etmemiştir. Dolayısıyla; bu madde düzenlemesine göre taşınır, alacak ve taşınmaz dışındaki hakların satışı bu maddeye göre yapılabilecektir.

İİK m.121'e göre paraya çevirme işlemi için, icra müdürü satışın nasıl yapılacağını icra mahkemesinden sormakta ve icra mahkemesi ise ilgilileri davet ederek, gelenleri dinledikten sonra, bahse konu hakların açık artırma, bir memur

²⁵⁶ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.208; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.282; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s.320.

²⁵⁷ Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.285-288.

²⁵⁸ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN ve Muhammet ÖZEKES 2021, age, s.227; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN 2020, age, s.310-311; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI 2021, age, s.329-330.

görevlendirerek satışı bu memura devretme ya da gerekli gördüğü başka bir tedbiri alma kararlarından birisini vermektedir.

4.2.5.2. Kripto Paraların Paraya Çevrilmesi

Para alacağı söz konusu olduğunda, kripto paraların para olarak nitelendirilmesi halinde paraya çevrilmesi gibi bir ihtiyaç kalmayacaktır. Ancak para dışındaki hukuki nitelendirmelerin yapılması durumunda, kripto paraların paraya çevrilerek, alacak miktarı paranın takip alacaklısına teslimi gerekecektir. Kripto paraların haczi konusunda, taşınır malların haczi ve borçlunun üçüncü kişilerde bulunan mal ve alacaklarının haczi usullerinin uygulanabileceği değerlendirilmiştir.²⁵⁹ Buna paralel olarak, haczedilen kripto paraların paraya çevrilmesi (para dışında bir hukuki nitelendirme yapılması nedeniyle) durumunda da İİK m. 112-119 arasında düzenlenen taşınır malların paraya çevrilmesi ile İİK m.121’de düzenlenen paraya çevirmenin diğer tarzı usullerine göre yapılabileceği kanaatindeyiz.

Kripto paraların para dışında eşya, emtia ya da menkul kıymet olarak nitelendirilmesi halinde taşınır eşyalara özgü haciz ve paraya çevirme usulleri uygulanmalıdır. Nitekim niteliği her ne olursa olsun kripto paraların taşınmaz eşya statüsünde olmadığı aşikardır. Bu durumda; kripto paraların İİK m. 112-119 arasında düzenlenen usule uygun olarak açık artırma ya da pazarlık usulüyle satışı söz konusu olacaktır. ABD, Fransa gibi ülkelerde de yasa dışı işlemlerden elde edilen ve devletin el koyduğu kripto paraların açık artırma ile satılması usulü sıklıkla yapılmaktadır.²⁶⁰ İkinci seçenek ise, kripto paralara özgü bir düzenleme yapılarak, borçludan alınarak icra dairesine ait cüzdanlara aktarılan kripto paraların, borsalardaki anlık kur üzerinden satışının yapılarak TL’ye çevrilmesidir. Bu durumda, açık artırma usulüne göre çok daha hızlı sonuç alınarak, alacaklının tatmin edilmesi sağlanabilecektir. Hatta bu iki seçeneğin de mümkün olması halinde alacaklıya seçimlik haklar olarak sunulmasının da faydalı olacağını belirtmek mümkündür.

²⁵⁹ *supra* 100.

²⁶⁰ UZMANCOIN (2021), “ABD Açık Artırmayla Bitcoin, Litecoin ve Bitcoin Cash Satacak”, <https://uzmancoin.com/abd-kripto-para-acik-artirmalarina-litecoini-de-ekledi/>, ET. 10.02.2022; EURONEWS (2021), “Korsanların Çaldığı 611 Bitcoin Açık Artırma ile Satıldı”, <https://tr.euronews.com/2021/03/19/bitcoin-fransa-da-ilk-defa-ac-k-art-rma-ile-sat-sa-c-kar-lacak>, ET. 10.02.2022.

Bir diğer seçenekte ise, borunun soğuk cüzdanında bulunan kripto parasını kendisinin TL'ye çevirerek icra müdürlüğine ait hesap numarasına göndermesi suretiyle de işlemler tamamlanabilir. Bu noktada, borunun soğuk cüzdanında bulunan kripto parasını TL'ye çevirip ilgili parayı da icra müdürünün hesabına göndermesi için icra müdürü borçluya kısa bir süre (örneğin 3 gün gibi) tanyabilir.

Haczedilen kripto paranın, İİK m. 121 kapsamında taşınır, alacak ve taşınmaz dışında kalan haklara ilişkin usul ile paraya çevrilmesi durumunda ise, icra müdürü haczedilen kripto paranın nasıl paraya çevrileceği hususunu icra mahkemesinden soracaktır. İcra mahkemesi açık artırma ile satış, görevlendirilen bir memur aracılığı ile satış ya da başkaca bir tedbir alınmasına karar verebilecektir. Açık artırma yoluyla satışa karar verilmesi halinde taşınır mallara ilişkin satış usulü ile benzer şekilde kripto paraların paraya çevrilmesi mümkün olacaktır. İcra mahkemelerinin belirlenen bir memura satışı bırakması halinde, memur ilgili kripto paranın TL karşılığı için Türkiye merkezli borsalardaki anlık kur bilgilerinden faydalanarak, en yüksek TL karşılığı veren borsada kripto paraları TL'ye evirebilecektir. Bu tür bir uygulamada kripto paraların TL'ye çevrilmesi süreci çok hızlı olacak ve alacaklının tatmini de çok hızlı bir şekilde sağlanacaktır. Diğer taraftan; kendilerine verilen yetki kapsamında icra mahkemeleri, kripto paraların paraya çevrilmesi hususunda özel usuller de belirleyebileceklerdir. İcra mahkemelerinin haczedilen kripto paraların bulunduğu yere göre yöntemler belirlemesi mümkündür. Nitekim, haczedilen kripto paralar, icra dairelerine ait kripto para cüzdanları sağlanabilirse bu cüzdanlarda, ilgili kripto para borsasında ya da borçluya ait bir soğuk cüzdanda da olabilecektir. Örneğin, kripto para borsalarında bulunan ve İİK m.89'da düzenlenen usule göre haczedilen kripto paralar için icra mahkemesi ilgili borsa tarafında kripto paraların TL'ye çevrilerek ilgili icra dairesine ait TL hesabına yatırılmasına karar verebilecektir. İcra dairesine ait cüzdanda bulunan ya da borçluya ait soğuk cüzdanda bulunan kripto paralar için ise Türkiye merkezli kripto para borsalarında TL'ye çevrilmesi kararını verebilecektir.

4.2.6. Örnek Olay

Ülkemizde 2021 yılında kripto paraların haczi ile ilgili bir ilk yaşanmıştır. Borunun bir kripto para borsasında bulunan kripto paralarına bir icra dairesi tarafından haciz işlemi uygulanmış ve bu da basında ve sosyal medyada yer almıştır.

Çalışma kapsamında incelenen kripto paraların haczine örnek olması açısından bu olay incelenmiştir. Ancak öncelikle belirtmek gerekir ki mahkemelerin kararları, emsal niteliğinde olmayıp sadece ilgili uyuşmazlığın taraflarını bağlamaktadır. Türkiye’de henüz bu hususta oluşmuş içtihatların da bulunmadığını belirtmek gerekir. Dolayısıyla bahse konu olay sadece örnek olması açısından incelenmiştir. Bundan sonra benzer bir uyuşmazlıkta başka bir icra dairesi ya da mahkemenin de farklı bir karar verme ihtimali bulunmaktadır.²⁶¹

Olayda bir alacaklı 42.000 TL tutarındaki asıl borç miktarına karşılık, masraflar ve diğer giderler ile birlikte 60.000 TL alacağı için İstanbul 14. İcra Müdürlüğüne başvurarak takip talebinde bulunmuştur. Takip talebinin kesinleşmesinin ardından alacaklı, borçlunun Türkiye merkezli bir kripto para borsasında bulunan kripto paralarının haczedilmesini talep etmiştir. Yapılan talep üzerine icra dairesi kripto para borsasında bulunan kripto paralar için 5 Mart 2021 tarihinde haciz işlemi uygulamıştır. Haciz işlemi üzerine ilgili kripto para borsası borçlunun borsa nezdindeki sıcak cüzdanda bulunan kripto paralarına bloke koymuştur.²⁶² Basma yansıyan olayla ilgili olarak, icra dairesinin borçlunun üçüncü kişideki mal ve alacaklarının haczine ilişkin İİK m.89’u uyguladığı anlaşılmaktadır.

İlgili kripto para borsası, icra dairesi tarafından gönderilen ihbarnamenin kendisine ulaşması üzerine borçlunun hesabının kapatıldığını (bloke konulduğunu) borçluya şu mesaj ile bildirmiştir:

*“Değerli kullanıcımız, hesabınız İstanbul 14. İcra Dairesinden gelen ihbarnameye istinaden 08/04/2021 tarihinde kapatılmıştır. İstanbul İcra Dairesi ile görüşerek icrayı kaldırmanız gerekmektedir. Hesabınızın kullanıma yeniden açılabilmesi için tarafımıza mahkemeden resmi bir yazı iletmeniz gerekmektedir. Bu bilgi gelmeden hesap kullanıma açılmaz. Mahkemeden icranın kaldırıldığına dair bir yazı iletmeniz halinde hesabınız kullanıma tekrardan açılacaktır.”*²⁶³

²⁶¹ Gökhan TÜRKMEN ve Ekrem Can NARİN (2022), “Kripto Para Haczi ve Satışı”, https://www.mondaq.com/turkey/fin-tech/1199712/kripto-para-haczi-ve-sat305351305#_ftn31, ET. 12.06.2022.

²⁶² Anadolu Ajansı (2021), “Borçlunun Kripto Parası Haciz İşlemi İçin Menkul Kıymet Olarak Sayıldı”, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/borcunun-kripto-parasi-haciz-islemi-icin-menkul-kiymet-olarak-sayildi/2214609>, ET. 15.05.2022.

²⁶³ Adem DEMİR (2021), “Kripto Paraya Haciz Konulduğunu Duyuran Avukat Tevfik Kerem Bilen Anlattı”, <https://www.indyturk.com/node/344361/haber/kripto-paraya-haciz-konuldu%C4%9Funu-duyuran-avukat-tevfik-kerem-bilen-anlatt%C4%B1-bu>, ET. 12.06.2022.

Böylece borçlu kripto para borsasındaki kripto paraları ile işlem yapamaz hale gelmiştir. Borçlu vekili yapılan işlemin hukuksuz olduğu iddiası ile İstanbul İcra Mahkemesine şikayette bulunmuştur. Borçlu vekili başvurusunda şu ifadelere yer vermiştir:

“Türkiye'deki kripto para borsalarının SPK mevzuatına tâbi aracı kurum ya da BDDK mevzuatına tâbi banka veya finans kuruluşu olarak adlandırılmayacağı için mevzuat yokluğundan ihbarnamenin iptalinin gerektiği...”

İcra mahkemesi ise yapılan başvuruyu reddederek, kararında haciz işleminin doğru yapıldığını belirtmiştir. Mahkeme 19 Nisan 2021 tarihli kararında şu ifadelere yer vermiştir:

“Her ne kadar davacı, kripto paraların haczedilmeyeceğini iddia ederek şikayetçi olmuş ise de bu tür paraların da emtia ve menkul kıymetler kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, bir çeşit dijital döviz veya sanal para olarak kabul edildiği, dolayısıyla haczedilebileceği anlaşıldığından şikayetin reddine dair karar verilmiştir.”²⁶⁴

Her ne kadar mahkeme kararında kripto paralar için emtia, menkul kıymet, dijital döviz ve sanal para gibi farklı nitelendirmelere aynı anda yer vermiş olsa da, kripto paraların haczedilebilirliğini vurgulaması ve İİK m. 89'a göre yürütülen haciz usulünün uygun olduğunu belirtmesi açısından önem arz etmektedir.

Haciz işlemini müteakip alacaklının süresi içerisinde haczedilen malların satışını istemesinin ardından, borçlu taraf şikayet yoluna başvurmuştur. Borçlu vekili dilekçesinde, Merkez Bankası tarafından çıkarılan Yönetmeliğe de atıfta bulunarak kripto paraların hukuki niteliğinin henüz belli olmadığını bu nedenle satışının da mümkün olmayacağını, satışının yapılabileceğine kanaat getirilse bile bu kapsamda yapılacak yasal düzenlemeye kadar bekletilmesi gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme bu talebi de reddetmiş ve bir mal veya hakkın ekonomik bir değere sahip olması halinde haczedilebileceğini bu nedenle kripto paraların da haczinin mümkün olduğunu ifade etmiştir.²⁶⁵

İncelenen örnek olay, kripto paraların hukuki niteliği her ne olursa olsun ekonomik bir değeri olması nedeniyle haczedilebilir olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir. Benzer uyuşmazlıkların önümüzdeki dönemde artacağı aşikar

²⁶⁴ Gökhan TÜRKMEN ve Ekrem Can NARİN 2022, agm.

²⁶⁵ agm.

olduğundan, bu alandaki yasal düzenlemelerin hızlandırılarak, kripto paraların takibe ve hacze konu olması halinde ortaya çıkan hukuki ve teknik belirsizliklerin giderilmesi önem arz etmektedir. Borçlunun Türkiye merkezli kripto para borsalarında bulunan kripto paralarına İİK m.89 kapsamında borçlunun üçüncü kişideki mal ve alacaklarının haczine ilişkin usulün uygulanmasının doğru olduğu değerlendirilmektedir. Bunun yanında merkezi yurtdışında bulunan borsalarda, merkeziyetsiz borsalarda ve soğuk cüzdanlarda bulunan kripto paralar için ise bu usulün uygulanması pek mümkün görünmemektedir. Türkiye merkezli kripto para borsalar dışında başka cüzdanlarda bulunan kripto paraların haczinin de, bazı düzenlemeler yapılarak belirli oranda mümkün hale getirilebileceği değerlendirilmektedir.²⁶⁶

²⁶⁶ Bu kapsamda yapılan öneriler için bkz: **supra** 111-115.

BÖLÜM V

HUKUK UYGULAYICILARI ARASINDA KRİPTO PARALARIN İCRA HUKUKU AÇISINDAN BİLİNİRLİĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

5.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE MODELİ

Bu çalışma, kripto paraların icra hukuku kapsamında takibe ve hacze konu olması halinde, sürece dahil olabilecek hukuk uygulayıcıları arasında kripto paraların ve bunların icra hukukundaki uygulamalarının bilinirliğinin irdelenmesi amacını taşımaktadır. Kripto paralar konusundaki bilinirlik seviyesi ile kripto paralara ilişkin icra hukuku uygulamaları alanında katılımcıların bilgi ve tecrübelerinin varlığı irdelenmektedir.

5.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırma, Türkiye’de her geçen gün kullanımını artan kripto paraların hukuk uygulayıcıları arasında bilinirliğinin ortaya konulması açısından önemlidir. Kripto paraların merkeziyetsiz olması, hızlı ve ucuz para transferi sağlaması, güvenlik ve gizliliği sağlaması gibi avantajlarının yanında yıllar içerisinde ciddi oranlarda artış yapması nedeniyle yatırım amacıyla kullanımını da oldukça artırmıştır. Bu kapsamda; her geçen gün kullanımını artan kripto paraların hukukun birçok alanında yansımaları olduğu ve zaman içerisinde daha da fazla olacağı değerlendirilmektedir. Hukuk uygulayıcıları arasında bu alandaki bilgi, düşünce ve tecrübenin belirlenmesi önemlidir.

5.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırmada, akademisyenler, avukatlar, hakim ve savcılar, hukuk fakültesi öğrencileri, icra müdürü ve memurları ile stajyer avukatlar ana kütle olarak seçilmiş bulunmaktadır. Anket araştırmasına toplam 426 kişi katılmıştır.

5.4. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ VE ARAÇLARI

Araştırma içerisinde veri toplama aracı olarak Ek-1’de sunulan anket çalışması uygulanmıştır. Anket çalışması iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise, kripto paraların bilinirliği ile kripto paraların icra hukuku alanındaki uygulamaları hakkında sorular yer almaktadır. Anket araştırması çevrimiçi olarak yapılmıştır. Katılımcılar kendilerine gönderilen bağlantı adresi üzerinden eriştikleri anketi doldürmüşlardır. Anket araştırmasının hiçbir aşamasında katılımcıların ad, soyadı, kimlik numarası, e-posta adresi gibi kişisel verileri alınmamış ve işlenmemiştir.

Katılımcıların kripto paralarla ilgili görüşleri ile kişisel özellikleri arasında ilişki olup olmadığını araştırmak için değişkenlerin tümü nitel olduğundan Ki-kare Bağımsızlık Testi kullanılmıştır. Ki-kare testi, niteliksel (kesikli-kategorik) olarak tanımlanan değişkenlerde kullanılmaktadır.²⁶⁷ Genellikle birbirinden bağımsız iki niteliksel kriter arasında ilişkinin varlığı Ki-kare testi ile belirlenmektedir.

Ki-kare Bağımsızlık Testi değişkenlerin nitel olduğu durumlarda aralarındaki ilişkinin test edilmesi için kullanılmaktadır. Testler %5 anlamlılık, %95 güven düzeyinde yapılmıştır. Bu kapsamda; Ki-kare testi sonucunda hesaplanan P değeri %5’ten küçük ise ilgili değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı olmaktadır. Anket sonuçlarına göre elde edilen verinin analiz edilerek, Ki-kare Bağımsızlık Testi uygulanmasında SPSS v.26²⁶⁸ programı kullanılmıştır.²⁶⁹

5.5. BULGULAR

Katılımcıların kripto paralarla ilgili görüşleri ile kişisel özellikleri arasında ilişki olup olmadığını araştırmak için değişkenlerin tümü nitel olduğundan Ki-kare Bağımsızlık Testi kullanılmıştır. Testler %5 anlamlılık, %95 güven düzeyinde yapılmıştır.

Katılımcıların kişisel özelliklerinden bağımsız olarak kripto paralara ilişkin sorulara verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 2-12’de sunulmuştur.

²⁶⁷ John M. LAST (2001), *Dictionary of Epidemiology*, 4. Baskı, Oxford University Press, New York, s.29; Mehmet GÜNGÖR ve Yunus BULUT (2008), “Ki-kare Testi Üzerine”, *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, s. 84.

²⁶⁸ IBM, “SPSS Statistics”, <https://www.ibm.com/tr-tr/products/spss-statistics>, ET. 30.06.2022.

²⁶⁹ Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi (Statistical Package for the Social Sciences – SPSS) özellikle sosyal bilimler alanında çok yaygın olarak kullanılan bir paket programdır.

Tablo 2: Kripto Paraları Daha Önce Duyma Durumuna Göre Dağılım

	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Evet	422	99,1
Hayır	4	,9
Toplam	426	100,0

Araştırmaya katılanlardan %99,1'i kripto paraları daha önce duyduğunu belirtirken, Katılımcılardan %0,9'una denk gelen sadece 4'ü daha önce kripto paraları duymadığını belirtmiştir. Kripto paraları daha önce duymadığını belirten kişiler için anket bu sorudan itibaren sonlandırılmış ve diğer sorulara yanıt vermesi istenmemiştir. Anket araştırması hukuk uygulayıcıları özelinde yapıldığı için istisna denilebilecek kadar az bir kesimin kripto paraları duymadığını belirtmesi, kripto paraların hemen tüm hukukçular tarafından en azından duyulduğunu göstermektedir.

Tablo 3: Kripto Paralar ile İşlem Yapma Durumuna Göre Dağılım

	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Evet	205	48,6
Hayır	217	51,4
Toplam	422	100,0

Kripto paraları daha önce duyduğunu belirten katılımcıların yaklaşık yarısı daha önce kripto paralar ile alım, satım, transfer, alışveriş gibi herhangi bir işlem yaptığını belirtmiştir. Anket araştırmasının yapıldığı kitle belirli bir eğitim seviyesinin üzerinde, işleri ya da eğitimleri gereği büyük oranda bilgisayar ve internet kullanan kişilerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, bu eğitim seviyesinde ve bilgisayar veya internet kullanan kişiler olmasına rağmen kripto paralar ile işlem yapma oranının düşük olduğunu belirtmek mümkündür. Katılımcıların kripto para ile işlem yapmamayı tercih etme sebepleri müteakip sorularda daha açıklık kazanacaktır.

Tablo 4: Kripto Paraları Kullanım Amaçlarına Göre Dağılım

	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Ticaret	63	30,9
Yatırım	61	29,9
Yatırım, Ticaret	31	15,2
Yatırım, Ticaret, Para transferi	26	12,7
Yatırım, Ticaret, Para transferi, Alışveriş	7	3,4
Ticaret, Para transferi	5	2,5
Para transferi	4	2,0
Yatırım, Para transferi	2	1,0
Yatırım, Ticaret, Alışveriş	2	1,0
Ticaret, Para transferi, Alışveriş	1	,5
Diğer	2	1
Toplam	204	100,0

Katılımcılardan bu soruya yanıt verenlerin büyük çoğunluğu kripto paraları yatırım ve/veya ticaret amacıyla kullandığını belirtmiştir. Bunun yanında, kripto paraları para transferi ve alışveriş amacıyla kullanan katılımcılar da mevcuttur. Kripto paraların temelinde yer alan blok zinciri teknolojisinin birçok uygulama alanı mevcut olsa da, halen günümüzde kripto paraların kullanım amaçlarının başında kısa vadede ya da uzun vadede kar elde etmek gelmektedir. Bunun yanında katılımcıların yaklaşık %5'i kripto paralar ile alışveriş yaptığını belirtirken, %22'si kripto paraları para transferi amacıyla kullandığını belirtmiştir.

Tablo 5: Kripto Paraların Saklandığı Cüzdan Türüne Göre Dağılım

	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Yurtiçindeki borsalarda	69	33,7
Yurtdışındaki borsalarda	62	30,2
Yurtiçindeki borsalarda, Yurtdışındaki borsalarda	31	15,1
Yurtiçindeki borsalarda, Yurtdışındaki borsalarda, Online cüzdanlarda	14	6,8
Yurtdışındaki borsalarda, Online cüzdanlarda	12	5,9
Online cüzdanlarda	9	4,4
Yurtiçindeki borsalarda, Yurtdışındaki borsalarda, Online cüzdanlarda, Donanımsal cüzdanlarda	4	2,0
Kağıt cüzdanlarda	1	,5
Yurtdışındaki borsalarda, Donanımsal cüzdanlarda	1	,5
Yurtiçindeki borsalarda, Kağıt cüzdanlarda	1	,5
Yurtiçindeki borsalarda, Online cüzdanlarda	1	,5
Toplam	205	100,0

Her ne kadar kripto paraların hukuki niteliği konusunda ülkemizde ve dünya genelinde bir belirlilik bulunmasa da, alışveriş, para transferi gibi kullanım amaçlarının varlığı, kripto paraların paranın fonksiyonlarını yerine getirdiğini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Kripto paralar ile daha önce işlem yaptığını belirten katılımcılara, kripto paralarını hangi tür cüzdanlarda sakladıklarına ilişkin soru yöneltilmiştir. Kullanıcılar bu soruda birden fazla cüzdan türünü seçebilmişlerdir. Genel olarak katılımcıların az sayıda da olsa tüm cüzdan türlerini kullandıkları görülmektedir. Ancak sıcak cüzdanların (yurtiçindeki borsalar, yurtdışındaki borsalar ve online cüzdanlar) çok daha fazla kullanıldığı da anlaşılmıştır. Nitekim daha önce kripto paralar ile işlem yaptığını belirterek bu soruya cevap veren katılımcılardan sıcak cüzdan hiç kullanmayarak sadece soğuk cüzdan kullandığını belirtenlerin sayısı sadece birdir. Bununla birlikte katılımcıların tamamına yakını sıcak cüzdanları kullandığını belirtmiştir. Sıcak cüzdanlar internete bağlı olarak kullanılabilen cüzdanlardır. Bu kapsamda soğuk cüzdanların daha güvenli olduğunu belirtmek mümkündür. Soğuk cüzdanların riski ise cüzdanın fiziksel olarak saklanması gerekliliğidir. Soğuk cüzdanında kripto para saklayan kişi bu cüzdanını fiziksel olarak koruyabildiği sürece kripto paraları güvendedir. Soğuk cüzdanlarda saklanan kripto paraların tespit edilmesi ve dolayısıyla haczedilmesi de oldukça zordur. Kripto paralar ile işlem yapan kişilerin daha çok sıcak cüzdanları tercih etme sebeplerinin, kullanımının daha kolay olması, genellikle bu cüzdanları kullanmanın bir maliyetinin bulunmaması ve anlık olarak işlem yapabilmek imkânı sunması olarak değerlendirilmektedir.

Burada önemli bir husus da sıcak cüzdan tercih eden katılımcıların ne kadarının yurtiçi borsaları tercih ettiğidir. Çünkü yurtiçi borsalar nezdinde saklanan kripto paraların haczi İİK m.89 kapsamında yapılabilecektir. Ancak yurtdışındaki borsalarda ya da merkeziyetsiz çevrimiçi cüzdanlarda saklanan kripto paraların haczi daha zor hatta çoğunlukla imkansız olacaktır. Kripto paralar ile işlem yapan 205 katılımcıdan 120'si yurtiçi kripto para borsalarını kullandığını belirtmiştir. Dolayısıyla katılımcıların büyük çoğunluğunun yurtiçi borsaları kullandığı görülmüştür.

Tablo 6: Kripto Paralar ile Alışveriş Yapılmasının Mümkün Olup Olmadığına İlişkin Görüş Dağılımı

	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Evet	281	66,9
Fikrim yok	100	23,8
Hayır	39	9,3
Toplam	420	100,0

Katılımcıların yaklaşık %67'si kripto paralar ile alışveriş yapabildiğini düşünmektedir. Bunun yanında yaklaşık %24'ü bu konuda fikrinin olmadığını belirtirken, yalnızca %9,3'ü kripto paralar ile alışveriş yapılamayacağını belirtmiştir. Kripto paralar ile alışveriş yapılabilmesi, kripto paraların paranın değişim aracı olma fonksiyonunu yerine getirdiğini göstermesi açısından önemlidir. Bu kapsamda; katılımcıların büyük çoğunluğu kripto paralar ile alışveriş yapılmasının mümkün olduğunu belirterek aslında paranın fonksiyonlarından en az birinin kripto paralar tarafından karşılandığını da belirtmiş olmaktadır. Ayrıca her ne kadar ülkemizde kripto paraların doğrudan ya da dolaylı ödeme aracı olarak kullanılması Yönetmelik ile yasaklanmış olsa da halen birçok kişinin kripto paralar ile alışveriş yapabildiğini düşünmesi, bu teknolojinin ülke sınırlarında yapılan düzenlemeler ile ancak çok sınırlı olarak kısıtlanabileceğini ve dünya çapında internet var olduğu sürece insanlar tarafından kullanılmaya devam edeceğini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Tablo 7: Kripto Paraların Güvenli Olup Olmadığına İlişkin Görüş Dağılımı

	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Hayır	151	35,8
Evet	138	32,7
Emin değilim	133	31,5
Toplam	422	100,0

Katılımcıların yaklaşık %33'ü kripto paraların güvenli olduğunu düşünmektedir. Bununla birlikte yaklaşık %36'sı güvenli olmadığını, %31,5'i ise bu hususta emin olmadığını belirtmiştir. Buradan şu sonuç çıkmaktadır: katılımcılardan bir kısmı güvenli olduğunu düşünmediği halde kripto paralar ile işlem yapmaktadır.

Katılımcıların yaklaşık yarısı kripto paralar ile işlem yaptığını belirtmiş ancak kripto paraların güvenli olduğunu belirtenlerin oranı ise yaklaşık %33 olarak görülmüştür. Tabii ki burada güvenli olduğunu düşünen kesimin tamamının işlem yaptığını dair de bir kesinlik bulunmamaktadır. Sonuç olarak; katılımcıların bir kısmı kripto paraların güvenli olmadığını ya da bu konuda emin olmadığını belirtse de kripto paralar ile işlem yapmıştır. Bunun ise; kripto paraların çoğunlukla yatırım ya da ticaret amaçlı olarak kullanılması ve insanların kriptodan kazanç elde edebileceğine dair düşüncelerinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Ayrıca kripto paraların güvenliğine olan inancın artması ile işlem yapan insanların ve dolayısıyla kripto para işlem hacminin de artacağı değerlendirilmektedir. Sonuç olarak; insanların güvenlik ile ilgili kaygılarının azalması halinde kripto para kullanımının daha çok artacağı ve daha çok hukuki uyumsuzluğa konu olacağı da belirtilebilir.

Tablo 8: Kripto Paraların Hukuki Niteliğine İlişkin Görüş Dağılımı

Hukukî Nitelemeler	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Menkul kıymet	142	35,4
Para	132	32,9
Fikrim yok	58	14,5
Emtia	52	13,0
Eşya	17	4,2
Toplam	401	100,0

Kripto paraların hukuki niteliğine ilişkin olarak katılımcıların yaklaşık %35,5'i menkul kıymet, %33'ü ise para olarak görüş belirtmişlerdir. Daha az sayıda katılımcı emtia ve eşya olarak görüş bildirirken %14,5'i ise fikrinin olmadığını belirtmiştir. Bu sonuçlar, kripto paraların hukuki niteliği konusunda hukukçu kişiler arasında dahi bir görüş birliği olmadığını göstermektedir. Halihazırda hukuki uyumsuzluklara konu olmaya başlayan kripto paraların hukuki niteliğinin belirlenmesi, bu kapsamda gerekli yasal düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir. Nitekim bu araştırma sonucu da göstermiştir ki, bu tarz bir uyumsuzlukta yargı sistemin paydaşları arasında en temel konu olan hukuki nitelendirme kapsamında uyumsuzluklar ortaya çıkacaktır.

Tablo 9: Ülkemizde Kripto Paralara İlişkin Hukuki Düzenlemenin Varlığı Hakkındaki Görüş Dağılımı

	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Devam eden çalışmalar var	255	60,4
Hayır	72	17,1
Fikrim yok	54	12,8
Evet	41	9,7
Toplam	422	100,0

Ülkemizde kripto paralar hakkında yasal düzenlemenin bulunup bulunmadığı hususunda katılımcıların yaklaşık %60,5'i devam eden çalışmalar olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların yaklaşık %10'u düzenleme olduğunu, yaklaşık %13'ü ise herhangi bir düzenleme olmadığını belirtmiştir. Kripto paralara ilişkin bir yasal düzenleme çalışmasının olduğu zaman zaman yetkililer tarafından dile getirilmiş, bu hususta çalışma grupları oluşturulduğu basına yansımıştır. Katılımcıların yaklaşık %40'ının devam eden çalışmalar hakkında bilgisi olmadığı görülmüştür. Hukuk dünyası için oldukça yeni bir alan olan kripto paralara ilişkin yapılan çalışmalar hakkında hukukçuların yalnızca bilgi sahibi olması değil aynı zamanda bu çalışmalara katkı sağlamasının gerekli olduğu değerlendirilmektedir. Tüm paydaşların görüşleri alınarak ve katkı yapmaları sağlanarak yapılacak çalışmalar daha verimli olacaktır. Bu kapsamda; Adalet Bakanlığı, barolar, hukuk fakülteleri ve diğer hukuk alanındaki paydaşların bu çalışmalara dahil edilmesi ve görüşlerinin/katkılarının alınması önem arz etmektedir.

Tablo 10: Daha Önce Kripto Paralar ile İlgili Bir Hukuki Uyuşmazlıkta Görev/Yer Alma Durumuna Göre Dağılım

	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Hayır	403	96,0
Evet	17	4,0
Toplam	420	100,0

Katılımcıların %4'ü daha önce kripto paralar ile ilgili bir hukuki uyuşmazlıkta yer aldığını belirtmiştir. Ülkemizde kripto paraların haczine ilişkin basına da yansıyan

bir ilk uygulamanın olduğu bilinmektedir.²⁷⁰ Bunun yanında, katılımcıların bir kısmının daha önce kripto paralar ile ilgili bir uyuşmazlıkta görev/yer aldığını belirtmesi, kripto paralar ile ilgili ülkemizde başka uyuşmazlıkların da var olduğunu göstermektedir. Bu sonuç da kripto paralara ilişkin yapılan yasal çalışmaların hızlandırılmasının önemini bir kez daha göstermektedir. Henüz bu kapsamda bir düzenleme olmaması ve içtihatların da oluşmaması hukuki uyuşmazlıkların çözümünü zorlaştıracak ve kişilerin mağduriyetine neden olacaktır.

Tablo 11: Kripto Paraların Takibe Konu Yapılabilirliğine İlişkin Görüş Dağılımı

	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Evet	222	52,7
Fikrim yok	100	23,8
Hayır	99	23,5
Toplam	421	100,0

Kripto paraların takibe konu edilip edilemeyeceğine ilişkin soruya katılımcıların yaklaşık %53'ü evet yanıtı vermiştir. Buna karşılık katılımcıların %23,5'i kripto paraların takibe konu yapılamayacağını, yaklaşık %24'ü ise bu hususta fikrinin olmadığını belirtmiştir. Kullanımı gün geçtikçe artan kripto paraların, zamanla daha fazla hukuki uyuşmazlığa konu olması muhtemeldir. Bu kapsamda; özellikle avukatların, kripto para alacağı olan kişilerin başvurabileceği hukuki yollar anlamında yol gösterici olmaları, hakim, savcı ve icra memurlarının önlerine gelen uyuşmazlıkta doğru olan çözümü üretebilmeleri, akademisyenlerin de böyle güncel bir konuda daha fazla çalışma yaparak tüm ilgililer için kaynak sağlamaları önem arz etmektedir. Bu kapsamda kripto paraların takibe konu edilebileceğini düşünen hukukçu oranının düşük olduğunu söylemek mümkündür. Bu konudaki farkındalığın ve bilgi seviyesinin artırılmasında tüm paydaşlara düşen sorumluluklar bulunmaktadır.

²⁷⁰ supra 115.

Tablo 12: Kripto Paraların Haczedilebilirliğine İlişkin Görüş Dağılımı

	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Evet	237	56,2
Hayır	94	22,3
Fikrim yok	91	21,6
Toplam	422	100,0

Katılımcıların, kripto paraların haczedilebilirliğine ilişkin dağılımı Tablo-11'deki kripto paraların takibe konu edilebilirliğine ilişkin dağılıma benzemektedir. Katılımcıların tamamına yakınının kripto paraların takibe konu edilebilirliği ile hacze konu edilebilirliğine ilişkin görüşleri aynıdır. Bu kapsamda; günümüzde klasik hukuk alanları dışında yeni ortaya çıkan alanlarda hukukçuların yetiştirilmesi, bu konularda farkındalığın ve bilgi seviyesinin artırılması önem arz etmektedir.

Katılımcıların kişisel özellikleri ile kripto paralara ilişkin görüşleri arasındaki ilişkiler Tablo 13-19'da sunulmuştur. Yapılan anket çalışmasında tüm değişkenler nitel olduğundan aralarındaki ilişkinin varlığı Ki-kare testi ile belirlenmiştir. Ki-kare testi sonucunda hesaplanan P değerinin %5'ten küçük olması ilgili değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Tablo 13: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paraları Daha Önce Duyma Durumu Arasındaki İlişki

			Kripto paraları		Ki-kare	P
			Daha önce duyan	Daha önce duymayan		
Cinsiyet	Kadın	N	177	3	1,775	0,183
		%	98,3%	1,7%		
	Erkek	N	245	1		
		%	99,6%	0,4%		
Yaş	21-25	N	139	0	10,715	0,098
		%	100,0%	0,0%		
	26-30	N	64	0		
		%	100,0%	0,0%		
	31-35	N	68	1		
		%	98,6%	1,4%		
	36-40	N	74	0		
		%	100,0%	0,0%		
	41-45	N	53	2		
		%	96,4%	3,6%		

Tablo 14'ün devamı

	46-50	N	19	1		
		%	95,0%	5,0%		
	51 ve üzeri	N	5	0		
		%	100,0%	0,0%		
Eğitim (Son mezun olunan okul)	Doktora	N	8	1	45,519	0,000
		%	88,9%	11,1%		
	Yüksek lisans	N	65	0		
		%	100,0%	0,0%		
	Lisans	N	270	1		
		%	99,6%	0,4%		
	Önlisans	N	2	1		
		%	66,7%	33,3%		
Lise	N	77	1			
	%	98,7%	1,3%			
Mesleki tecrübe	21 yıl ve üzeri	N	30	2	12,841	0,025
		%	93,8%	6,3%		
	16-20 yıl	N	48	0		
		%	100,0%	0,0%		
	11-15 yıl	N	66	0		
		%	100,0%	0,0%		
	6-10 yıl	N	59	0		
		%	100,0%	0,0%		
5 yıl ve daha az	N	123	2			
	%	98,4%	1,6%			
Yok	N	96	0			
	%	100,0%	0,0%			
Unvan	Avukat	N	170	1	11,709	0,020
		%	99,4%	0,6%		
	Hakim/Savcı	N	32	0		
		%	100,0%	0,0%		
	Hukuk Fakültesi Öğrencisi	N	99	0		
		%	100,0%	0,0%		
	İcra Müdürü/Memuru	N	61	3		
		%	95,3%	4,7%		
Stajyer Avukat	N	60	0			
	%	100,0%	0,0%			

Katılımcıların kişisel özellikleri ile kripto paraları duyma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde, mezun olunan okul, mesleki tecrübe ve ünvan ile kripto paraları duyma durumu arasında anlamlı ilişki olduğu (P değerleri %5'ten küçük olduğundan) görülmüştür. Bunlar arasında unvan ile kripto paraları duyma durumundaki ilişki dikkat çekmektedir. Diğer meslek gruplarında kripto paraları daha önce duymayan

yokken (sadece avukat grubundan bir kişi duymadığını belirtmiştir), icra müdürü/memuru grubundan üç kişi (yaklaşık katılımcıların %5'i) kripto paraları daha önce hiç duymadığını belirtmiştir.

Tablo 15: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paralarla Daha Önce İşlem Yapma Durumu Arasındaki İlişki

			Kripto paralarla		Ki-kare	P
			Daha önce işlem yapan	Daha önce işlem yapmayan		
Cinsiyet	Kadın	N	50	129	53,041	0,000
		%	27,9%	72,1%		
	Erkek	N	155	88		
		%	63,8%	36,2%		
Yaş	21-25	N	56	83	14,529	0,024
		%	40,3%	59,7%		
	26-30	N	34	30		
		%	53,1%	46,9%		
	31-35	N	37	32		
		%	53,6%	46,4%		
	36-40	N	46	26		
		%	63,9%	36,1%		
	41-45	N	24	30		
		%	44,4%	55,6%		
	46-50	N	6	13		
		%	31,6%	68,4%		
51 ve üzeri	N	2	3			
	%	40,0%	60,0%			
Eğitim (Son mezun olunan okul)	Doktora	N	5	4	2,106	0,716
		%	55,6%	44,4%		
	Yüksek lisans	N	35	30		
		%	53,8%	46,2%		
	Lisans	N	130	139		
		%	48,3%	51,7%		
	Önlisans	N	2	1		
		%	66,7%	33,3%		
Lise	N	33	43			
	%	43,4%	56,6%			
Mesleki tecrübe	21 yıl ve üzeri	N	14	17	7,237	0,204
		%	45,2%	54,8%		
	16-20 yıl	N	23	23		
		%	50,0%	50,0%		
	11-15 yıl	N	40	26		
		%	60,6%	39,4%		
	6-10 yıl	N	30	29		
		%	50,8%	49,2%		
	5 yıl ve daha az	N	60	64		
		%	48,4%	51,6%		
	Yok	N	38	58		
		%	39,6%	60,4%		

Tablo 14'ün devamı

Unvan	Avukat	N	84	87	0,922	0,921
		%	49,1%	50,9%		
	Hakim/ Savcı	N	17	14		
		%	54,8%	45,2%		
	Hukuk Fakültesi Öğrencisi	N	45	53		
		%	45,9%	54,1%		
	İcra Müdürü/ Memuru	N	31	31		
		%	50,0%	50,0%		
	Stajyer Avukat	N	28	32		
		%	46,7%	53,3%		

Katılımcıların kişisel özellikleri ile kripto paralarla işlem yapma durumları arasındaki ilişki incelendiğinde, cinsiyet ve yaş ile kripto paralarla daha önce işlem yapma durumu arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Kadın katılımcıların çoğu daha önce işlem yapmamışken, erkek katılımcıların çoğunun daha önce işlem yaptığı görülmüştür. Diğer taraftan, genç katılımcıların çoğu daha önce kripto paralar ile işlem yapmışken, ileri yaş gruplarında işlem yapanların oranının nispeten daha düşük olduğu görülmüştür. Son mezun olunan okul, mesleki tecrübe ve unvan ile daha önce işlem yapma durumu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Tablo 16: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paraları Güvenli Bulma Durumu Arasındaki İlişki

			Kripto paraları güvenli bulma			Ki-kare	P
			Emin değilim	Evet	Hayır		
Cinsiyet	Kadın	N	74	30	74	36,407	0,000
		%	41,6%	16,9%	41,6%		
	Erkek	N	59	108	77		
		%	24,2%	44,3%	31,6%		
Yaş	21-25	N	52	41	46	29,155	0,004
		%	37,4%	29,5%	33,1%		
	26-30	N	30	17	17		
		%	46,9%	26,6%	26,6%		
	31-35	N	15	30	23		
		%	22,1%	44,1%	33,8%		
	36-40	N	23	26	24		
		%	31,5%	35,6%	32,9%		
	41-45	N	9	15	30		
		%	16,7%	27,8%	55,6%		

Tablo 15'in devamı

46-50	N	3	6	10			
	%	15,8%	31,6%	52,6%			
51 ve üzeri	N	1	3	1			
	%	20,0%	60,0%	20,0%			
Eğitim	Doktora	N	3	3	5,877	0,661	
		%	33,3%	33,3%			33,3%
	Yüksek lisans	N	22	27			16
		%	33,8%	41,5%			24,6%
	Lisans	N	81	82			106
		%	30,1%	30,5%			39,4%
	Önlisans	N	1	1			1
		%	33,3%	33,3%			33,3%
Lise	N	26	25	25			
	%	34,2%	32,9%	32,9%			
Mesleki Tecrübe	21 yıl ve üzeri	N	4	13	14,022	0,172	
		%	12,9%	41,9%			45,2%
	16-20 yıl	N	11	15			21
		%	23,4%	31,9%			44,7%
	11-15 yıl	N	15	23			27
		%	23,1%	35,4%			41,5%
	6-10 yıl	N	20	21			18
		%	33,9%	35,6%			30,5%
	5 yıl ve daha az	N	48	37			39
		%	38,7%	29,8%			31,5%
	Yok	N	35	29			32
		%	36,5%	30,2%			33,3%
Unvan	Avukat	N	49	56	11,349	0,183	
		%	28,7%	32,7%			38,6%
	Hakim/Savcı	N	13	11			8
		%	40,6%	34,4%			25,0%
	Hukuk Fakültesi Öğrencisi	N	32	32			34
		%	32,7%	32,7%			34,7%
	İcra Müdürü/Memuru	N	13	21			28
		%	21,0%	33,9%			45,2%
Stajyer Avukat	N	26	18	15			
	%	44,1%	30,5%	25,4%			

Katılımcıların kişisel özellikleri ile kripto paraları güvenli bulma durumları arasındaki ilişki incelendiğinde, cinsiyet ve yaş ile kripto paraları güvenli bulma durumu arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Kripto paraları güvenli bulan erkek katılımcı oranı kadınlara kıyasla daha yüksektir. Benzer şekilde, ileri yaş gruplarında bulunanlardan kripto paraların güvenli olduğundan şüphe edenlerin sayıca daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durum, cinsiyet ve yaş ile kripto paralarla daha önce işlem yapma durumu arasındaki ilişki ile benzerdir. Dolayısıyla, kripto paraların

güvenli olmadığını düşünen ya da bu hususta şüphesi bulunan gruplar kripto paralar ile işlem yapmaktan kaçınmaktadır.

Tablo 17: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paralarla Alışveriş Yapmanın Mümkün Olduğuna Dair Düşünce Arasındaki İlişki

			Kripto paralarla alışveriş yapmak mümkün mü?			Ki-kare	P
			Fikrim yok	Evet	Hayır		
Cinsiyet	Kadın	N	66	95	17	31,039	0,000
		%	37,1%	53,4%	9,6%		
	Erkek	N	34	185	22		
		%	14,1%	76,8%	9,1%		
Yaş	21-25	N	34	93	11	9,036	0,700
		%	24,6%	67,4%	8,0%		
	26-30	N	16	43	5		
		%	25,0%	67,2%	7,8%		
	31-35	N	17	47	4		
		%	25,0%	69,1%	5,9%		
	36-40	N	12	53	7		
		%	16,7%	73,6%	9,7%		
	41-45	N	14	32	8		
		%	25,9%	59,3%	14,8%		
	46-50	N	5	10	3		
		%	27,8%	55,6%	16,7%		
	51 ve üzeri	N	2	2	1		
		%	40,0%	40,0%	20,0%		
Eğitim	Doktora	N	4	4	1	12,388	0,135
		%	44,4%	44,4%	11,1%		
	Yüksek lisans	N	11	45	9		
		%	16,9%	69,2%	13,8%		
	Lisans	N	59	186	21		
		%	22,2%	69,9%	7,9%		
	Önlisans	N	2	1	0		
		%	66,7%	33,3%	0,0%		
	Lise	N	24	44	8		
		%	31,6%	57,9%	10,5%		
Mesleki Tecrübe	21 yıl ve üzeri	N	7	16	7	18,117	0,053
		%	23,3%	53,3%	23,3%		
	16-20 yıl	N	12	30	4		
		%	26,1%	65,2%	8,7%		
	11-15 yıl	N	12	50	3		
		%	18,5%	76,9%	4,6%		
	6-10 yıl	N	15	38	6		
		%	25,4%	64,4%	10,2%		
	5 yıl ve daha az	N	22	90	11		
		%	17,9%	73,2%	8,9%		
	Yok	N	32	56	8		
		%	33,3%	58,3%	8,3%		

Tablo 16'nın devamı

Unvan	Avukat	N	36	121	14	8,740	0,365
		%	21,1%	70,8%	8,2%		
	Hakim/ Savcı	N	5	23	3		
		%	16,1%	74,2%	9,7%		
	Hukuk Fakültesi Öğrencisi	N	26	60	12		
		%	26,5%	61,2%	12,2%		
	İcra Müdürü/ Memuru	N	20	34	7		
		%	32,8%	55,7%	11,5%		
	Stajyer Avukat	N	13	42	3		
		%	22,4%	72,4%	5,2%		

Kripto paralar ile alışveriş yapmanın mümkün olup olmadığına dair düşünce ile arasında anlamlı ilişki bulunan tek özellik cinsiyettir. Kadın katılımcılarda bu konuda fikir sahibi olmayanların oranı erkek katılımcılara göre oldukça yüksek iken, erkek katılımcıların çoğu kripto paralar ile alışverişin mümkün olduğu görüşündedir.

Tablo 18: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paralarla Yapılan İşlem Türü Arasındaki İlişki

			İşlem türü			Ki-kare	P
			Para transferi	Ticaret	Yatırım		
Cinsiyet	Kadın	N	1	16	25	3,068	0,216
		%	2,4%	38,1%	59,5%		
	Erkek	N	4	47	39		
		%	4,4%	52,2%	43,3%		
Yaş	21-25	N	1	13	21	23,277	0,025
		%	2,9%	37,1%	60,0%		
	26-30	N	0	14	8		
		%	0,0%	63,6%	36,4%		
	31-35	N	1	17	8		
		%	3,8%	65,4%	30,8%		
	36-40	N	3	9	11		
		%	13,0%	39,1%	47,8%		
	41-45	N	0	6	16		
		%	0,0%	27,3%	72,7%		
	46-50	N	0	3	0		
		%	0,0%	100,0%	0,0%		
51 ve üzeri	N	0	1	0			
	%	0,0%	100,0%	0,0%			
Eğitim	Doktora	N	0	2	1	2,507	0,961
		%	0,0%	66,7%	33,3%		

Tablo 17'nin devamı

	Yüksek lisans	N	1	10	8		
		%	5,3%	52,6%	42,1%		
	Lisans	N	3	42	44		
		%	3,4%	47,2%	49,4%		
	Önlisans	N	0	1	0		
		%	0,0%	100,0%	0,0%		
Lise	N	1	8	11			
	%	5,0%	40,0%	55,0%			
Mesleki Tecrübe	21 yıl ve üzeri	N	0	5	5	15,698	0,109
		%	0,0%	50,0%	50,0%		
	16-20 yıl	N	0	4	13		
		%	0,0%	23,5%	76,5%		
	11-15 yıl	N	2	14	7		
		%	8,7%	60,9%	30,4%		
	6-10 yıl	N	2	14	7		
		%	8,7%	60,9%	30,4%		
	5 yıl ve daha az	N	0	16	21		
		%	0,0%	43,2%	56,8%		
Yok	N	1	10	11			
	%	4,5%	45,5%	50,0%			
Unvan	Avukat	N	2	19	34	15,523	0,049
		%	3,6%	34,5%	61,8%		
	Hakim/Savcı	N	2	6	4		
		%	16,7%	50,0%	33,3%		
	Hukuk Fakültesi Öğrencisi	N	1	13	11		
		%	4,0%	52,0%	44,0%		
İcra Müdürü/Memuru	N	0	16	7			
	%	0,0%	69,6%	30,4%			
Stajyer Avukat	N	0	9	8			
	%	0,0%	52,9%	47,1%			

Katılımcıların yaşları ve unvanları ile kripto paralarla yaptıkları işlemlerin türü arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Genç yaş grubu kripto paraları daha çok yatırım amaçlı (uzun vadeli kazanca odaklanma) kullanırken, ileri yaş grupları ticaret amaçlı (kısa vadeli alış/satış yaparak kazanç elde etmeye odaklanma) kullanmaktadır. Diğer taraftan, avukatlar kripto paraları daha çok yatırım amaçlı kullanırken, diğer gruplar nispeten daha yüksek oranla ticaret amaçlı kullanmaktadır.

Tablo 19: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paraların Takibe Konu Olabilirliğine İlişkin Görüş Arasındaki İlişki

			Kripto paralar takibe konu olabilir mi?			Ki-kare	P			
			Fikrim yok	Evet	Hayır					
Yaş	21-25	N	37	79	23	15,29 9	0,225			
		%	26,6%	56,8%	16,5%					
	26-30	N	14	34	16					
		%	21,9%	53,1%	25,0%					
	31-35	N	17	40	11					
		%	25,0%	58,8%	16,2%					
	36-40	N	13	37	23					
		%	17,8%	50,7%	31,5%					
	41-45	N	13	24	17					
		%	24,1%	44,4%	31,5%					
	46-50	N	5	6	7					
		%	27,8%	33,3%	38,9%					
	51 ve üzeri	N	1	2	2					
		%	20,0%	40,0%	40,0%					
Cinsiyet	Kadın	N	61	85	32	19,83 1	0,000			
		%	34,3%	47,8%	18,0%					
	Erkek	N	39	137	67					
		%	16,0%	56,4%	27,6%					
Eğitim	Doktora	N	2	5	2	8,047	0,429			
		%	22,2%	55,6%	22,2%					
	Yüksek lisans	N	15	34	16					
		%	23,1%	52,3%	24,6%					
	Lisans	N	56	147	65					
		%	20,9%	54,9%	24,3%					
	Önlisans	N	2	1	0					
		%	66,7%	33,3%	0,0%					
	Lise	N	25	35	16					
		%	32,9%	46,1%	21,1%					
Mesleki Tecrübe	21 yıl ve üzeri	N	6	15	9	21,69 2	0,017			
		%	20,0%	50,0%	30,0%					
	16-20 yıl	N	11	18	18					
		%	23,4%	38,3%	38,3%					
	11-15 yıl	N	15	31	19					
		%	23,1%	47,7%	29,2%					
	6-10 yıl	N	12	33	14					
		%	20,3%	55,9%	23,7%					
	5 yıl ve daha az	N	23	80	21					
		%	18,5%	64,5%	16,9%					
	Yok	N	33	45	18					
		%	34,4%	46,9%	18,8%					
	Unvan	Avukat	N	34	95			41	11,54 1	0,173
			%	20,0%	55,9%			24,1%		
Hakim/ Savcı		N	9	12	11					
		%	28,1%	37,5%	34,4%					

Tablo 18'in devamı

	Hukuk Fakültesi Öğrencisi	N	30	44	24		
		%	30,6%	44,9%	24,5%		
	İcra Müdürü/ Memuru	N	11	37	14		
		%	17,7%	59,7%	22,6%		
	Stajyer Avukat	N	16	34	9		
		%	27,1%	57,6%	15,3%		

Katılımcıların kişisel özellikleri ile kripto paraların takibe konu olabilirliğine ilişkin görüşleri arasındaki ilişki incelendiğinde, cinsiyet ve mesleki tecrübe ile kripto paraların takibe konu olabilirliğine ilişkin görüş arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Bu hususta kadın katılımcılar daha yüksek oranda fikrinin olmadığını belirtmiştir. Diğer taraftan mesleki tecrübe arttıkça kripto paraların takibe konu olabileceğine dair görüş bildirenlerin oranı azalmaktadır. Ancak 21 yıl ve üzeri mesleki tecrübeye sahip olan grupta da kripto paraların takibe konu olabileceğine dair görüş daha yaygındır.

Tablo 20: Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Mesleki Tecrübe ve Unvan ile Kripto Paraların Hazedilebilirliğine İlişkin Görüş Arasındaki İlişki

			Kripto paralar hazedilebilir mi?			Ki-kare	P
			Fikrim yok	Evet	Hayır		
Yaş	21-25	N	33	86	20	15,408	0,634
		%	23,7%	61,9%	14,4%		
	26-30	N	13	35	16		
		%	20,3%	54,7%	25,0%		
	31-35	N	13	37	18		
		%	18,8%	53,6%	26,1%		
	36-40	N	14	37	22		
		%	18,9%	50,0%	29,7%		
	41-45	N	12	29	13		
		%	21,8%	52,7%	23,6%		
	46-50	N	5	10	4		
		%	25,0%	50,0%	20,0%		
	51 ve üzeri	N	1	3	1		
		%	20,0%	60,0%	20,0%		
Cinsiyet	Kadın	N	60	84	34	26,943	0,000
		%	33,3%	46,7%	18,9%		
	Erkek	N	31	153	60		
		%	12,6%	62,2%	24,4%		

Tablo 19'un devamı

Eğitim	Doktora	N	2	5	2	11,247	0,508
		%	22,2%	55,6%	22,2%		
	Yüksek lisans	N	14	38	13		
		%	21,5%	58,5%	20,0%		
	Lisans	N	52	152	65		
		%	19,2%	56,1%	24,0%		
Önlisans	N	2	0	1			
	%	66,7%	0,0%	33,3%			
Lise	N	21	42	13			
	%	26,9%	53,8%	16,7%			
Mesleki Tecrübe	21 yıl ve üzeri	N	6	21	4	22,144	0,104
		%	18,8%	65,6%	12,5%		
	16-20 yıl	N	11	18	18		
		%	22,9%	37,5%	37,5%		
	11-15 yıl	N	12	34	19		
		%	18,2%	51,5%	28,8%		
	6-10 yıl	N	12	30	17		
		%	20,3%	50,8%	28,8%		
5 yıl ve daha az	N	27	77	20			
	%	21,6%	61,6%	16,0%			
Yok	N	23	57	16			
	%	24,0%	59,4%	16,7%			
Unvan	Avukat	N	32	101	38	17,017	0,149
		%	18,7%	59,1%	22,2%		
	Hakim/ Savcı	N	9	13	10		
		%	28,1%	40,6%	31,3%		
	Hukuk Fakültesi Öğrencisi	N	25	49	24		
		%	25,3%	49,5%	24,2%		
İcra Müdürü/M emuru	N	11	35	16			
	%	17,2%	54,7%	25,0%			
Stajyer Avukat	N	14	39	6			
	%	23,3%	65,0%	10,0%			

Katılımcıların cinsiyeti ile kripto paraların haczedilebilirliğine ilişkin görüşleri arasında anlamlı ilişki bulunduğu görülmüştür. Erkek katılımcılar kadınlara göre daha yüksek bir oranla kripto paraların haczedebileceği görüşündedir.

Yukarıdaki bulgulara ek olarak, katılımcıların özellikleri ile kripto paraların saklandığı cüzdan türü arasında ilişki olup olmadığı da araştırılmış ancak hiçbir değişken ile cüzdan türü arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

5.6. DEĞERLENDİRME

Yapılan anket araştırmasında, hukuk uygulayıcıları arasında kripto paraların bilinirliği ile icra hukuku kapsamındaki uygulamalar hakkında bilgi ve tecrübelerinin irdelenmesi amaçlanmıştır. Kripto paraların temelinde bulunan blok zinciri teknolojisinin birçok uygulama alanı bulunmaktadır. Ancak en yaygın kullanılan uygulaması kripto paralardır. Kripto paralar, merkeziyetsiz olması, kişiden kişiye hiçbir aracıya ihtiyaç duymadan transfer edilebilir olması, transferinin banka transferi, SWIFT gibi yöntemlere göre hem daha hızlı hem de çok daha düşük maliyetli olması, güvenli olması gibi özellikleri nedeni ile gün geçtikçe daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunun yanında, kripto paraların yatırım aracı olarak görülmesi ve geçtiğimiz yıllarda yatırımcılarına ciddi kazançlar sağlamasının insanların kripto paralara olan ilgisini asıl artıran neden olduğunu belirtmek gerekir. Ayrıca son yıllarda NFT, meta evren gibi yeni uygulama alanları da bulan kripto paraların zaman içerisinde daha da fazla kullanılacağı öngörülmektedir. Bu kapsamda, kripto paraların hukuki uyumsuzluklara konu olması kaçınılmazdır. İcra hukuku açısından ise kripto paraların takibe ve hacze konu edilebilirliği ve bunlara ilişkin usulün nasıl olacağı önem arz eden hususlardır. Kripto paraların hukuki uyumsuzluklara konu olması halinde bu uyumsuzluğun giderilmesi sürecinde rol alabilecek paydaşlar, hakimler ve savcılar, icra müdürü ve memurları ile avukatlardır. Bu nedenle; bu çalışmada, bahse konu meslek kollarındaki kişiler ile gelecekte bu meslek kollarında yer alması muhtemel olan hukuk fakültesi öğrencileri ile stajyer avukatlar kitle olarak seçilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; katılımcıların tamamına yakını daha önce kripto paraları duymuş olmasına rağmen, yarısından fazlası kripto paralarla işlem yapmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte kripto paraların kullanım nedenleri sıralamasında halen yatırım ve ticaret ilk sıralarda yer almaktadır. Dolayısıyla katılımcıların çoğunlukla kısa ya da uzun vadede kar elde etme amacı ile kripto paraları edindikleri görülmektedir. Yatırım ve ticarete oranla daha az olsa da kripto paraların alışveriş ve para transferi gibi amaçlarla kullanımının da olduğu görülmüştür. Kripto paralar ile işlem yapma oranının %50 seviyelerinde olmasının temel nedenlerinden birisi kripto paraların güvenliğine ilişkin kaygılardır. Nitekim “kripto paraların güvenli olduğunu düşünüyor musunuz?” şeklindeki soruya katılımcılardan sadece %32,7’si evet yanıtı vermiştir. Kripto paraların güvenli olmadığı düşüncesinin

nedenleri arasında, ülkemizde ve dünya genelinde son yıllarda gerçekleşen kripto para borsalarındaki dolandırıcılıklar, bazı kripto para borsalarına bilgisayar korsanları tarafından girilmesi ve burada yer alan kripto paraları çalmaları gibi olaylar yatmaktadır. Bunun yanında, insanlarda klasik para anlayışının değişmesi de belirli bir zaman gerektirmektedir. İnsanların eliyle tutup, gözüyle görebildiği fiziki para ya da yatırım araçlarından tamamen internet üzerinde olan ve fiziki varlığı olmayan bu tür bir paraya geçmesi için zamana ihtiyaçları bulunmaktadır. Nitekim günümüzde sanal olarak altın, döviz vb. yatırım araçlarının banka hesaplarında tutulabilmesine rağmen halen yatırımlarını “yastık altında” tutmayı tercih eden insan sayısı oldukça fazladır.

Kripto paraların bir hukuki uyumsuzluğu konu olması halinde, uyumsuzluğun çözümünde ilk ve en önemli husus kripto paranın hukuki niteliği olacaktır. Bu kapsamda, katılımcılara kripto paraların hukuki niteliği hakkındaki görüşleri de sorulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, katılımcıların yaklaşık %35,5'i menkul kıymet, %33'ü ise para olarak görüş belirtmişlerdir. Daha az sayıda katılımcı emtia ve eşya olarak görüş bildirirken %14,5'i ise fikrinin olmadığını belirtmiştir. Kripto paraların hukuki niteliği hakkında henüz hukukçular arasında da bir görüş birliği olmadığı görülmektedir. Diğer taraftan, ülkemizde kripto paralara ilişkin yasal düzenleme çalışmalarının olduğu bilinmektedir. Bu hususta, katılımcılara ülkemizde kripto paralara ilişkin hukuki düzenleme olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Kripto paralara ilişkin yürütülen düzenleme çalışmalarının varlığı birçok kez basına yansımış, ayrıca yetkililer tarafından da dile getirilmiştir. Buna rağmen katılımcıların yaklaşık %40'ının devam eden çalışmalar olduğunu belirtmemesi, hukuk alanındaki paydaşların yeterince bu çalışmalara dahil edilmediği ya da en azından yeterince bilgilendirilmediği şeklinde yorumlanabilecektir. Bu kapsamda, devam eden çalışmalara, barolar, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları gibi hukuk alanındaki paydaşların da dahil edilerek, ortak akıl çerçevesinde ilerlenmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Katılımcıların daha çok sıcak cüzdanları (yurtiçindeki borsalar, yurtdışındaki borsalar ve online cüzdanlar) kullandıkları görülmektedir. Sıcak cüzdan kullanımını tercih eden katılımcıların ne kadarının yurtiçi borsaları tercih ettiği de konumuz bakımından önem arz etmektedir. Çünkü yurtiçi borsalar nezdinde saklanan kripto paraların haczi İİK m.89 kapsamında yapılabilecektir. Katılımcıların büyük

çoğunluğunun yurtiçi borsaları kullandığı görülmüştür. Diğer taraftan yurtdışındaki borsalarda ya da merkeziyetsiz çevrimiçi cüzdanlarda saklanan kripto paraların haczi daha zor hatta çoğunlukla imkansız olacaktır.

Kripto paralar ile alışveriş yapılmasının mümkün olup olmadığına dair yöneltilen soruya, katılımcıların yaklaşık %67'si evet yanıtı vermiştir. Bunun yanında yaklaşık %24'ü bu konuda fikrinin olmadığını belirtirken, yalnızca %9,3'ü kripto paralar ile alışveriş yapılamayacağını belirtmiştir. Ülkemizde kripto paraların doğrudan ya da dolaylı olarak ödeme amacıyla kullanılması bir yönetmelik ile yasaklanmış olmasına rağmen, katılımcıların çoğu kripto paralar ile alışveriş yapılabildiğini düşünmektedir. Bu sonuç, kripto paraların belirli kısıtlamalara rağmen paranın fonksiyonlarını yerine getirdiğini, insanların halen böyle düşündüğünü ve kripto paralara ilişkin ülkeler bazında yasaklama ya da kısıtlamalar getirilse de internet var olduğu sürece tam olarak engellenemediğini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Katılımcıların %4'ü daha önce kripto paralar ile ilgili bir hukuki uyuşmazlıkta görev/yer aldığını belirtmiştir. Ülkemizde kripto paraların hazine ilişkin basma da yansıyan bir uygulamanın olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte katılımcıların kripto paralarla ilgili uyuşmazlıklarda yer aldığını belirtmesinden bugüne kadar başka uyuşmazlıkların da olduğu görülmektedir. Kripto paraların kullanımının ve dolayısıyla oluşabilecek uyuşmazlıkların da zaman içerisinde artacağı göz önünde bulundurulduğunda, bu alandaki hukuki düzenleme çalışmalarının hızlandırılmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Katılımcıların yaklaşık olarak yarısından fazlası kripto paraların takibe ve hacze konu edilebileceğini belirtmişlerdir. Buna karşılık katılımcıların geri kalanının yaklaşık yarısı kripto paraların takibe ve hacze konu yapılamayacağını, diğer yarısı ise bu hususta fikrinin olmadığını belirtmiştir. Bu kapsamda kripto paraların takibe ve/veya hacze konu edilebileceğini düşünen hukukçu oranının düşük olduğunu söylemek mümkündür. Kripto para kullanan kişilerin mağduriyet yaşamaması için hukukçuların bu konudaki farkındalık ve bilgi seviyelerinin artırılması önem arz etmektedir. Bu hususta, başta yasa koyucu olmak üzere tüm paydaşlara düşen sorumluluklar bulunmaktadır.

Katılımcıların kişisel özellikleri ile kripto paralara ilişkin görüşleri arasındaki ilişkiler Ki-kare testi ile belirlenmiştir. Bu kapsamda, katılımcıların bazı kişisel özellikleri ile kripto paralara ilişkin bilgi ya da görüşleri arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Buna göre önemli görülen tespitler şu şekildedir:

Daha genç yaşta katılımcıların çoğu kripto paralar ile işlem yapmışken, ileri yaş gruplarında ise işlem yapanların oranının daha düşük olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, daha genç yaşta katılımcıların kripto paraları güvenli bulma oranı ile kripto paraları yatırım amaçlı (uzun vadeli kazanç odaklanma) kullanma oranı, ileri yaş gruplarına göre daha yüksektir. Genç yaşta katılımcıların kripto paraları daha fazla güvenli bulması, kripto paralar ile işlem yapma oranlarının daha yüksek olması ve kripto paraları daha çok uzun vadeli yatırım amacıyla kullanmaları zaman içerisinde kripto para kullanımının artacağını göstermektedir. Nitekim gençlerin bilgisayar ve internet kullanımı, teknolojiye yatkınlığı daha fazladır. Burada elde edilen sonuçların da bu özelliklerinden kaynaklandığı değerlendirilebilir. Sonuç olarak, yıllar içerisinde kripto para kullanımının giderek artacağına ilişkin bir görünüm elde edilmiştir. Bu durum kripto paraların hukuk alanındaki uygulamalarına yönelik çalışmaların önemini göstermektedir.

Katılımcıların cinsiyeti ile kripto paralarla işlem yapma, kripto paraları güvenli bulma, kripto paralar ile alışveriş yapmanın mümkün olup olmadığına dair düşünce, kripto paraların takibe konu edilebilirliği ve kripto paraların hacze konu edilebilirliğine ilişkin düşünce arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Belirtilen tüm konularda, kadın katılımcılardan olumlu yanıt verenlerin oranı erkek katılımcılara göre düşüktür. Genel olarak kadın katılımcıların kripto paralara ilişkin konulara daha mesafeli yaklaşımları değerlendirilebilir.

Mesleki tecrübe ile kripto paraların takibe konu olabilirliğine ilişkin görüş arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Mesleki tecrübe arttıkça kripto paraların takibe konu olabileceğine dair görüş bildirenlerin oranı azalmaktadır. Bu durum da mesleğe yeni başlayan ya da başlamayan katılımcıların kripto paraların takibe konu edilebilirliğine ilişkin bilgi seviyesinin daha fazla olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların ünvanları ile kripto paraları duyma durumu, ilişki dikkat çekmektedir. İcra müdürü/memuru grubunda, kripto paraları daha önce duymadığını belirtenlerin sayısı diğer gruplara göre yüksektir. Diğer gruplardan sadece

avukatlardan bir kişi kripto paraları daha önce duymadığını belirtirken, icra müdürü/memuru grubundan ise üç kişi (yaklaşık katılımcıların %5'i) kripto paraları daha önce hiç duymadığını belirtmiştir. Kripto paraların takibe ve hacze konu edilmesi sürecinde çok önemli rol ve sorumluluğa sahip icra müdürleri ve memurlarından bir kısmının daha önce kripto paraları hiç duymamış olması, önlerine gelecek uyuşmazlıklarda görev ve sorumluluklarını yerine getirmekte de zorlanacaklarını göstermektedir. Bu kapsamda, icra müdürlüğü personelinin farkındalık ve eğitim düzeyinin artırılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak elde edilen bulgular da göstermektedir ki, bu alandaki bilgi ve tecrübe seviyesi çok fazla değildir. Kripto paraların kullanımının her geçen gün arttığı bir gerçektir. Bununla birlikte, araştırma neticesinde gençlerin kripto paraları daha fazla kullanıyor olması da kripto para kullanımının ve dolayısıyla ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların zaman içerisinde daha da artacağını göstermektedir. Kripto paralar ile ilgili yasal düzenleme çalışmalarının tüm paydaşlar dahil edilerek hızlandırılması bu alandaki belirsizliklerin giderilmesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca bu alandaki profesyonellerin ve öğrencilerin farkındalıklarının ve bilgi seviyesinin artırılması da faydalı olacaktır. Bu kapsamda; kripto paraların hukuk alanındaki uygulamaları konusunda, üniversitelerde lisans seviyesinden başlayarak dersler verilmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Halihazırda Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesinde lisans seviyesinde Blockchain ve Kripto Para Hukuku seçmeli dersi yer almaktadır.²⁷¹ Bununla birlikte birçok üniversitede kripto paralar ile ilgili seminerler ve konferanslar düzenlendiği de görülmektedir. İstanbul Üniversitesi ise Sürekli Eğitim Merkezinde, Blokzincir Teknolojileri ve Hukuki Altyapısı isimli sertifika programına yer vermiştir.²⁷² Üniversitelerde bu alandaki derslerin ve diğer çalışmaların artırılmasının geleceğin hukukçularının bu güncel alan hakkında bilgi edinmeleri ve kendilerini geliştirmeleri açısından faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Adalet Bakanlığı ve ilgili kamu kurumlarınca, hakim, savcı, icra müdürü ve memurlarının katılım sağlayacağı eğitim ve seminerler verilmesi,

²⁷¹ Çukurova Üniversitesi (2021), "Blockchain ve Kripto Para Hukuku Ders Bilgileri", <https://ebs.cu.edu.tr/?upage=fak&page=drs&f=12&b=597&ch=1&yil=2021&lang=tr&disaridan=true&dpage=all&InKod=52702>, ET. 20.07.2022.

²⁷² İstanbul Üniversitesi (2022), "Blokzincir Teknolojileri ve Hukuki Altyapısı Sertifika Programı", <https://sem.istanbul.edu.tr/tr/content/blokzincir-teknolojileri-ve-hukuki-altyapisi-sertifika-programi-yuzyuze-egitim-egitimin-tanitimi>, ET. 20.07.2022.

baroların avukatlar ve stajyer avukatlara yönelik eğitimler düzenlemesi, stajyer eğitim programlarında bu konuya yer vermelerinin de hukuk profesyonellerinin konu kapsamındaki bilgi seviyelerinin artırılması açısından faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

SONUÇ

Kripto paralar, Bitcoin'in piyasaya girmesinin ardından birçok insan tarafından çok hızlı bir şekilde kabul görmüş ve her geçen gün kullanıcı sayısı artmış ve artmaya da devam etmektedir. Kripto paralar daha çok yatırım ve ticaret amacıyla kullanılsa da kişiler arası para transferi için de yaygın olarak kullanılmaktadır. Herhangi bir merkezi otoriteye ihtiyaç duymaması, gizlilik ve güvenliği sağlaması, transferinin geleneksel yöntemlere göre çok hızlı ve düşük maliyetli olması gibi özellikleri kripto para kullanımının artmasına neden olmaktadır. Kripto paraların kullanımını arttıkça hukuki uyumsuzluklara konu olması da kaçınılmazdır.

Kripto paralara ilişkin hukuki uyumsuzlukların çözümünde çoğunlukla kripto paraların hukuki niteliğinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Ülkemizde ve dünya genelinde kripto paraların hukuki niteliği konusunda çalışmalar bulunsa da üzerinde fikir birliğine varılmış değildir. Ülkelerin kripto paralara yaklaşımları da farklılık arz etmektedir. Bazı ülkeler kripto paraları tamamen ya da kısmen yasaklarken, bazı ülkeler ise kripto paralara olumlu bakmakta ve desteklemektedir. Bunlara ilave olarak bekle ve gör yaklaşımı sergileyen ülkeler de bulunmaktadır. Son gruptaki ülkeler genellikle gelişmiş ülkelerin bu kapsamda yapacağı düzenlemeler ve alacağı kararlara göre tavır belirleme düşüncesindedir. Türkiye ise 30 Nisan 2021 tarihinde yürürlüğe giren Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik ile kripto paraların ödemelerde doğrudan veya dolaylı olarak kullanılmasını yasaklaması üzerine kripto paraları kısmen yasaklayan ülkeler arasında sayılmaya başlanmıştır.

Kripto paraların hukuki niteliğine ilişkin çalışmalar genellikle para, eşya, emtia ve menkul kıymet ihtimalleri üzerinde durmaktadır. Bu ihtimallerden bazıları için sadece bir kabul ile bazıları içinse birtakım düzenlemeler ve çalışmalar yapılmak suretiyle kripto paraların hukuki niteliğinin, para, eşya, emtia ya da menkul kıymet olarak belirlenebileceği değerlendirilmektedir.

Kripto paraların para ya da yabancı para olarak nitelendirilmesi ihtimali incelendiğinde, halihazırda kripto paraların itibari paraların fonksiyonlarını ve

özelliklerini büyük oranda karşıladığı görülmektedir. Bununla birlikte kripto paraların değerlerinin çok dalgalı olması ve bazılarının spekülasyona açık olması nedeniyle paranın değer ölçüsü olma fonksiyonunu tam olarak sağlamadığı değerlendirilebilir. Ancak işlem hacmi çok yüksek olan kripto paralarda dalgalanma çok fazla ve olmamaktadır. Ayrıca bu alanda birtakım düzenlemeler yapılarak, bu dalgalanmalar ve spekülasyonların önüne geçilebileceği değerlendirilmektedir. Kripto paraların tüm ülkelerde ve işletmelerde ödeme aracı olarak kullanılamaması nedeniyle paranın homojenlik özelliğini karşılamadığını belirten görüşler de mevcuttur. Ancak bazı ülkelerin para birimlerinin de tüm ülkelerde geçerli olmadığı bilinen bir gerçektir. Bu durum o ülkelerin para birimlerini para olmaktan çıkarmadığı gibi, kripto paraların da tüm ülkelerde ve işletmelerde kullanılamaması onun para olarak nitelendirilmesini engellememelidir. Yakın zamanda El Salvador ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nin Bitcoin'i yasal para birimi olarak kabul etmeleri de bu alandaki önemli bir gelişmedir. Bu açıklamalar doğrultusunda; mevcut durumda kripto paraların para ya da yabancı para olarak nitelendirilmesinin önünde bir engel bulunmadığı değerlendirilmektedir. Ayrıca ülkelerin Bitcoin'i yasal para birimi olarak kabul etmeleri de Bitcoin'in diğer ülkeler tarafından yabancı para olarak kabul edilmesinin önünü açmıştır.

Kripto paraların hukuki niteliğinin eşya olarak belirlenebilmesi için eşyanın tanımından yola çıkılarak tespit edilebilen şartları sağlaması gerekmektedir. Bu şartlar; maddi bir varlığının bulunması, sınırlandırılabilir olması ve üzerinde hâkimiyet kurulabilir olmasıdır. Kripto paralar, eşyanın maddi bir varlığının olması şartını sağlamamaktadır. Ancak ülkelerin maddi varlığı olmayan bazı varlıkları da mevzuatlarında eşya kapsamına aldıkları bilinmektedir. Nitekim TMK m. 762'de edinmeye elverişli olan doğal güçler taşınır mülkiyetine konu edilerek eşya niteliğine haiz kılınmıştır. Dolayısıyla; bu şekilde bir düzenleme yaparak kripto paraların da eşya statüsüne sokabileceği değerlendirilmektedir. Kripto paralar, kısıtlı miktarda bulunması ve devlet dışı kuruluşlarca arz edilmesi özellikleri nedeniyle altın benzeri emtiaya da benzetilebilmektedir. Diğer taraftan emtianın da eşyanın kapsamına giren daha dar bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla; kripto paraların hukuki niteliğinin emtia olarak belirlenebilmesi için de eşya niteliğinde olduğu gibi bir mevzuat düzenlemesine ilave olarak; diğer emtialara benzer şekilde SPK denetimine de tabi olmaları gerekmektedir.

Sahibine ortaklık veya alacak hakkı sağlamaması nedeniyle kripto paraların menkul kıymet statüsünde değerlendirilmesi zor görünmektedir. Bununla birlikte, ülkemizde SPK'ya kanunla yeni sermaye piyasası aracı belirleme yetkisi verilmiştir. Kurum tarafından bu yetki çerçevesinde yapılacak bir çalışma ve düzenleme ile kripto paraların menkul kıymet kapsamına alınmasının da mümkün olduğu değerlendirilebilir.

Ülkemizde kripto paraların hukuki niteliğine yönelik bugüne kadar yapılan çalışmalar ve açıklamalar değerlendirildiğinde, vergilendirme açısından da devlet için daha avantajlı olduğundan, ülkemizde yapılacak bir düzenlemede eşya nitelendirmesinin daha muhtemel olduğu düşünülmektedir. Ancak bu çalışmada yapılan tespitler ve değerlendirmeler ışığında, kripto paraların yabancı para ya da para benzeri bir ödeme aracı olarak nitelendirilmesinin en uygun seçenek olduğu değerlendirilmiştir. Halihazırda, Bitcoin'in başka ülkelerce yasal para birimi olarak kabul edilmesi de, Bitcoin'in ülkemiz ve diğer ülkeler tarafından yabancı para olarak nitelendirilmesinin önünü açmıştır. Kanaatimizce, Bitcoin'in ve başka ülkeler tarafından yasal para birimi olarak kabul edilmeleri halinde diğer kripto paraların yabancı para olarak, ülkeler tarafından yasal para birimi olarak kabul edilmemiş kripto paraların ise eşya olarak nitelendirilmesi uygun olacaktır.

Kripto paraların icra hukuku açısından ele alınması halinde de hukuki niteliğinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Henüz ülkemizde bu hususta bir netlik olmadığından, kripto paraların farklı hukuki nitelendirmeleri durumunda takibe konu olması ele alınmıştır. Bu kapsamda; kripto paraların para veya yabancı para olarak kabul edilmesi halinde ilamsız icraya konu olabileceği, diğer tüm nitelendirmelerde ise sadece ilamlı icra yoluyla takip edilebileceği görülmüştür. Bu durumda, kripto para alacağının icra dairesinden aynen talebi mümkün olmadığından, takip talebinde bulunurken hangi kurun dikkate alınacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda; TCMB ya da başka bir resmi kuruluş tarafından kripto paralara ilişkin kur bilgileri yayımlanmadığı sürece Türkiye'de merkezi bulunan kripto para borsalarındaki kur bilgisinden faydalanılmasının uygun olacağı, bu hususta icra daireleri tarafından atanacak bilirkişilerin de ilgili kur tespitlerini yapabileceği değerlendirilmektedir.

Kripto paranın eşya olarak nitelendirilmesi halinde, taşınmaz eşya kapsamına girmesi ihtimal dahilinde olmayacaktır. Bu durumda taşınır eşya kapsamına girecek

olan kripto paraların borçludan alınarak alacaklıya teslimi İİK m. 24 çerçevesinde yapılacak ilamlı icra talebi ile gerçekleşmelidir. Borçlu icra emrini almasını müteakip kendi rızası ile borcu olan taşınırı icra dairesine teslim ederse icra takibi sonuçlanmaktadır. Ancak bu durumda; kripto paraların icra dairesine nasıl teslim edileceği sorunu ile karşılaşmaktadır. Eğer icra dairelerinde kripto paraların transfer edilebileceği cüzdanlar bulunursa, borçlunun kripto paralarını bu cüzdana transfer etmesi sağlanabilir. Bu durumda da kripto paraların satışının nasıl yapılacağı sorun oluşturabilecektir. Bu noktada iki seçenek karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, icra dairesi tarafından, diğer taşınır eşyalarda olduğu gibi, İİK m.112-119 arasında düzenlenen usule uygun olarak satış yapılmasıdır. ABD, Fransa gibi ülkelerde de yasa dışı işlemlerden elde edilen ve devletin el koyduğu kripto paraların açık artırma ile satılması usulü sıklıkla yapılmaktadır. İkinci seçenek ise, kripto paralara özgü bir düzenleme yapılarak, borçludan alınan kripto paraların, borsalardaki anlık kur üzerinden satış yapılarak TL'ye çevrilmesi mümkün olabilecektir. Bu durumda, açık artırma usulüne göre çok daha hızlı sonuç alınarak, alacaklının tatmin edilmesi sağlanabilecektir. Diğer taraftan, icra müdürlükleri İİK m.121 kapsamındaki kripto paraların nasıl paraya çevrileceğini icra mahkemelerinde sorması ve icra mahkemelerinin de kripto paraların paraya çevrilmesi hususunda özel bazı tedbirler alınmasına karar vermesi mümkündür.

Borçluya ait olan kripto paranın haczedilebilmesi için ilk ve önemli adım borçluya ait kripto paranın varlığının tespit edilmesidir. Bunun ise en pratik yolu, borçlu tarafından, İİK m.76 gereğince mal beyanında bulunurken, kendisine ait kripto paranın varlığını icra dairesine bildirmesidir. Kripto paranın varlığı tespit edildikten sonra buna erişilebilmesi ve haczedilebilmesi için borçlunun kripto paraya erişimi sağlayan anahtarı da paylaşması gerekmektedir. Diğer taraftan borçlunun kripto paralarının, Türkiye merkezli kripto para borsalarında bulunması durumunda, İİK m. 89 kapsamında üçüncü kişinin elinde bulunan mal ve alacakların haczi prosedürüne göre haciz işlemi gerçekleştirilebilecektir. Burada önem arz eden bir diğer husus kripto paraların, İİK m.88'de sayılan kıymetli şeyler gibi fiziki olarak muhafaza altına alınmamasıdır. Ancak icra müdürü kripto paraları fiziki olarak muhafaza altına alamıyor olsa da kripto paranın yer aldığı cüzdana erişim sağlayan şifreleri borçludan almak suretiyle kripto parayı muhafaza altına almış olacak, dolayısıyla da söz konusu

kripto para haczedilmiş olacaktır. Merkezi Türkiye’de bulunmayan borsalardaki kripto paralar için ise İİK m.89’un uygulanması pek mümkün görünmemektedir. Bu borsalar için sosyal ağ sağlayıcıları için yapılan düzenlemeye benzer bir düzenleme yapılarak Türkiye’de yasal temsilci bulundurmaları zorunlu kılınabilir. Eğer bu sağlanabilirse, bu borsaların yasal temsilcileri vasıtasıyla tıpkı Türkiye merkezli borsalarda olduğu gibi İİK m.89 uygulanabilecektir. Diğer sıcak cüzdan türlerinde (masaüstü, mobil, çevrimiçi, merkeziyetsiz borsalar gibi) bulunan kripto paraların tespit edilmesi ve haczedilmesi ise ancak kişinin kendi rızası ile mümkün olabilecektir. Çünkü kişinin bilgisayarında, cep telefonunda ya da çevrimiçi bulut hizmeti sağlayan bir sunucuda saklanan cüzdanlarına ancak kişiye ait özel anahtarlar ile erişim sağlanabilmektedir.

Kripto paraların eşya olarak nitelendirilmesi halinde de, Türkiye merkezli borsalarda bulunan kripto paralar için İİK m.89 bağlamında düzenlenmiş olan borçlunun üçüncü kişilerde bulunan taşınır mallarının haczine ilişkin hükümlere göre haczin yapılması gündeme gelecektir. Borçlunun Türkiye merkezli kripto para borsalarındaki kripto paralarının haczi kapsamında, usul ekonomisine uygunluğun sağlanabilmesi ve dolayısıyla da icra işlemleri bakımından çabukluğun sağlanması için düzenleme yapılması faydalı olacaktır. Bu bağlamda üçüncü kişiye toplamda üç adet haciz ihbarnamesi göndermek yerine tek haciz ihbarnamesi gönderilerek, takip borçlusunun borsa nezdinde kripto parasının olup olmadığı sorulmalıdır. Akabinde takip borçlusunun ilgili borsada kripto parası varsa, borsanın ilgili hesaba bloke koyması ve bu alacağı icra dairesinin kripto para cüzdanına transfer etmesi ile haciz tamamlanmalıdır. İlgili borsanın gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde ise İİK m.89/IV uygulanmalıdır.

Borçluya ait soğuk cüzdanda bulunan kripto paranın haczinin söz konusu olması için borçlunun kendisine gönderilen ödeme/icra emrinden sonra mal beyanında bulunurken, kendisine ait olan ve soğuk cüzdanda bulunan kripto parayı beyan etmesi gerekmektedir. Bu bağlamda borçlu mal beyanından bulunurken soğuk cüzdanında bulunan kripto parasını beyan etmemesi durumunda kripto paranın haczi söz konusu olamayacaktır. Borçlunun kripto para bulunan soğuk cüzdanı fiziken icra müdürlüğüne vermesi alacaklının alacağına kavuşmasını sağlamayacaktır. Ancak bu soğuk cüzdan içerisinde yer alan kripto paralar üzerinde işlem yapabilmeyi sağlayacak özel anahtarın da icra müdürlüğüne teslim edilmesi gerekecektir. Diğer bir seçenek

ise, icra müdürlüklerine kripto para cüzdanları tahsis edilmesi halinde, borçlunun soğuk cüzdanında bulunan kripto paraları icra müdürlüğüne ait cüzdana transfer etmesi ile de haciz işlemleri tamamlanabilecektir. Soğuk cüzdanda bulunan kripto paranın haczinin daha uygulanabilir olması için borçlunun mal beyanında bulunurken soğuk cüzdanda bulunan kripto parayı yanlış veya hiç bildirmemesi halinde disiplin cezası gibi bir yaptırım uygulanabilir. Ayrıca takip alacaklısına da borçlunun soğuk cüzdanda bulunan kripto parasını beyan etmediği hallerde icra mahkemesinde açacağı dava ile borçlunun soğuk cüzdanda kripto parasının varlığını ispatlaması halinde, borçlunun disiplin hapsi ve tazminata çarptırılması hususları da düzenleme altına alınabilir. Normal şartlar altında soğuk cüzdanda yer alan kripto paraların tespitinin çok zor olması nedeniyle, bu tür ek tedbirler ve yaptırımlar getirilerek, soğuk cüzdanda bulunan kripto paranın haczi de işlerlik kazanabilecektir.

Hukuk uygulayıcıları arasında kripto paraların bilinirliği ile icra hukuku kapsamındaki uygulamalar hakkında bilgi ve tecrübelerinin irdelenmesi amacıyla yapılan anket çalışmasında bazı bulgular elde edilmiştir. Ankete katılanların tamamına yakınının kripto paraları daha önce duymuş olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte katılımcıların yarıya yakınının daha önce kripto paralar ile işlem yapmamış oldukları görülmüştür. Kripto paraların hukuki niteliğine ilişkin de hukuk uygulayıcıları arasında bir görüş birliği olmadığı anlaşılmıştır. Benzer şekilde katılımcıların çoğu ülkemizde kripto paralara ilişkin hukuki düzenleme çalışmalarının devam ettiğini belirtmiş olsa da bu çalışmalardan haberdar olmayan bir kesimin varlığı da görülmüştür. Bu durum hukuk alanındaki paydaşların bu çalışmalara yeterince dahil edilmediği ya da bilgilendirmediği şeklinde yorumlanmıştır.

Ülkemizde kripto paraların doğrudan ya da dolaylı olarak ödeme amacıyla kullanılması Yönetmelik ile yasaklanmış olmasına rağmen, katılımcıların çoğu kripto paralar ile alışveriş yapılabildiğini düşünmektedir. Bu sonuç, kripto paraların belirli kısıtlamalara rağmen paranın fonksiyonlarını yerine getirdiğini, insanların halen böyle düşündüğünü ve kripto paralara ilişkin ülkeler bazında yasaklama ya da kısıtlamalar getirilse de internet var olduğu sürece tam olarak engellenemediğini göstermesi açısından önem arz etmektedir. Anket araştırmasına katılan hukukçu katılımcıların yaklaşık yarısı kripto paraların takibe ve hacze konu edilebileceğini belirtmiştir. Hukuk uygulayıcılarının bu alandaki farkındalık ve bilgi seviyelerinin artırılması

önem arz etmektedir. Bu hususta, başta yasa koyucu olmak üzere tüm paydaşlara düşen sorumluluklar bulunmaktadır.

Katılımcıların kişisel özellikleri ile kripto paralara ilişkin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bu kapsamda tespit edilen en önemli ilişki, kripto paralar ile işlem yapma ve kripto paraları güvenli bulma durumu ile katılımcıların yaşları arasındaki ilişkidir. Katılımcılardan genç yaş gruplarında olanların kripto paralar ile işlem yapma ve kripto paraları güvenli bulma oranı, ileri yaş gruplarındaki katılımcılara göre daha yüksektir. Bu durum kripto para kullanımının zaman içinde daha da artacağını göstermektedir. Sonuç olarak elde edilen bulgular hukuk uygulayıcıları arasında bu alandaki bilgi ve tecrübe seviyesinin çok fazla olmadığını göstermektedir. Bu kapsamda; kripto paralar ile ilgili yasal düzenleme çalışmalarının tüm paydaşlar dahil edilerek hızlandırılması bu alandaki belirsizliklerin giderilmesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca bu alandaki farkındalık ve bilgi seviyesinin artırılması için üniversitelerde dersler ve eğitimler verilmesinin, ayrıca hukuk uygulayıcılarına yönelik Adalet Bakanlığı, Barolar ve sivil toplum kuruluşlarınca da eğitimler ve seminerler düzenlemesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- AB (2020), “Proposal for a Regulation of The European Parliament And of The Council on Markets in Crypto-assets, and Amending Directive (EU) 2019/1937”, <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0593>, ET. 25.11.2021.
- Anadolu Ajansı (2021), “Borçlunun Kripto Parası Haciz İşlemi İçin Menkul Kıymet Olarak Sayıldı”, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/borclunun-kripto-parasi-haciz-islemi-icin-menkul-kiymet-olarak-sayildi/2214609>, ET. 15.05.2022.
- AKÇAAL Mehmet (2021), *Eşya Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- AKİPEK Jale, Turgut AKINTÜRK ve Derya ATEŞ (2018), *Eşya Hukuku*, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- AKKOCA Engin (2021), *Blok Zinciri Tabanlı Kripto Paraların Çalışma Yöntemlerinin Araştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi), Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- ARSLAN Ramazan, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2021), *İcra ve İflas Hukuku*, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ATALI Murat, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ATALI Murat ve İbrahim ERMENEK (2021), *İcra ve İflas Hukuku Takip Hukuku I – Takip Hukuku II*, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara.
- ATEŞLER Hakan (2022), “AB’nin Anlaşmaya Vardığı Kripto Düzenlemesi Ne Getiriyor?”, <https://uzmancoin.com/ab-kurumlarinin-uzlasmaya-vardigimi-cara-regulasyonlari-ne-getiriyor/>, ET. 11.07.2022.
- Avrupa Birliği Adalet Divanı (2015), “C-264/14 Sayılı Hedqvist Kararı”, <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-264/14>, ET. 28.11.2021.
- AYAN Serkan (2013), “Yabancı Para Borçlarının İfası”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, Cilt 8, Özel Sayı, ss. 511-570.

- AYTEKİN Burak ve Ramiz ARSLAN (2021), “Kripto Varlıkların Dünyadaki ve Türkiye’deki Hukuki Konumu”, *Baseak CORE Papers*, No: 9, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3895800, ET. 01.12.2021.
- BBC (2021), “Bitcoin, Çin Merkez Bankası’nın Kripto Paralarla Tüm İşlemleri Yasaklaması Sonrası Yüzde 5 Değer Kaybetti”, <https://www.amerikaninsesi.com/a/cinin-kripto-para-yasagi-ne-anlama-geliyor/6244497.html>, ET. 28.11.2021.
- BERBER Leyla Keser (2002), *İnternet Üzerinden Yapılan İşlemlerde Elektronik Para ve Dijital İmza*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- BİLEN Cumhur İnan ve Selin GÜLER (2018), “Belirli Sözleşmelerin Döviz Cinsinden veya Dövizde Endeksli Olarak Düzenlenme Yasağı”, *Vergi Dünyası Dergi*, Sayı 447, ss. 97-116.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2020), “Kripto Araştırma Raporu”, s.19, <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/arastirma-raporlari/kripto-para-raporu-5f11dfe709c25.pdf>, ET. 20.11.2021.
- BİLGİLİ Fatih ve M. Fatih CENGİL (2019), *Blockchain ve Kripto Para Hukuku*, Dora Yayınları, Bursa.
- BİLGİLİ Fatih ve M. Fatih CENGİL (2019), “Bitcoin Özelinde Kripto Paraların Ticaret Şirketlerine Sermaye Olarak Getirilmesi”, *Ankara Hacı Bayram Veli Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 23, Sayı 3, ss. 3-23.
- BİLGİLİ Fatih ve Muhammed Fatih CENGİL (2019), “Bitcoin Özelinde Kripto Paraların Eşya Niteliği Sorunu”, <https://ssrn.com/abstract=3432713>, ET. 01.04.2022.
- BINANCE (2021), “Meta Evren Nedir?”, <https://academy.binance.com/tr/articles/what-is-the-metaverse>, ET. 15.03.2022.
- BINANCE, “Mutabakat Algoritması Nedir?”, <https://academy.binance.com/tr/articles/what-is-a-blockchain-consensus-algorithm>, ET. 09.01.2022.
- BITCOIN WIKI, “Casascius Physical Bitcoins”, https://en.bitcoin.it/wiki/Casascius_physical_bitcoins, ET. 25.02.2022.

BITLO, “DeFi Nedir?”, <https://www.bitlo.com/rehber/defi-nedir>, ET. 15.04.2022.

BITLO, “Merkezi Olmayan Borsa (DEX) Nedir?”,
<https://www.bitlo.com/rehber/merkezi-olmayan-borsa-dex-nedir>, ET. 15.03.2022.

BITPANDA, Proof of Stake (PoS) Nedir?,
<https://blog.bitpanda.com/tr/proof-of-stake-pos-nedir>, ET. 12.01.2022.

Blockchain.com, <https://www.blockchain.com/explorer>, ET.21.03.2022.

BLOCKCHAINJOURNAL (2019), “What is a Paper Cryptocurrency Wallet? Step-by-Step Instruction How to Make”, <https://blockchainjournal.news/what-is-a-paper-cryptocurrency-wallet-step-by-step-instruction-how-to-make/>, ET. 14.01.2022.

BLOCK EXPLORER, <https://blockexplorer.com/>, ET. 21.03.2022.

BLOOMBERG HT (2022), FED Başkan Yardımcısı Brainard'dan Kripto Paralar İçin Düzenleme Çağrısı, <https://www.bloomberght.com/fed-baskan-yardimcisi-brainard-dan-kripto-paralar-icin-duzenleme-cagrisi-2310573>, ET. 11.07.2022.

BOZIC Nikola, Guy PIJOLLE ve Stefano SECCI (2016), “A Tutorial on Blockchain and Applications to Secure Network Control-planes”, *3rd Smart Cloud Networks & Systems (SCNS) Conference*, ss. 1-8.

BTCTURK (2022), “Fan Token Nedir?”, <https://www.btcturk.com/bilgi-platformu/fan-token-nedir/>, ET. 17.04.2022.

BTCTURK (2021), “White Paper (Teknik Doküman) Nedir?”
<https://www.btcturk.com/bilgi-platformu/white-paper-teknik-dokuman-nedir/>, ET. 11.04.2022.

CHANDLER Simon (2018), “Money or Assets? How World Governments Define Cryptocurrencies”, <https://coingecko.com/news/money-or-assets-how-world-governments-define-cryptocurrencies>, ET. 25.11.2021.

CNBC (2018), “SEC Chairman: Cryptocurrencies Like Bitcoin Are Not Securities”,
<https://www.cnbc.com/video/2018/06/06/sec-chairman-cryptocurrencies-like-bitcoin-not-securities.html>, ET. 23.11.2021.

COIN ATM RADAR, <https://coinatmradar.com/>, ET. 05.06.2022.

COINMARKETCAP, <https://coinmarketcap.com/>, ET. 10.05.2022.

COINMARKETCAP, “Top Cryptocurrency Spot Exchanges”,
<https://coinmarketcap.com/rankings/exchanges/>, ET. 15.03.2022.

- COINNEWS.NET, <https://www.coinnews.net/2021/11/18/casascius-bitcoin-realizes-1-69-million-in-greatcollections-action/>, ET. 25.02.2022.
- CRYPTOSLATE, PoW Coins, <https://cryptoslate.com/cryptos/proof-of-work/>, ET. 09.01.2022.
- CRYPTOSLATE, PoS Coins, <https://cryptoslate.com/cryptos/proof-of-stake/>, ET. 12.01.2022.
- ÇAĞLAK Merve (2019), *Sermaye Piyasası Araçlarının Haczi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- ÇARKACIOĞLU Abdurrahman (2016), *Kripto Para-Bitcoin*, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu, Ankara.
- ÇAKAN Bilal (2021), *Kriptopara Kullanımlarından Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi ve Türk Vergi Mevzuatı Açısından Bir Değerlendirme*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇON Ömer (2022), “Kripto Varlıkların İcra ve İflas Kanunlarında Görünümüne Dair İsviçre Örneği”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Cilt 0, Sayı 51, ss. 229-258.
- Çukurova Üniversitesi (2021), “Blockchain ve Kripto Para Hukuku Ders Bilgileri”, <https://ebs.cu.edu.tr/?upage=fak&page=drs&f=12&b=597&ch=1&yil=2021&lang=tr&disaridan=true&dpage=all&InKod=52702>, ET. 20.07.2022.
- <https://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/1130>, ET. 15.11.2021.
- DAI Wei (1998), “B-money”, <http://www.weidai.com/bmoney.txt> , ET. 18.12.2021.
- DEMİR Adem (2021), “Kripto Paraya Haciz Konulduğunu Duyuran Avukat Tefvik Kerem Bilen Anlattı”, <https://www.indyturk.com/node/344361/haber/kripto-paraya-haciz-konuldu%C4%9Funu-duyuran-avukat-tevfik-kerem-bilen-anlatt%C4%B1-bu>, ET. 12.06.2022.
- DORNBUSCH Rodiger ve Stanley FISCHER (1998), *Makro Ekonomi*, Çev. AK Salih, Mahir FÜSUNOĞLU, Erhan YILDIRIM ve Refia YILDIRIM, McGraw Hill-Akademi Yayınları, İstanbul.
- DURMUSH Gulnara (2019), *Kripto Para ve İcra Hukuku Yönünden Düşündürdükleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DURŞUN Sanem Aksoy (2012), *Eşya Kavramı*, Onikilevha Yayınları, İstanbul.
- DÜLGER Murat Volkan (2019), “Dijital Çağda Dijital Ödeme Aracı: Bitcoin ve Dijital Para”, *Hukuk ve Daha Fazlası Dergisi*, Sayı 7, ss. 4-9.

- El Salvador Cumhuriyeti Yasama Meclisi (2021), “Bitcoin Yasası”, <https://www.asamblea.gob.sv/sites/default/files/documents/decretos/8EE85A5B-A420-4826-ABD0-463380E2603B.pdf>, ET. 13.01.2022.
- ERCAN İsmail (2022), *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, 9.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara.
- ERGİN Feridun (1981), *Para ve Faiz Teorileri*, İ. Ü. İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- ERGUN Temel (2013), *Makroekonomiye Giriş*, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
- ESENER Turhan ve Kudret GÜVEN (2019), *Eşya Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- EURONEWS (2021), “Bitcoin ile Alışveriş: Kripto Para ile Ödeme Kabul Eden Şirketler Hangileri?”, <https://tr.euronews.com/2021/12/05/bitcoin-ile-al-s-veris-kripto-para-ile-odeme-kabul-eden-sirketler-hangileri>, ET. 10.05.2022.
- EURONEWS (2021), “Avrupa Merkez Bankası Başkanı Lagarde: Bitcoin Para Değil, Yeni Bir Düzenleme Planlıyoruz”, <https://tr.euronews.com/2021/02/08/avrupa-merkez-bankas-baskan-lagarde-bitcoin-para-degil-yeni-bir-duzenleme-planl-yoruz>, ET. 12.01.2022.
- EURONEWS (2021), “Korsanların Çaldığı 611 Bitcoin Açık Artırma ile Satıldı”, <https://tr.euronews.com/2021/03/19/bitcoin-fransa-da-ilk-defa-ac-k-art-rma-ile-sat-sa-c-kar-lacak>, ET. 10.02.2022.
- FAGAN Brian M. ve Nadia DURRANI (2015), *In the Beginning: An Introduction to Archaeology*, Düzeltilmiş 13. Baskı, Routledge Yayınları, Londra.
- FLYNN Jack (2022), “How Many Businesses Accept Bitcoin? [2022] 21 Important Bitcoin Statistics”, <https://www.zippia.com/advice/how-many-businesses-accept-bitcoin/>, ET. 10.05.2022.
- Fransa Hükümeti (2021), “Plan d'Action Pour la Croissance et la Transformation de Enterprises – PACTE”, <https://www.gouvernement.fr/pacte-les-dossiers-de-presse>, ET. 13.01.2022.
- FRIEDMAN Benjamin (1999), “The Future of Monetary Policy: The Central Bank as an Army with Only a Signal Corps?”, *International Finance*, Cilt 2, Sayı 3, s. 321-338.
- FORTNOW Matt ve Quharrison TERRY (2021), *The NFT Handbook: How to Create, Sell and Buy Non-fungible Tokens*, John Wiley & Sons, New Jersey.

- GEVA Benjamin ve Muharem KIANIEFF (2002), "Reimagining E-Money: Its Conceptual Unity with other Retail Payment Systems", *Current Developments in Monetary and Financial Law*,
http://www.imf.org/external/np/leg/sem/2002/cdmfl/eng/bg_mk.pdf,
ET. 31.03.2022.
- GÜNEN Emre (2020), "En Sade Anlatımla Blockchain Nedir, Nasıl Çalışır?"
<https://tr.cointelegraph.com/news/a-simple-explanation-of-what-is-blockchain-and-how-its-works>, ET. 05.01.2022.
- GÜLDALI Mehmet Akif (2017), "Bitcoin'in Vergilendirilmesi ve Avrupa Birliği Yaklaşımı", *Vergi Sorunları Dergisi*, Cilt 40, Sayı 351, ss. 34-43.
- GÜLŞEN, Cihad (2009), *Paranın İşlevleri ve Cumhuriyet Öncesi Kağıt Para Uygulamaları*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- GÜNGÖR Mehmet ve Yunus BULUT (2008), "Ki-kare Testi Üzerine", *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, ss. 84-89.
- GÜRSOY Kemal T., Fikret EREN, Erol CANSEL (1978), *Türk Eşya Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- GÜVEN Çiğdem ve Onur IRMAK (2019), "6493 Sayılı Kanunda Elektronik Para ve Elektronik Para Kuruluşlarının Tabi Olduğu Hukuki Çerçeve", *Bankacılar Dergisi*, Sayı 111, ss. 28-51.
- GÜVEN Vedat ve Erkin ŞAHİNGÖZ (2021), *Blokzincir - Kripto Paralar - Bitcoin*, 8. Baskı, Beta Kitap, İstanbul.
- HAMMOND Susannah ve Todd EHRET (2022), "Cryptocurrency Regulations by Country", *Thomson Reuters*, <https://www.thomsonreuters.com/en-us/posts/wp-content/uploads/sites/20/2022/04/Cryptos-Report-Compendium-2022.pdf>, ET. 13.05.2022.
- HARPER Justin (2021), "Sina Estavi: Türk Asıllı İş İnsanı Twitter'ın Kurucusu Dorsey'nin İlk Tweet'ini 2,9 Milyon Dolara Satın Aldı",
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56496414>, ET. 17.04.2022.
- HITTI Philip K. (1980), *Siyasal ve Kültürel İslâm Tarihi Cilt 1*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

- HOON Iven De (2021), "Bitcoin Taxation in the Developed Countries", <https://nomoretax.eu/bitcoin-taxation-developed-countries/>, ET. 28.11.2021.
- HÜRRİYET BİGPARA (2021), "Yellen'dan Kripto Para Piyasaları için Düzenleme Mesajı", https://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/bitcoin-haberleri/yellendan-kripto-para-piyasalari-icin-duzenleme-mesaji_ID1468335/, ET.26.11.2021.
- IBM, SPSS Statistics, <https://www.ibm.com/tr-tr/products/spss-statistics>, ET. 30.06.2022.
- İstanbul Üniversitesi (2022), "Blokzincir Teknolojileri ve Hukuki Altyapısı Sertifika Programı", <https://sem.istanbul.edu.tr/tr/content/blokzincir-teknolojileri-ve-hukuki-altyapisi-sertifika-programi-yuzyuze-egitim/egitimin-tanitimi>, ET. 20.07.2022.
- KAĞITCIOĞLU Mutlu (2020), "Döviz Cinsinden veya Dövüze Endeksli Sözleşme Yapma Özgürlüğünün Yürütmenin Düzenleyici İşlemleriyle Sınırlandırılması Sorunu", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 3, ss. 265-303.
- KAHRAMAN Abdüssamed (2019), "Elektronik Paraya İlişkin Avrupa Birliği ve Türk Düzenlemeleri", *Bilişim Hukuku Dergisi*, Cilt 1 Sayı 2, ss. 149-184.
- KAKAVAND Hossein, Nicolette Kost De SEVRES ve Bart CHILTON (2017), "The Blockchain Revolution: An Analysis of Regulation and Technology Related to Distributed Ledger Technologies", https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2849251, ET. 28.12.2021.
- KAPANCI Kadir Berk (2020), *Özel Hukuk Penceresinden Blokzincir: Sanal Para Değerleri ve Akıllı Sözleşmeler Üzerine Değerlendirmeler*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul.
- KAPLANHAN Fatih (2018), "Kripto Paranın Türk Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi 'Bitcoin Örneği'", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı 353, ss. 105-123.
- KILIÇOĞLU Ahmet (2019), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 23. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- KOÇ Asuman (2006), *Elektronik Para ve Para Politikası Üzerindeki Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- KONCA Nesibe Kurt (2009), “Üçüncü Kişi Elinde Haczedilen ve Üçüncü Kişinin Üzerinde Mülkiyet İddiasında Bulunduğu Taşınır Mallar Üzerinde Alınacak Muhafaza Tedbirlerinin Kapsamı”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 67, Sayı 2, ss. 32-42.
- Kripto Varlık Yasa Tasarısı Platformu (2022), “Kripto Varlık Yasa Tasarısı Çalışma Raporu, <https://www.kriptovarlikyasasi.org>, ET. 25.02.2022.
- Ledger”, <https://www.ledger.com/>, ET. 10.01.2022.
- KURU Baki ve Burak Aydın (2021), *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
- LAST John M. (2001), *Dictionary of Epidemiology*, 4. Baskı, Oxford University Press, New York.
- LIN Iuon-Chang ve Tzu-Chun LIAO (2017), “A Survey of Blockchain Security Issues and Challenges”, *International Journal of Network Security*, Cilt 19, Sayı 5, ss. 653-659.
- MEMO Umutcan ve İnci PARLAKTUNA (2021), “Kripto Para Düzenlemeleri Üzerine Bir İnceleme”, *Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı*, ss. 308-318.
- METRO (2021), Almost 20.000 New Bitcoin ATMs Installed in 2021, <https://metro.co.uk/2021/12/30/almost-20000-new-bitcoin-atms-installed-in-2021-15841370/>, ET. 07.03.2022.
- MİLLİYET (2021), “Son dakika: Merkez Bankası'ndan ilginç kripto para tespiti! Bitcoin”, <https://www.milliyet.com.tr/galeri/son-dakika-merkez-bankasindan-iliginc-kripto-para-tespiti-bitcoin-6519734/1>, ET. 18.03.2022.
- NAKAMOTO Satoshi (2008), Bitcoin: A Peer-to-peer Electronic Cash System, <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>, ET. 18.12.2021.
- NEBİL Füsun Sarp (2018), *Bitcoin ve Kripto Paralar*, Pusula Yayıncılık, Ankara.
- NOMER Haluk (2018), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 16. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- NTV (2022), “Avrupa Merkez Bankası Başkanı Lagarde: Bitcoin Spekülatif Bir Varlık, Dijital Bir Euromuz Olacak”, <https://www.ntv.com.tr/ekonomi/avrupa-merkez-bankasi-baskani-lagarde-bitcoin-spekulatif-bir-varlik-dijital-bir-euromuz-olacak,-tDLdLmDHke vJIdhEaLJ7w>, ET. 12.01.2022.

- OCC (2021), “Joint Statement on Crypto-Asset Policy Sprint Initiative and Next Steps”, <https://www.occ.gov/news-issuances/news-releases/2021/nr-ia-2021-120a.pdf>, ET. 25.11.2021.
- OĞUZMAN Kemal, Özer SELİÇİ ve Saibe OKTAY ÖZDEMİR (2015), *Eşya Hukuku*, Filiz Yayınevi, İstanbul.
- OYINLOYE Damilare Peter, Je Sen TEH, Norziana JAMIL ve Moatsum ALAWIDA (2021), “Blockchain Consensus: An Overview of Alternative Protocols”, *Symmetry*, Cilt 13, Sayı 1363, ss. 1-35.
- ÖZDEMİR Gençer (2021), “Kripto Paraların Eşya Niteliği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt 11, Sayı 1, ss. 289-306.
- ÖZEL Bilal (2018), “Sözleşmelerin Türk Lirası Cinsinden Yapılması Zorunluluğuna İlişkin Düzenlemenin Kambiyo Senetleri Bakımından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Bilim ve Akademi Kongresi INSAC’18*, Cilt 4, ss. 994-999.
- ÖZSOY İlker Mete (2021), *Kripto Para Haczi*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- PARASIZ M. İlker (2018), *Para, Banka ve Finansal Piyasalar*, 10. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- PARLAKTUNA İnci (1997), *Para Arzındaki Değişmelerin Para Talebi Üzerindeki Etkisinin Çözümlemesi ve Türkiye Uygulaması*, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PATAIRYA Dilip Kumar (2022), “Life-Changing Money: The 10 Most Expensive NFTs Sold to Date”, <https://cointelgraph.com/news/life-changing-money-the-10-most-expensive-nfts-sold-to-date>, ET. 03.06.2022.
- PAYA Merih (1998), *Para Teorisi ve Para Politikası*, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- PEKCANITEZ Hakan (1996), *Yabancı Para Alacaklarının Tahsili*, 2. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İzmir.
- PEKCANITEZ Hakan, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN (2021), *İcra ve İflas Hukuku (Ders Kitabı)*, 8. Bası, Oniki Levha Yayınları, İstanbul.
- PEKER İlayda (2018), “Ethereum Menkul Kıymet Olabilir Mi? Nasıl Sınıflandırılmalı?”, <https://coin-turk.com/ethereum-menkul-kiymet-mi-nas-il-siniflandirilmali>, ET. 23.11.2021.

- PİRİNÇÇİ Ayşe Esra (2018), “Yeni Dünya Düzeninde Sanal Para Bitcoin’in Değerlendirilmesi”, *International Journal of Economics Politics Humanities and Social Sciences*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 45-52.
- PRYPTO (2016), *Bitcoin for Dummies*, John Wiley and Sons, New Jersey.
- SAĞLAM Burak (2012), *Monopolden Emtia Piyasasına: Emtia Piyasası Yaklaşımıyla Elektrik Piyasalarındaki Dönüşüm Sürecinin Rekabetçi Analizi*, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi No:134, Ankara.
- SARIAKÇALI Turgay (2008), *İnternet Üzerinden Akdedilen Sözleşmeler*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- SERT Turan (2019), “Sorularla Blockchain”, *Türkiye Bilişim Vakfı*, s. 62, [https://bctr.org/dokumanlar/Sorularla Blockchain Turan Sert.pdf](https://bctr.org/dokumanlar/Sorularla%20Blockchain%20Turan%20Sert.pdf), ET. 10.05.2022.
- SMITH Adam (2004), *Ulusların Zenginliği*, Çev. Ayşe YUNUS ve Mehmet BAKIRCI, Alan Yayıncılık, İstanbul
- SÖZER Bülent (2002), *Elektronik Sözleşmeler*, Beta Yayınevi, İstanbul.
- SURATKAR Saurabh, Mahesh SHIROLE ve Sunil BHIRUD (2020), “Cryptocurrency Wallet: A Review”, *4th International Conference on Computer, Communication and Signal Processing (ICCCSP)*, ss. 1-7.
- SÜMER Ayşe (1999), *Türk Sermaye Piyasası Hukuku ve Seçilmiş Mevzuat*, 2. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.
- ŞAHİN Osman Nuri (2018), “TMS ve TFRS Işığında Muhasebe, Vergi ve Denetim Açısından Bitcoin ve Diğer Kripto Para Birimleri”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt 20, Sayı 4, ss. 898-923.
- ŞAHİNOĞLU Ramazan (2019), “Blok Zinciri Nedir, Blockchain Nedir, Nasıl Çalışır”, <https://www.kaizen40.com/blok-zinciri-nedir-nasil-calisir/>, ET. 05.01.2021.
- ŞENER Oruç Hami (2007), “Ecash Sisteminde Üretilen Elektronik Paranın (Nakdi) Para Kavramı Bakımından Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 0, ss. 455-490.
- ŞENGÜL Selami (2002), *Sermaye Piyasası Mevzuatı Açıklama ve Yorumları*, İmaj Yayıncılık, Ankara.

- TANRIVERDİ Mustafa, Mevlüt UYSAL ve M. Tahsin ÜSTÜNDAĞ (2019), “Blokzinciri Teknolojisi Nedir? Ne Değildir? Alanyazın İncelemesi”, *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, Cilt 12, Sayı 3, ss. 203-217.
- TAŞ Oğuzhan ve Farzad KİANİ (2018), “Blok Zinciri Teknolojisine Yapılan Saldırıları Üzerine bir İnceleme”, *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, Cilt 11, Sayı 4, ss. 369-382.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi (2022), “NFT’nin Türkçe Karşılığı Belli Oldu”, <https://cbddo.gov.tr/haberler/6354/nft-nin-turkce-karsiligi-belli-oldu>, ET. 25.04.2022.
- TCMB (2018), “Kâğıt Paranın Tarihçesi”, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d189b219-fe71-40bf-9754-6a5f7d0a65eb/KagitParaTarihce.pdf?MOD=AJPERES>, ET. 23.12.2021.
- The Law Library Congress (2021), “Regulation of Cryptocurrency Around the World: November 2021 Update”, <https://tile.loc.gov/storageservices/service/llglrd/2021687419/2021687419.pdf>, ET. 21.04.2022.
- TRT HABER (2022), “Metaverse Nedir, Nasıl Girilir? Metaverse’te Her Şey Yapmak Mümkün mü?”, <https://www.trthaber.com/haber/guncel/metaverse-nedir-nasil-girilir-metaversete-her-sey-yapmak-mumkun-mu-665940.html>, ET. 20.04.2022.
- TRT HABER (2021), “ABD Hazine Bakanı Yellen’dan Bitcoin Uyarısı”, <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/abd-hazine-bakani-yellendan-bitcoin-uyarisi-558711.html>, ET. 26.11.2021.
- TURANBOY Asuman (1998), *Varakasız Kıymetli Evrak*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- TURANBOY Asuman (2019), “Kripto Paraların Ortaya Çıkmaları ve Hukuki Nitelikleri”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt 35, Sayı 3, ss. 47-62.
- TURANBOY Asuman (2019), *6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu Açısından Sermaye Piyasası Aracı ve Menkul Kıymet Kavramları*, Prof. Dr. Sabih Arkan'a Armağan, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- TÜBİTAK Blok Zincir Araştırma Laboratuvarı, “Blokzincir”, <https://blokzincir.bilgem.tubitak.gov.tr/blok-zincir.html>, ET. 05.01.2022.
- TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜĞÜ, <https://sozluk.gov.tr/>, ET. 15.05.2022.

- TÜRKİYE BİLİŞİM VAKFI (2019), “Blokzinciri Teknolojisi Terminoloji Çalışması”, s.27,
https://bctr.org/dokumanlar/Blokzinciri_Teknoloji_Terminoloji.pdf,
ET. 02.03.2022.
- TÜRKMEN Gökhan ve NARİN Ekrem Can (2022), “Kripto Para Haczi ve Satışı”,
https://www.mondaq.com/turkey/fin-tech/1199712/kripto-para-haczi-ve-sat305351305#_ftn31, ET. 12.06.2022.
- USTA Ahmet ve Serkan DOĞANTEKİN (2019), “Blockchain 101”,
https://bkm.com.tr/wp-content/uploads/2019/08/15082019_kitap.pdf,
ET. 17.12.2021.
- UZMANCOİN (2021), “ABD Açık Artırmayla Bitcoin, Litecoin ve Bitcoin Cash Satacak”, <https://uzmancoin.com/abd-kripto-para-acik-artirmalarina-litecoini-de-ekledi/>, ET. 10.02.2022.
- UZUNOĞLU Sadi (2007), *Para ve Döviz Piyasaları*, 3.Baskı, Literatür Yayınları, İstanbul.
- ÜNAL Mehmet ve Veysel BAŞPINAR (2017), *Şekli Eşya Hukuku*, 9. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara.
- ÜNSAL Erdal Muzaffer (2017), *Makro İktisat*, 11. Baskı, Murat Yayınları, Ankara.
- ÜNSAL Ersin ve Ömer KOCAOĞLU (2018), “Blok Zinciri Teknolojisi: Kullanım Alanları, Açık Noktaları ve Gelecek Beklentileri”, *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Sayı 13, S. 54-64.
- ÜREN Çağla (2021), “Tüm Yönleriyle NFT: Çılgınlık mı Yoksa Geleceğin Ta Kendisi mi?”,
<https://www.independentturkish.com/node/349906/ya%C5%9Fam/t%C3%BCm-y%C3%B6nleriyle-nft-%C3%A7%C4%B1lg%C4%B1n%C4%B1k-m%C4%B1-yoksa-gelece%C4%9Fin-ta-kendisi-mi>, ET. 17.04.2022.
- VELDE Francois R. (2012), “On the Origin of Specie”, *Federal Reserve Bank of Chicago*,
<https://www.frbatlanta.org//media/documents/news/conferences/2012/monetary-economics/papers/velde.pdf>, ET. 23.12.2021.

- VOA (2021), “Çin’in Kripto Para Yasağı Ne Anlama Geliyor”, <https://www.amerikaninsesi.com/a/cinin-kripto-para-yasagi-ne-anlama-geliyor/6244497.html>, ET. 28.11.2021.
- WIKIPEDIA, “Satoshi Nakamoto”, https://tr.wikipedia.org/wiki/Satoshi_Nakamoto ET. 18.12.2021.
- WIKIPEDIA, “Bitcoin ATM”, https://tr.wikipedia.org/wiki/Bitcoin_ATM, ET. 05.06.2022.
- YARDIMCI Taner Emre (2019), *İcra Takibi Yoluyla Bitcoin Alacağının İleri Sürülmesi ve Borçlunun Bitcoininin Haczedilmesi*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 23, Sayı 3, ss. 97-128.
- YAYLA Tolunay Ozanemre (2019), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul.
- YCHARTS, “Bitcoin Blockchain Size”, https://ycharts.com/indicators/bitcoin_blockchain_size, ET. 21.03.2022.
- YILDIRIM Fatih (2015), “Kripto Paralar, Blok Zinciri Teknolojisi ve Uluslararası İlişkilere Muhtemel Etkileri”, *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, ss. 81-97.
- YILMAZER Onur (2021), “Ülkelerin Kendi Kripto Paralarını Üretme Girişimleri İle Bu Girişimlerin Kripto Paraların Geleceğine Etkisi”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, Cilt 1, Sayı 49, ss. 31-44.
- YÜKSEL Armağan Ebru BOZKURT (2018), *Bitcoin ve Linden Dolarına Hukuki Bir Bakış*, Aristo Yayınevi, İstanbul.
- ZARAKOLU Avni (1999), *Bankacılar için Para ve Kredi Bilgisi*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- ZHENG Zibin, Shaoan XIE, Hong-Ning DAI, Xiangping Chen ve Huaimin WANG (2018), “Blockchain Challenges and Opportunities: A Survey”, *International Journal of Electric and Hybrid Vehicles*, Cilt 14, Sayı 4, ss. 352-275.
- ZIPMEX (2021), “Gaming Tokens. What Are They and How Can You Get ‘em’”, <https://zipmex.com/learn/what-are-gaming-tokens/> ET. 15.04.2022.
- ZUCKERBERG Mark (2021), “Founder’s Letter”, <https://about.fb.com/news/2021/10/founders-letter/>, ET. 15.03.2022.

EKLER

EK-1: Anket Formu

EK-2: Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Proje Onay Formu

EK-1: ANKET FORMU

KRİPTO PARALAR İLE İCRA VE İFLAS HUKUKUNDAKİ UYGULAMALARI

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma, Türkiye'de kripto paraların ve bunların icra ve iflas hukukundaki uygulamalarının hukuk camiası tarafından bilinirliğinin irdelenmesi amacını taşımaktadır. Kimliğinizi belirtecek isim ya da işaret koymayınız. Verdiğiniz bilgiler gizli tutulacaktır. Katılımınız ve ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Gökmen SEZGİN

Çankaya Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

A. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1. Yaşınız:

2. Cinsiyetiniz:

Erkek () Kadın ()

3. Son Mezun Olduğunuz Okulun Eğitim Seviyesi (Lise, Lisans, Yüksek Lisans, Doktora şeklinde eğitim seviyesini belirtiniz):

4. Mesleki Tecrübe

Yok () 1-5 () 6-10 () 11-15 () 16-20 () 21 yıl ve üzeri ()

5. Ünvanınız nedir?

Hakim/Savcı ()

Avukat ()

İcra Müdürü/Memuru ()

Stajyer Avukat ()

Hukuk Öğrencisi ()

B. KRİPTO PARALARA İLİŞKİN SORULAR

1. Kripto paraları (Bitcoin, altcoin, kripto varlıklar vb.) daha önce duydunuz mu?
 - a. Evet
 - b. Hayır

2. Bugüne kadar kripto paralarla (Bitcoin, altcoin, kripto varlıklar vb.) herhangi bir işlem (alım-satım, transfer, alışveriş vb.) yaptınız mı?
 - a. Evet
 - b. Hayır

3. (İkinci soruya evet cevabı verdiyseniz bu soruyu cevaplayınız) Kripto paralar (Bitcoin, altcoin, kripto varlıklar vb.) ile aşağıdaki işlemlerden hangilerini yaptınız? (Birden fazla seçebilirsiniz.)
 - a. Yatırım
 - b. Ticaret
 - c. Para transferi
 - d. Alışveriş

4. (İkinci soruya evet cevabı verdiyseniz bu soruyu cevaplayınız) Kripto paralarınızı (Bitcoin, altcoin, kripto varlıklar vb.) aşağıdaki cüzdan türlerinden hangisinde saklıyorsunuz? (Birden fazla seçebilirsiniz.)
 - a. Yurtiçindeki borsalarda (Paribu, BtcTürk, Bitci, Bitexen, Koinim, Binance TR vb.)
 - b. Yurtdışındaki borsalarda (Binance, Kucoin, Coinbase, Crypto.com, Gate.io vb.)
 - c. Online cüzdanlarda (Metamask, Coinbase Wallet, MyEtherWallet, TrustWallet vb.)
 - d. Donanımsal cüzdanlarda (Ledger Nano X, Trezor T, KeepKey vb.)
 - e. Kağıt cüzdanlarda

5. Kripto paralar ile alışveriş yapılabilmesi mümkün müdür?
 - a. Evet
 - b. Hayır
 - c. Fikrim yok

6. Kripto paraların güvenli olduğunu düşünüyor musunuz?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Emin değilim

7. Sizce kripto paraların hukuki tanımı aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Para
- b. Eşya
- c. Menkul kıymet
- d. Emtia
- e. Fikrim yok

8. Ülkemizde kripto paralara ilişkin hukuki düzenleme/düzenlemeler var mıdır?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Devam eden çalışmalar var
- d. Fikrim yok

9. Daha önce kripto paralar ile ilgili bir hukuki uyuşmazlıkta görev/yer aldınız mı?

- a. Evet
- b. Hayır

10. Kripto paralar takibe konu yapılabilir mi?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Fikrim yok

11. Borçlunun sahip olduğu kripto paralar haczedilebilir mi?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Fikrim yok

<p>(Burada araştırmanın başlama ve bitiş tarihleri, deneklerin seçimi ile ilgili kriterler ile deneklerin belirlenme yöntemi, anket başka bir kaynaktan alınmışsa bu kaynak, anket daha önce başkaları tarafından kullanılmışsa bu çalışmalardaki güvenilirlik ve geçerliliği mutlaka belirtilecektir)</p>	<p>Denekler hukuk uygulayıcısı olan avukatlar, stajyer avukatlar, hakim ve savcılar, icra müdür ve memurları ile hukuk öğrencilerinden yeterli sayıda ve ratsgele seçilecektir. Deneklerin demografik özelliklerinin mümkün olduğunca homojen dağılmasına dikkat edilecektir. Anket başka bir kaynaktan alınmamış, daha önce başka bir proje kapsamında kullanılmamıştır. Anket araştırmacı tarafından çalışmaya uygun olarak hazırlanmıştır.</p>
<p>Kullanılacak biyolojik, psikolojik ve teknik vb. tüm yöntemleri açıklayan etik ile ilgili özet: (Burada verilerin nasıl saklanacağı ve veri güvenliğinin nasıl sağlanacağı mutlaka belirtilecektir)</p>	<p>Anketin çevrimiçi olarak yapılması planlanmıştır. Böylece deneklere anketin iletilmesi ve geri alınması bilgi sistemleri aracılığı ile çok daha kolay ve hızlı yapılabilecektir. Anket formunda da belirtildiği üzere deneklerden hiçbir şekilde kişisel verileri talep edilmemektedir. Anket formlarının iletildiği deneklere ayrıca bu konuda uyarı da yapılacaktır. Çevrimiçi anket ile elde edilen veriler istatistiksel analiz amacı ile kullanılacak programa (SPSS vb.) aktarıldıktan ve analiz yapıldıktan sonra silinecektir. Verilerin güvenliği ve saklanması konusunda Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve diğer ilgili mevzuata uygun davranılacaktır.</p> <p>Sosyo-demografik verilerin analizinde frekans dağılımları ve betimsel istatistikler hesaplanacaktır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi araştırmada ve hipotezlerin test edilmesinde, verilerin normal dağılıma uyması ve diğer varsayımların sağlanması halinde bağımsız örnek t testi, tek yönlü varyans analizi, regresyon ve korelasyon analizi gibi parametrik yöntemler kullanılacak, normallik ve diğer varsayımların sağlanamaması halinde Mann Whitney U, Kruskal Wallis ve Spearman Korelasyonu gibi parametrik olmayan testler yapılacaktır.</p>

Not: Deneklerden alınacak onam formu örneği de bu dokümana eklenmelidir.

Kripto paraların hukuki niteliği ve icra iflas hukuku kapsamında değerlendirilmesi

..... adlı projesi değerlendirilmiştir.